27

कायमत्री

ਗਿਆਨ

Acc No 27

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

क्रम-संख्या 27

ग्रन्थ-नाम कादम्बरी

ग्रन्थकर्त्ता बाणभट्ट

विषय काव्य

लिपि देवनागरी

पत्र-संख्या २३८

पत्र-प्रमाण ३१.१ × ११.७ सि॰ मि॰

पंक्तियां ८

अक्षर ६०

पाठ-संख्या ~~३५७०~~ ७१४०

पूर्ण/अपूर्ण

प्रारम्भ :—

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

18

कादम्बरी

पुस्तक श्रीहू को ~~बाखवदस्तां~~

Acc

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ रजोजुषेजन्मनिसत्ववृत्तयेस्थितौप्रजानांप्रलयेतमस्पृशेअजायसर्गस्थितिनाशहेतवेत्रयीमयायत्रि
गुणात्मनेनमः ॥ १ ॥ आसीदशेषनरपतिशिरःसमभ्यर्चितशासनःपाकशासनइवापरश्चतुरुदधिमालामेखलायाभुवोभर्त्ताप्र
तापानुरागावनतसमस्तसामंतचक्रश्चक्रवर्त्तिलक्षणोपेतश्चक्रधरइवकरकमलोपलक्ष्यमाणशंखचक्रलांछनोहरइवजित
मन्मथोगुहइवाप्रतिहतशक्तिःकमलयोनिरिवविमानीकृतराजहंसमंडलोजलधिरिवलक्ष्मीप्रसूतिर्गंगाप्रवाहइवभगीरथ
पथप्रवृत्तोरविरिवप्रतिदिवसोपजायमानोदयोमेरुरिवसकलउपजीव्यमानपादछायोदिग्गजइवानवरतप्रवृत्तदा
दानार्द्रीतकरः २ नार्द्रीकृतकरःकर्त्तामहाश्चर्याणामाहर्त्ताक्रतूनामादर्शःसर्वशास्त्राणामुत्पत्तिःकलानांकुलभवनंगुणानामागमःकाव्यामृत राम
रसानामुदयशैलोमित्रमंडलस्यउत्पातकेतुरहितजनस्यप्रवर्त्तयितागोष्ठीबंधानामाश्रयोरसिकानांप्रत्यादेशोधनुष्मतांधौरे १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

यःसाहसिकानामग्रणीर्विदग्धानांवैनतेयइवविनतानंदजननोवैन्यइवचापकोटिसमुत्सारितसकलारातिकुलाचलोराजा
शूद्रकोनामानाम्नैवयोनिर्जितारातिहृदयोविरचितनरसिंहरूपाडंबरमेकविक्रमाक्रांतसकलभुवनतलोविक्रमयासितंवज
हासेववासुदेवमतिचिरकाललग्नमतिक्रांतअश्वपतिसहस्रसंपर्ककलंकमिवक्षालयंतीयस्यकृपाणधाराजलेचिरमुवासराजल
क्ष्मीः॥यश्चमनसिधर्मेणकोपेयमेनप्रसादेधनदेनप्रतापेवह्निनाभुजेभुवाहशिश्रियावाचिसरस्वत्यामुखेशशिनाबलेमरुताप्र
ज्ञायांसुरगुरुणारूपेमनसिजेनतेजसिसविताचवसतासर्वदेवमयस्यप्रकटितविश्वरूपाकृतेरनुकरोतिभगवतोनारायणस्यचमदक
लकरिकुंभपीठपाटनमाचरतालग्नस्थूलमुक्ताफलेनहटस्थिनिपीडनानिष्ठुरतयाराजलविंडदंतुरेणोवकृपाणेनाकृष्यमाणाशिल
मीरःकपाटघटितकवचसहस्रांधकारमध्यवर्त्तिनीकरिकरटतटगलितमदजलासारदुर्दिनाश्वालिसारिकेवसमरनिशासुसमीपम
सकृदाजगामराजलक्ष्मीः॥यस्यचहृदयस्थितानपिपतीनरिदिधिक्षुरिवप्रतापानलोवियोगिनीनामपिरिपुसुंदरीणामंतर्जनितदाहो

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दिवानिशंजनतानायस्मिंश्चराजनिजितजगतिपरिपालयतिमहींचित्रकर्म्मसुवर्णसंकराः।रतेषुकेशग्रहाः।काव्येषुदृढबंधाः।शास्त्रे
षुचिंतास्वप्नेषुविप्रलंभाः।छत्रेषुकनकदंडाः।ध्वजेषुप्रकंपाः।गीतेषुरागविलसितानिकरिषुमदविकाराः।चापेषुगुणच्छेदाः।गवाक्षेषुजाल
मार्गाः।शशिकृपाणकवचेषुकलंकाः।रतिकलहेषुदूतसंप्रेषणानिशारिषुशून्यगृहाः।प्रजानामासीत्।यस्यचपरलोकाद्भयम्।अंतःपुरि
कालकेषुभंगोनूपुरेषुमुखरतादिवाहेषुकरग्रहणंअनवरतमखाग्निधूमेनाश्रुपातः।तुरगेषुकशाभिघातोमकरध्वजेचापध्वनि
रभूत्।तस्यचराज्ञःकलिकालभयपुंजीभूतकृतयुगानुकारिणीत्रिभुवनप्रसवभूमिरिवविस्तीर्णामज्जनासवविलासिनीकुचतटास्फा
लनजर्जरितोर्म्मिमालयाजलावगाहनावतीर्णजयकुंजरकुंभसिंदूरसंध्यायमानसलिलयोन्मदकलहंसकुलकोलाहलमुखरितकूल
यावेत्रवत्यापरिगताविदिशाभिधानानगरीराजधान्यासीत्।सतस्यामावर्जिताशेषभुवनमंडलतयाविगतराज्यचिंताभारनिर्वृतोद्वीपां राम
तरागतानेकभूमिपालमौलिमालालालितचरणयुगलोवलयमिवलीलयाभुजेनभुवनभारमुद्वहन्नमरगुरुमपिप्रज्ञयोपहसद्भिरने २

न

कुलक्रमागतैरसकृदालोचितनीतिशास्त्रनिर्मलमनोभिरलुब्धैः स्निग्धैः प्रबुद्धैश्चामात्यैः परिवृतः समानवयोविद्यालंकारैरनेकमू
र्द्धाभिषिक्तपार्थिवकुलोद्भूतैरखिलकलाकलापालोचनकठोरमतिभिः प्रगल्भैः कालविद्भिः प्रभावानुरक्तहृदयैरग्राम्यपरिहासकुशलै
रिंगिताकारवेदिभिः काव्यनाटकाख्यानकालेख्यव्याख्यानादिक्रियानिपुणैरतिकठिनपीवरस्कंधोरुबाहुभिरसकृदवदलितसमदरि
पुगजघटापीठबंधैः केसरिकिशोरकैरिव विक्रमैकरसैरपि विनयव्यवहारिभिरात्मनः प्रतिबिंबैरिव राजपुत्रैः सह रममाणः प्रथ[illegible]मेव
यसि सुखमतिचिरमुवास। तस्य चातिविजिगीषुतया महासत्वतया च तृणमिव लघुवृत्ति स्त्रैणमाकलयतः प्रथमे वयसि वर्त्तमानस्यापि
रूपवतोपि संतानार्थिभिरमात्यैरपेक्षितस्यापि सुरतसुखस्योपरि द्वेष इवासीत्। सत्यपि रूपविलासोपहसितरतिविभ्रमे लावण्यवति।
विनयवत्यन्वयवति हृदयहारिणि सावरोधजने कदाचिदनवरतदोलायमानरत्नवलयो घर्घरिकास्फालनप्रकंपमुखरायमाणमणिक ऊमार
र्णाभरणः स्वयमारब्धमृदंगवाद्यः संगीतकप्रसंगेन कदाचिदविरलविमुक्तशरासारशून्यीकृतकाननो मृगयाव्यापारेण कदाचिदाबद्धविदग्ध

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
३

मंडलः काव्यप्रबंधरचनेन। कदाचिच्छास्त्रालापेन कदाचिदाख्यानकाख्यायिकेतिहासपुराणाकर्णनेन। कदाचिदालेख्यविनोदेन। कदा
चिद्वीणया। कदाचिद्दर्शनागतमुनिजनचरणशुश्रूषया। कदाचिदक्षरच्युतकमात्राच्युतकबिंदुमतीगूढचतुर्थपादप्रहेलिकाप्रदाना
दिभिर्वनितासंभोगसुखपराङ्मुखः सुहृत्परिवृतो दिवसमनयत्। यथैव च दिवसमेवमारब्धविविधक्रीडापरिहासचतुरैः सुहृद्भिरुपेतो।
निशामप्यनैषीत्। एकदा तु नातिदूरोदिते नवनलिनदलसंपुटभिदि किंचिदुन्मुक्तपाटलिम्नि भगवति सहस्रमरीचिमालिनि राजानमा
स्थानमंडपगतमंगनाजनविरुद्धेन वामपार्श्वावलंबिना कौक्षेयकेन सन्निहितविषधरेव चंदनलता भीषणरमणीयाकृतिरविर ल।
चंदनानुलेपनधवलितस्तनतटोन्मग्नैरावतकुंभमंडलेव मंदाकिनी चूडामणिप्रतिबिंबछलेन राजाज्ञेव मूर्तिमती राजभिः शिरोभिरुह्यमा
ना शरदिव कलहंसधवलांबरा जामदग्न्यपरशुधारेव वशीकृतसकलराजमंडला विंध्यवनभूमिरिव वेत्रलतावती। राज्याधिदेवतेव विग्र राम
हिणी प्रतिहारी समुपसृत्य क्षितितलनिहितजानुकरकमला सविनयमब्रवीत्। देव द्वारस्थिता सुरलोकमारोहतस्त्रिशंकोरिव कुपितश ३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तमखंडंकारनिपातिताराजलक्ष्मीरिवदक्षिणापथादागताचंडालकन्यकापंजरस्थंशुकमादायदेवंविज्ञपयति।सकलभुवनतलस
र्वरत्नानामुदधिरिवैकभाजनंदेवोविहंगमश्चायमाश्चर्यभूतःसकलनिखिलभुवनतलरत्नमितिकृत्वादेवदेवपादमूलमादायाग
ताहमिच्छामिदेवदर्शनसुखमनुभवितुमित्येतदाकर्ण्यदेवःप्रमाणमित्युक्त्वाविरराम।उपजातकुतूहलश्चराजासमीपवर्त्तिनां
राज्ञामालोक्यकोदोषःप्रवेश्यतामित्यादिदेश।अथप्रतीहारीनरपतिवचनानंतरमुत्थायतांमातंगकुमारींप्रावेशयत्॥
प्रविश्यचसानरपतिसहस्रमध्यवर्त्तिनमशनिभयपुंजितकुलशैलमध्यगतमिवकनकशिखरिणमनेकरत्नाभरणकिरणजालकां
तरितावयवमिंद्रायुधसहस्रसंछादिताष्टदिशागमिवजलधरसमयदिवसमवलंबितस्थूलमुक्ताकलापस्यकनकशृंखलानियमि
तमणिदंडिकाचतुष्टयस्यगगनसिंधुफेनपटलपांडुरस्यनातिमहतोदुकूलवितानस्याधस्तादिंदुकांतमणिपर्यंकिकानिष
ण्णमुद्धूयमानकनकदंडचामरकलापमुन्मयूखमुखकांतिविजयपराभवप्रणतेशशिनीवस्फाटिकपादपीठेविन्यस्तवामपादमिंदुनी

कादं ५ लमणिकुट्टिमप्रभासंपर्कश्यामायमानैःप्रणतरिपुनिःश्वाससमलिनीकृतैरिवचरणनखमयूखजालकैरुपशोभमानमासनो
ल्लसितपद्मरागकिरणपाटलीकृतेनाचिरमृदितमधुकैटभरुधिरारुणेनेवहरिमिवोरुयुगलेनविराजमानममृतफेनधवलेगोरो
चनालिखितहंसमिथुनसनाथपर्यंतेचामरपवनप्रनर्तितान्तदेशेदुकूलेवसानमतिसुरभिचंदनानुलेपनधवलितोरस्थलमुप
रिविन्यस्तकुंकुमस्थासकमंतरांतरानिपतितबालातपछेदमिवकैलासशिखरिणमपरशशिशंकयानक्षत्रमालयेवहारलतया
कृतमुखपरिवेषमतिचपलराजलक्ष्मीवंधननिगडकटकशंकामुपजनयतेंद्रनीलकेयूरयुगलेनमलयजरसगंधलुब्धेनभुजंगद्व
येनेववेष्टितबाहुशिखरमीषदालंबिकर्णोत्पलमुन्नतघोणमुत्फुल्लपुंडरीकलोचनममलकलधौतपट्टायतमष्टमीचंद्रशकला
कारमशेषभुवनराज्याभिषेकसलिलपूतमूर्णासनाथंललाटदेशमुद्वहंतमामोदितमालतीकुसुमशेखरमुषसिपर्यस्ततारकापुंज राम
मिवपश्चिमाचलमाभरणप्रभापिशंगितांगतयालब्धहरहुताशमिवमकरध्वजमासन्नवर्त्तिनीभिःसर्वतःसेवासंगताभिरिवदिग्वधूभि ५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वीरविलासिनीभिःपरिवृतमंतमणिकुट्टिमसंक्रांतसकलदेहप्रतिबिंबतयापतिप्रेम्णावसुंधरयाहृदयेनेवोह्यमानमशेषजनभोग्य
तामुपनीतयाप्यसाधारणयाराजलक्ष्म्यासमालिंगितम परिमितपरिवारमप्यद्वितीयमनंतगजतुरगसाधनमपिखड्गमात्रसहाय
मेकदेशस्थितमपिव्याप्तभुवनमंडलंमासनगतमपिधनुषिनिषण्णमुत्सादिताशेषद्विषदिंधनमपिज्वलत्प्रतापानलमायतलोचनम
पिसूक्ष्मदर्शनंमहादोषमपिसकलगुणाधिष्ठानंकुपतिमपिकलत्रवल्लभमविरतप्रवृत्तदानमप्यमदमतिशुद्धस्वभावमपिकृष्णचरित
मकरमपिहस्तस्थितसकलभुवनतलंराजानमद्राक्षीत।आलोक्यचसादूरस्थितैवप्रचलितरत्नवलयेनरक्तकुवलयदलकोमलेनपाणि
नाजर्जरितमुखलतागांवेणुलतामादायनरपतिप्रतिबोधनार्थंसकृत्सभाकुट्टिममाजघानयेनसकलमेवतद्राजकमेकपदेवनकरियूथ
मिवतालशब्देनतेनवेणुलताध्वनिनायुगपदावलितवदनमवनिपालमुखादाकृष्यचक्षुःप्रतिहारमासीत।अवनिपतिस्तुदूरादालो
कयेत्यभिधायप्रतीहारीनिर्दिश्यमानांतांवयःपरिणामपांडुरशिरसमारक्तराजीवेक्षणापांगेनानवरतकृतव्यायामतयायौवनापगमेप्य

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

शिथिलशरीरसंधिनामत्यपिमातंगत्वेनातिनृशंसाकृतिनानुगृहीतार्यवेषेणधवलवाससापुरुषेणाधिष्ठितामाकुलाकुलकाक
पक्षधारिणाकनकशलाकानिर्मितमप्यंतरगतशुकप्रभाश्यामायमानंमरकतमयमिवपंजरमुद्वहताचंडालदारकेणानुगम्यमाना
मसुरगृहीतामृतापहरणकृतकपटपटुविलासिनीवेषस्यश्यामतयाभगवतोहरेरिवानुकुर्वतींसंचारिणीमिवेंद्रनीलमणिपुत्रिकामा
गुल्फावलंबिनानीलकंचुकेनावच्छन्नशरीरामुपरिरक्तांशुकरचितावगुंठनांनीलोत्पलस्थलीमिवनिपतितसंध्यातपामेककर्णावसक्त
दंतपत्रप्रभाधवलितकपोलमंडलामुद्यदिंदुकिरणच्छुरितमुखीमिवविभावरीमाकपिलगोरोचनारचिततिलकतृतीयलोचनामीशा
नरचितानुरचितकिरातवेषामिवसवानांसुरस्थलनिवाससंक्रांतनारायणदेहप्रभाश्यामलितामिवश्रियंकुपितहरहुताशनदह्यमान
मदनधूममलिनीकृतामिवरतिमुन्मदहलिहलाकर्षणभयपलायितामिवयमुनामतिवहलपिंडालक्तकरसरागपल्लवितपादपंक
जामचिरमृदितमहिषासुररुधिररक्तचरणामिवकात्यायिनीमालोहितांगुलिप्रभापाटलितनखमयूखांप्रतिकठिनमणिकुट्टिमस्पर्श।

मसृणानां क्षितितले पल्लवसंगानिव निवायसंचरंतीमपि पिंजरेणोत्सर्पिणा नूपुरमणीनां प्रभाजालेन रंजितशरीरतया पावकेनैव भग
वता रूपैकपक्षपातिना प्रजापतिमप्रमाणीकुर्वता जातिसंशोधनार्थमालिंगितदेहामनंगवारणशिरोनक्षत्रमालायमानेन रोमराजिल
तालवालकेन मेखलादाम्ना परिगतजघनस्थलामतिस्थूलमुक्ताफलघटितेन शुचिना हारेण गंगास्रोतसेव कालिंदीशंकया कृतकंठग्रहां।
शरदमिव विकसितपुंडरीकलोचनां प्रावृषमिव घनकेशजालां मलयमेखलामिव चंदनपल्लवावतंसां नक्षत्रमालामिव सचित्रश्रवणाभर
णभूषितां श्रियमिव हस्तस्थितकमलशोभां मूर्छामिव मनोहरां अरण्यभूमिमिवाकृतरूपसंपन्नां दिव्ययोषितमिवाकुलीनां निद्रामिव लोच
नग्राहिणीं अरण्यकमलिनीमिव मातंगकुलदूषितां अमूर्त्तामिव स्पर्शवर्जितां आलेख्यगतामिव दर्शनमात्रैकफलां मधुमासकुसुमसमृ
द्धिमिव विजातिमनंगकुसुमचापलेखामिव मुष्टिग्राह्यमध्यां यक्षाधिपलक्ष्मीमिवालकोद्भासिनीमचिरोपारूढयौवनामतिशयरूपाकृति
मनिमिषलोचनो ददर्श। समुपजातविस्मयस्य चाभून्मनसि महीपतेः अहो विधातुरस्थाने रूपनिष्पादनप्रयत्नस्तथा हि यदि नामेयमात्मरू

दृष्टवतां १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ ६ पोपहसिताशेषरूपसंपदुत्पादिताकिमर्थमपगतस्पर्शमिलोगसुखेकृतंकुलेजन्ममन्येचमातंगजातिस्पर्शदोषभयादस्पृशतेयमुत्पा
दिताप्रजापतिनान्यथाकथमियमक्लिष्टतालावण्यस्यानहिकरतलस्पर्शक्लेशितानामवयवानामीदृशीभवतिकांतिः।सर्वथाविधि
धातारमसदृशसंयोगकारिणमतिमनोहराकृतिरपिक्रूर[illegible]ज्ञातिनिष्ठेयेनेयमस्पृश्यीरिवरमणीयाफ्फहेजयतीत्येवमादिचिंतयंतमेव सततनिंदित
राजानमीषदवगलितकर्णपल्लवावतंसाप्रगल्भवनितेवकन्यकाप्रणनाम।कृतप्रणामायांचतस्यांमणिकुट्टिमोपविष्टायांसपुरुष
स्तंविहंगममादायपंजरगतमेवोपसृत्यराज्ञेन्यवेदयद्देवविदितसकलशास्त्रार्थोराजनीतिप्रयोगकुशलःपुराणेतिहासकथाला
पनिपुणोवेदितागीतश्रुतीनांकाव्यनाटकाख्यायिकाख्यानकप्रभृतीनामपरिमितानांसुभाषितानामध्येतास्वयंचकर्तापरिहासालाप
पेशलोवीणावेणुमुरजप्रभृतीनांवाद्यविशेषाणामसमःश्रोतानृत्यप्रयोगदर्शननिपुणश्चित्रकर्मणिप्रवीणः।द्यूतव्यापारेप्रगल्भःप्रण राम
यकलहकुपितकामिनीप्रसादनोपायचतुरोगजतुरगपुरुषस्त्रीलक्षणाभिज्ञःसकलभूतलरत्नभूतोयंवैशंपायनोनामशुकःसर्वरत्ना ६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नांचउदधिरिवदेवोभाजनमितिकृत्वाएनमादायास्मत्स्वामिदुहितादेवपादमूलमायाता।इदयमात्मीयाक्रियतामित्युक्त्वानरपतेःपुरोनिधा
यपंजरमसावयममारादपसृतेतस्मिन्नसौविहंगराजोराजाभिमुखोभूत्वासमुन्नमय्यदक्षिणंचरणमतिस्पष्टवर्णस्वरसंस्कारयागिराकृतजय
शब्दोराजानमुद्दिश्यार्यामिमांपपाठस्तनयुगमश्रुस्नातंसमीपतरवर्त्तिहृदयशोकाग्नेः।चरतिविमुक्ताहारंव्रतमिवभवतोरिपुस्त्रीणां।राजातु
तांश्रुत्वासंजातविस्मयःसहर्षमासन्नवर्त्तिनमतिमहार्हेहेमासनोपविष्टममरगुरुमिवाशेषनीतिशास्त्रपारगमतिवयसमग्रजन्मानमखिले
मंत्रिमंडलेप्रधानममात्यंकुमारपालितनामानमब्रवीत्।श्रुतातावद्भिरस्यविहंगमस्यस्पष्टतावर्णोच्चारणेस्वरेचमधुरता।प्रथमंतावदिदमेव
महदाश्चर्यमसंकीर्णवर्णप्रविभागामभिव्यक्तमात्रानुस्वारसंस्कारसंयोगांविशेषसंयुक्तांयदयमतिस्फुटाक्षरांगिरमुदीरयति।तत्रपुनरपरम
भिमतविषयेतिरश्चोपिमनुजस्येवसंस्कारवतोबुद्धिपूर्वाप्रवृत्तिस्तथाह्यनेनसमुच्छ्रितदक्षिणचरणेनोच्चार्यजयशब्दमियमार्यामामुद्दिश्याति
परिस्फुटाक्षरंगीता।प्रायेणहिपक्षिणःपशवश्चभयाहारमैथुननिद्रासंज्ञामात्रवेदिनोभवंति।इदंतुमहच्चित्रमित्युक्तवतिस्तुजिकुमारपालितः

कादं॰ ७

किंचिद्विस्मितवदनो नृपमवादीत्। देव किमत्र चित्रमेते हि शुकसारिकाप्रभृतयो विहंगविशेषा यथाश्रुतां वाचमुच्चारयंतीत्यधिगतमेव देवे
न तत्राप्यन्यजन्मोपात्तसंस्कारानुबंधेन वा पुरुषप्रयत्नेन वा संस्कारातिशय उपजायत इति नातिचित्रं। अन्यदेतेषामपि पुरा मनुष्याणामिवा
तिपरिस्फुटाभिधाना वागासीदग्निशापादपरिस्फुटालापता शुकानामुपजाता करिणां च जिह्वापरिवृत्तिरित्येवमुच्चारयत्येव तस्मिन्नशिशि
रकिरणमंबरतलस्य मध्यमारूढमावेदयन्नाडिकाच्छेदप्रहतपटुपटहनादानुसारी मध्याह्नशंखध्वनिरुदतिष्ठत्। तमाकर्ण्य च समासन्नस्नान
समयो विसर्जितराजलोकः क्षितिपतिरास्थानमंडपादुत्तस्थौ। अथ चलति महीपतावन्योन्यमतिरभससंचलनचालितांगदपत्रभंगमकरकोटि
पाटितांशुकपटानामाक्षेपदोलायमानकंठदाम्नामंसस्थलोल्लसितकुंकुमपटवासधूलिपिंजरितदिशामालोलमालतीकुसुमशेखरोत्पतद
लिकदंबकानामर्धावलंबितैः कर्णोत्पलैश्चुंब्यमानगंडस्थलानां गमनप्रणामलालसानां अहमहमिकया वक्षःस्थलप्रेंखोलितहारलताना राम ७
मुत्तिष्ठतामासीदतिमहान्संभ्रमो महीपतीनां। इतश्चेतश्च निष्पततीनां स्कंधदेशावसक्तचामराणां चामरग्राहिणीनां कमलमधुपानमत्तजरत्क

लहंसनादजझरिणपदेपदेरणितमणीनांनूपुराणांनिनादेनवारविलासिनीजनस्यसंचरतोऽघनस्तलास्फालनरसितरत्नमालिकानां
मेखलानांमनोहारिणाझंकारेणनूपुररवाकृष्टानांचधवलितास्थानमंडपसोपानफलकानांभवनदीर्घिकाकलहंसकानांकोलाहलेनारस
नारसितोत्कंठितानांचतारतरविराविणामुल्लिख्यमानकांस्यकेंकारदीर्घेणगृहसारसानांकूजितेनसरभसप्रचलितसामंतशतचरणता
लाभिहतस्यचास्थानमंडपस्यनिर्घातनिर्घोषगंभीरेणकंपयतेववसुमतींध्वनिना।प्रतीहाराणांचदंडनःससंभ्रमसमुत्सारितजनपदानांदंडि
नांसमारब्धहेलमुच्चैरुच्चार्यतामालोकयतालोकयतेतितारतरदीर्घेणभवनप्रासादकुंजेषुघुरितप्रतिशब्दतयादीर्घितरतामुपागतेनालोक
येतिशब्देनराज्ञांचससंभ्रममावर्जितमौलिलोलचूडामणीनांप्रणमतामसलमणिशलाकादंतुरालिःकिरीटकोटिभिरुल्लिख्यमानमणिकु
ट्टिमस्यनिःस्वनेन।प्रणामपर्यस्तानामतिकठिनमणिकुट्टिमनिपतितरणरणायितानांचमणिकर्णपूराणांनिनादेनमंगलपाठकानांच
घरोयायिनांजयजीवेतिमधुरध्वनिनानुयातेनप्रहतोदिगंतव्यापिनाकलकलेनप्रचलितजनचरणशतसंक्षोतलयादपहायकुट्टिममप्रकर
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ८ मुत्पततां च सकलहाहाकृतेन संक्षोभादतित्वरितपदं प्रवृत्तैः खनिपतितैः केयूरकोटिताडितानां क्वणितमुखररत्नदाम्नां च मणिस्तंभा
नां रणितेन सभवनः क्षुभितमिव तदास्थानभवनमभवत् अथ विसर्जितराजलोको विश्रम्यतामिति निश्चयमेवाभिधाय तां चांडालकन्यकां वैशंपा
यनः प्रवेश्यतामभ्यंतरमिति तां कुलकरंकवाहिनीमादिश्य कतिपयाप्तराजपुत्रपरिवृतो नरपतिरभ्यंतरं प्राविशत् अपनीताशेषभूषण
श्च दिवसकर इव विगलितकिरणजालः खंडतारकासमूहशून्य इव गगनाभोगः समुपाहृतसमुचितव्यायामोपकरणां व्यायामभूमिमयासी
त् तत्र च समानवयोभिः सह राजपुत्रैः कृतमकरव्यायामः श्रमवशादुन्मिषंतीभिः कपोलयोरीषद्वगलितसितसिंदुवारकुसुममंजरीवि
भ्रमाभिरुरसि निर्दयश्रमच्छिन्नहारविगलितमुक्ताफलप्रकरानुकारिणीभिर्ललाटपट्टके ष्टमीचंद्रशकलतललोलसदृष्टमौक्तिकविंदुविंबिनी
भिः स्वेदजलकणिकासंततिभिरलंक्रियमाणमूर्तिरितस्ततः स्नानोपकरणसंपादनसत्वरेण पुनः प्रधावता परिजनेन तत्कालं विरलजनेपि राम
राजकुले ससंभ्रमाधिकारस्थचितमाचरद्भिर्दंडिभिरुपदिश्यमानमार्गो विततसितवितानामनेकपारणगणावबध्यमानमंडलां गंधोदक ८

पूर्णकनकमयद्रोणीसनाथमध्यास्थापितस्फाटिकस्नानपीठमेकांतनिहितैरतिसुरभिगंधसलिलपूर्णैः परिमलावकृष्टमधुकरकु॥
लांधकारितमुखैरातपभयान्नीलकर्पटावगुंठितमुखैरिवस्नानकलशैरुपशोभितांस्नानभूमिमगच्छत्।अवतीर्णस्यचजलद्रोणींवारविलासि
नीकरसंवाहितसुगंधामलकोपलिप्तशिरसोराज्ञःसमंतादुपतस्थुरंशुकनिबिडनिबद्धस्तनपरिकराहूरसमुत्सारितवलयवाजलतासमु
त्क्षिप्तकणीलरणाःकर्णोत्संगोत्सारितालकाःगृहीतजलकलशाःस्नानार्थमभिषेकदेवताइववारयोषितस्ताभिश्चसमुन्नतकुचकलशमंडला
लिवीरिमध्यप्रविष्टःकरिणीभिरिववनकरीपरिवृतःस्वक्षणैराजाजलद्रोणीसलिलादुत्थायचस्नानपीठममलस्फटिकधवलंवरुणइव
राजहंसमारुरोह।ततस्ताःकाश्चिन्मरकतकलशप्रभाश्यामायमानानलिन्यइवमूर्तिमत्यःपत्रपुटैःकाश्चिद्रजतकलशहस्ताःरजन्यइवप्र
एविंदुमंडलविनिर्गतेनज्योत्स्नाप्रवाहेण।काश्चित्कलशोत्क्षेपश्रमस्वेदार्द्रशरीराजलदेवताइवस्फाटिकैःकलशैस्तीर्थजलेन।काश्चि
न्मलयसरितइवचंदनरसमिश्रेणसलिलेन।काश्चिदुत्क्षिप्तकलशपार्श्वविन्यस्तहस्तपल्लवप्रकीर्यमाणनखमयूखजालकाःप्रलंबांगुलि

रसाज ८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ ९

विवरविनिर्गतजलधाराःसलिलयंत्रदेवताइवकाश्चित्खेदाधमपनेतुमाह्निकवालातपेनेवदिनश्रियःकनककलशहस्ताःकुंकुमज
लेनवरांगनाःक्रमेणराजानमभिषिषिचुः।अनंतरमुदयाविवस्फोटयन्निवश्रुतिपथमनेकप्रहतपटुपटहझल्लरीमृदंगवेणुवीणागी
तनिनादानुगम्यमानोवंदिवृंदकोलाहलाकुलोभुवनविवरव्यापीस्नानशंखानामापूर्यमाणानांमुखरोध्वनिः।एवंचक्रमेणनिर्वर्तिताभि
षेकोविषधरनिर्मोकपरिलघुनीधवलेपरिधायधौतेवाससीशरदंबरैकदेशइवाजलक्षालनविमलतनुरतिधवलजलधरच्छेदशुचिनादु
कूलपटपल्लवेनरहितनुगिरिरिवगगनसरित्स्रोतसाकृतशिरोवेष्टनःसंपादितपितृजलक्रियोमंत्रपूतेनतोयांजलिनादिवसकरमभिप्र
णम्यदेवगृहमगमत्।अर्चितपशुपतिश्चनिष्क्रम्यनिर्वर्तिताग्निकार्योविलेपनभूमौझंकारिलिरालिकदंबकैरनुबध्यमानपरिमले
नमृगमदकर्पूरकुंकुमवासस्सुरभिणाचंदनेनानुलिप्तसर्वांगोविरचितामोदिमालतीकुसुमशेखरःकृतांबरपरिवर्तोरत्नकर्णपूरमात्रा राम
भरणःसमुचितभोजनैःसहभूपतिभिराहारमभिमतरसास्वादनात्प्रीतिरवनिपोनिर्वर्तयामास।परिपीतधूमवर्तिरुपस्पृश्यगृही ९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ततां स्नलस्समात्स्मृष्टमणिकुट्टिमात्स्वदेशादुत्थायनातिदूरवर्तिन्या ससंभ्रमप्रधावितया प्रतीहार्या प्रसारितमवलंब्यानवरतवेत्रलताग्रह
णप्रसंगादतिकठिनकिसलयानुकारिकरतलं करेणाभ्यंतरसंचारसमुचितेन परिजनेनानुगम्यमानो धवलांशुकजवनिकापरिगतपर्यंतत
यास्फटिकमणिमयभित्तिनिबद्धमिवोपलक्ष्यमाणमतिसुरभिणा मृगनाभिपरिगतेनामोदिना चंदनवारिणा सिक्तशिशिरमणिभूमिमविरल
विप्रकीर्णेन विमलमणिकुट्टिमगगनतलतारागणेनेव कुसुमोपहारेण निरंतरमुपकीर्णशालभंजिकानिवहेन सन्निहितगृहदेवतेनेव गं
धसलिलक्षालितेन कलधौतमयेन स्तंभसंचयेन विराजमानमतिबहलागुरुधूपपरिमलमखिलविगलितजलनिवहधवलजलधरशक
लानुकारिणा कुसुमामोदवासितप्रच्छदपटेन पट्टोपधानाध्यासितशिरोभागं मणिमयप्रतिपादुकाप्रतिष्ठितपादेन पार्श्वस्थितरत्नपादपीठेन
तुहिनगिरिशिलातलसदृशेन शयनेन सनाथीकृतवेदिकं भुक्तास्थानमंडपमयासीत्। तत्र च शयनतलनिषण्णः क्षितितलोपविष्टया शनैः
शनैरुत्संगनिहितासिलतया करंकवाहिन्या नवनलिनदलकोमलेन करसंपुटेन संवाह्यमानचरणस्सकालोचितदर्शनैरवनिपतिभिरमा

त्यैर्मित्रैश्च सह तास्ताः कथाः कुर्वन्निव मुहूर्तमिवासांचक्रे। ततो नातिदूरवर्तिनीमंतःपुराद्वैशंपायनमादायागच्छेति समुपजातनतदूनांतप्रश्र
कुतूहलो राजा प्रतीहारीमादिदेश। सा क्षितितलनिहितजानुकरतला यथाज्ञापयति देव इति शिरसि कृत्वाज्ञां यथादिष्टमकरोत्। अथ
मुहूर्तादिव वैशंपायनः प्रतीहार्या गृहीतपंजरः कनकवेत्रलतावलंबिना किंचिदवनतपूर्वकायेन सितकंचुकावच्छन्नवपुषा जराधवलितमौ
लिना गद्गदस्वरेण मंदमंदसंचारिणा विहगजातिप्रीत्या जरत्कलहंसेनेव कंचुकिनानुगम्यमानो राजांतिकमाजगाम। क्षितितलनिहित
करतलश्च कंचुकी राजानं व्यज्ञापयत् देव देव्यो विज्ञापयंति। देवादेशादेष वैशंपायनः स्नातः कृताहारश्च देवपादमूलं प्रतीहार्या नीत इत्य
भिधाय गते तस्मिन्राजा वैशंपायनमपृच्छत्। कच्चिदभिमतमास्वादितमभ्यंतरे भवता किंचिदशनजातमिति। स प्रत्युवाच। देव किं वा नास्वा
दितं। आमत्तकोकिलालोचनच्छविर्नीलपाटलः कषायमधुरः प्रकाममापीतो जंबुफलरसो हरिनखरभिन्नमत्तमातंगकुंभमुक्तार्द्रमुक्ताफलद्युं
तिखंडितानि दाडिमीबीजानि नलिनीदलहरिंति द्राक्षाफलानि। यथेच्छया प्राचीनामलकीफलानि किं वा प्रलपितेन बहुना सर्वमेव देवीभिः स्वयं

करतलोपनीयमानममृतायितं शम्पेयं वादिनो वचनमाक्षिप्य नरपतिरब्रवीत्। आख्यातावत्त्वमिदमपनयतु नः कुतूहलमावेदयतु
भवानादितः प्रभृति कार्त्स्न्येनात्मनो जन्म कस्मिन्देशे भवाञ्जातः कथं जातः। केन वा नाम कृतं का माता कस्ते पिता कथं वेदानामागमः कथं
शास्त्राणां परिचयः कुतः कलाः समासादिताः किं जन्मान्तरानुस्मरणं उत वरप्रदानमथवा विहगवेषधारी कश्चित्प्रच्छन्नं निवससि। क्व वा पू
र्वमुषितं कियद्वा वयः कथं पंजरबंधः कथं चंडालहस्तगमनं इह वा कथमागमनमिति वैशंपायनस्तु स्वयमुपजातकुतूहलेन सबहुमान
मवनिपतिना पृष्टो मुहूर्त्तमिव ध्यात्वा सादरमब्रवीत् देव महतीयं कथा यदि कौतुकमाकर्ण्यतां। अस्ति पूर्वापरजलनिधिवेलावन लग्ना म
ध्यदेशालंकारभूता मेखलेव भुवो वनकरिकुलमदजलसेकसंवर्द्धितैरतिविकचधवलकुसुमनिकरमत्युच्चतया तारागणमिव शिखर
देशलग्नमुद्वहद्भिः पादपैरुपशोभिता मदकलकुररकुलदश्यमानमरिचपल्लवा करिकलभकरमृदिततमालकिसलयामोदिनी। मधुमदो
परक्तकेरलीकपोलकोमलच्छविना संचरद्वनदेवताचरणालक्तकरसरंजितेनेव पल्लवप्रचयेन संछादिता। शुककुलदलितदाडिमाफलद्र

कादं.
११

वाटीकृततलैरनिलचलकपिकंपितकक्कोलच्युतपल्लवफलशबलैरनवरतनिपतितकुसुमरेणुपांसुलैः पथिकजनरचितलवंगपल्लवस्र
स्तरैः कठोरनालिकेरकेतकीकेसरपरिगतप्रांतैस्तांबूलीलतावनद्धपूगखंडमंडितैर्वनलक्ष्मीवासभवनैरिव विराजिता लत्तामंडपैरुन्मद।
मातंगकपोलस्थलप्रस्रवणसलिलसिक्तेनेव निरंतरमेलालतावनेन मदगंधिनांधकारिता नखमुखलग्नेभकुंभमुक्ताफललुब्धैः शबरसेनाप
तिभिरभिहन्यमानकेसरिशता प्रेताधिपनगरीव सदासन्निहितमृत्युभीषणा महिषाधिष्ठिता च। समरोद्यतपताकिनीव बाणासनारोपितशिली
मुखा विमुक्तसिंहनादा च कात्यायनीव प्रचलितखड्गभीषणा रक्तचंदनालंकृता च कर्णीसुतकथेव संनिहितविपुलाचला शशोपगता च क
ल्पांतप्रदोषसंध्येव नर्त्तितनीलकंठा पल्लवारुणा च अमृतमथनवेलेव श्रीद्रुमोपशोभिता वारुणीपरिगता च प्रावृडिव घनश्यामलानेकशतद्रु
दालंकृता चंद्रमूर्त्तिरिव सततमृक्षसार्थानुगता हरिणाध्यासिता च राज्यस्थितिरिव चमरमृगवालव्यजनोपशोभिता समदगजघटापरिपालिता ११
च गिरितनयेव स्थाणुसंगता मृगपतिसेविता च जानकीव प्रसूतकुशलवा निशाचरपरिगृहीता च कामिनीव चंदनमृगमदपरिमलबाहिना हविरा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

स्फुरितिलकभूषिता।वसोकंठेवविविधपल्लवानिलजीविता।समदनाचा।बालेवव्याघ्रनखपंक्तिमंडिता।गंडकाननाचपानभूमिरिवप्रक
टितमधुकोशकशता।प्रकीर्णविविधकुसुमाच।क्वचित्प्रलयवेलेवमहावराहदंष्ट्रासमुत्खातधरणीमंडला।क्वचिद्दशमुखनगरीवचंच
लवानरवृंदभज्यमानतुंगशालाकुला।क्वचिदचिरनिर्वृत्तविवाहभूमिरिवहरितकुशसमित्कुसुमसमीपलाशशोभिता।क्वचिदुद्धतमृग
पतिनादभीतेवकंटकिता।क्वचिदुन्मत्तेवकोकिलप्रलापिनी।क्वचिदुन्मत्तेववायुवेगकृततालशब्दा।क्वचिद्विधवेवोन्मुक्ततालपत्रा।क्वचित्सम
रभूमिरिवशरशतनिचिता।क्वचिदमरपतितनुरिवनेत्रसहस्रसंकुला।क्वचिन्नारायणमूर्तिरिवतमालनीला।क्वचित्पार्थरथपताकेववानरा
क्रांता।क्वचिदवनिपतिद्वारभूमिरिववेत्रलताशतदुःप्रवेशा।क्वचिद्विराटनगरीवकीचकशतावृता।क्वचिदम्बरश्रीरिवव्याधानुगम्यमानतरल
तारकमृगा।क्वचि[illegible]गृहीतव्रतेवदर्भचीरजटावल्कलधारिणी।अपरिमितबहलपत्रसंचयापिसप्तपर्णोपशोभिता।क्रूरसत्त्वापिमुनि
जनसेविता।पुष्पवत्यपिपवित्रा।विंध्याटवीनाम।तस्यांचदंडकारण्यांतःपातिसकलभुवनख्यातंउत्पत्तिक्षेत्रमिवभगवतोधर्मस्य।सुरपतिप्रा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१२

श्चनिपीतसकलसागरसलिलस्यमेरुमत्सरादंबरतलप्रसारितविकटशिखरसहस्रेणदिवसकररथगमनपथमपनेतुमभ्युद्यतेनावग
णितसकलसुरसमूहवचसाविंध्यगिरिणाप्यनुल्लंघिताज्ञस्यजठरानलजीर्णवातापिदानवस्यासुरासुरमुकुटमकरपत्रसंगकोटिचुंबित
चरणरजसोदक्षिणाशामुखविशेषकस्यसुरलोकादेकहुंकारनिपातितनहुषप्रकटप्रभावस्यभगवतोमहामुनेरगस्त्यस्यलोपामुद्रयाच
स्वयमुपरचितालवालकैःकरपुटसलिलसेकसंवर्द्धितैःसुतनिर्विशेषैरुपशोभितंपादपैर्लीर्ययातत्वत्रेणाग्रहीतव्रतेनाषाढिनापवि
त्रभस्मविरचितत्रिपुंड्रकालरागोनाकुशचीरवाससामौंजमेखलाकलितमध्येनगृहीतहरितपर्णपुटेनप्रत्यहमुपहृतताविक्रांदृढदस्युनाम्नाप
वित्रीकृतमतिप्रभूतेध्माहरणाच्चयस्य इध्मवाहइतिपिताद्वितीयंनामचकारादिशिदिशिशुकहरितैश्चकदलीवनैःश्यामलीकृतपरिसरं राम
सरिताचकलशयोनिपरिपीतसागरानुमार्गगतयेववद्धवेणिकयागोदावर्यापरिगतमाश्रमपदमासीत्।यत्रचदशरथवचनमनुपालयन्नु १२
त्सृष्टराज्योदशवदनलक्ष्मीविभ्रमविरामोरामोमहामुनिमगस्त्यमनुचरन्सहसीतयालक्ष्मणोपरचितरुचिरपर्णशालःपंचवट्यांकंचित्कालंसु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

खवतुवासाच्चिरशून्येप्यद्यापि यत्र शाखानिलीननिःशब्दपांडुकपोतपंक्तयो लक्ष्यंते तापसाग्निहोत्रधूमराजय इव लक्ष्यंते तरवः। वलिकर्मकुसुमा
न्युद्धरंत्याः सीतायाः करतलादिव संक्रांतो यत्र रागः स्फुरति लताकिशलयेषु। यत्र च पीतोज्झितांबुनिधिजलमिव मुनिना निखिलमाश्रमो
पांतवर्त्तिषु विभक्तं महाह्रदेषु। यत्र च दशरथसुतनिशितशरनिकरनिपातनिहतरजनिचरबलबहलरुधिरसिक्तमूलकमद्यापि तद्रागमिव
विद्धनिर्गतिपलाशमिवाभाति नवकिशलयमरण्यं। अधुनापि यत्र जलधरसमये गंभीरमभिनवजलधरनिवहध्वनिनादमाकर्ण्य भगवतो राम
स्य त्रिभुवनविवरव्यापिनश्चापघोषस्य स्मरंतो न गृह्णंति दूर्वादलकवलमजस्रमश्रुजललुलितदीनदृष्टयो वीक्ष्य शून्या दश दिशो जराजर्जरित
विषाणकोटयो जानकीसंवर्द्धिता जीर्णमृगाः। यस्मिन्ननवरतमृगया निहतशेषवनहरिणप्रोत्साहितइव कृतासीताविप्रलंभः कनककुरंगो राघव
मतिदूरं जहार। यत्र च मैथिलीवियोगदुःखितौ दशवदनविनाशपिशुनौ चंद्रसूर्याविव कबंधग्रस्तौ समं रामलक्ष्मणौ त्रिभुवनभयं महद्बकातुर
न्यायतश्च यस्मिन्न्दशरथसुतशरनिपातितो योजनबाहोर्बाहुरुरगग्रस्तप्रसादनागतनहुषाजगरकायशंकामकरोदृषिजनस्य। जनकतनयाव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ सखीविरहविनोदनार्थमिवरचिताभ्यंतरलिखितायत्ररामनिवासदर्शनोत्सुकापुनरिवधरणीतलादुल्लसंतीववनेचरैरद्याप्यालोक्यते। तस्यै
१३ वंविधस्यसंश्रत्यपिप्रकटोपलक्ष्यमाणपूर्ववृत्तांतस्यभगवतोगस्त्याश्रमस्यनातिदूरेजलनिधिपानप्रकुपितवरुणोत्साहितेनागस्त्यमत्सरान्नराश्र
मसमीपवर्त्यपरइववेधसामहाजलनिधिरुत्पादितःप्रलयकालविघटिताष्टदिग्भित्तिसंधिबंधंगगनतलमिवभुविनिपतितं। आदिवरा
हमुद्धृतधरामंडलस्थानमिवसलिलपूरितमनवरतमज्जन्मदशबरकामिनीकुचकलशलुलितजलमुत्फुल्लकुमुदकुवलयकल्हार
उन्निद्रारविंदमकरविंडनिस्यंदबद्धचंद्रकमलिकुलपटलांधकारितसौगंधिकंआरसितमदसारसमुरुहमक्षपानमत्तकलहंसकामिनी
कृतकोलाहलमनेकजलचरपतंगशतसंचलनचलितवाचालवीचिमालंअनिलोल्लासितकल्लोलशिखरसीकरासारदुर्दिनमशंकितावती
र्णाभिरंबरःक्रीडारागिणीभिःस्नानसमयेवनदेवताभिःकेशकुसुमैःसुरलीकृतंएकदेशावतीर्णमुनिजनापूर्यमाणकमंडलुकलजलध्वनिम। १३
नोहरमुन्मिषदुत्पलवनमध्यचारिभिःसवर्णत्वापारसितानुमेयैःकादंबककदंबकैरासेवितंअभिषेकावतीर्णशबलिंडराजसुंदरीकुचचंदन

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लिप्तवलिततरंगोत्पातजातकेतकीरजःपटलवद्धकूलशबलितं आश्रमागततापसक्षालिताढकीकल्ककषायपाटलतरंगजलं उपततरविरपि
पल्लवानिलवीजितमविरलतमालवीथिकांधकारितासितवीलिनिर्वासितेन संचरता प्रतिदिनं ऋष्यमूकवासिना सुग्रीवेण वन्यफलपरिलघुल
तासिरूढवासितापसानां देवतार्चनोपयुक्तकुसुमासिरूत्पतज्जलचरपतंगपक्षपुटविगलितजलबिंदुसेकसुकुमारकिसलयानिलतामंडपतल
स्थितशिखंडिमंडलास्वतांडवासिरनेककुसुमपरिमलवाहिनीभिर्वनदेवतानिःश्वासवासिताभिरिव वनराजिभिरुपरुद्धतीरं अपरसागराशंकि
भिः सलिलमादाय मवतीर्णैर्जलधरैरिव बहलपंकमलिनैर्वनकरिभिरनवरतमापीयमानमगाधमनंतमप्रतिममपांनिधानं पंपाभिधानं पद्मस
रः यत्र च विकचकुवलयपलाशश्यामायमानपक्षपुटा अद्यापि स्म्रिन्निमडामशापग्रस्तानीव मध्यचारिणामालोकंते चक्रनामानो मिथुनानि ॥ ॥ तस्यैवं
विधस्य पंपासरसः पश्चिमे तीरे राघवशरप्रहारजर्जरितजीर्णतालतरुखंडस्य समीपे दिग्गजकरदंडानुकारिणा जरदजगरेण सततमावेष्टितमू
लतया वृद्धमहालवालस्वतुंगस्कंधावलंबिभिरनिलवेल्लितैरहिनिर्मोकैर्घृतोत्तरीयस्य दिक्चक्रवालपरिमाणमिव कुर्वता भुवनांतरालविधकोटिन

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ शाखासंचयेनप्रलयकालतांडवप्रसारितभुजसहस्रमुडुपतिशकलशेखरमिवविडंबयितुमुद्यतःपुराणतयापतनभयादिवपवनस्कंधलग्नै
२५ र्निखिलशरीरव्यापिनीभिरतिदूरोन्नतानिर्जीर्णतयाशिरालैरिवपरिगतोव्रततिभिर्जरातिलकबिंदुभिरिवकंटकैराचरितत्वचःउत्तुंगततःपरिपा
तसागरसलिलैर्गगनागतैःपत्ररथैरिवशाखांतरेषुनिलीयमानैःक्षणमंडलरामसैरार्द्रीकृतपल्लवैर्जलधरपटलैरापह्वदृष्टशिखरदेशःस्कंधगत
यानंदनवनश्रियमिवावलोकयितुमभ्युद्यतःसमीपवर्तिनाउपरिसंचरतामंबरतलगमनखेदादाश्रितानांरविरथतुरंगमाणांसृक्कपरिस्रु
तैःफेनपटलैःसंदेहितजलराशिर्भस्मविलीकृतशिखरशाखोवनगजकपोलकंडूयनलग्नमदमलिनेननिलीनमत्तमधुकरमालेनलोहशृंख
लाबंधनिश्चलेनेवकल्पस्थायिनामूलेनसमुपेतःकोटरांतरनिविष्टैःस्फुरद्भिःसजीवइवमधुकरपटलैःदुर्योधनइवोपलक्षितशकुनिपक्ष
पातोनलिननाभइवभवनमालोपगूढोनवजलधरव्यूहइवनलसिद्दर्शितोन्नतिःअखिलभुवनतलावलोकनप्रासादइववनदेवतानामधिपति राम
रिवदंडकारण्यस्यनायकइवसर्ववनस्पतीनांसखेवविंध्यस्यशाखाबाहुभिरुपगृह्येवविंध्याटवीमवस्थितोमहाजीर्णःशाल्मलीवृक्षः॥ २५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तत्रचशाखाग्रेषुकोटरोदरेषुपल्लवांतरेषुस्कंधसंधिषुजीर्णवल्कलविवरेषुमहावकाशतयाविस्रब्धविरचितकुलायसहस्राणिदुरारोहतया।
विगतविनाशभयानिनानादेशसमागतानिशुकशकुनिकुलानिप्रतिवसंतिस्म।यैःपरिणामविरलदलसंहतिरपिसवनस्पतिरविरलदलनिच
यश्यामलइवोपलक्ष्यतेदिवानिशंनिलीनैः।तेचतस्मिन्वनस्पतावतिवात्यानिवात्यरजनीमात्मनीडेषुप्रतिदिनमुत्थायोत्थायाहारान्वेषणायन
भसिविरचितपंक्तयोमदकल हलधरहलमुखाकृष्टविप्रकीर्णस्रोतसमंबरतलेकलिंदकन्यामिवदर्शयंतःसुरगजास्फालितविगलदाकाशगंगाक
मलिनीशंकामुपजनयंतोदिवसकररथतुरगप्रलालिप्तमिवगगनतलमुपपादयंतःसंचारिणीमिवमरकतस्थलींविडंबयंतःशैवलपल्लवावलीमिवां
वरसरसिप्रसारयंतोगगनविततैःपक्षपुटैःकदलीदलैरिवदिनकरकरनिकरपरिखेदितान्याशामुखानिवीजयंतोवियतिविसारिणींशुकवीथीमि
वारचयंतःसेंद्रायुधमिवांतरिक्षमादधानाविचरंतिस्मशुकशकुनयःकृताहाराश्चपुनःप्रतिनिवृत्त्यात्मकुलायावस्थितेभ्यःशावकेभ्योविविधफलरसा
न्कलमंजरीविकारांश्चप्रहतहरिणरुधिरानुरक्तशार्दूलनखकोटिपाटलेनचंचुपुटेनदत्वादत्वाधरीकृतसर्वस्नेहेनासाधारणेनगुरुणापत्यप्रेम्णा।

म२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तस्मिन्नेवकोटरांतर्निहिततनयाः क्षपाः क्षपयंतिस्म। एकस्मिंश्चजीर्णकोटरेजाययासहनिवसतः पश्चिमेवयसिवर्त्तमानस्यकथमपिपितुरहमेवै-
कोविधिवशात्सूनुरभवं। अतिप्रबलयाचाभिभूताममैवजायमानस्यप्रसववेदनयाजननीमेलोकांतरमगमत्। अभिमतजायाविनाशशोकदुःखितो
पिचसुतस्नेहादंतर्निरुध्यप्रसरमपिशोकावेगमेकाकीमत्संवर्द्धनपरएवाभवत्। अतिपरिणतवयाश्चकृशशरीरानुकारिणीमन्याव-
शिष्टजीर्णपिच्छजालजर्जरामंसदेशशिथिलामपगतोत्पतनसंस्कारांपक्षसंततिमुद्वहन्नुपारूढकंपतयाचसंतापकारिणीमंगलग्नांज-
रामिवविक्षिपन्परुषकठोरशेफालिकावृंतमनानलपिंजरेणकलममंजरीदलनमसृणितकोणेनापांतलेखेनस्फुटितायकोटिनाचंचुपुटेनपर-
नीडनिपतिताभ्यःशालिवल्लरीभ्यस्तंडुलकणानादायादायतरुमूलनिपातितानिचशुककुलावदलितानिफलशकलानिसमाहृत्यपरिभ्रमितुमश-
क्तोमह्यमदात्। प्रतिदिवसमात्मनाचमदुपभुक्तशेषमशनमकरोत्। एकदातुप्रभातसंध्यारागलोहितेगगनतलकमलिनीमधुरक्तपक्षसंपुटेवृद्ध- १५
हंसइवमंदाकिनीपुलिनादपरजलनिधितटमवतरतिचंद्रमसिपरिणतरंकुरोमपांडुनिव्रजतिविशालतामाशाचक्रवालेगजरुधिररक्तहरिसटा॥

ग

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लोमलोहिनीनिराततत लादिकतंतुपाटलासिरायामिनीतिरशिशिरकिरणदीधितिनिःपद्मरागरत्नशलाकासंमार्ज्जनीभिरिव समुत्सार्यमा
णे गगनकुट्टिमकुसुमप्रकरे तारागणे संध्यामुपासितुमुत्तराशावलंबिनि मानससरस्तीरमिवावतरति सप्तर्षिमंडले तटगतविघटितशुक्तिसं
पुटविप्रकीर्णमरुणकरप्रेरणाविगलितमुडुगणमिव मुक्ताफलनिकरमुद्वहति धवलितपुलिनतटमुद्वाति पूर्वेतरे तुषारबिंदुवर्षिणि
ते४ विस्तीर्णे निशावसानजातजडिम्नि विबुद्धशिखिकुले विजृंभमाणकेसरिणि करिणीप्रबोध्यमानमदकशितास्य इव जाते प्रभाते ह्रपाजल
जडकेसरं कुसुमनिकरमुदयगिरिशिखरस्थितं सवितारमिवोद्दिश्य पल्लवांजलिभिः समुत्सृजति काननेऽमलरोमकेसरासु वनदेवता वनराजिछ-४
प्रासादानां तरूणां शिखरेषु पारावतमालायमानासु धर्मपताकास्विव समुन्मिषंतीषु तपोवनाग्निहोत्रधूमलेखासु अवश्यायसीकरिणि
स्खलितकमलवनेरतखिन्नशबरसीमंतिनीस्वेदकणिकापहारिणि वनमहिषरोमंथफेनबिंदुवाहिनि चलितपल्लविलतालास्योपदेशव्यस
निनि विघटमानकमलखंडमकरंदशीकरासारवर्षिणि कुसुमामोदतर्पितालिजाले निशावसानजातजडिम्नि मंदमंदं संचारिणि प्रवाति पवना

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰
१६

तिकेमातरिश्वनिक्रमेणप्रबोधमंगलपाठकानामिलमंडडिंडिमानांमधुलिहांकुमुदोदरेषुघनघटमानदलपुटनिबद्धपक्षसंहतीनां।
मुखरत्सुझंकारेषुप्रभातशिशिरमारुताहतमुक्तमस्तजरसाश्लिष्टपक्ष्ममालमिवसशेषनिद्राजिह्मतारंचक्षुरुन्मीलयत्सुशनैःशनैस्तृणखर
शय्याधूसरक्रोडरोमराजिषुवनमृगेषूत्थितेषुततःसंचरत्सुवनचरेषुविजृंभमाणेश्रोत्रहारिणिपंपासरःकलहंसकोलाहलेसमुल्लसतिनर्त्ति
तशिखंडिनिमनोहरेवनगजकर्णतालशब्देक्रमेणचगगनमार्गमवतरतोदिवसकरवारणस्यावचूलचामरकलापइवोपलक्ष्यमाणे
मंजिष्ठारागलोहितेकिरणजालेशनैःशनैरुदितेभगवतिसवितरिपंपासरःपर्यंततरुशिखरसंचारिणिपद्माभितागिरिशिखरेदिवसकर
उन्मनिहततारेषुनरपिकपीश्वरेवनमालिपततिबालातपेस्पष्टेजातेप्रत्यक्षसिनाचिरादिवदिवसाष्टमभागभाजिस्पष्टेतासितास्वाति
भूतेचप्रयातेषुयथाभिमतानिदिगंतराणिशुककुलेषुकुलायनिलीननिभृतशावसनाथेपिनिःशब्दतयाशून्यइवतस्मिन्वनस्प राम
तौाम्रनीडावस्थितएवतातेमयिचशैशवादसंजातबलमसमुद्भिद्यमानपक्षपुटेतातसमीपवर्त्तिनिकोटरगतेसहसैवतस्मिन्महावनेसं १६

जा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्रासितसकलवनचरःसरभसमुत्पतत्पतत्रिपक्षपुटशब्दसमाक्रांततोलीनकरिपोतचीत्कारपीवरःप्रचलितलताकुलितमत्तालिकु
लझंकारमांसलःपरिभ्रमदुद्घोणवनवराहरवघर्घरोगिरिगुहासुप्तप्रबुद्धसिंहनादोपबृंहितःकंपयन्निवतरून्भगीरथावतार्यमाण
गंगाप्रवाहकलकलबहलोभीतवनदेवताकर्णितोमृगयाकोलाहलध्वनिरुदचरत्।आकर्ण्यैतमहमुपजातवेपथुरर्भकतया
जर्जरितकर्णविवरोभयविह्वलःसमीपवर्त्तिनःपितुःप्रतीकारबुद्ध्याजराशिथिलपक्षपुटांतरमविशं।अनंतरंचसरससमितोगजयूथप
तिभग्नितकमलिनीपरिमलःक्रोडकुलदश्यमानलड्डुमुस्तारसामोदइतःकरिकुलतलड्डूयमानसल्लकीकषायगंधइतोनिपतितशुष्क
पत्रमर्मरध्वनिरितोवनमहिषविषाणकोटिकुलिशशिख्यमानवल्मीकध्वनिरितोश्राकरवकाभितोवनगजकुलाभितोवराहयूथाभितो
वनमहिषवृंदमितःशिखंडिमंडलविरुतमितःकपिंजलकुलकलकूजितमितःउरस्कुलक्वणितमितोमृगपतिनखशिख्यमानकुंभकुं
जरारसितमितःकर्दमाइपंकमलिनावराहपद्धतिरियमतिनवशष्पकवलरसश्यामलाहरिणरोमंथफेनसंहतिरयमुन्मदगंधगजगंडकंडू

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

विरुति

कादं यनपरिमलालीनमुखरमधुकरकरसरुरेषानिपतितरुधिरविंदुसिक्तशुष्कपत्रपाटलातरुपदवीएनद्विरदवराश्दितविटपिपल्लवपटल
२७ मेतलवङ्गिकुलक्रीडितमेषनखकोटिविलसितविकटपत्रलेखोरुधिरपटलः करिमौक्तिकदलदंतुरोमृगपतिमार्गः एषाप्रत्यग्रप्रसूत
वनमृगीगलरुधिरलोहितीभूमिरियमखवीवेणिकाकारिणीपक्ववरस्ययूथपतेर्मदजलमलिनानांसंचारवीथीचमरीपंक्तिरियमनुग
म्यतामुच्छुष्कमृगकरीषपांसुलात्वरिततरमध्यास्यतामियंवनस्थलीतरुशिखरमारुह्यतामालोक्यतांदिशियमाकर्ण्यतामयंशब्दो
गृह्यतांधनुरवहितैः स्थीयतांविमुच्यंतांश्वानइत्यन्योन्यमभिवदतोमृगयासक्तस्यमहतोजनसमूहस्यतरुगहनांतरितविग्रहस्यक्षो
भितकाननंकोलाहलमशृणवं ॥ अथनातिचिरादेवानुलेपनाङ्मृदंगध्वानधारेणगिरिविवरविजृंभितप्रतिनादमांसलेणशरताडि
तानांकेसरिणांनिनादेनसंत्रस्तयूथमुक्तानामेकाकिनांसंचरतामनवरतकरास्फोटमिश्रेणजलधररसितानुकारिणागजयूथपती २७
नांकंठगर्जितेनसरभसमसारमेयविलंघ्यमानावयवानामालोलकातरतरलतरतारकाणामेणकानांचकरुणकूजितेननिहतयूथप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तीनांवियोगिनीनामनुगतकलत्राणांवच्छित्वाछित्वासमाकर्ण्यकलकलमनुकर्णपल्लवानामितस्ततःपरिभ्रमंतीनांपतिविनाशशोक
दीर्घीकरिणीनांचीत्कृतेनकतिपयदिवसप्रसूतानांचखड्गिधेनुकानांत्रासपरिभ्रष्टपोतान्वेषिणीनामनुरुक्ककंठमतिकरुणमारसंती
नामाक्रंदितेनतरुशिखरसमुत्पतितानामाकुलाकुलचारिणांचपञ्जरस्थानांकोलाहलेनत्वरयानुसारप्रधावितानांचमृगपतीनांयुगपद
तिरलसपादपातावहतायाभुवःकंपमिवजनयताचरणशब्देनकर्णोत्कृष्टिजृम्भतांचमदकलकुररकामिनीकंठकूजितकलेनशर
निकरवर्षिणांधनुषांनिनादेनपवनाहतिक्वणितधाराणामसीनांस्वकठिनमहिषस्कंधपीठपातितानांरणितेनशुनांचसरलमविसृष्टघर्घ
रध्वनीनांवनांतरव्यापिनाध्वानेनसर्वतःप्रचलितमिववनदेवतामलवत्।अचिराच्चप्रशांतेतस्मिन्मृगयाकलकलेनिर्वृष्टिमूकजलधरवृं
दानुकारिणिमथनावसानोपशांतवारिणिसागरइवस्तिमिततामुपागतेकाननेमंदीभूततनयोहमुपजातकौतूहलःपितुरुत्संगादीष
दिवनिष्क्रम्यकोटरस्थएवशिरोधरांप्रसार्यसंत्रासतरलतारकःशैशवात्किमिदमितिसमुपजातदिदृक्षुरेवदिशंचक्षुःप्राहिणवं।अतिसु

कुरूरते स्ता

कादं॰ १९

खमापतत्तस्माद्वनांतरादर्जुनभुजदंडसहस्रविप्रकीर्णमिवनर्मदाप्रवाहमनिलवशचलितमिवतमालकाननंएकीभूतमिवकालरा
त्रीणांयामसंघातमंजनशिलास्तंभसंसारमिवक्षितिकंपविघूर्णितमंधकारपुंजमिवरविकिरणाकुलितमंतकपरिवारमिवपरिभ्रमं
तमवदारितरसातलोत्थितमिवदानवलोकमशुभकर्मसमूहमिवएकत्रसमागतमशेषदंडकारण्यवासिमुनिजनशापसार्थमिवसंच
रंतमनवरतशरनिकरवर्षाभिहतंखरदूषणबलनिवहमिवपिशाचतामुपगतंकलिकालबंधुवर्गमिवसंगतमवगाहप्रवृत्तमिव
वनमहिषयूथमचलशिखरस्थसिंहकराकृष्टिपतनशीर्णमिवकालमेघपटलमखिलरूपविनाशायधूमकेतुजालमिवसमुद्गतमंधका
रितकाननमनेकसहस्रसंख्यमतिलघुजननमुत्थानवेतालजातमिवशवरसैन्यमद्राक्षमध्येस्यातिमहतःशवरसैन्यस्यप्रथमेवयसिवर्त्तमानं राम १९
अतिकर्कशत्वादायसमयमिवनिर्मितमेकलव्यमिवजन्मांतरगतमुद्भिद्यमानश्मश्रुराजितयाप्रथममदलेखामंच्यमानगंडभित्तिमिवगजयू
थपतिकुमारकमसितकुवलयश्यामेनदेहप्रभाप्रवाहेणकालिंदीजलेनेवस्रयंतमरण्यंआकुटिलाग्रेणस्कंधावलंबिनाकुंतललतारे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

णाकेसरिणामिवगजमदमलिनीकृतेनकेसरकलापेनोपेतमायतललाटमनतितुंगघोरघोणमेककर्णीवरणतामुपनीतस्यभुजंगफणा
मणेरागपाटलैरंशुभिरालोहितीकृतेनपर्णशयनात्प्रासात्तन्नपल्लवरागेणेववामपार्श्वेनविराजमानंअचिरप्रहतगजकपोलगृहीतेनसप्तच्छ
दपरिमलवाहिनाकृष्णागुरुपंकेनेवसुरभिणामदेनकृतांगरागमुपरितमालपरिमलांधेनभ्रमतामायूरानापत्रात्रकारिणामधुकरकुलेन
तमालपल्लवेनेवनिवारितातपंआलोलकर्णपल्लवव्याजेनभुजबलनिर्जितयानयप्रभुक्तसेवयाविंध्याटव्येवकरतलेनापमृज्यमानगंडस्थ
लस्वेदलेखमापाटलयाहरिणकुलक्षयकृपासंध्यायमानयाशोणितार्द्रयेवदृष्ट्यारंजयंतमाशाविलामानाजानुलंबेनवनकुंजरकरसमा
णमिवगृहीतानिर्मितेनचंडिकारुधिरदानार्थमसकृच्छितशस्त्रोल्लेखविषमितशिखरेणभुजयुगलेनोपशोभितमंसांतरालमस्रपा
नमहरिणरुधिरबिंदुनास्वेदजलकणिकाचितेनगुंजाफलविमिश्रैःकरिकुंभमुक्ताफलैरिवरचितालरणेनविंध्यशिलातलविशालेनवक्ष
स्थलेनोद्भासमानमविरतश्रमायासाक्षामउल्लिखितोदरमितमदमलिनमालानस्तंभयुगलमुपहसंतमिवोरुदंडयेनलाक्षालोहितकौशेय

कादं
१९

परिधानमकारणेपिक्रूरतयाबद्धत्रिपताकोग्रभृकुटीकरालेललाटफलकेपवलतक्राराधिततयामत्परिग्रहोयमितिकात्यायन्यात्रिशू
लेनेवांकितमुपजातपरिचयैरत्युग्रगन्धिभिःश्रमवशाद्वैरविनिर्गताभिःस्वभावपाटलतयास्वच्छाभिरपिहरिणशोणितमिवक्षरंतीभिर्द्वि
द्धाभिरावेद्यमानखेदैर्विहितशुश्रूषतयास्यस्पष्टदृष्टदंतांशून्यदंष्ट्रांतरालग्नकेसरिसटानिवहस्थूलशाणगाढवद्धाभिःस्थूलवराटकमालिकापरिग
तकंठैर्महावराहदंष्ट्राप्रहारजर्जरैरन्यकायैरपिमत्तशक्तिवारनुपजातकेसरैरिवकेसरिकिशोरकैर्मृगवधूवैधव्यदानदक्षैरनेकवर्णैः
श्वभिरतिप्रमाणाभिश्चकेसरिणामभयप्रदानयाचनार्थमागताभिः।सिंहीभिरिवकौलेयककुटुंबिनीभिरनुगम्यमानंकेश्चिद्गृहीतचमर
वालगजदंतभारैःकेश्चिदविडपर्णबद्धमधुपटैःकेश्चिन्मृगपतिभिरिवगजकुंभमुक्ताफलनिकरसनाथपाणिभिःकेश्चिद्यातुधानैरिव
गृहीतपिशिताहारैःकेश्चित्प्रमथैरिवकेसरिकृत्तिधारिभिःकेश्चित्क्षपणकैरिवमयूरपिच्छधारिभिःकेश्चिच्छिशुभिरिवकाकपक्षधरैःकेश्चि १९
त्कृष्णचरितमिवदर्शयद्भिःसमुत्खातविहितगजदंतैःकेश्चित्तदुर्दिनदागमदिवसैरिवजलधरसमयच्छायामलिनैरनेकवृत्तांतैःशवरवृंदैःपरि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रक्तमरणपमिवसखड्गधेनुकंअभिनवजलधरमिवमयूरपिच्छचित्रचापधारिणंबकराक्षसमिवगृहीतैकचक्रं।अरुणानुजमिवोद्धृताने
कमहानागदशनं।भीष्ममिवशिखंडिशत्रुंनिदाघदिवसमिवसततविसृतमृगतृष्णंविद्याधरमिवमानसवेगंपराशरमिवयोजनगंधानु
सारिणंघटोत्कचमिवभीमरूपधारिणंअचलराजकन्यकाकेशपाशमिवनीलकंठचंद्रकालंकृतंहिरण्याक्षदानवमिवमहावराहदंष्ट्राविभि
न्नवक्षःस्थलं।अतिरागिणमिवकृतबहुबंदिपरिग्रहंपिशिताशनमिवरक्तबहुलं।गीतमिवनिषादानुगतंअंबिकात्रिशूलमिवमा
हिषरुधिरार्द्रकायं।अतिनवयौवनमपिक्षपितबहुवयसंकृतसारमेयसंग्रहमपिफलमूलाशनंकृष्णमप्यसुदर्शनंस्वच्छंदचारमपिदु
र्गैकशरणं।क्षितिभृत्पादानुवर्तिनमपिराजसेवानभिज्ञंअपत्यमिवविंध्यस्यअंशावतारमिवकृतांतस्यसहोदरमिवपापस्यसारथिमि
वकलिकालस्यभीषणमपिमहासत्त्वतयागंभीरमिवोपलक्ष्यमाणंअनभिभवनीयाकृतिंमातंगकनामानंशबरसेनापतिमपश्यं।अभिधा
नंतुपश्चात्तस्याहमश्रौषं।आसीच्चमेमनसि।अहोमोहप्रायमेतेषांजीवितंसाधुजनगर्हितंचरितंतथाहिपुरुषपिशितोपहारेधर्मबुद्धिः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰दं॰ आहारःसाधुजननिंदितोमधुमांसादिःश्रमोमृगयाशास्त्रंशिवारुतंसदुपदेष्टारःसदसत्तांकौशिकाःप्रज्ञाशकुनिज्ञानेपरिचिताःश्वा
२० नोराज्यंशून्यास्वटवीषु।आपानकमुत्सवोमित्राणिक्रूरकर्मसाधनानिधनूंषिसहायाविषदिग्धमुखाभुजंगाइवसायकाःगीतमुत्साह
कारिमुग्धमृगाणांकलत्राणिबंदिगृहीताःपरयोषितःक्रूरात्मभिःशार्दूलैःसहसंवासःपशुरुधिरेणदेवतार्चनंमांसेनबलिकर्म्मचौर्येण
जीवनं।भूषणानिभुजंगमणयःयस्मिन्नेवकाननेनिवसंतितदेवोत्खातमूलमशेषतःकुर्वंति।इतिचिंतयत्येवमयिसशबरसेनापतिरा
टवीपरिभ्रमणसमुद्भवंश्रममपनिनीषुरागत्यतस्यैवशाल्मलितरोरधश्छायायामवतारितकोदंडस्त्वरितपरिजनोपनीतेपल्लवासने
समुपाविशत्।अन्यतरस्तुशबरयुवाससंभ्रममवतीर्यतस्मात्करयुगलपरिस्रुतोसितांलसःसरसोवैडूर्यद्रवानुकारिप्रलयदिवसकरकि
रणोपतापाद्देवैकदेशमिवविलीनंइंदुमंडलादिवप्रस्यंदितंद्रुतमिवमुक्ताफलनिकरंअत्यच्छतयास्पर्शा नुमेयंहिमजडमरविंदकोशरजः
कषायमंभःकमलिनीपत्रपुटेनप्रत्यग्रोद्धृतांश्चधौतपंकनिर्मलमृणालिकाःसमुपाहरत्।आपीतसलिलश्चसेनापतिस्तामृणालिकाःशशिक २०

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लाश्वसैंहिकेयः क्रमेणास्तशात्म। अपगतश्रमस्तोद्धायपरिपीतांभसा सकलेन तेन शवरसैन्येनानुगम्यमानः शनैः शनैरभिमतदिगंतरमयासी
त्। एकतमश्च जरच्छवरस्तस्मादनुपलिंदवृंदादनासादितहरिणपिशितः पिशिताशन इवातिविकृतदर्शनः पिशितार्थी तस्मिन्नेव तरुतले मु
हूर्तमिव च्छलं वत्वा। अंतरिते च शवरसेनापतौ स जीर्णशवरः पिवन्निवास्माकमायूंषि रुधिरविंदुपाटलया कपिलभ्रूलतापरिवेषनीषता
या दृष्ट्या गणयन्निव शुककुलकुलायस्थानानि निरूपेनश्च विहगामिषास्वादलालसः सुचिरमारुरुहे तं वनस्पतिमामूलादपशपता उत्क्वां
तमिव तस्मिन् क्षणे तदालोकनभीतानां शुककुलानामभूत्। किमिव हि दुष्करमकरुणानां यतः स तमनेकतालतुंगमभ्रंकषशाखाशिख
रमपि सोपानैरिवायत्नेनैव पादपमारुह्य ताननुपजातोत्पतनशक्तीन् कांश्चिदल्पदिवसजातान् गर्भछविपाटलाञ्छाल्मलीकुसुमशं
कामुपजनयतः कांश्चिदुद्भिद्यमानपक्षतया नलिनीसंवर्तिकानुकारिणः कांश्चिदर्कफलसदृशान् कांश्चिल्लोहितायमानचंचुकोटीनीषद्वि
घटितदलपुटपाटलमुखानां कमलमुकुलानां श्रियमुद्वहतः कांश्चिदनवरतशिरःकंपव्याजेन निवारयत इव प्रतीकारासमर्थानेकैकता

कादं॰
२१

याफलानीवतस्यवनस्पतेःशाखांतरेभ्यःकोटरांतरेभ्यश्चशुकशावकानग्रहीदपगतासूंश्चकृत्वाक्षितावपातयत्।तातस्तुमहांतमकांडइव
प्राणहरमप्रतीकारमुपप्लवमुपनतमालोक्यद्विगुणतरोपजातवेपथुर्मरणतयाउद्भ्रांततरलतारकोविषादशून्यामश्रुजलप्लुतांदृशमि
तस्ततोदिक्षुविक्षिपन्नुच्छुष्कतालुरात्मप्रतीकाराक्षमस्त्राससस्रस्तसंधिशिथिलेनपक्षसंपुटेनाच्छाद्यतत्कालोचितंप्रतीकारमपश्यमानःस्नेहपर
वशोमद्रक्षणाकुलःकिंकर्तव्यताविमूढःक्रोडेविलीनेनमामवष्टभ्यतस्थौ।असावपिपापःक्रमेणशाखांतरैःसंचरमाणःकोटरद्वारमागत्यजी
र्णासितभुजंगभीषणंप्रसार्यविविधवनवराहवसाविस्रगंधिकरतलमनवरतकोदंडगुणाकर्षणकिणांकितप्रकोष्ठमंतकदंडानुकारिणं
वामबाहुमतिनृशंसोमुहुर्मुहुर्दत्तचंचुप्रहारमुकूजंतमाकृष्यतातमपातासुमकरोत्।मांतुस्वल्पत्वाद्भयसंपिंडितांगत्वात्मावशेषत्वादा
युषःकथमपितत्पक्षसंपुटांतर्गतंनालक्षयत्।उपरतंचतमवनितलेशिथिलशिरोधरमधोमुखममुंचत्।अहमपितच्चरणांतरालप्रवेशित राम
शिरोधरोनिभृतमंकनिलीनस्तेनैवसहापतं।अवशिष्टपुण्यतयाचपवनवशसंपुंजितस्यमहतःशुष्कपत्रराशेरुपरिपतितमात्मानमपश्यं २१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

अंगाभियेनमेनाशीर्यंतायावच्चासौतस्मात्तरुशिखरादवतरितावदहमवशीर्णपर्णासवर्णत्वादस्फु...टोपलक्ष्यमाणःकृतिःपितरमुप
रतमुत्सृज्यत्कृष्टशंसस्वप्राणपरित्यागयोग्येऽपिकालेबालतयाकालांतरभुवःस्नेहस्यानभिज्ञोजन्मसहभुवाभयेनैवकेवलमभिद्रूय
मानःकिंचिदुपजाताल्पपक्षतयाम्यामीपतरकृतगमनावष्टंभोलुठन्नितस्ततःकृतांतमुखकुहरादिवविनिर्गतिमात्मानंमन्यमानोनाति
दूरवर्तिनःशावरसुंदरीकर्णपूररचनोपयुक्तपल्लवस्यसंकर्षणपटनीलदलच्छाययोपहसतइवगदाधरच्छविमच्छैःकालिंदीजलच्छेदैरि
वविरचितच्छदस्यवनकरिमदसलिलैरिवोपसिक्तकिशलयस्यविंध्याटवीकेशपाशश्रियमुद्वहतोदिवाप्यंधकारितशाखांतरस्याप्र
विष्टसूर्यकिरणगातिगहनमपरस्येवपितुरुत्संगमतिमहतस्तमालविटपिनोमूलदेशमविशं।अवतीर्यचसतेनसमयेनक्षितितलवि
प्रकीर्णानसंहृत्यतान्शुकशिशूनेकलतापाशसंयतानावध्यपणाद्रिटेआतित्वरितगमनःसेनापतिर्यातेनैववर्त्मनातामेवदिशमगच्छत्
मांत्वलब्धजीविताशंप्रत्यग्रपितृमरणशोकशुष्कहृदयमतिदूरपातादायासितशरीरंसंत्रासजातसर्वांगोपतापिनीबलवतीपिपासापरव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं शममकरोत्।अनयाचकालकलयासुदूरमतिक्रांतःसपापस्तदितिपरिकलय्यकिंचिदुन्नमितकंधरोभयचकितयादृशादिशोवलो
२२ कयंस्तृणेपिचलतिपुनःप्रतिनिवृत्तंशंकितमेवपदेपदेपापकारिणामुत्प्रेक्षमाणोनिष्क्रम्यतस्मात्तमालमूलात्सलिलसमीपमुपसर्तुंप्र
यत्नमकरवं।अजातपक्षतयाचनातिस्थिरचरणसंचारस्यमुहुर्मुहुर्मुखेनपततोमुहुस्तिर्यङ्निपतंतमात्मानमेकयापक्षपाल्यासं
धारयतःक्षितितलसंसर्पणश्रमातुरस्यानभ्यासवशादेकमपिदत्वापदमनवरतमुन्मुखस्यस्थूलस्थूलंश्वसतोधूलिधूसरस्यसं
सर्पतोममसमभून्मनस्यतिकष्टास्वप्यवस्थासुप्रजीवितनिरपेक्षानभवंतिखलुजगतिसर्वप्राणिनांप्रवृत्तयोनास्तिजीवितादन्यदभि
मततरमिहजगतिजंतूनामेवमुपरतेपिसुगृहीतनाम्नितातेयदहमविकलेंद्रियःपुनरेवप्राणिमिधिङ्मामकरुणमतिनिष्ठुरमहो
सोढपितृमरणशोकदारुणंयेनमयाजीव्यते।उपकृतमपिनापेक्षतेखलंहिखलुमेहृदयमहंहिखलुमेहृदयमहंहिलोकांतरगता राम
यामंबायांनियमप्यशोकवेगमाप्रसवदिवसात्परिणतवयसापिसतातेनस्नेहरूपायैःसंवर्द्धनक्लेशमतिमहांतमपिस्नेहवशादगणयतातातो २२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तेनयत्परिपालितमस्मत्सर्व्वमेकपदेविस्मृतमतिकृपणाःखल्विमेमप्राणाःयदुपकारिणमपितातमुपयातंनानुगच्छंति।सर्व्वथानैकंच
नखलीकरोतिजीवितंतृष्णा।यदीदृगवस्थमपिमामयमायासयतिजलाभिलाषोमन्येचागणितपितृमरणशोकस्यनिर्घृणतेवकेवलमि
यंममसलिलपानबुद्धिरद्यापिदूरएवसरस्तीरंतथाहिजलदेवतानूपुररवानुकारिदूरेद्यापिकलहंसविरुतमेतदस्फुटंश्रूयंतेसारसर
सितानि।अयंचविप्रकर्षादाशासुखमप्यविरलःसंचरतिनलिनीखंडपरिमलोदिवसस्यचेयमतिकष्टादशावर्त्ततेरविरंबरतलमध्य
वर्त्तीस्फुरंतमातपमनवरतमनलधूलिनिकरमिवविकिरतिकरैरधिकामुपजनयतितृषमातपस्पर्शमिंतप्तपांसुपटलदुर्गमाचभूमि
रतिप्रबलपिपासावसन्नानिगंतुमल्पमपिमेनालमंगकानिअप्रभुरस्मिनचात्मनःसीदतिमेहृदयमंधकारतामुपयातिचक्षुरपिनामखल
लोविधिरनिच्छतोपिमेमरणमद्योपपादयेदित्येवंचिंतयत्येवमयितस्मात्सरसोनातिदूरवर्त्तिनितपोवनेजाबालिर्न्नाममहातपामुनिःप्रति
वसतिस्म।तत्तनयश्चहारीतनामातापसकुमारकःसनत्कुमारइवसर्व्वविद्यावदातचेताःसवयोभिरपरैस्तपोधनकुमारकैरनुगम्यमानस्त्रे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰
२३

नैवपथ्याद्वितीयइवभगवान्विभावसुरनंततेजस्वितयादुर्न्निरीक्ष्यमूर्त्तिरुद्यतोदिवसकरमंडलादिवोत्कीर्णस्निग्धडिङ्गशिखरचितावयवस्तम
कनककडवेणेवबहिरुपलिप्तमूर्त्तिरापिशंगावदातयादेहप्रभयास्फुरंत्यासबालातपमिवदिवसंसदावानलमिवबनमुपदर्शयंस्तप्तलो
हलोहितानामनेकतीर्थाभिषेकपूतानामंसस्थलावलंबिनीनांजटानांनिकरेणोपेतःस्तंभितशिखाकलापःखांडववनदिधक्षयाकृतक
पटवटुवेषइवभगवान्पावकः।तपोवनदेवतानूपुरानुकारिणाधर्मशासनकटकेनेवस्फाटिकेनाक्षवलयेनदक्षिणश्रवणावलंबि
नाविराजमानःसकलविषयोपभोगनिरस्त्यर्थमुपपादितेनललाटपट्टकेत्रिसर्पेणेवतस्यत्रिपुंड्रकेणालंकृतोगगनमार्गमनोन्मुखबलाका
नुकारिणास्वर्गमार्गमिवोदर्शयितासततस्रुद्भीवेणस्फटिकमणिकमंडलुनाध्यासितवामकरतलःस्कंधदेशावलंबिनाकृष्णाजिनेननी
लपांडुतासातपस्तृष्णानिपीतेनांतर्भक्तिःपूततधूमपटलेनेवपरीतमूर्त्तिरसितनवबिससूत्रनिर्म्मितेनेवपरिलघुतयापवनलोलेननिर्म्मी
सविरलपक्ष्मकपिंजरमिवगणयतावामांसादवलंबिनायज्ञोपवीतेनोद्भासमानोदेवतार्चनार्थमागृहीतवननताकुसुमपरिपूर्णपर्णपु २३

दसनाथसिखरेणआषाढदंडेनव्यापृतसव्येतरपाणिर्विषाणशिखरोत्खाताम्रूद्धहतास्मानमृदश्रुपजातपरिचयेननीवारमुष्टिसंवर्द्धिते
नकुशाकुसुमलतायास्यमानलोलदृष्टिनातपोवनस्थोणाद्ययातोविटपइवकोमलवल्कलावृत्तशरीरोगिरिरिवसमेखलोराकुरिवास
रुदासाढितसोमःपद्मनिकरइवदिवसकरमरीचिपोनदीतटतरुरिवसततजलक्षालनविरलजटःकरिकलभइवविकचकुमुददलशक
लसितदशनःद्रोणिरिवकृपानुगतोनक्षत्रराशिरिवचित्रमृगरूतिकाश्लेषोपशोभितोघ्रुमकालदिवसइवकुपितवदुदोषोद्रुजलधर
समयइवप्रवासितरजःप्रसरोवरुणइवकृतोदवासोहरिरिवापनीतनरकतयःप्रदोषारंभइवसंध्यापिंगलतारकःप्रभातकालइवबाला
तपकपिलःरविरथइवदृढनियमिताक्षचक्रःसुराजेवनिरूढमंत्रसाधनरपितविग्रहोजलनिधिरिवकरालशंखमंडलावनद्धगात्रोभगीर
थइवदृष्टगंगावतारोमधुकरइवासकृदनुभूतपुष्करवनवासोवनचरोपिकृतमहालयप्रवेशःअसंयतोपिमोक्षार्थीसामप्रयोगपरोपिसततं
वलंबितदंडःसुप्तोपिप्रबुद्धःसन्निहितनेत्रद्वयोपिपरित्यक्तवामलोचनःतदेवकमलसरःसिस्नासुरुपागमत्अप्राप्येणाकारणमित्रमप्रतिका

जा
५२:

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं रुणा[illegible]ड्डीशिखस्मदाखस्नवंतिसत्तांचेनांसि।यतःसमंतादृष्टिमालोक्यसमुपजातदयःसमीपवर्त्तिनमृषिकुमारकमन्यतमम्ब्रवीत्॥अयं
२५ कथमपिशुकशिशुरसंजातपक्षपुटएवतरुशिखरादस्मात्परिच्युतःश्येनमुखपरिभ्रष्टेनवानेनभवितव्यंतथाह्यतिदवीयस्तयाप्रपात
स्याल्पशेषजीवितोयमामीलितलोचनोमुहुर्मुहुरुत्फल्वणांश्वसितिमुहुर्मुहुश्चंचुपुटंविवृणोति।नशक्नोतिशिरोधरांधारयितुंतदेहि
यावदेवायमसुभिर्नविमुच्यते।तावदेवंगृहाणमम।अवतारयसलिलसमीपमित्यभिधायतेनमांसरस्तीरमनाययदुपसृत्यचजलसमीप
मेकदेशनिहितदंडकमंडलुरादायस्वयमांमुक्तप्रयत्नमुत्तानितमुखमंगुल्याकतिचित्सलिलविंदूनपाययदंभःक्षोदकृतसेकंचसमुप
जातप्राणमुपतरुपस्थस्यनवनलिनीपलाशस्यजलशिशिरायांछायायांनिधायसमुचितमकरोत्स्नानविधिमभिषेकावसानेऽथप्राणाया
मपूतोजपन्[illegible]वित्राण्यघमर्षणानिष्पत्यप्रैरुस्सुखोरकारविंदैर्नलिनीपत्रपुटेनभगवतेसवित्रेदत्वार्घमुपतिष्ठद्गृहीतधौतधवलवल्क राम
लस्सुसमज्योत्स्नइवसंध्यातपःकरतलनिर्धूननविशदजटःकमंडलुमाश्र्यपञ्चिद्धिनासरोवारिणाप्रत्यग्रस्नानार्द्रजटेनसकलेनतेनमुनिकुमा २५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

एकदं वकेनानुगम्यमानो मां गृहीत्वा तपोवनानिमुखः शनैः शनैरगच्छत्तामनतिदूरमिव गत्वा दिशि शमदा संन्निहितकुसुमफलैस्तालति
लकतमालहिंतालवकुलवकुलैरेलालताकुलितनालिकेरीकलापैरालोललोध्रलवलीलवंगपल्लवैरुल्लसितचूतरेणुपटलैरलिकुलझं
कारमुखरसहकारैरुन्मदकोकिलकुलकलालापकोलाहलिभिरुत्फुल्लकेतकमंजरीरजःपुंजपिंजरैः रमीलतादोलाधिरूढवनदेवतैस्तारका
वर्षमिवापवर्गविनाशपिशुनं कुसुममनिकरमनिलचलितमनवरतमतिधवलमुत्सृजद्भिः संसक्तपादपैः काननैरुपरूढमचकितप्रचलि
तकृष्णसारशतशबलातिरुत्फुल्लकमलिनीलोहितीतिमिरीरीचमायाश्मगावलन्नटवीरुद्धनालिर्हाशरबिचापकोटिकृतकंदविषमित
तलात्तिर्द्दडकारण्यस्थलीनिरूपशोभितप्रांतामागृहीतसमित्कुशकुसुमशस्त्रिरध्ययनमुखरशिष्यानुगतैः सर्वतः प्रविशद्भिर्मुनिभिरम्
न्योपकंठमुत्कंपितशिखंडिमंडलश्रूयमाणजलकलशशब्दमाध्मानमनवरताज्याहुतिप्रीतैश्चित्रभानुभिः सशरीरमेवमुनिजनममरलो
कं निनीषुभिरुह्यमानधूमलेखाकुलेनावध्यमानस्वर्गमार्गगमनसोपानसेतुमिवोपलक्ष्यमाणमाणमासन्नवर्त्तिनीतिस्वपोवनसंपर्कादिवा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

पगतकालम्ब्यानिम्नरंगपरंपरासंक्रांतरविबिंबपंक्तिलिप्तापसदर्शनागतसमीर्घमालाविगाह्यमानानिरिवानिविकचकुसुमदवनस्थलि
जनमुपासितुमवतीर्णग्रहगणमिव निशाशृहहंतानिदीर्घिका लिःपरिहृतमनिलावनमितशिखराभिः प्रणम्यमानमिव वनलताभि
रनवरतमुक्तकुसुमैरभ्यर्च्यमानमिव पादपैराबद्धपल्लवांजलिभिरुपास्यमानमिव विटपैरुटजाजिरप्रकीर्णश्यामाकामुपसंगृही। तृश्पा३
तामलकीलवलीकर्कंधूकदलीलकुचचूततालफलमध्ययनमुखरबटुजनमनवरतश्रवणगृहीतवषट्कारवाचालशुककुलमनेका।
सारिकोद्घुष्यमाणसुब्रह्मण्यमरण्यकुक्कुटोपभुज्यमानवैश्वदेवबलिपिंडमासन्नवापीकलहंसपोतभुज्यमाननीवारबलिमेणीजिह्वा
पल्लवोपलिह्यमानमुनिबालकमग्निकार्यार्द्धदग्धसिमिसिमायमानसमित्कुशकुसुमाभुपलतमनालिकेररसस्निग्धशिलातलमचिर
कुसुमवल्कलरसपाटलभूतलं रक्तचंदनोपलिप्तादित्यमंडलकनिहितकरवीरकुसुममितस्ततोविक्षिप्तभस्मलेखाकृतमुनिजनलोजनर
मिपरिहारांपरिचितशाखामृगकराकृष्टयष्टिनिष्क्राश्यमानप्रवेश्यमानजरदंधतापसमिसकलसकार्द्धोपभुक्तपतितैःसरस्वतीमुजलता। २५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

विगलितैः शंखवलयैरिव मृणालशकलैः कल्माषितमृषिजनार्थमेणकैर्विषाणशिखरोत्खन्यमानविविधकंदमूलमंबुपूर्णपुष्करपुटैर्वनक
रिणिभिरासिच्यमानाविरलालवालकमृषिकुमारकाकृष्यमाणवनवराहदंष्ट्रांतरालग्नशालूकमुपजातपरिचयैः कलापिभिः पक्षपुटपवनसं
धुक्ष्यमाणमुनिहोममुहुताशनमारब्धामृतचरुचारुगंधमर्धपक्वपुरोडाशसुगंधपरिमलामोदितमविछिन्नाहुतिधाराहुतिजनितधुंकारमुखरितमु ५३
पचर्यमाणातिथिवर्गंपूज्यमानपितृदैवतमर्च्यमानहरिहरपितामहमुपदिश्यमानश्राद्धकल्पंव्याख्यायमानयज्ञविद्यमालोच्यमानधर्मशा
स्त्रंवाच्यमानविविधपुस्तकंविचार्यमाणसकलशास्त्रार्थमारभ्यमाणपर्णशालमुपलिप्यमानाजिरमपमृज्यमानोटजाभ्यंतरमाबध्यमानध्यानं
साध्यमानमंत्रमभ्यस्यमानयोगमुपहियमाणवनदेवताबलिंनिर्वर्त्यमानमौंजमेखलंक्षाल्यमानवल्कलमुपसंगृह्यमाणसमिधमुपसंस्क्रियमा
णकृष्णाजिनंगृह्यमाणगवेधुकंशोष्यमाणपुष्करबीजग्रथ्यमानाक्षमालंन्यस्यमानवेत्रदंडमदृष्टपूर्वकलिकालस्यापरिचितमनृतस्याश्रुतपूर्व
मनंगस्याज्ञयोनिमिवत्रिभुवनवंदितमसुरारिमिवप्रकटितहरिवराहरूपंसांख्यमिवकपिलाधिष्ठितंमथुरोपवनमिववनावलीढदर्पितधेनु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
२६

कं उदयनमिवानंदितवत्सकुलं किंपुरुषाधिराज्यमिव मुनिजनगृहीतकलशासिच्यमानद्रुमं निदाघसमयावसानमिव प्रत्यासन्नजल
प्रपातं । जलधरसमयमिव वनगहनमध्यसुखसुप्तहरिं हनूमंतमिव शिलाशकलप्रहारसंचूर्णिताक्षास्थिसंचयं खांडवविनाशोद्यतार्जु
नमिव प्रारब्धाग्निकार्यं सुरभिविलेपनधरमपि सततविसृतहव्यधूमगंधं मातंगकुलाध्यासितमपि पवित्रं उल्लसितधूमकेतुमपि प्रशांतो
पद्रवं परिपूर्णद्विजपतिमंडलमनाथमपि सदासन्निहिततरुगहनांधकारं अतिरमणीयमपरमिव ब्रह्मलोकमाश्रममपश्यं । यत्र च मलिनता
हविर्धूमेषु न चरितेषु मुखरागः शुकेषु न कोपेषु तीक्ष्णता कुशाग्रेषु न स्वभावेषु । चंचलता कदलीदलेषु न मनस्सु चक्षूरागः कोकिलेषु न प
रकलत्रेषु कंठग्रहः कमंडलुषु न सुरतेषु मेखलाबंधो व्रतेषु न ईर्ष्याकलहेषु । स्तनस्पर्शो होमधेनुषु न कामिनीषु पक्षपातः कृकवाकुषु न विद्या
विवादेषु भ्रांतिरनलप्रदक्षिणासु न शास्त्रेषु वसुसंकीर्तनं दिव्यकथासु न तृष्णासु गणना रुद्राक्षवलयेषु न शरीरेषु मुनिबालनाशः क्रतुदीक्ष २६
या न मृत्युना । रामानुरागो रामायणेन न यौवनेन मुखभंगविकारो जरया न धनाभिमानेन । यत्र च महाभारते शकुनिवधः । पुराणे वायुप्रलपि

तं वयःपरिणामे द्विजपतनं। उपवनचंदनेषु जाड्यं। अग्नीनां भूतिमत्वं। एणकानां गीतव्यसनं। शिखंडिनां नृत्यपक्षपातः भुजंगानां भो
गः कपीनां। श्रीफलाभिलाषः मूलानामधोगतिस्तस्य चैवंविधस्य मध्यभागे मंडलमलंकुर्वाणस्य अलक्तकालोहितपल्लवस्य मुनिजना
लंबितकल्माषाजिनजलकरकमनाथ्यशाखस्य तापसकुमारिकाभिर्ललतागदत्तपीतपिष्टपंचांगुलस्य हरिणशिशुभिरापीयमानाल
वालकसलिलस्य मुनिकुमारकाबद्धकुशचीरदाम्नो हरितगोमयोपलेपनविविक्ततलस्य तत्क्षणाकृतकुसुमोपहाररमणीयस्य ना
तिमहतः परिमंडलतया विस्तीर्णावकाशस्य रक्ताशोकतरोश्छायायामुपविष्टमत्युग्रतपोभिर्भुवनमिव सागरैः कनकगिरिमिव
कुलपर्वतैः क्रतुमिव वैतानवह्निभिः कल्पांतदिवसमिव रविभिः कालमिव कल्पैः समंतान्महर्षिभिः परिवृतं उग्रशापतितयेव कंपित
देहया प्रणायिन्येव विहितकेशग्रहया क्रुद्धयेव कृतभ्रूभंगया मत्तयेवाकुलिगमनया प्रसाधितयेव प्रकटिततिलकया जरया गृहीतव्र
तयेव तस्मिन्नवलग्नया धवलीकृतविग्रहमायामिनीभिः पलितपांडुराभिस्तपसा विजितमुनिजनमखिलं धर्मपताकाभिरिवोच्छ्रिताभिर

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मरलोकमारोढुं पुण्यरज्जुभिरिवोपसंगृहीताभिरतिदूरप्ररूढस्य पुण्यतरोः कुसुममंजरीभिरिवोद्गताभिर्जटाभिरुपशोभमानं उप
रचितभस्मत्रिपुंड्रकेण तिर्यक्प्रवृत्तत्रिपथगास्रोतस्त्रयेणेव हिमगिरिशिलातलेन ललाटफलकेनोपेतं अधोमुखखंडकलाकाराया
मवलंबितवलिशिथिलायां भ्रूलतायामवष्टभ्यमानदृष्टिं अनवरतमंत्राक्षराभ्यासविवृत्ताधरपुटतया निःपतद्भिरतिस्वच्छैः सततप्र
प्ररोहैरिव शुद्धेंद्रियवृत्तिभिरिव विद्याभिरिव करुणारसप्रवाहैरिव दशनमयूखैर्धवलितपुरोभागं उद्वमदमलगंगाप्रवाहमिव जा
ह्नुं अविरतसोमोद्गारसुगंधिनिःश्वासावकृष्टैर्भ्रमद्भिरिव शापाक्षरैः सदा मुखमागमन्निविष्टैः परिस्फुरद्भिरलिभिरविरहितं अतिकृ
शतया निम्नतरगंडगर्त्तं उन्नततरहनुघोणास्थिकरालतारकं अवशीर्यमाणविरलनयनपक्ष्ममालं उद्गतदीर्घरोमरुद्धश्रवणविवरं राम
आनाभिलंबकूर्चकलापमाननं आदधानं अतिचपलानामिंद्रियाश्वानामंतःसंयमनरज्जुभिरिवाततताभिः कंठनाडीभिर्निरंतरसंवद्ध २७
कंधरं समुन्नतविरलास्थिपंजरमंसावलंबिविषवलयज्ञोपवीतमनिलवशाज्जनिततरंगतरंगमुत्प्लवमानमृणालमिव मंदाकिनी

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

प्रवाहमकल्मषमंगास्रुद्वहंतंअमलस्फटिकशकलघटितमक्षवलयमुज्वलस्थूलमुक्ताफलग्रथितंसरस्वतीहारमिवचलदंगुलिविवरांतमाव
र्तयंतंअनवरतभ्रमिततारकाचक्रमपरमिवध्रुवंउन्नमिताशिराजालकेन जरत्कल्पतरुमिवपरिणतलतासंचयेननिरंतररचितंअमलेन
चंडांशुभिरिवाश्रितफेनैरिवशणसंतानतंतुभिरिवनिर्मितेनमानससरोजलक्षालितशुचिनादुकूलवल्कलेनाद्वितीयेनेवजराजालकेनसं
छादितंआसन्नवर्तिनामंदाकिनीसलिलपूर्णेनत्रिदंडोपविष्टेनस्फटिककमंडलुनाविकचपुंडरीकराशिमिवराजहंसेनोपशोभमानंअच
लानांस्थैर्येणगांभीर्येणसागराणांतेजसासवितुःप्रशमेनशुवीक्षतिनिर्मलतयांबरतलस्यसंविभागमिवकुर्वाणंवैनतेयमिवस्वप्रतापोपात्तम
कलद्विजाधिपत्यंकमलासनमिवाश्रमगुरुंजरच्चंदनतरुमिवभुजगनिर्मोकधवलजटालंप्रशान्तवारण[illegible]मिवपलवकर्णतालंबृह
स्पतिमिवजन्मसंवर्द्धितकचंदिवसमिवोद्यदर्कबिंबंसावरखुरवंशरत्कालमिवक्षीणवर्षंशांतनुमिवप्रियसत्यव्रतंअंबिकाकरतलमिवरुद्रा
क्षग्रहणनिपुणंशिशिरसमयसूर्यमिवकृतोत्तरासंगंवडवानलमिवसततपयोलक्षंशून्यनगरमिवदीनानाथविपन्नशरणंपशुपतिमिवभस्म

कादं पांडुरोमाश्लिष्टशरीरंभगवंतंजावालिमपश्यं।अवलोक्यचाहमचिंतयं।अहोप्रभावस्तपसां।इयमस्यशांतापिमूर्त्तिरुत्तप्तकनकावदातापरिस्फु
२८ रंतीसौदामिनीवचक्षुषःप्रतिहंतितेजांसि।सततमुदासीनापिमहाप्रभावतयात प्रमिवोपजनयतिसाध्वसमोपगतस्यशुष्कनलकाशकुसुम
निपतितानलचटुलवृत्तिनित्यमसहिष्णुतपस्विनांतनुतपसामपितेजःप्रकृत्याभवति।किमुतसकलभुवनतलवंदितचरणानामनवरतत
पःक्षपितमलानांकरतलामलकवदखिलंजगदालोकयतांदिव्येनचक्षुषाभगवतामेवंविधानामघक्षयकारिणांपुण्यानिनामग्रहणान्यपिम
हामुनीनांकिंपुनर्दर्शनानि।धन्यमिदमाश्रमपदमयमधिपतिर्यत्र।अथवाभुवनतलमेवधन्यमनेनाधिष्ठितमवनितलकमलयोनिना।पुण्य
वंतःखल्वमीमुनयोयदहर्निशमेनमपरमिवनलिनासनंअपगतान्यव्यापाराःसुखावलोकननिश्चलदृष्टयःपुण्याःकथाःशृण्वंतःसमुपासते।
सरस्वत्यपिधन्यायावसततमतिप्रसन्नेकरुणाजलनिष्यंदिन्यगाधगांभीर्येऽतिविरहितद्विजपरिवारमुखकमलेसंपर्कमुज्ज्वलवंतीनिवसतिहंसीवमा राम
नसे।चतुर्मुखमुखकमलवासिभिर्वेदैःसुचिरादिवद्वितीयमिदमपरमुचितमासादितंस्थानं।एनमासाद्यशरत्कालमिवकलिजलदसमयकलु २८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

षिताःप्रसादमुपगताःपुनरपिजगतिसर्वे तइवसर्वविद्याःनियतमिहसर्वात्मनाकृतावस्थितिर्नालगवतापरिश्रुतकलिकालविलसितेन
धर्मेणनस्पृष्टंतेरूत्तमुगस्याचरणितलमनेनाधिष्ठितमालोक्यनवहतिन्नूनमिदानींसप्तर्षिमंडलनिवासाभिमानमंवरतलं।अहोमहासत्वेयंजरा
यास्यप्रलयरविरश्मिनिकरदुर्निरीक्ष्येजटाभारेफेनपुंजधवलागंगेवपशुपतेःक्षीराकृतिरिवशिखाकलापेविलासवसोर्निपतंतीनलीता।बहलाज्य
धूमपटलमलिनमस्यभगवतःप्रसादादीप्तमपिवरविकिरणजालमपिहरतःपरिहरतितपोवनं।एतेचपवनलोलशिखाकलापरचितांजलय
इवाश्रमेतप्रतानिहवींषिप्रतिगृह्णंतिपतत्रीत्याशुशुक्षणयः।तरलिततरुकूलवल्कलोयंचाश्रमलताकुसुमसुरभिपरिमलोमंदसंचारीसशंकइ
वास्यसमीपमुपसर्पतिगंधवाहः।प्रायोमहाभूतानामपिदुरतिलंघनीयस्यतेजोराशिसर्वतेजस्विनामयंचायम्णाद्विदूरयमिवाभातिजगदनेना
धिष्ठितंमहात्मनानिःकंपेवक्षितिरेतदवष्टंभादेषप्रवाहःकरुणारसस्यसंतरणसेतुःसंसारसिंधोःआधारःक्षमांभसांपरशुस्तृष्णालतागहनस्यसा
गरःसंतोषामृतरसस्यउपदेष्टासिद्धिमार्गस्यअस्तगिरिरसद्ग्रहस्यमूलमुपशमतरोर्नाभिःप्रज्ञाचक्रस्यस्थितिवंशोधर्मध्वजस्यतीर्थंसर्वविद्यावता

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रागाणांवडवानलोलोभार्णवस्यनिकषोपलःशास्त्ररत्नानांदावानलोरागपल्लवस्यमहामंत्रःक्रोधभुजंगस्यदिवसकरोमोहांधकारस्यअर्गलाबं
धोनरकद्वाराणांकुलभवनमाचाराणामायतनंमंगलानामभूमिर्मदविकाराणांदर्शकःसत्पथानामुत्पत्तिःसाधुतायानेमिरुत्साहचक्रस्या
श्रयःसत्वस्यप्रतिपक्षःकलिकालस्यकोशस्तपसःसखासत्यस्यक्षेत्रमार्जवस्यप्रभवःपुण्यसंचयस्यादत्तावकाशोमत्सरस्यारातिर्विपत्तेःअस्था
नंपरिभूतेरननुकूलोभिमानस्यासंमतोदैन्यस्यअवशोविषयाणामनभिमुखःसुखानां।अस्यभगवतःप्रसादादेवोपशांतवैरमपगतमत्सरं
तपोवनं।अहोप्रभावोमहात्मनां।अत्रहिशाश्वतिकमपहायविरोधमुपशांतात्मानस्तिर्यंचोपितपोवनवसतिसुखमनुभवंतिविकचोत्पल
वितानानुकारिणमुत्पतच्चारुचंद्रकशतंहरिणलोचनद्युतिशबलमतिनवशाद्वलमिवविशतिशिखिनःकलापमातपाहतोनिःशंकमहिः।अ
यमुत्सृष्टमातरमजातकेसरंकेसरिशिशुस्तिःसहोपजातपरिचयप्रस्नुतस्तनीक्षीरधारामापिबतिकुरंगशावकःसिंहस्तनंपक्षमृणालाशंकिभिःश
शिकरधवलंसटाभारमामीलितलोचनोवजम्भ्यतेद्विरदकलभैराकृष्यमाणंमृगपतिःइदमिहकपिकुलमपगतचापलमुपनयतिमुनि २९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कुमारकेभ्यः स्नातेभ्यः फलानिप्रतेनचनिवारयतिमदांधा अपिगंडस्थलीसोज्झितमदजलपाननिश्चलानिमधुकरकुलानिज्ञातदया।
कर्णतालैःकरिणाःकिंवजनानातपसाग्निहोत्रधूमलेखासिरुत्सर्पंतीतिरतिशयपवादितरूप्राजिनोन्नरासंगशोभाःफलमूलभृतो
वल्कलिनोनिश्चेतनाअपरवोपिसनियमाःखलक्ष्यंते ऽस्यतपोवनःकिंपुनःसचेतनाःप्राणिनइतिएवंचिंतयंतमेवमांतस्यामेवाशोकत
रोरधछायायामेकदेशेस्थापयित्वासचपादावुपसंगृह्यकृताभिवादनःपितुरनतिसमीपवर्तिनिकुशासनेसमुपाविशत्।आलोक्य
तुमांतेसर्वएवमुनयःकुतोयमासादितस्तपस्वीतितमासीनमपृच्छन्सोस्तुतानब्रवीत्।अयंमयास्नातुमितोगतेनकमलिनीतीरतरुनी
डनिपतितःशुकशिशुरातपजनितक्लांतिरुत्तप्तपांशुपटलमध्यगतोदूरनिपतनविह्वलतनुरल्पावशेषायुरासादितस्तपस्वी।दुरारोहतया
तस्यवनस्पतेर्नशक्यतेस्वनीडमारोपयितुमितिज्ञातदयेनानीतस्तद्यावदयमप्ररूढपक्षतिरक्षमोंतरिक्षमुत्पतितुंतावदत्रैवैकस्मिन्नाश्र
मतरुकोटरेमुनिकुमारकैरस्मादृशैरुपनीतेननीवारकणनिकरेणफलरसेनचसंवर्धमानोधारयतुजीवितं।अनाथपरिपालनंहिधर्मो

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

स्माद्धि धाम्ना सुद्धिन्नपक्षति क्रमागगनतलसंचरणसमर्था यास्यति। यत्रास्मै रोचिष्यते। इहैव वोपजातपरिचयः स्थास्यतीत्येवमादिकमस्मत्सं
वर्द्धमालापमाकर्ण्य किंचिदुपजातकौतूहलो भगवान्जाबालिरीषदावलितकंधरः स्वप्रपन्नैः प्रक्षालयन्निव मामतिप्रशांतया दृष्ट्या सु।
चिरमुपजातप्रत्यभिज्ञान इव पुनः पुनर्विलोक्य स्वस्यैवाविनयस्य फलमनेनानुभूयत इत्यवोचत्। स हि भगवान्कालत्रयदर्शी तपःप्रभा।
वाद्दिव्येन चक्षुषा सर्वमेव करतलगतमिव जगदवलोकयति। वेत्ति जन्मान्तराण्यतीतानि कथयत्यागामिनमप्यर्थं ईक्षणगोचरगता
नां च प्राणिनामायुषः प्रमाणमावेदयति। ततः सर्वैव सा तापसपरिषच्छ्रुत्वा विदिततत्प्रभावा कीदृशोऽनेनाविनयः कृतः किमर्थं वा कृतः॥
क्व वा कृतो जन्मान्तरे कोयमासीदिति कौतूहलिन्यभवत्। उपनाथितवती च तं भगवन्तमावेदय प्रसीद भगवन्कीदृशस्याविनयस्य फल
मनेनानुभूयते क एष चासीज्जन्मान्तरे विहगजातौ च कथमस्य संभवः किमभिधानो ऽयमपनयतु नः कौतूहलमाश्चर्याणां हि सर्वेषां भगवान् ३०
प्रभव इत्येवमुपयाच्यमानस्तपोवनपरिषदा महामुनिः प्रत्यवदत्। अतिमहदिदमाश्चर्यमाख्यातव्यमल्पशेषमहः प्रत्यासीदति च नः।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

२

स्नानसमयोऽलवतामप्यतिक्रामतिदेवार्चनविधिवेलातदुत्तिष्ठंतुभवंतःसर्वएवतावदाचरंतुयथोचितंदिवसव्यापारमपरासमयेल
वतोस्तुरःकृतमूलफलाशनानांविश्रांतोपविष्टानामादितःप्रभृतिसर्वमावेदयिष्यामियोयंयथानेनकृतमिहवलोकेयथास्यसंभूतिरयंच
तावदपगतक्लमःक्रियतामाहारेणनियतमयंमयापृष्टोजन्मांतरोदंतंस्वप्नोपलब्धमिवमयिकथयतिसर्वमशेषतःस्मरिष्यतीत्यसिदवदे
वोत्थायसहमुनिभिःस्नानादिकमुचितंदिवसव्यापारमकरोत् ।अनेनचसमयेनपरिणतोदिवसःस्नानोत्थितेनमुनिजनेनार्घविधिमुप
पादयताक्षितितलेदत्तमंबरतलगतंसाक्षादिवरक्तचंदनांगरागंरविरुद्वहत् ।ऊर्ध्वमुखैरर्कबिंबविनिहितदृष्टिभिरूष्मपैस्तपोधनैरि
वपरिपीयमानतेजःप्रसरोविरलातपोदिवसस्यावसानमलसत् ।उद्यत्सप्तर्षिसार्थस्पर्शपरिजिहीर्षयेवसंहृतपादःपारावतचरणपा
टलरागोरविरंबरतलादलंबत ।आलोहितांशुजालंजलशयनगतस्यमधुलिदोविशालमक्षधारमिवनाभिनलिनंप्रतिमागतमपरा
र्णवेरविमंडलमलक्ष्यतविहायचगणाग्रमुच्यकमलिनीवनानिशकुनयदिवसावसानेतपोवनतरुशिखरेषुपर्यवर्त्तंतेभ्रमरविकिर

कादं
३१

णाः क्षितिमकुर्वश लग्नरक्तातपच्छेदा मुनिभिरालंबितलोहितवल्कला इवाश्रमतरवः क्षणमदृश्यंत। अस्तमुपगते च भगवति सहस्रदी-
धितावपरार्णवतटादुल्लसन्ती विद्रुमलतेव पाटला संध्या समदृश्यत। यस्यामाबध्यमानध्यानमेकदेशे दुह्यमानहोमधेनुधाराध्वनिम-
नोहरमग्निहोत्रवेदीषु विकीर्यमाणहरितकुशमृषिकुमारिकाभिरितस्ततो विक्षिप्यमाणदिग्देवताबलिसिक्थमाश्रमपदमभवत्। क्वापि विहृ-
त्य दिवसावसाने लोहिततारका तपोवनधेनुरिव कपिला परिवर्तमाना संध्या मुनिभिरदृश्यत। अचिरप्रोषिते सवितरि शोकविधुरा कमलमु-
कुलकमंडलुधारिणी हंससितदुकूलपरिधाना मृणालधवलयज्ञोपवीतिनी मधुकरमंडलाक्षवलया कमलिनी दिनपतिसमागम-
व्रतमिवाचरत्। अपरसागरांभसि पतिते दिवसकरे पतनवेगोत्क्षिप्तसलिलशीकरनिकरमिव तारागणमंबरतलमधारयत्। अचिरात्सिद्धकन्य-
काविक्षिप्तसंध्यार्चनकुसुमशबलमिव तारकितं वियदराजत। क्रमेण चोर्ध्वमुखेन मुनिजनेनोर्ध्वविप्रकीर्णप्रणामांजलिसलिलैः क्षाल्यमा- राम
न इवागलदखिलः संध्यारागः। क्षयमुपगतायां संध्यायां तद्विनाशदुःखिता कृष्णाजिनमिव विभावरी तिमिरोद्गममसितं वहन्त्या- ३१

श्रा प. त्रि येवा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तनुतिमिरतमालवनलेखसप्तर्षिमंडलाधुषितमरुंधतीसंचरणपवित्रमुपरितोखाढमालक्ष्यमाण
मूलमेकोत्तस्थित २

पहायमुनिजनहृदयानिसर्वमच्यदंधकारतांतिमिरमनयत्क्रमेणचरविस्नानमुपातस्फदंतमुपलरूपज्ञानवैराग्यपोदौतडरूलवल्कलधव
लोवरःसंतानातंतःउरःपर्यंतछिन्नचारुतारकमृगगममरलोकाश्रममिवगगनतलमस्तदीधितिरध्यतिष्ठत्चंद्रमाअरुणस्तताराकाकपालशका
लालंकृतादंबरतलाद्भवकोत्रमांगादिवगंगाभागारमासरयंतीहंसधवलाधरणपामपतंबालंचंडिकाहिमकरसरसिविकचपुंडरीकसितेचं
डिकाजलपानलोलादवतीर्णानिश्चलमूर्तिरन्तपंकलमरवाहश्यतहरिणाःतिमिरजलधरसमयापगमेनंतरमानिनवमितसिंडवारकुसुमपां
डुरेगगनागतैगात्यंतहंसैरिवकुमुदसरांसिचंडपादैःविगलितसकलोदयरागांरजनिकरबिंबमम्बरापगावगाहनक्षोभसिंदूरमैरावतकुंभस्थल
मिवतत्क्षणमवालोक्यताशनैःशनैश्चहूरोदितेभगवतिहिमरूचितिमुधाधवलिपटलेनेवधवलीकृतेचंद्रातपेनजगत्यवश्यायजलबिंदुपतनमंदायाति
मुविघटमानकुमुदखंडकषायपरिमलेमुसमुपोढनिद्रालसतारलकैरस्योन्मुग्रथितपक्ष्मसुरैरास्वहूरोमंथमंथरमुखरवैःमुखासीनैराश्रममृ
गैरभिनंदितागमनेमुप्रवर्त्तमाननिशावसानमारणेधहृदयाममताज्ञावाचडितायाविनावर्यीहारानःप्रजोहारमामामदायसर्वैःसहमुनिभिरुपस्थत्य

रुताहारंच

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

यव पं८

कादं वंशजातपोज्ञासिनितपोवनैकदेशेवेत्रासनोपविष्टमतिदूरवर्तिनाजालपादम्लाशिष्येणदत्तपवित्रैपाणिनामदैस्नुपवीज्यमानंपितरमवो
३२ चत्तातानसकलेयमाश्चर्यश्रवणाकुतूहलाकलितहृदयासमुपस्थितातापसपरिषदावद्धमंडलाप्रतीक्षतेव्यपनीतश्रमश्चकृतोयंपतत्रिपोत
स्तदावेद्यतामनेनकृतमपरस्मिन्जन्मनिकोवायमस्मूत्विषगतिवेतिएवमुक्तस्महामुनिरग्रतःस्थितंमामवलोक्यतांश्चसर्वानेकाग्रान्श्रवण
परान्सुनीन्उद्वाशनैरवधीत्।श्रूयतांयदिकौतूहलंअस्तिसकलत्रिभुवनललामभूताप्रसवभूमिरिवकृतयुगस्यआत्मनिवासोचितामगव
तामहाकालाभिधानेनभुवनत्रयसर्गस्थितिसंहारकारिणाप्रमथनाथेनापरेवपृथिवीसमुत्पादिताद्वितीयपृथिवीशंकयाबजलनिधिनेवरसा
तलगंगतीरेणजलपरिखावलयेनपरिवृतापशुपतिनिवासप्रीत्यागगनतलोल्लेखिशिखरमालेनकैलासगिरिणेवसुधासितेनप्राकारमंडलेनप
रिगताप्रकटशंखशुक्तिमुक्ताप्रवालमरकतमणिराशिभिश्चामीकरचूर्णवालुकानिकरनिचितैराकल्पपरिपीतसलिलैःसागरैरिवमहाविपणि
पथैरुपशोभितासुरासुरसिद्धगंधर्वविद्याधरोरगाध्यासिताभिश्चित्रशालाभिरविरतोत्सवप्रमदावलोकनकुतूहलादंबरतलावती ३२

णीभिर्दिव्यविमानपंक्तिभिरिवालंकृताम्मथनोद्धृतदुग्धधवलितमंदरद्युतिभिः कनकमयामलसारकलशशेखरैरनिलदोलायितसितध्वजै
रुपरिपतद्गंगैरिव तुषारगिरिशिखरैर्मंदिरैर्विराजिता शृंगाटकाश्चावेदिकोपशोभिनोदपानैरनवरतचलितजलघटीयंत्रसिच्यमानह
रितोपवनांधकारैः केतकीधूलिधूसरैरुपशल्यकैर्विभूषिता मदमुखरमधुकरपटलांधकारितनिःकुटा स्फुरदुपवनलतापरिमलसुरभिसमी
रणा रणितलोलघंटैरुदितांशुकपताकैरावद्धरक्तचामरैर्विद्रुममयैः प्रतिभवनमुच्छ्रितैर्मकरांकैर्मदनयष्टिकेतुभिः प्रकाशितमकरध्व
जपूजा सततप्रवृत्ताध्ययनध्वनिधौतकल्मषा श्लिमितमुरजरवगंभीरगर्जितेष्वसलिलसीकरासारस्रवकरचितदुर्दिनेष्वपर्यस्तरविकिरणार
चितसुरचापचारुषु धारागृहेषु मत्तमयूरैर्मंडलीकृतशिखंडैः प्रांशुवृक्षसनिलिराबध्यमानकेकाकोलाहला विकचकुवलयकांतैरुत्फुल्लकुमुद
धवलोदरैरनिमिषदर्शनमरणीयैराखंडललोचनैरिव सहस्रसंख्यैः सद्भासिता सरोभिरविरलकदलीवनकलिताभिरमृतफेनपिंडपांडुराभि
र्दिशि दिशि दंतवलभिकाभिर्धवलीकृता यौवनमदमत्तमालवीकुचकलशलुलितसलिलया भगवतो महाकालस्य शिरसि सुरसरितमालोक

कार्द
३३

समुपजातेर्ष्यामिसमंततावद्धतरंगभ्रूकुटिरेखपारवमिवक्षालयंत्यासिप्रवाहिस्यापरिहितासकलभुवनख्यातयशसहरजटाचंद्रेणेवकोटि
सारेणामैनाकेनेवाविदितपक्षपातेनमंदाकिनीप्रवाहेणेवप्रकटितरक्तपद्मरागराशिनास्मृतिशास्त्रेणेवसमावसथकूपप्रपारामसुरसदन
सत्रप्रवर्त्तकेनमंदरेणेवोद्धृतसमस्तसागररत्नसारेणसंगृहीतगारुडेनापिभुजंगसंगभीरुणाकलोपजीविनापिप्रणयिजनेनोपजीव्यमानवि
भवेनवीरेणापिविनयवताप्रियंवदेनापिसत्यवादिनाभिरूपेणापिस्वदारसंतुष्टेनाप्रतिभिन्नजनस्यागमार्थिनापिपरस्वार्थनानभिज्ञेनका
मार्थपरेणापिधर्मप्रधानेनमहासत्वेनापिपरलोकभीरुणासकलविज्ञानविशेषविदावदान्येनदक्षेणास्मितपूर्वाभिभाषिणापरिहासालाप
पेशलेनोज्ज्वलवेषेणशिक्षिताशेषदेशभाषेणवक्रोक्तिनिपुणेनआख्यायिकाख्यानपरिचयचतुरेणसर्वलिपिविज्ञेनश्रुतमहाभारतपुराणे
नरामायणानुरागिणाबृहत्कथाकुशलेनद्यूतादिकलाकलापपारगेणश्रुतरागिणासुभाषितव्यसनिनाप्रशांतेनसुरसिमाससमाचत्तेनेवसतत
दक्षिणेनहिमगिरिकाननेनेवांतःसरलेनलक्ष्मणेनेवरामाराधननिपुणेनशत्रुघ्नेनेवाविच्छिन्नतरत्नपरिचयेनदिवसेनेवमित्रानुवर्त्तिनावोढ्रेन

परिहासपे
शलेन

राम
३३

लिपि ३

वसर्वदानास्तिवादशून्येनसांख्यागमेनेवप्रधानपुरुषोपेतेनजिनधर्म्मेणेवजीवानुकंपिनाविलासिजनेनाधिष्ठितासशैलेवप्रसा
दैःसशाखानगरेवमहाभवनैःसकल्पवृक्षेवसत्पुरुषैर्दर्शितविश्वरूपेवचित्रभित्तिभिःसंध्येवपद्मरागानुरागेणअमराधिपमूर्त्तिरिवम
खशतानलधूमपूतापशुपतिलास्यक्रीडेवसुधाधवलाट्टहासाहृष्टेवजातरूपरुच्या।गौडभूर्त्तिरिवाकृतस्थितिरमणीयाप्रलानवेलेव
प्रवृद्धसर्वलोकाशयरवसतिरिवावलंबितचारुचामररत्नागारंतधवलगृहाशेषतनुरिवसदासन्नवसुधाधराजलधिमथनवेलेवमहा
ब५ घोंष्ठूरितदिगंतराप्रस्फुतालिपेकभूमिरिवसंनिहितकनकघरसहस्राडुर्गेवमहासिंहासनोपितमूर्त्तिःअदितिरिवदेवकुलसहस्र
सेव्यामहावराहलीलेवदर्शितहिरण्याक्षपाताकद्रूरिवानंदितभुजंगलोकाहरिवंशकथेवानेकबालक्रीडारमणीयाप्रकटागनोपनो।
गणापणखंडितचरित्रारक्तवर्णापिसुधाधवलाप्रलंबितमुक्ताकलापापिविहारभूषणावज्रप्रकटानिरपिस्थिराविजितामरलोकद्युति
रवंतिषुउजयिनीनामनगरी।यस्यामुत्तुंगसौधोत्संगसंगिनीनामंगनानांमतिमधुरेणगीतरवेणाकृष्यमाणोभोसरवरथतुरंग

कादं पुरःपर्यस्तरथपताकापटःकृतमहाकालप्रणामइवप्रतिदिवसमालक्ष्यतेभगवानुष्णांशुमाली।यस्यांचसंध्यारागारुणाइवसिंदूरकु
३४ ट्टिमेषुप्रारब्धकमलिनीपरिमिलनाइवमरकतवेदिकासुगगनतलप्रसृताइववैडूर्यमणिभूमिषुतिमिरपटलविघटनोद्यताइवकृष्णा
गुरुधूममंडलेषुअभिलषिततारकापंक्तयइवमुक्ताप्रालंबेषुविकचकमलजुषइवनितंबिनीमुखेषुप्रसन्नाचंद्रिकामध्यपतिताइव
स्फटिकभित्तिषुलग्नाइवगगनसिंधुतरंगावलंबिनइवसितपताकांशुकेषुपल्लविताइवसूर्यकांतोपलेषुराहुग्रस्ताइवकहरप्रविष्टाइवप्र
नालवातायनविवरेषुविराजंतेरविगभस्तयः।यस्यांचत्रपजाततिमिरत्वाद्विघटितचक्रवाकमिथुनाव्यर्थीकृतप्रदीपाःसंजातम
दनानलदिग्दाहाइवकामिनीनांस्तनप्रणयकलहलिवीलानतपपिंजरारत्नश्रियः।यांचसन्निहितविषमनोत्वनामनवरतमभिमक्षरोरतिप्रलाप
इव।प्रसर्पन्मुखरीकरोतिमकरकेतुदाहहेतुभूतोभवनकलहंसकुलकोलाहलः।यस्यांचनिशिनिशिपवनविलोलैर्दुकूलपल्लवैरु राम
ल्लसद्भिर्मालिनीषुखकमलकांतिलंघितस्पंदोःकलंकमिवापनयंतोऽहरहःप्रसारितोर्द्ध्वध्वजभुजाःप्रासादालक्ष्यंते।यस्यांचसौधशिखरि ३४

शायिनीनांपर्यप्तसुखानिपुरसुंदरीणांमदनपरवशस्खपतितःप्रतिमाकुलेनउठतिवहलचंदनरससेकशिशिरेषुमणिकुट्टिमेषु
शशलांछनःयस्यांचनिशावसानप्रबुद्धस्यतारतरमपिपठतःपंजरगताःशुकसारिकासदृहस्यालिखितगृहमारसकृतेनविप्लारिणा।
विलासिनीभूषणरवेणविलोभ्यमानानाप्यर्थीनवंतिप्रलातमंगलगीतयःयस्यांचनिवृत्तिर्मणिप्रदीपानांअंतस्मरलताहाराणांअवष्टिनिः
संगीतगृहजघनीनांद्वंद्वविद्योगभुज्ञानांवर्णपरीक्षाकथकानांअवष्टिरलंभजातानांमिवदृषःऊर्ध्वदानांकोशगर्भिरसानांकिंवऊनाय
स्यांभुराष्टरचूडामणिमरीचिविलिखितचरणानखमरुरचोनिशितशूलदारितांधकमहासुरोगौरीनूपुरकोटिघृष्टशेषचंडकलशःत्रिपुर २९
लस्मरजःकृतागारगोमकरध्वजध्वंसविक्षुरयारत्पाप्रसादयंत्याप्रसारितकरसुगविगलितवलयनिकराञ्चितचरणतलेअकृत्यानल।
शिखाकलापकपिलजटाभारतांतसुरभिंकरंधकारातिलगवानुत्सृष्टकैलासवासप्रीतिमहाकालाभिधानःस्वयंनिवसति।तस्यांचै
वंविधायांनगरभवयपातिर्षकंभुमाररचरतलगारथप्रतिमोऽजवलोपार्जितभूमंडलःफलितशक्तित्रयोमतिमांउत्साहसंपन्नोनीतिशा

नवुब२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का०दं०
३५ श्राखिन्नबुद्धिरथोत्तमर्मशास्त्रस्तीयस्त्वनेजमाकांतपावश्यर्याविंदममोरनेकसमंतंतंभूतश्चनिरूपशमितसकलजगउपप्लवोविहाय प्र०
कमलवनाच्यवगणाथनारायणवक्षः स्थलवसतिश्रस्वस्तुरूलारविंदहस्तयाश्चरसमागमैकव्यसनिन्यानिर्य्याजमालिंगितोलक्ष्म्याम
हा स्तुनिजजनसंसेवितस्यमकरन्दनचरणास्वस्वरसरित्ववाहस्यप्रतवःसत्यस्यशिशिरस्यापिरिपुजनसंतापकारिणःस्थिरस्याप्यन
वरतंभ्रमतोनिर्म्मलस्यापिमलिनीकृताराातिवनितामुखकमलध्रतेरतिधवलस्यापिसर्वजनरागकारिणःस्थाप्तेरिवजलनि
धिः।उद्भवोयशसः।पातालवदाश्रितोनिजपक्षक्षितिभृतैःक्षितिभृत्कुलैःयदृगणस्वबुधायगतः।मकरध्वजस्वोत्सवविग्रहःदशर
थस्वसुमित्रोपेतःपशुपतिरिवमहासेनानुयातः।भुजगराजस्वकुमायगः।नर्म्मदाप्रवाहस्वमहावंशपल्लवः।अवतारस्वधर्मस्यप्रति
निधिरिवक्षत्रपोनमस्यराज्ञानारापीडोनामाभूत्।यस्मःस्वसरमलिनवज्ञपापावकज्जलेनकलिकालेनवालितमाभूत्ततोधर्म्मदशान
नेनेवकैलाशमिवपशुपतिरवष्टभ्यस्तुनरपिस्थिरीचकारयंचरतिप्रलापजनितदयार्द्रहृदयस्तृरनिर्म्मितमपरमकरकेतुममंमलोकः।।यं ३५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

जलनिधितरंगधौतमेखलात्प्रांतरविचारितारागणाह्वितगणितततरुतरुकुसुमभरकराडुड्डुदिंडविंदगलदमृतविंडडहिंमा इचंदनादशि
शिरकररथ्यडरंगखरशिखरोल्लेखखंडितोल्लसल्लवंगपल्लवाल्पैरावतकरलूनशल्लकीकवलाद्दाशैलाडुदयनाम्नः कपिवनविलुप्तविरल
लवलीलताफलाडुदधिनिर्गतिजलदेवतावंद्यमानराघवचरणादस्वलपातदलितशंखकुलशकलतारकितशिलातलात्तनलकरकरत
लकलितशैलसहस्रसंभृतादासेतुबंधात्त्राअह्नि निर्झरजलधौततारकामार्थादमृतमथनोद्धतवैकुंठकेयूरपत्रमकरकोटिकषणमसृणि
८८: तग्रावर्णे सुराद्धरहेलावलयितवासुकिसमाकर्षणारंभवालिचरणतरदलितनितंबात्स्रष्टतसीकरसिक्तसानोरामंदराचलात्तनरना
रायणचरणसुद्रांकितबदरिकाश्रमरमणीयात्तकुबेरसुरखंदरान्रवणरवसुरखरशिखरात्सप्तर्षिसंध्योपासनस्नूतप्रस्रवणांत्सोत्कोदरो
दलितसौगंधिकखंडसुगंधिमंडलादागंधमादनात्सेवांजलिकमलसुकुलदंतुरैः शिरोभिस्सुरगानरवमस्तवयथितसुकुटपत्रलताग्रंथयोल
ग्नचकितरलतारहशोसुजवलविजिताः प्रणोडरवनिपतयः येनचानेकरत्नांशुपल्लविनेमालं विशुकाफलजालकेदिग्गजेनेव कल्पतरा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वाक्रांते सिंहासने ऽलसरणे शिलीमुखव्यतिकरकंपिता लताइव नेमुरायामिन्यः सर्वदिशः । यस्मैव मध्ये अनन्यसाधारणशक्तिसंपदे सुरपति
रपि स्पृहयांचकार । यस्माच्च धवलीकृतभुवनतलः सकललोकहृदयानंदकारी क्रौंचादिविहंगमनिवहो निर्जगाम गुणगणः । यस्य चाश्रुतामोदसु
रतिपरिमलया मंदरोद्धूतदुग्धसिंधुफेनलेखयेव धवलीकृतसुरासुरलोकया दशसु दिक्षु सुखरितभुवनमभ्राम्यत कीर्त्या यस्य चा ।
तिदुःसहप्रतापसंतापखिद्यमानेव तरुणमपि न मुमोचातपत्रच्छायां राजलक्ष्मीः । तथा च यस्य दिष्टवृद्धिमिव शुश्राव उपदेशमिव जग्राह मंगल
मिव बहुमेने मंत्रमिव जजाप आगमवचनमिव न विसस्मार चरितं जनो । यस्मिंश्च राजनि गिरीणां विपक्षता प्रत्ययानां परत्वं दर्पणानामभिमु
खावस्थानं शूलपाणिप्रतिमानां दुर्गाश्लेषः जलधराणां चापधारणं प्रतीहाराणामसिधारणं ध्वजानामुन्नतिर्धनुषामवनतिर्वंशानां शिलीमु
खहतं देवतानां यात्रा कुसुमानां बंधनस्थितिः इंद्रियाणां निग्रहः वनकरिणां वारिप्रवेशः तैक्ष्ण्यमसिधाराणां व्रतिनामसिधाराधारणं ग्रहाणां
तुलारोहणं अगस्त्योदये विषशुद्धिः केशनखानामायतिभंगः जलददिवसानां मलिनांबरत्वं रत्नोपलानां भेदः मुनीनां योगसाधनं कुमारस्क ३६

तिष्ठत्तारकोद्धरणं ग्रहस्य रश्मिग्रहणाशंका शशिनो ज्येष्ठातिक्रमः॥ महाभारते दुःशासनापराधाः कर्णनिर्दयः परिणामे दंडग्रहणं अभिपरि
वारेषु संधिच्छेदयमकौशलं योगो वकृता कामिनीनां कुचपत्रलतांगेषु करिणां दानविच्छित्तिः अक्षक्रीडासु शून्यगृहदर्शनं पृथिव्यामासीत्॥
तस्य च राज्ञो निखिलशास्त्रकलावगाहनगंभीरबुद्धिः शैशवादुपारूढनिर्भरप्रेमरसो नीतिशास्त्रप्रयोगकुशलो भुवनराज्यभारनौकाक
र्णधारः महत्स्वपि कार्यसंकटेष्वविषण्णधीः धाम धैर्यस्य स्थानं स्थितेः सेतुः सत्यस्य गुरुर्गुणानां आचार्य आचाराणां धाता धर्मस्य शेषाहिरि
व महीभारधारणक्षमः सलिलनिधिरिव महासत्वः जरासंध इव घटितसंधिविग्रहः॥ त्र्यंबक इव प्रसाधितदुर्गः युधिष्ठिर इव धर्मप्रभवः सक
लवेदवेदांगविदशेषराज्यमंगलैकसारो बृहस्पतिरिव सुनासीरस्य कविरिव वृषपर्वणः वशिष्ठ इव दशरथस्य विश्वामित्र इव रामस्य धौम्य इ
वाजातशत्रोः दमनक इव नलस्य सर्वकार्येषु हितमतिरमात्यो ब्राह्मणः शुकनासो नामासीत्॥ यो नरकासुरशस्त्रप्रहारलीघणोऽत्रमन्मंदरनितंब
निर्दयनिघर्षकठिनांसपीठेन नारायणवद्वक्षःस्थलेऽपि स्थितामक्षरलामममच्यतप्रज्ञाबलेन लक्ष्मीं यः समासाद्य दर्शितानेकराज्यफलालतेव

कादं: महापादपमनेकप्रतानगहनाविस्तारमुपाययौ यश्चायस्यानेकवारमनुभूतसहस्रसंचारविचित्तेवचतुरुदधिवलयपरिक्षेपप्रमाणे धरणि
३७ तलेसवनइवाविदितमहरहःसमुद्धभिन्नमपिराज्ञांनासीन्मसराज्ञावालपवसुरकुंजरकरपीवरेणराजलक्ष्मीलीलोपधानेनसकलज
गरलयप्रदानयज्ञदीक्षायूपेनस्फुरदसिलतामरीचिजालजटिलेननिखिलारातिकुलप्रलयधूमकेतुदंडेनबाहुनाविजितसमस्तद्वीप
वलयांवसुंधरांतस्मिन्दुष्टकनाशनाम्निमंत्रिणिसुवराज्यभारमारोप्यसुस्थिताःप्रजाःकृत्वाकर्तव्यशेषमपरमपश्यन्प्रशमिताशेषवि
पक्षतयाविगताशंकःशिथिलितपृथिवीव्यापारःप्रायोयौवनसुखान्यनुबभूव।तथाहि।कदाचिदुल्लसत्कठोरकपोलपुलकजर्जरितक
णपल्लवानांप्रणयिनीनांचंदनजलच्छटाभिरिवस्मितच्छटाभिर्विलिप्यमानः।कर्णोत्पलैरिवलोचनांशुभिस्ताड्यमानःकुंकुमवासमधू
लिलिभिरिवालरागप्रभाभिराकुलीक्रियमाणलोचनःधवलांशुकैरिवकरनखमयूखजालकैराहन्यमानश्चंपककुसुमदलमालिकाभि राम
रिवभुजलताभिरावध्यमानःदष्टाधररक्तकरतलचलन्मणिवलयकलकलरवरमणीयमतिरसमदलितदंतपत्रदलदंतुरितशयनसु ३७

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ह्रिमतचरणागलदलक्तकरसशेखरं सरतसकचयहृहृणितमणिकर्णपूरसुंतं तऊचचकस्मायुरुपंकपत्रलतांकितपत्रदपटमद्धश्रमजल
कणिकाक्षुलितरोचनातिलकपत्रलतं गं अनंगपरवशः सुरतमाततानकदाचिन्मकरकेतुकनकनाराचपरंपराभिरिवकामिनीकरसुरवि
निर्गताभिः कुंकुमजलधाराभिः पिंजरीक्रियमाणकायोलालाक्षाजललवरसप्रहारपाटलीकृतउरूलः स्तगमदजलशवलचंदनद्यामकांक्व
नकश्टंगकोशैः शिशिरं चिक्रीडा। कदाचित्कुचचंदनसूर्णधवलितोर्मिमालं चडुलडुलाकोटिवाचालचरणालक्तकमिलतहंसमिथुनं अलक
निपतितकुसुमसारस्नवमानकर्णशिरस्कुवलयदलं उन्नतनितंबक्षोभजर्जरिततरंगा। गद्दलितपद्मनालपर्यस्तनलिननिपातितबूलिपटर
लं अनवरतकरास्फालनस्फुरत्फेनपिंडचंडकितं सावरोधजनो जलक्रीडया दीर्घिकाणां मंतख्यकार। कदाचित्केतकचंचिताभिः घ्राण
यिताभिरावद्धतंगुरस्टकुटीभिरारूणितमणिमणिकंकणामुखरभुजलताभिर्वकुलकुसुमावलीभिः संयतचरणो नखकिरणविमिश्रैः कुसु
मदामभिः कृतापराधो विवशमताय्यत। कदाचिद्वकुलतरुरिवकामिनीगंडूषसीधुधाराद्वाद्दशुदितोविकाशमजनत। कदाचिद्‌अशोकपादप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ ३८

स्वभुवतिचरणतलप्रहारसंक्रांतालक्तकोरागश्रुवाहा।कदाचिन्मृशलापुष्पस्वचंदनधवलःकर्णावसक्तोन्नमल्लोलकुसुममालःपानमसे
वतकदाचिन्मृगचंडस्वमदरक्तकपोलदोलायमानकर्णपल्लवोमदकलःकाननंविकचवैनैलताकुसुमसुरभिपरिमलंजगाहे।कदाचितक्षोणि
तमणिनूपुरध्वनिनादानंदितमानसोहंसस्वकमलवनेषुरेमे।कदाचिन्मृगापतिरिवस्कंधावलंविकेसरमालःक्रीडापर्वतकेषुविचचारकदाचि
न्मधुकरस्वविहृतमाणाकुसुमसंकुलदंतुरेषुलतागृहेषुववाम।कदाचिन्नीलपटविरचितावगुंठनोवज्जुलनिशाप्रदोषदत्तसंकेताःसुंदरीर
भिससार।कदाचिद्विघटितकनककपाटप्रकटवातायनेष्वनवरतदह्यमानकृष्णागुरुधूमश्यामलैरिवपारापतैरध्यासितविटंकेषुमहाप्रा
सादकुक्षिषुकतिपयाप्तसुहृत्परिवृतोवीणावेणुमुरजमनोहरतममंतःपुरसंगीतकंददर्श।किंबहुनायद्यदतिरमणीयमभिमतमविद्
ह्वमायत्तंतदावेवतन्नदमाह्निमचेताःपरिसमाप्तत्वादन्येषांपृथिवीव्यापाराणांमिषेवेनतुष्टःसनितयाप्रमुदितप्रजस्यापिपरिसमाप्तसक
लमहाप्रयोजनस्यनरपतेर्विषमोपसोगलीलाश्रूषणमितरस्यतुविडंबनाप्रजानुरागाहेतोभ्रांतरादर्शनंददौ।सिंहासनंचनिमित्तेष्वारुरोह ३८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

शुकनाशोपि महांतं राज्यभारमनायासेनैव प्रज्ञाबलेन बभार। यथैव राजा सर्वकार्याण्यकार्षीत्तद्वत्सोऽपि द्विगुणीकृतप्रजानुरागः शुकेतमा
पिचलितचूडामणिमरीचिमंजरीजालिशिखालिखितावर्जितकुसुमशेखरच्छन्नमकलीकरसिक्तसंहरावनतिप्रेषितमणिकुंडलकोटिसंघटि
तांगदं राजकमानना मतस्मिन्नपि चलिते चलितचंडलउरगवलखुखरखररवबधिरीकृतखुदनाबलेन रप्रबलवसुधातलदोलायमानगिरि
योगलन्मंदोधांधगजदानधारांधकाराः संभ्रमपदातिवहलधूलिपटलप्रसरितसिंधवः प्रचलपदातिकलकलरवस्फोटितश्रवणाः सरससोह्य
घ्यमाणजयशब्दनिर्भराः प्रोह्यमानधवलचामरसहस्रसंबाधिताः जंजितनरेंद्रवृंदकनकदंडातपत्रसंघट्टनष्टदिवसा दशदिशोबभूवुः। एवं त
स्य राज्ञो मंत्रिविनिवेशितराज्यभारस्य यौवनसुखमनुभवतः कालो जगाम। भूयसा च कालेनाथैषाममयि जीवलोकसुखानां प्रायः सर्वेषामंतं ययौ
एकं तु तोकसुखदर्शनसुखं न लेभे। तथा संभुज्यमानमपि निष्फलमभूद्दर्शनं शरवणमिवांतःपुरमभूत्। यथा यथा च यौवनमतिचक्राम तथा
तथा विफलमनोरथस्यानपत्यताजन्मा महानवर्द्धतास्य संतापः विषयोपभोगसुखेभ्यो विमुखमनो विजातेन रपतिः सहस्रपरिवृत मथ सहायमि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं वचश्रुत्वातमप्यंबरमिवशब्दमात्रालंबनमपिनिरालंबमिवात्मानममन्यत।अथचंद्रलेखेवहरजटाकलापस्यकौस्तुभप्रभेवकैटभारातेर्वक्षस्थल
३९ स्यवनमालेवहलायुधस्यवेलेवसागरस्यमदलेखेवदिग्गजस्यलतेवपादपस्यकुसुमोद्गतिरिवसुरभिमासस्यचंद्रिकेवचंद्रमसःकमलिनीवसर
सःतारापंक्तिरिवनभसःहंसमालेवमानसस्यचंदनवनराजिरिवमलयस्यफणामणिशिखेवशेषस्यभूषणमभूत्त्रिभुवनविस्मयजननीवं
निताविभ्रमाणांसकलांतःपुरप्रधानभूतामहिषीविलासवतीनाम।एकदाचतदावासगतस्तांचिंतास्तिमितदीनदृष्टिनाशोकमूकेनपरिजनेनप
रिवृतांआराद्धस्थितैश्चध्यानानिमिषलोचनैःकंचुकिभिरुपास्यमानांअनतिदूरवर्तिनीभिर्निःशब्दांतःपुरवृद्धाभिराश्वास्यमानांअविरलाश्रुबिंदुपा
ताडीकृतदुकूलांअनलंकृतांवामकरतलविनिहितमुखकमलांअसंयतालकजालकांनिविडपर्यंकिकोपविष्टांरुदतींददर्श।कृतप्रत्युत्थानांच
तांतस्यामेवपर्यंकिकायामुपवेश्यस्वयंचोपविश्यअविज्ञातवाष्पकारणोत्तानतीतस्वकरतलेनविगतवाष्पांबुकणौकृत्वकपोलौभूपालस्ताम
वादीत।देविकिमर्थमंतर्गतशोकभरमंथरमशब्दंरुद्यते।अश्रूणिहिमुक्ताफलजालकमिववाष्पबिंदुनिकरमेताश्चपक्ष्मपंक्तयःकिमर्थंचरु ३९

शोदरि नाकुलंतासि वालातपरक्वरक्कारविंदकोशयोरयं किमिति न पातितश्चरणयोरलक्तकरसः। कुसुमशरसरः कलहंसकौ कस्मात्त्यारपंक
जस्पर्शेन नानुगृहीतौ मणिनूपुरौ। किं निमित्तमयमपगतमेखलाकलापको मध्यभागः। किमिति च हरिणाङ्कवहरिणालांछनेन लिखितः कुच
युगुपत्रलतंगःपयोधरभारो। केन कारणेन न त्वयायं हरजटाखंडल इव गंगास्रोतसा न विभूषितो वा हारेण वरोरु शिरोधरः। किं सुभावहसि विला
सिनि श्रवदश्रुजललवधौतकुंकुमपत्रलतं कपोलयुगं दधाना कोमलांगुलिदलनिकरं रक्तोत्पलमिव करतलं किमिति कर्णपूरतामारोपितं श
मांचकेन हेतुनामा भिनिधारयस्यनुपरचितगोरोचनाविंदुतिलकामसंयमितालकिनीं ललाटरेखां। अयं च ते वकुलपल्लवप्रदोष इव चंद्रलेखा
विरहितः करोति मे दृष्टिखेदमतिवकुलतिमिरपटलांधकारः केशपाशः। प्रसीद निवेदय देवि किं स्वनिमित्तं पत्रहि पल्लवमिव सरागं मम हृदय
माकंपयति तरलीकृतस्तनांशुकांस्वयंतासि श्वासमरुतः। कच्चिन्मया परिद्धमत्येन वा केन चिदस्मद्गुरुजीविना परिजनेन। अति निपुणमपि
चिंतयन्नपश्यामि खलु स्खलितमन्यमथात्मनः स्वल्पविषये ख दायत्तं हि मे जीवितं च राज्यं च। कथ्यतां सुंदरि शुचः कारणमित्येवमभिधीयमाना

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कार॰ विलासवतीयदानकिंचिद्वक्ष्यतिवचःप्रतिपेदेतदाविदित्वाप्यहेतुमस्याःपरिजनमपृच्छदथतस्यास्तांबूलकरंकवाहिनीसततप्रत्यासन्नामक
५० रिकानामराजानमब्रवीद्देवजानेदेवादल्पमपिपरिस्खलितमपिकुर्वेचदेवेकाशक्तिःपरिजनस्याथस्यवाकस्यचिदपराधेकिंतुमहानयंहृद्य
स्येवविफलनरेंद्रसमागमास्मीतिश्रुत्यमस्यादेव्याःसंतापःसुमहांश्चकालःसंतप्यमानायाःप्रथममपिस्वामिनीदानवश्रीरिवसततनिंदित।
सुरता।शयनाशनस्नानभोजनभूषणपरिग्रहादिषुसमुचितेषुचदिवसव्यापारेषुकथंकथमपिपरिजनप्रयत्नात्प्रवर्तमानासशोकवा
सीत्।देवहृदयपीडापरिजिहीर्षयानदर्शितवतीविकारंअद्यतुचतुर्दशीतिभगवंतंमहाकालमर्चितुमितोगतयात्रमहाभारतेवाच्यमानेश्रु
तमपुत्राणांकिलनसंतिलोकाः।पुंनाम्नोनरकात्त्रायतइतिपुत्रस्तेतच्छुत्वाभवनमागत्यपरिजनेनसशिरःप्रणाममभ्यर्थ्यमानापिनाहा
रमभिनंदतिनभूषणपरिग्रहमाचरति।नोत्तरंप्रतिपद्यतेकेवलमविरलबाष्पदुर्दिनांधकारितमुखीरोदितिएवेतदाकर्ण्यदेवःप्रमाणमित्य ५०
भिधायविरराम।विरतवचनायांतस्यांभूमिपालस्तूष्णींमुहूर्तमिवस्थित्वादीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यनिजगाददेविकिमत्रक्रियतांदैवायत्तेवस्तुनिमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्रमलं त्वदितेन नवयमत्वयात्व्याः प्रायो देवतानामात्मजपरिष्वंगामृतास्वादसुखस्पृहनमतो जनमम्माकं हृदयं अथ यस्मिन् जन्मनि न कृत
मवद्यातं कर्म्म जन्मांतरकृतं दिक कर्म्मफलमुपनयति प्रकृष्टस्येह जन्मनि न हि शक्यं दैवमन्यथा कर्तुमिति सुके नापि यावत्तमसुष्यकेशकामुप
पादयितुं तावत्सर्व्वमेवमुपपाद्यतां । अधिकाश्च रुदेवि गुरुषु लोके द्विगुणामुपपादय देवताशुश्रूषां जनपि जनमपर्युपदर्शितादरा लवपरं हि दैवत
मभ्युपायत्वेनाराधिता यथा समीहितफलानामतिदुर्ल्लभानामतिवराणां दातारो भवन्ति । श्रूयते हि चंडकौशिकप्रसादान्मगधेषु बृहद्रथो नाम
राजा जनार्द्दनस्य जेतारमतुलभुजबलमप्रतिरथं जरासंधं नाम तनयं लेभे । दशरथश्च राजा परिणतवया विभांडकमहामुनिसुतस्य ऋष्यशृं
गस्य प्रसादान्नारायणभुजानिवाप्रतिहतान्दश्वी निवाक्षोभ्यान् वापचतुरः सुतानवाप । अन्ये च राजर्षयस्तपोधनानाराध्य सुतदर्शनामृतास्वादसुख ।
भाजो बभूवुः । अमोघफला हि महामुनिसेवा भवंति । अहमपि खल्वु देवि कदा सुपात्र गर्भालसामापांडुमुखीमासन्नचंद्रोदयामिव पौर्णमा
सीं निशां देवीं द्रक्ष्यामि कदा मे तनयजन्ममहोत्सवानंदनिर्भरो हरिष्यति पूर्णपात्रं परिजनः कदा हारिद्रवसनधारिणी सुतसनाथोत्संगा देवी ।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ ४२ रिवोदितरविमंडलासवालतपामामानंदयिष्यति देवी कदा सर्वौषधिपिंजरजटिलके शोनिहितरक्षाघृतविडंबिताङ्गनिविन्यस्तगौरसर्ष
पोऽभिश्रभूतिलेखो गोरोचनातिलकं ठसूत्रग्रंथिउनानशयो दशनश्रूत्र्यस्मितानन: पुत्रको ज नयिष्यति मे हृदयाह्लादं कदा गोरोचनाक
पिलकृतिरंत:पुरिकाकरतलपरंपरासंचार्यमाणश्चिरशोपजनवंदितो मंगलप्रदीपइव मे शोकांधकारमुन्मूलयिष्यति चक्षुषो कदा च ।।
क्षितिरेणुधूसरो मंडयिष्यति मम हृदयेन दृष्ट्याच सह परिभ्रमन्नवनांगणं कदा केसरिकिशोरक इव संजातजानुचंक्रमणावष्टब्ध: संचरिष्यतीत
स्ततस्फटिकमणितिस्त्यंतरितात्नवनमृगकशावकान् जिघृक्षु: कदा उन्न:पुरनूपुररवनिनादसंगतान्गृहकलहंसकाननुसरन्कन्नांतरप्रभा।
वित:कनकमेखलाघंटिकारवानुसारिणीमायासयिष्यति धात्रीं कदा कृष्णागुरुपंकलिखितमदलेखालंकृतगंडस्थलको मुखडिंडिमध्वनिज।
नितप्रीतिरूर्द्ध्वकरविपकार्णचिंदनचूर्णधूलिधूसर:कंचितांगुलिशिखरांकुशाकर्षणाविकृतशिरा: करिष्यति मन्नराजलीलां कदा मातुरभर
णभूगंनरागोपभुक्तशेषेणपिंडालक्तकरसेन धवलकंबुकिनां विडंबयिष्यति सुखानि कदा कृतहलचंचललोचनो मणिकुट्टिमे पदपोदत्तदृष्टि ४२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

खमरिष्यति खलंकृतिरात्मनः प्रतिबिंबानि कदा नरेंद्रः सहर्षप्रसारितभुजयुगलालिंगनं ध्यमानागमनोऽश्वघ्रणमणिमयस्खलेखाकुल।
क्रियमाणलोलदृष्टिरास्थानस्थितस्य मेऽपरः पर्यटिष्यति सत्संतरेष्वित्येतान्निव मनोरथशतानि चिंतयंतोऽन्तः संतप्यमानस्ये प्रयांति रजन्यो।
ममा पि हि देवस्येवायमहर्निशमनलस्वानपत्यतासमुद्भवः शोकः। शून्यमिव मे प्रतिभाति जगदफलमिव पश्यामि राज्यमप्रतिविधेये तु।
विधातरि किं करोमि। तन्मुच्यतामयं देवि शोकानुबंधः॥ आधीयतां धैर्ये धर्मे च धीः। धर्मपरायणानां हि सदा समीपसंचारिण्यः कल्याणसंप
दो भवंतीत्येवमभिधाय सलिलमादाय स्वयं करतलेनासिनवपल्लवेनेव विकचकमलोपमानमाननमस्याः साश्रुलेखं ममार्ज पुनः पुन।
श्च प्रियशतमधुराभिः शोकापनोदनिपुणाभिर्धर्मोपदेशगर्भाभिर्वीभिराश्वास्य सुचिरं स्थित्वा नरेंद्रो निर्जगाम निर्गते च तस्मिंश्च मंदीभूतशो। म ३
कावेगा विलासवती यथाक्रियमाणमाभरणपरिग्रहादिकमुचितं दिवसव्यापारमन्वतिष्ठत्। ततः प्रभृति सुतरां देवताराधनेषु ब्राह्मणपू
जासु गुरुजनसपर्यासु चादरवती बभूव। यद्यच्च किंचित्कुतश्चितः शुश्राव गसतिह्नयातं तत्सर्वं चकार। अनमहांतमपि क्लेशमजीगणत्। अन

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं वरतदयमानगुगुलवहलधूमांधकारितेषुचंडिकाग्रहेषुधवलांवरधुचिशुद्धिरुपोषिताहरितकुशोपह्वदेषुशलशयनेसुसुष्वापसुए
५२ सलिलपूर्णैर्विविधकुसुमफलोपमैः।क्षीरतरुपल्लवलांछनैःसर्वरत्नगर्भैःशातकुंभकलशैर्गोकुलेषुवृद्धगोपवनिताकृतमंगलालक्षणासं
पन्नानांगवाममधःसस्नौ।प्रतिदिवसमुत्थायोत्थायसर्वरत्नोपेतानिहैमानितिलपात्राणिब्राह्मणेभ्योददौ।महानरेंद्रालिखितमंडलमध्यवर्तिनी
विविधवलिदानानंदितदिग्देवतानिवकुलपकुचतुर्दशीनिशासुचत्वरस्थ्यस्थस्नपनमंगलानिलेजेसिद्धायतनानिकृतविचित्रदेवतोपाधनरि
तकानिमिषवेददर्शितप्रत्यादेशानिसन्निधानमातृभवनानिजगामप्रसिद्धेषुनागकुलह्रदेषुममज्ज।अश्वत्थप्रभृतीनुपपादितपूजान्महावन
स्पतीन्कृतप्रदक्षिणाववंदेदोलायमानवलयेनपाणिपुटगलेनश्रातास्वयमखंडसिक्थसंपादितंरजतपात्रेपरिगृहीतंवायसेभ्योदध्योदनवलिमदा
त्।अपरिमितकुसुमधूपविलेपापिष्टतिलप्रयोजितमत्रंपललंपललपायसवलिलाजकलितामहरहर्दुर्गादेवीसपर्यामातनताना।स्वयमुपहृत। राम
पिंडपात्रान्नग्नक्षपणकानमननसाभिद्धादेशान्नमनपणकाचपद्यप्रविप्रश्चिकादेशवचनानिवक्रमेनेत्रिभिमित्तज्ञानुपचचार।शकुनज्ञानविदा। ५२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मादरमदर्शयत्॥ अनेकवृद्धपरंपरागतानि रहस्यान्यंगीचकार॥ दर्शनीमतं द्विजजनमात्मजदर्शनोत्सुका वेदश्रुतीरकारयत्॥ अनवरतं वा
च्यमानाः पुण्यकथाः शुश्राव॥ गोरोचनालिखितभूर्जपत्रगर्भान्मंत्रगंडकानुवाह॥ रक्षाप्रतिसरोपेताश्चौषधीसूत्राणि बबंध॥ परिजनोपि चास्याः सततमु
पश्रुत्यै निर्जगाम॥ त[?]वीज्ञिभिन्ना निजग्राह॥ शिवाभ्यो मांसबलिपिंडाननुदिनं निशि समुत्ससर्ज॥ स्वप्नदर्शनार्याणापाचार्याणामाचचक्षे॥ चत्वरेषु
शिवबलिमुपजहार॥ एवं च गच्छति काले कदाचिद्राजा क्षीणभूयिष्ठायां रजन्यामल्पशेषपांडुतारके जरत्पारावतपक्षधूम्रे नभसि स्वप्ने सितप्रासाद
शिखरस्थितायाः विलासवत्याः करिण्या इव बिसपल्लवमानने सकलकलापरिपूर्णमंडलं शशिनं विशंतमद्राक्षीत्॥ प्रबुद्धश्चोत्थाय हर्षविकाशस्फ
ततरेण चक्षुषा धवलीकृतवासभवनस्तस्मिन्नेव क्षणे समाहूय शुकनासाय तं स्वप्नमकथयत्॥ स तं समुपजातहर्षः प्रत्युवाच॥ देव संपन्नाः सुचिरा
दस्माकं प्रजानां च मनोरथाः॥ कतिपयैरेवाहोभिरसंदेहमनुभवति स्वामी सुतमुखकमलावलोकनसुखमद्य खलु मयापि निशि स्वप्ने धौतसकलवा
ससा शांतमूर्तिना दिव्याकृतिना द्विजेन विकचधवलकलावदातदलशतमालोलकेसरसहस्रजालमकरंदबिंदुसीकरवर्षि पुंडरीकमुत्संगे देव्या

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
४३
मनोरमायानिहितंदृष्टं।आवेदयंतिप्रत्यासन्नमानंदमग्रपातीनिशुभानिनिमित्तानिकिंचान्यत्प्रियतरमपरमधिकमानंदकारणमतो
नविद्यतेअवितथफलाश्चप्रायोनिशावसानसमयदृष्टाभवंतिस्वप्नाः।सर्वथाचिरेणमांधातारमिवधौरेयंसर्वराजर्षीणांभुवनानंदहेतु
मात्मजंजनयिष्यतिदेवी।शरत्कालकमलिनीवाभिनवकमलोद्गमेनगंधगजमाह्लादयिष्यतिदेवम्।येनेदंदिग्गजमदलेखेवाविछिन्ना
संतानाद्भितिलोकधारणेविना।नविद्यतेकुलसंततिः।स्वामिनस्त्वेवमभिदधानमेवतंकरेणगृहीत्वानरेंद्रःप्रविवेश।तस्यामपिरात्र्यांस्वप्नासं न रा॰१
विलासवतीमानंदयंश्चकार।कतिपयदिवसापगमेचदेवताप्रसादात्सरसीमिवप्रतिमाशशीविवेशगर्भेविलासवतीं।येननंदनवनराजिरि
वपारिजातेनमकरंदेनवल्लरीवकौस्तुभमणिनासुतरामराजत।दर्पणश्रीरिवचगतविलेनसंक्रांतमवनिपालप्रतिबिंबमुवाहसाशनैः
शनैश्चप्रतिदिनमुपचीयमानगर्भानिर्भरपरिपीतसागरसलिलभरमंथरेवमेघमालामंदमंदंसंचचार।मुहुर्मुहुरुज्जृंभमाणविजृंभितकमालिनि राम
तलोचनमालसंनिश्वासा।तथाबद्धाचनामहरहःस्वयमनेकरसवांछितपानभोजनांप्रारूपमिवश्यामायमानपयोधरमुखां।केतकीभिव ४३

गर्तछविपांडुरमालोक्येक्षितकुशलःपरिजनोविज्ञातवार्त्तः॥ अथतस्याःसर्वजनप्रधानस्त्रनासदाजारकुलसंचारचतुरा।सदावराजसन्निकर्ष
प्रगल्भासर्वमंगलकुशलाकुलवर्द्धनानाममहत्तरिकासाप्रशस्तेदिवसेप्रदोषवेलायामभ्यंतरास्थानमंडपगतंगंधतैलावसेकप्रज्वलितदीपिकासह
स्रपरिवारमुडुनिकरमध्यवर्त्तिनमिवपौर्णमासीशशिनंउरगराजफणामणिसहस्रांतरालस्थितमिवनारायणंमूर्द्धाभिषिक्तैःप्रधाननरेंद्रैःपरिमि
तैःपरिवृतमनतिदूरावस्थितपरिजनंअनंतरमुत्तुंगवेत्रासनोपविष्टेनधौतधवलांवरपरिधानेनदुग्धार्णववेषेणजलनिधिनेवासाध्यगांभीर्येणासमु
पारूढविश्रंभनिर्भराःशाश्वत्कथाःशुकनासेनसहकुर्वाणंभूमिपालमुपसृत्यरहःकर्णमूलेविदितंविलासवत्यागर्भवृत्तांतमकाथीत्। तेनचतस्या
वचनेनाकृतपूर्वेणासंभाव्येनाप्रतरसेनेवसिक्तोगात्रस्यसद्यःप्रहृष्टरोमांकुरनिकरकंटकिततनोरानंदरसेनविकलीक्रियमाणस्यस्मितविक
सितकपोलस्थलस्यपरिस्फुरितहृदयातिरिक्तहर्षमिवदशनांशुवितानच्छलेनविकिरतोराज्ञःशुकनासमुखेलोलतारकमानंदजलविंदुक्लिन्न
पक्ष्ममालंतत्क्षणंपपातचक्षुः।अनालोकितपूर्वमुत्तंहर्षप्रहर्षमतिसमीक्ष्यनृपतेःकुलवर्द्धनांचस्मितविकसितमुखीमागतांदृष्ट्वातस्यवार्थस्य।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं सततंमनसिविपरिवर्तमानत्वादविदितस्वप्नांतोपितत्कालोवितथमपरिमितमतिमहतोहर्षस्यैककारणमपश्यच्छुकनाशः।प्रबुध्यचसेद्यसमुत्त
४४ त्थितासनःसमीपतरमुपसृत्यनातिप्रकाशमावत्ताघेदेवकिमद्यकिंचित्तस्मिन्नस्वप्नदर्शनेसत्यं।अत्यंतमुत्कुल्ललोचनाहिकुलवर्द्धनादृ
श्यतदेवस्यापीदंप्रियवचनश्रवणोत्कुतूहलादिवश्रवणस्थलउपसर्पड्परवयादिवनीलकुवलयकर्णपूरशोभमानंदजलपरिष्कृतंतरल
तारकंविकसदावेदयतिमहत्प्रहर्षकारणमीक्षणयुगलं।उपारूढमहोत्सवश्रवणकुतूहलमुत्सुकोत्कंठमिवमेमनःसदावेद
यतुदेवःकिमिदमित्युक्तवतितस्मिन्राजाविहस्याब्रवीत्।यदिममनयायथाकथितंतथासर्वमवितथंस्वप्नदर्शनं।अहंतुनश्रद्द
धेकुतोस्माकमियतीभाग्यसंपत्।अतोजनंहिवयमीदृशानांप्रियवचनश्रवणानामवितथवादिनामप्यहंकुलवर्द्धनामेवंविधानांकल्या
णानामसंभावितमात्मानमन्यमानोविपरीतामिवाद्यपश्यामि।तदनिष्टस्वप्नमेवगमताकिमत्रसत्यमितिदेवीपृच्छातास्यामीत्यभिधा
यविसर्ज्यसकलंनरेंद्रलोकंउत्सुच्यचस्वांगेस्योभूषणानिकुलवर्द्धनायैदत्वातया।दत्तप्रसादानंतरमवनितलाक्लिष्टललाटलेखया ४४

शिरःप्रणामेनाभ्यर्चितः सहस्तकनाशेनोद्धाय हर्षविशेषनिर्भरेण प्रेर्यमाणो मनसा पवनचलितनीलकुवलयदललीलाविडंबकेन द
क्षिणेनाक्ष्णा परिस्फुरताभिनंद्यमानः स्वकालसेवासूचितेन विरलविरलेन परिजनेनानुगम्यमानः पुरःसंसर्पिणीनामनिललोलस्थूल
शिखानां प्रदीपिकानामालोकेन समुत्सार्यमाणकक्षांतरतिमिरसंहतिरंतःपुरमयासीत् तत्र च कृतरक्षासंविधानेन नवसुधानुलेपधवलि
तेन प्रज्वलितमंगलप्रदीपेन पूर्णकलशाधिष्ठितद्वारपक्षकप्रत्यग्रलिखितमंगल्यालेख्योज्ज्वलभित्तिभागमनोहारिणा उपरचितसितवितानेन विता
नपर्यंतावबद्धशुक्लांशुकेमणिप्रदीपप्रहततिमिरेवासभवने निलिखितपत्रलताकृतरक्षापरिक्षेपं शयनशिरोभागविन्यस्तधवलनिद्रा
कलशं आबद्धविविधौषधिमूलमंत्रपवित्रं अवस्थापितरक्षाशक्तिवलयं शस्त्रतोविप्रकीर्णगौरसर्षपशवलं वितवालपोक्रग्रथितलोलपिच्छ
लपत्रं आसक्तहरितारिष्टपल्लवं भुजंगपादपीठप्रतिष्ठितमिंदुदीधितिधवलप्रच्छदपटमचलराजशिलातलविशालं गर्भोचितं शयनतलमधि
शयानां कनकपात्रपरिगृहीते रविविच्छिन्नविरलावस्थितदधिलवै जनितरंगतरलमितशालिभिः क्षनिकरैः ग्रथितकुसुमांजलिसनाथैः पूर्णसा

कादं ४५ जनैरखंडितानंतमत्स्यपललैश्चप्रत्यग्रपिशितपिंडमिश्रैरविछिन्नसलिलधारानुगम्यमानमार्गैःपटलकप्रछन्नैश्चशीतलप्रदीपैश्च
गोरोचनामिश्रगौरसर्षपैश्चसलिलांजलिभिश्चाचारकुशलेनांतःपुरजरतीजनेनक्रियमाणावतरणकमंगलांधवलांबरविविक्तवेषेण
प्रमुदितेनप्रसक्तमंगल्यप्रायालापेनपरिजनेनोपास्यमानामुपारूढगर्भतयागर्भनिकूलशैलामिवक्षितिंसलिलनिमग्नैरावतामिवमंदा
किनींगृहागतसिंहामिवगिरिराजमेखलांजलधरपटलांतरितदिनकरामिवदिवसश्रियंउदयगिरितिरोहितशशिमंडलामिवविभावरीं
अरुणप्रविष्टकमलविनिर्गमामिवनारायणनाभिंआसन्नागस्त्योदयामिवदक्षिणाशांफेनावृतामृतकलशामिवक्षीरोदवेलांगोरोचनाचित्रि
म२ तदर्शोपहतमतिधवलंदुकूलयुगलंवसानांविलासवतींददर्शससंभ्रमपरिजनप्रसारितकरतलावलंबनावष्टंभेनवामजानुविन्यस्तहस्तप
ल्लवांप्रचलितभूषणमणिरवमुखरमुत्तिष्ठंतींविलासवतीमलमलमत्यादरेणदेवितोद्वातव्यमित्यभिधायसहतयातस्मिन्नेवशयनीयेपार्थि
वःसमुपाविशत्।प्रमृष्टचामीकरचारुपट्टधवलोपच्छदेचासन्नेशयनांतरेशुकनासोप्युपाविशत्।अथतामुपारूढगर्भामालोक्यप्रहृष्टतरमंथरेणाम ४५

नसमाश्वासितपरिहासोराजादेविशुकनाशःपृच्छतियदाहकुलवर्द्धनाकिमपितत्किंतथैवेत्युवाच।अथाव्यक्तकम्पितस्फुरितकपोलाधरलोचना।
लज्जयादशनांशुजालकच्छलेनांशुकेनेवमुखमाच्छादयन्तीविलासवतीनक्षणमधोमुखीतस्थौ।पुनःपुनश्चानुबध्यमानाकिंनामातिमात्र
त्वयापरवशाकरोमिनाहंकिंचिदपिवेद्मीत्यभिदधानातिर्यक्चलिततारकेणचक्षुषावनतमुखीराजानंसासूयमिवापश्यत्।अपरिस्फु
टहासमज्योत्स्नाविशदेनमुखशशिनाभूभुजांपतिरेनांश्यावतापेखतउयदिमदीयेनवचसानतवश्रपावितच्छ्रुतो।तदयमहंस्थितोनिश्चितं।अ
स्यतुकिंप्रतिविधास्यसिविघटमानदलकोशविशदचंपककान्तेःसवर्णतयापरिमलाद्भिद्यमानस्यकुंकुमांगरागस्यपांडुरतामापाद्यमान
स्यस्तनयोर्गर्भसंस्तवाश्च्यावसेकनिर्वाप्यमानहृदयशोकानलप्रभवंधूममिवोद्वमतोराहरीतनीलोत्पलयोरिवचक्रवाकयोर्मालपल्लव।
लोहितमुखयोःशिखिकनककलशयोःसकृद्दिवालिखितकृष्णागुरुपंकपत्रलतयोःशोभामायमानस्तनकयोःपयोधरयोः।अस्यतुप्रतिदिनमतिगा
ढतरतामापद्यमानेनकांचीकलापेनहृष्यमानस्यत्रिवलिलेखावलयस्यकृशिमानमुपसर्पतोऽध्यलागस्पेत्येवंब्रुवाणामवनिपालमंतर्दुःखाविर

८१

दहासःशुकनाशोदेवकिमायासयसिदेवीं।इयमनयाकथयापिलज्जतेत्यजकुलवर्द्धनाकथितमवाप्तीसंवद्धमालापमपीताउद्धाता।एवंवि
धाभिश्चनर्मदायाभिःकथाभिःसुचिरंस्थित्वा।शुकनाशःस्वभवनमयासीत्।नरेंद्रोपितस्मिन्नेववासगृहेतयासहतांनिशामत्यवाहयत्।तत्रक्रमेण
यथासमीहितगर्भदोहदसंपादनपरितुष्टदितापूर्णेप्रसवसमयेपुण्येहनिअनवरतगलद्घटिकाकलितकालकलैर्बहिरहितध्यायैर्गणकैर्गृही
तेलग्नेप्रशस्तायांवेलायामिरम्मदमिवजलधरमालासकललोकहृदयानंदकारिणंविलासवतीसुतमसूत।तस्मिन्जातेससंभ्रममितस्ततःप्र
धावितस्यपरिजनस्यचरणशतसंक्षोभचलितक्षितितलोच्छृंखलप्रतिष्ठतसकलकृतिविकलकंचुकिसहस्रजनसंमर्दनिष्पिष्यमाणप
तितकुब्जवामनकिरातविघूर्णमानांतःपुरजनारणझंकारमनोहरःपणपात्रहरणविलुप्यमानवसनःक्षणःसंक्षोभितनगरोराजकुलेदि
ष्टिवृद्धिसंभ्रमोऽतिमहानभवत्।अनंतरंमंदरमथ्यमानजलनिधिघोषगंभीरडिंडिमनिनादप्रसरेणप्रहतमृदंगशंखकाहलानकनिवहनिर्न्ना
रेणमंगलपटहपटुरवसंवर्द्धितेनानेकजनसहस्रकलकलबहुलेनत्रिभुवनमापूरयतोत्सवकोलाहलेनसमासमंतात्संततःउरासप्रकृतयः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सराजलोकाःसदेशःप्राप्तवतयःसबालवृद्धानन्तःपुरागोपालमुन्मत्ताइवहर्षनिर्भराःप्रजाःप्रतिदिनमवर्द्धतचंद्रोदयेनेवजलनिधिःकलकलमु
खरोराजसूनोर्जन्ममहोत्सवः॥पार्थिवस्तुतनयाननदर्शनोत्सवहृतहृदयोपि [illegible] दिवसवशेनमौहूर्तिकगणोपदिष्टेप्रशस्तेसुमुहूर्तेनिवारितनि
खिलपरिजनःशुकनाशद्वितीयोमणिमयमंगलकलशसुगलाशून्येनासक्तवज्रखचितिकालंकृतेनविविधवनपल्लवनिवहनिरंतरनिचितेन
संनिहितकनकमयमुशलयुगलेनविरलग्रथितकुसुमभित्रदूर्वाप्रवालमालालंकृतेनालंबितविरलव्याघ्रचर्म्मणावंदनमालांतरालघ
टितघंटागणेनद्वारदेशेनविराजमानंउभयतश्चद्वारपट्टकयोर्मर्यादानिपुणेनगोमयमयीभिरुन्नतानविनिहितवराटकप्रकारदंतुराभिरंतरान
रावकृतविविधवर्णरागरुचिरकर्पासकुसुमलेशलांछिताभिःकुंकुमकेसरलवाश्लेषलोहिताभिर्लेखाभिरालिखितस्वस्तिकपंक्तिजालमुपरि
रचितताहरिद्राद्रवविच्छुरणापरिपिंजराम्बरधारिणीभगवतीषष्ठीदेवींकुर्वताविकचपरुषकुटविकटशिखंडिपृष्ठमंडलाविरचितमालोललोहित
परघटितपताकसुक्ष्मसितवस्त्रक्रिदंतप्रचंडकार्त्तिकेयंसंघटस्पताविचित्रशालकुक्कुटपटलपाटलमध्यस्थतागोशीर्षचंदनमालावबद्धताकुंकुमपंकपिंज

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
४७

रीकृताम्रर्द्धप्रोतकनकमयपवनिकरकंटकिनामविरललयगौरसिद्धार्थकप्रकरतयाकांचनरसखचितामिवस्मृन्मयपुत्रिकाकादंबमा
लांविन्यस्यताचंदनजलधवलितेषुभित्तिशिखरभागेषुपंचरागविचित्रचेलचीरकलापचिह्नांआपीतपिष्टपंकांकितवर्द्धमानपरंपरांअ
न्यानिचप्रसवगृहमंडनमंगलानिसंपादयतापुरंध्रिवर्गेणसमधिष्ठितांउपद्वारसंयतविविधगंधकुसुममालालंकृतजरत्तृणांअखिल
त्रीहिमध्याअवस्थापितार्धवृद्धाध्यासितशयनशिरोभागांअनवरतदह्यमानाउपमिश्रभुजगनिर्मोकमेषविषाणक्षोदंअनलधूप्यमाणा
रिष्टतरुपल्लवोल्लसितरक्षाधूमगंधंअध्ययनमुखरद्विजगणाविप्रकीर्यमाणशांत्युदककणंअलिनवलिखितजातमातृपटपूजाव्यग्रधा
त्रीजनंअनेकवृद्धांगनारब्धसूतिकामंगलगीतिकामनोहरंउपपाद्यमानस्वस्त्ययनंक्रियमाणशिशुरक्षाबलिविधानंआवध्यमानधवलकु
सुमदामशतंअविच्छिन्नपठ्यमाननारायणनामसहस्रंअमलहाटकयष्टिप्रतिष्ठापितैरहैः।भृतशतानावनिश्चलशिखैर्ध्यायद्भिर्मंगलप्रदी
पैरुद्भासितंअखाताभिन्नतामसनाथपाणिभिःसर्वतोरक्षापुरुषैःपरिवृतांसूतिकागृहमपश्यत्।अंतःपावकंचस्पृष्ट्वाविवेशचविशतश्च ।प्रसव।

राम
४७

परिक्षामपांडुमूर्त्रेरुत्संगगतं विलासवत्याः स्वप्रभासमुदयोपहतगर्भगृहप्रदीपकप्रभं। अपरित्यक्तगर्भरागत्वादुदयपरिपाटलमंडलमिव
सवितारं अपरसंध्यालोहितबिंबमिव चंद्रमसं अनुपजातकाठिन्यमिव कल्पतरुपल्लवं उत्फुल्लमिव रक्तारविंदराशिं अवनिदर्शनावतीर्णमि
वलोहितांगं विद्रुमकिशलयदलैरिव बालातपछेदैरिव पद्मरागमणिरश्मिभिरिव विरचितावयवं अनतिव्यक्तमुखपंचकमिव महासेनं सुरवनि
ताकरपरिभ्रष्टमिवामरकुमारं उन्नमत्कल्याणकांतिस्थिरतया स्वदेहप्रभया प्रारब्धमिव वासभवनमुद्भासमानैः सहजन्मभूषणैरिव महापु
रुषलक्षणैरुपेतं आगामिकालपालनप्ररूढया श्रिया समालिंगितं। आह्लादहेतुमात्मजं ददर्श। विगतनिमेषनिश्चलपक्ष्मणा च सुडंडुः पश्च
घसंधिहितानंदबाष्पपटलक्षततारकेण दूरविस्फारितेन स्निग्धेन चक्षुषा पिबन्निवालयन्निव स्पृशन्निव मनोरथसहस्रप्राप्तदर्शनं सस्पृहमी
क्षमाणो नयनानंदमुखदेहातकांतं चात्मानं मेने सम्पूर्णमनोरथः। शुकनासाक्ष्यशनैःशनैरंगप्रत्यंगान्यस्य निरूपयन्प्रीतिविस्फारितलोचनो भू
मिपालमवादीत्। देव पश्य पश्यास्य कुमारस्य गर्भसंपीडनवशादपरिस्फुटावयवशोभस्यापि माहात्म्यमाविर्भावयंति चक्रवर्तिचिह्नानि तथा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कारेत्नु लाटवदेनवमालिन नालाभं कुः तत्नु तन्त्वयिपूर्णापरिस्फुरति एतद्धि कुचयुगलंडलीक धवलं
कर्णान्नापतं मुहुर्मुहुः २

कादं ४८ त्यस्य संध्यांशुरक्तबालशशिकलाकुटिलाभिषिक्तैरिव लयतीव वासलवनं अरालपक्ष्मलोचनयुगलं। विजृंभमाणकमलकोशपरिमलमनो
हरं इयमस्य सहजमानना मोदमाजिघ्रतीव दूरायत्तकनकलेखेव नासिका। रक्तोत्पलकलिकाकारमुद्वहतीव चास्याधररुचकं रक्तोत्पल
कलिकालोहिततलौ भगवतो विष्टरश्रवस इव शंखचक्रचिह्नौ प्रशस्तलेखयालांछितौ करौ। अभिनवकल्पतरुपल्लवकोमलं रेखामपेक्ष्य जि
रथतुरगातपत्रकमलैरलंकृतं अनेकनरेंद्रसहस्रचूडामणिचक्रचुंबनोचितं चरणयुगलं एष च दंडनेरिवातिगंभीरः स्वरयोगोऽस्य रुदितः।
श्रूयत इत्येवं कथयत्येव तस्मिन् ससंभ्रमापसृतेन राजलोकेन द्वारिस्थितेन दत्तमार्गस्त्वरितगतिरागत्य प्रहर्षोत्कंपपुलकिततनुः स्फारीभव
ल्लोचनो मंगलकनामा प्रहृष्टवदनः पुरुषः पादयोः प्रणम्य राजानं व्यजिज्ञपत्। देवदिष्ट्या वर्द्धसे प्रतिहताशेषशत्रुश्चिरंजीव। जय च पृथिवीं॥ राम
त्वत्प्रसादादस्य सवतः शुकनाशस्यापि ज्येष्ठायां ब्राह्मण्यां मनोरमाभिधानायां राम इव रेणुकायां तनयो जातः। श्रुत्वा देवः प्रमाणमिति। अथ ४८
नृपतिरमृतवृष्टिप्रतिममाकर्ण्य तद्वचनं प्रीतिविस्फारिताक्षः प्रत्यवदत् अहो कल्याणपरंपरा सत्योयं जनप्रवादो यद्विपद्विपदं संपत्संपदम

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

उवप्रातीतिसर्वथासमानसुखदुःखयतांदर्शयताविधिनापिलवत्तेववयमनुवर्तिताइत्यभिधायप्रीतिविकसितनयनःस्मेरसमालिंग्य
विहस्यस्वयमेवशुकनाशस्योत्तरीयंप्रणयावंजहारतस्मैचप्रीतमनाःप्रियवचनश्रवणानुरूपंपुरुषायापरिमितंपारितोषिकमादिदेश॥
उत्थायचततश्चैवतेनचरणविक्षेपनक्वणितनूपुररसहस्रमुखरितदिगंतरेणासरससीतदपवलितमणिवलयावलीवाचालितभुजलतेनोद्धि
रूतैरुत्तानतलैःकरपुटैरनिलचलितामाकाशकमलिनीमिवदर्शयतापर्यस्तस्पृष्टदितकर्णपल्लवेनपरस्परांगादकोटिसंघट्टनपाटितोत्तरी
यांशुकेनश्रमजलधौतागरागरंजितस्वचीनवासमाकिंचिदवशिष्टतमालपत्रेणविलसद्धारविलासिनीहसितैरुन्निद्रकैरववनानुकारंप्रथ
यतासरलसवल्गनस्खलल्लोलहारलतास्फालितकुचस्थलेनसिंदूरतिलकलुलितालककलेखेनवि प्रकीर्णपिष्टातकपांशुपुंजपिंजरितके
शपाशेनप्रनृत्तकलम्बककुब्जकिरातवामनबधिरजडजनमुखरःस्मरेणोत्तरीयांशुकग्रीवावबद्धावकृष्टविडंबितजरत्कंचुकिकदंबकेनावीणावेणु
मुरजकांस्यतालानुगतेनकलमक्षरमुद्गायताहर्षनिर्भरतयामत्तेनेवोन्मत्तेनेवग्रहगृहीतेनेवव्यपगतवाच्यावाच्यविवेकेननृत्यत्क्रीडापस

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ४८ क्रेणान्तःपुरिकाजनेन प्रचलमणिकुंडलाहतकपोलभित्तिना च विघूर्णमानकर्णोत्पलेनार्द्धविगलितविलोलशेखरेण दोलायमानवैकक्ष्य
कुंकुममालेन निर्दयप्रहतभेरीमृदंगमर्दलपटहनिनादानुगतकाहलाशंखखजनितरलसेन चरणसन्निपातैर्दारयतेव वसुधां राजपरिजने
न प्रवृत्तनृत्तेन चारणगणेन विविधमुखवाद्यकृतकोलाहलेन पठता गायता वल्गता चानुगम्यमानः शुकनाशतनयं गत्वा द्विगुणतरमुत्सव
मकारयत्। अतिक्रांते च षष्ठीजागरे प्राप्ते दशमेऽहनि पुण्ये मुहूर्ते गाः सुवर्णं च कोटिशो ब्राह्मणसात्कृत्वा मातुरस्य मयापरिपूर्णमंडलश्चंद्रः सु
प्ते मुखकमलमाविशन्दृष्ट इति स्वप्नानुरूपमेव राजा सूनोः चंद्रापीड इति नाम चकार। अपरेद्युः शुकनाशोपि कृत्वा ब्राह्मणोचिताः सकलाः क्रि
म२ याः राजानुमतमात्मजस्य विप्रजनोचितं वैशंपायन इति नाम चक्रे। क्रमेण कृतचूडाकरणादिबालक्रियाकलापस्य शैशवमतिचक्राम चंद्रापीडस्य।
क्रीडाव्यासंगविघातार्थं बहिर्नगरादनुशिप्रं प्राकारमंडलेन परिहृतं अनुपाकारमाहितेन महता परिखावलयेन परिवेष्टितं अतिदृढकपाटसंपु
टं उद्घाटितैकद्वारप्रवेशं एकांतोपरचितनुरगवाह्यालीवितानमर्द्धक्रोशमात्रायाममतिमहत् तुहिनगिरिशिखरमालानुकारिणा सुधाधवलेन ४८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सर्वविद्याचार्याश्रुक्रीडनव्यासंगर्ह

नगर्याचसंग्रहयेतत्क्षतिमहांतमर्वत्निद्धशताततत्रचंचवंतंकेसरिकिशोरकमिवपंजरगतंकृत्वाप्रतिषिद्धनिर्गमंमाचार्यकुलपुत्रप्रायपरिजन
परिवारमपनीताशेषशिशुधःकल्पितव्यायामशालंअमरच्छहोपमंविद्याश्रहमकारयत्तामर्द्धविद्याचार्याश्रुक्रीडनव्यासंगमनन्यमनसम्
स्थिलशाकारशिखरसमुदायेनसमुपेतमधःकल्पितव्यामशालममरच्छहोपमंविद्याश्रहमकारयत्।तत्रचंचवंतंकेसरिकिशोरमिवपंजरगं
तंकृत्वाप्रतिषिद्धनिर्गममाचार्यकुलपुत्रप्रायपरिजनपरिवारमपनीताशेषशिशुजनक्रीडंमनन्यमनसमविद्योपादानार्थमाचा लई
र्येभ्यश्चंद्रापीडंशोभनेदिवसेवैशंपायनद्वितीयमर्प्पयांबभूवप्रतिदिनंचोद्धायोद्धायसहविलासवत्याविरलपरिजनश्चेवगत्वेनमालोक
यामासराजा।चंद्रापीडोथनन्यहृदयतयातथानियंत्रितोराज्ञाऽचिरेणैवकालेनयथास्वमात्मकौशलंप्रकटयद्भिःपात्रवशादुपजातोत्साहै
गुणानोवसंपहेययममतिमहा तमन्वतिष्ठव् राचार्यैरुपदिश्यमानाःसर्वाविद्याजग्राह।मणिदर्पणइवातिनिर्मलेतस्मिन्संचक्रामसकलःकलाकलापः।तथाहिपदेवाक्येप्रमाणेधर्म्म
शास्त्रेराजनीतिषुव्यायामविद्यासुचापचक्रचर्मकृपाणशक्तितोमरपरशुगदाप्रभृतिषुसर्वेष्वायुधविशेषेषुरथचर्यासुगजपृष्ठेषुतुरंगमे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰
५०

षुवीणावेणुमुरजकांस्यतालदर्दुरपुटप्रभृतिषुवाद्येषुभरतादिप्रणीतेषुनारदीयप्रभृतिषुगांधर्ववेदविशेषेषुहस्तिशिक्षायांतुरगवयो
ज्ञानेषुपुरुषलक्षणेषुचित्रकर्मणिपत्रच्छेद्येपुस्तकव्यापारेलेख्यकर्मणिसर्वासुद्यूतकलासुगंधशास्त्रेषुशकुनिरुतज्ञानेग्रहगणितेरत्नपरी
क्षासुदारुकर्मणिदंतव्यापारेवास्तुविद्यासुआयुर्वेदेयंत्रप्रयोगेविषापहरणेसुरंगोपभेदेतरणेलंघनप्लुतिषुआरोहणेरतितंत्रेइंद्र
जालेकथासुनाटकेष्वाख्यायिकासुकाव्येषुमहाभारतपुराणेतिहासरामायणेषुसर्वलिपिषुसर्वदेशभाषासुसर्वसंज्ञासुसर्वशिल्पेषुछंद
स्वन्येष्वपिकलाविशेषेषुपरंकौशलमवापसहजाचास्यश्रममसावसतोवृकोदरस्येवशैशवएवाविर्भूतसर्वलोकविस्मयजननीमहाप्राण
तायदृच्छयाक्रीडताप्यनेनकरतलांचितकर्णपल्लवावनतांगाःसिंहकिशोरकाक्रमाक्रांताइवगजकलभकाश्चलितुमपिनशेकुः।एकैकेनकृ
पाणप्रहारेणबालएवताललतरून्रुपणालदंडानिवचकर्त्तावसकलराजन्यवंशवनदावानलस्यपरशुरामस्येवास्यनाराचाःशिखरिशिलातलानभि ५०
दोवष्टंभः।दशपुरुषसंवाहनयोग्येनचायोदंडेनश्रममकरोत्।ऋतेचमहाप्राणतायाःसर्वविद्याभिरन्याभिःकलाभिरलंचकारतंवैशंपायनः॥

चंद्रापीडस्य तु सकलकलाकलापपरिचयवर्द्धमानेन शुकनाशगौरवेण सह पांसुक्रीडनतया सहसंवर्द्धिततया च सर्वविश्रंभस्थानं द्वितीय-
मिव हृदयं वैशंपायनः परं मित्रमासीत् निमेषमपि तेन विना स्थातुमेकाकी न शशाक वैशंपायनोपि तमुष्णकरमिव वासरोऽनुगच्छन् क्षणम-
पि विरहयांचकार। एवं तस्य सर्वविद्यापरिचयमाचरत एव चंद्रापीडस्य त्रिभुवनविलोचनीयोऽमृतरस इव सागरस्य सकललोकहृदयनयनानं-
दजननश्चंद्रोदय इव प्रदोषस्य नवकुविभ्रवरागविकारभंगुरः सुरचापः कलाप इव जलधरसमयस्य मकरध्वजास्त्रभूतः कुसुमप्रसव इव कल्प-
पादपस्याभिव्यज्यमानरागो रमणीयः सूर्योदय इव कमलवनस्य विविधविलासयोग्यः कलाप इव शिखंडिनो यौवनारंभः प्रादुर्बभूव रमणी-
यस्यापि गुणगौरमणीयतां उपोपलब्धावसरो नवसेवक इव निकटीबभूवास्य मन्मथः लक्ष्म्या सह विस्तारमवाप वक्षःस्थलं बंधुजनमनोरथैः सहापूर-
यतोरुदंडद्वयं अरिजनेन सह तनिमानमभजत मध्यभागः त्यागेन सह प्रथिमानमाततान नितंबभागः प्रतापेन सहारुरोह रोमराजिः अहि-
तकलत्रालकलताभिः सह प्रलंबतामुपययौ भुजयुगलं चरितेन सह धवलतामभजत लोचनयुगलं आज्ञया सह गुरुर्बभूव भुजशिखरदेशः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ स्वरेणमहतालीलयातामाजगामहृदयं।एवंचक्रमेणसमारूढयौवनारंभंपरिसमाप्तसकलकलाविज्ञानंअधीताशेषविद्यंचावगम्यानुमोदि
५८ तमाचार्यैश्चंद्रापीडमानेतुंराजाबलाधिकृतंबलाहकनामानमाहूयबहुतुरगबलपदातिपरिवृतम॑तिप्रशस्तेऽहनिप्राहिणोत्।सगत्वा
विद्यागृहंद्वास्थैःसमावेदितःप्रविश्यक्षितितलविलंबितेन॑डामणिनाशिरसाप्रणम्याह्वअभिमतस्थितेराजसमीपएवसविनयमासनेरा
जपुत्रानुमतोपविष्टःस्थित्वाचमुहूर्तमात्रंबलाहकश्चंद्रापीडमुपसृत्यप्रदर्शितविनयोव्यजिज्ञपत्कुमारमहाराजःसमाज्ञापयतिपूर्णानोम
नोरथाःअधीतानिशास्त्राणिशिक्षिताःसकलाःकलाःगतोसिसर्वास्वासुविद्यासुपरांप्रतिष्ठांअनुमतोसिनिर्गमायविद्यागृहादाचार्यैरुप
गृहीतशिक्षंगंधगजकुमारकमिववारिबंधाद्विनिर्गतंअधिगतसकलकलापंपौर्णमासीशशिनमिवोदितंपश्यंतुत्वांजनाबध्नंतुसफलतां।
यांतुचिरदर्शनोत्कंठितानिलोकलोचनानिदर्शनंप्रतितेसमुत्सुकान्यतीवसर्वान्तःपुराणि।अयमद्यभवतोदशमोवत्सरोविद्यागृहमधिवस। ५८
तःप्रविष्टोसिषष्ठमनुभवन्वर्षमेवंसंपिंडितेनाधुनाषोडशेनप्रवर्द्धसेतदद्यप्रभृतिनिर्गत्यदर्शनोत्सुकाभ्योदत्वादर्शनमखिलाभ्योमातृभ्यः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

अनिवाह्यत्वमुपगतनियंत्रणोयथासुखमनुभवराज्यसुखानिनवयौवनललितानिचासम्मानयराजलोकं।जयद्विजातीन्परिपालयप्रजाः
आनंदयबंधुवर्गं।अयंचतेत्रिभुवनैकरत्नमनिलगरुडसमजवइंद्रायुधनामातुरंगमःप्रेषितोमहाराजेनद्वारितिष्ठति।एषखलुदेवस्यपारसीका
धिपतिनाआश्चर्यमितिकृत्वाजलनिधिजलादुत्थितमयोनिजमिदमश्वरत्नमासादितंमयामहाराजाधिरोहणयोग्यमिदमितिसंदिश्यप्रहितोदृष्ट्वानिवे
दितंचलक्षणविद्भिर्देवयादृशैःअश्वसःश्रूयंतेलक्षणानितैरयमुपेतोनैवंविधोभूतोभावीवातुरंगमइतितदयमनुगृह्यतामधिरोहणेनारदंचमू
र्द्धाभिषिक्तपार्थिवकुलप्रसूतानांविनयोपपन्नानांशूराणां।मनस्विनांकलावतांस्वकुलक्रमागतानांराजपुत्राणांसहस्रंपरिचारार्थमनुप्रेषितं
तुरंगमाधिरूढंद्वारिस्थाणामलालसंप्रतिपालयतीत्यभिधायविरतवचसिबलाहकेचंद्रापीडोऽपितुराज्ञांशिरसिकृत्वानवजलधरध्वानगंभीरयागि
राप्रवेश्यतामिंद्रायुधइतिनिर्जिगमिषुरादिदेश।अथवचनानंतरमेवप्रवेशितमुभयतःखलीनकनककटकावलग्नाभ्यांपदेपदेकृततांडवनम्र
यत्नाभ्यांपुरुषाभ्यामवकृष्यमाणमतिप्रमाणमूर्ध्वकरउरुघषाप्यष्टहस्तागंआपिबंतमिवसंमुखागतमखिलमाकाशंअतिनिष्ठुरेणघुर्घुरुःपूर्वकं।

कादं पित्तोदररंध्रेणाहेषारवेणापूरितभुवनोदरविवरेण निर्गत्स्यंतमिव लोके वेगाडविंदग्वंगाकृमंतं। अतिदूरमवनमता प्रतिक्षणमतिदूरमुन्नमता च
५२ जवनिरोधस्फीतरोषघुरघुरायमाणघोरघोणेन शिरोभागेन निजजवदर्पवशाज्जलंघनार्थमाकलयंतमिव त्रिभुवनं। असितपीतहरितपाटला
भिराखंडलचापानुकारिणीभिर्लेखाभिः कल्माषितशरीरं आस्तीर्णविचित्रवर्णकंबलमिव कुंजरकलभं कैलासतटाघातरक्तधातुधूलिपाटलमिव
हरवृषभं असुररुधिरपंकलेखालोहितसटमिव पार्वतीसिंहं संघातमिव मूर्तिमंतं अनवरतपरिस्फुरत्प्रोथपुटोत्फुल्लफूत्कारेणातिजवापीतमनि
लमिव नासिकाविवरेणोद्वमंतं। अनःस्खलितसुखरखलीनखरशिखरक्षोभजन्मनो लालाजलबुद्बुदः फेनपल्लवानुदधिनिवासपरिपीतामृतरस
गंडूषानिवोद्गिरंतमत्यायतेन। अतिनिर्मांसतया समुत्कीर्णमिव वदनमुद्वहंतं। आननमंडलनिहितारुणमणिसमुद्भूतैरंशुकलापैरुपेतेनावसक्तर राम
क्तचामरेणेव निश्चलशिखरेण कर्णयुगलेन विराजमानं। उज्वलकनकशृंखलारचितरश्मिकलापकलितया लाक्षालोहितलम्बलोलसटासंतान ५२
तयाजलनिधिसंचरणलग्नविद्रुमपल्लवयेव शिरोधरयोपशोभितं। अतिकुटिलकनकपत्रलताप्रतानबंधुरेण पदेपदेरणितरत्नमालेन स्थूलमुक्ताफ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लम्बायेरावतागमणेनेव संध्यारागमरुणेनाभ्रालंकारेणालंकृतां स्वभ्रालंकारनिहितमरकतरत्नछायया मायमानेदेहतयाश्मगगनतलनिपतितदि
वसकररथतुरगशंकामिवोपजनयंतंअतितेजस्वितयाजदनिरोधदोमवशाद्यतिरोमकूपस्तुकृतानिसागरपरिचयलग्नानिमुक्ताफलानीवस्वेदलव
जालकानिवर्षंतंइंद्रनीलमणिपादपीठाउकाशिशिरंजनशिलायदितैरिवानवरपतनोत्पतनजनितविषमखरखुरखरवैःप्रष्टालिःखुरखुदैर्जर्जरितां
वसुंधरैर्उरजवाध्यमिवात्यस्यंतंउक्तीर्णमिवजंघास्तुविस्तारितमिवोरसिस्त्रवालीकृतमिवसुखे प्रसारितमिवकंधरायांउल्लिखितमिवपार्श्वयोद्विगु
णीकृतमिवजघनभागेनवप्रतिपन्नमिवमरुत्मतस्त्रैलोक्यसंचरणसहायमिवमारुतस्यस्पर्धाशावतारमिवोच्चैःश्रवसःवेगसब्रह्मचारिणमिवमनसः
हरिचरणमिवसकलवसुंधरोल्लंघनक्षमंवरुणहंसमिवमानसप्रचारक्षमम्मासदिवसमिवविकसिताशोकपाटलाभ्रंतिनमिवलम्मम् मधपछुंडकांकि
तसुवर्णकमलवनमिवमकरंदपंकपिंगकेसरंग्रीष्मदिवसमिवमहायामंभुजंगमिवसदागत्यभिमुखंउदधिपुलिनमिवशंखमालिकालंकृतांगीतमि
वसंबंधकरणंविद्याधरराज्यमिवचक्रवर्तिनिरवाहनमोचितंसूर्योदयमिवसकलभुवनार्थिहिंअथातिशयमिंद्रायुधमद्राक्षीत्दृष्ट्वाचतस्यहृदयेबभूवमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰दं घलोकोविस्मिताकारमखिलत्रिभुवनराज्योचितमशेषलक्षणोपपन्नमश्वरत्नमतिशयमतिधीरप्रकृतेरपिचंद्रापीडस्यपश्यतोविस्मयोहृदयं।आसी
५३ च्चास्यमनसिसकलसुरासुरविवर्तननिर्दलितवासुकिभ्रमितमंदरेणमथ्नताजलनिधिनेदमश्वरत्नमनभ्युद्धृतंता किंनामरत्नमुद्धृतंसुरासुरलोकेन।
५३ अनारोहताचमेरुशिलातलविशालमस्यपृष्ठमाखंडलेनकिमासादितंत्रैलोक्यराज्यफलं।अहोबतविस्मितहृदयोवंचितःखलुजलनिधिनाशत
मखः।मन्येचभगवतोनारायणस्यचक्षुर्गोचरमियताकालेननायमुपगतो।येनाद्यापितांगरुडारोहणव्यसनितांनपरित्यजति।अहोखल्वतिशा
यितत्रिदशराजसमृद्धिरियंतातस्यराज्यलक्ष्म्याः।यदेवंविधान्यपिसकलत्रिभुवनदुर्लभानिरत्नान्युपकरणतामागच्छंति।अतितेजस्वितयामहाशाप्या
तयाचसदेवतेवेयमस्याकृतिःशंकितमस्यमारोहणेशंकामिवमेजनयति।नहिसामान्यवाजिनामस्मात्घलोकोचितासकलत्रिभुवनविस्मयजननीयंदृ
श्यतेवंतयाकृतयदेवताअपिहिमुनिशापवशात्क्षिप्तनिजशरीरकाःशापवचनोपनीतानिशरीराणितानिअध्यासतएवश्रूयंतेहि।पुरास्थूलशिरा ५३
नाममहातपामुनिरखिलत्रिभुवनललामभूतामप्सरसंरंभाभिधानांशशापसाचसुरलोकमपहायाश्वहृदयेनिवेशात्मानमश्वहृदयेतिविख्याताव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

उदवास्तित्रिकावृत्यांशतकृत्वा तं नामराजानमुपसेवमानामर्त्यलोके महांतं कालमुषवास अथ्यैष महात्मा नो मुनिजनशापपरिपीतप्रतापो नानाक
रेष्टत्वावश्रउरिमिलोकां असंशयमनेनापि महात्मना केनापि शापपताजातवितव्यं आवेदयतीव मदंतःकरणमस्य दिव्यतां इति विचिंतयन्नेवा
रुरुक्षुरासनाउदतिष्ठच्च मनसा च तं तुरंगमम् उपसृत्य महात्मन्नवश्योसि सोसि नमोस्तु ते सर्वदा स्थितेन मर्षणीयोयमारोहणातिक्रमोस्मा
कं अपरिगितानि दैवतान्यप्यनुचितपरिभवलांजितवंतीत्यामंत्रयांबभूव विदिताभिप्रायश्च उत मिंद्रायुधमश्रुदुलशिरकेसरसदाहतिकूणिता
कोकरतारकेणतिर्यक्किंचिदृष्टा विलोकयन्मुहुर्मुहुरास्फाडयता क्षितितलमुखावदनविनिःसरितक्रोडरोमराजिना दक्षिणखुरेणारोहणायाह्वायन्निस्फु
रितघ्राणविवरघर्घरध्वनिमिश्रं मंक्षुरमुपरुद्धं ऊंकारपरंपरानुबद्धमतिमनोहरहेषारवमकरोत्। अथानेन मंक्षुरहेषितेन दत्तारोहणाभ्यनुज्ञ
इव इंद्रायुधमारोहच्चंद्रापीडः समारुह्य तं प्रादेशमात्रमिव त्रैलोक्यमखिलं मन्यमानो निर्गत्य प्रलयजलधरविडंबकोपलासारपरुषेण जर्जरयते
वरसातलं अतिनिष्ठुरेण खुरपुटानां रवेण खुररजोनिरुद्धघ्राणघोरघोषेणावहेषितेन बधिरीकृतसकलभुवनविवरं आशिशिरकिरणादीधितिप।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
५४

रामर्शस्फुरितविमलफलेनकुड्मलीकृतेनकुंतलतावनेनोन्नालनीलोत्पलकालिकावनगाहनं सरस्वगगनतलमलंकुर्वाणं उद्दंडमायूरातपत्र
सहस्रांधकारिताष्टदिङ्मुखतयास्फुरितशतमखचापकलापकल्माषमिवजलधरविंदं उद्दमत्फेणपुंजधवलितमुखतयाअनवरतवल्गन
चडुलतयाचप्लवमानसागरजलकल्लोलसंघातमिवसमुत्पतंअदृष्टपर्यंतमश्वसैन्यमपश्यत्तत्त्वसागरजलमिवचंद्रोदयेनचंद्रापीडनिर्गमेनसक
लमेवबलंसंचचालाथाहमहमिकयाचप्रणामलालसाःसरलसापनीतातपत्रशून्यशिरसःपरस्परोत्पीडनकुपिततुरंगमनिवारणायत्तारा
जपुत्राःसमंपर्यवारयंत।एकैकशश्चप्रतिनामग्रहणमावेद्यमानान्वलाहकेनविप्रचलितमुकुटप्रभरामकिरणोत्कमच्छलेनात्तुनतारागमिवोद्वम
द्भिःसंघटितसेवांजलिमुकुलतयायौवराज्याभिषेककलशावर्जितसलिलग्रपकमलैरिवदूरावनतैःशिरोभिःप्रणेमुः।चंद्रापीडस्तुतान्सर्वांश्च
सन्मानयित्वायथोचितमनंतरंतुरंगमाधिरूढेनानुगम्यमानोवैशंपायनेनराजलक्ष्मीनिवासपुंडरीकाकृतिनासकलराजन्यनिजराजकुल
कुमुदखंडचंद्रमंडलेनचतुरंगमसेनाप्रवर्तीपुलिनायमानेनक्षीरोदकेनेवधवलेनवालाकिफ[illegible]णामंडलत्वाविनासूलसूक्ष्माकलापजालकाद्

राम
५४

तेनोपरिविस्फारितकेसरिणाउद्धृतातिमहताकार्त्तस्वरदंडेनध्रियमाणेनातपत्रेणोलपतः समुद्धूयमानचामरकलापपवननर्त्तित
कर्णपल्लवः पुरः प्रधावतातातरुणवीरपुरुषप्रायेणानेकसहस्रसंख्येनपदातिपरिजनेनजयजीवेतिचमधुरवचसामंगलप्रायमनवरतमु
च्चैःपठतावंदिजनेनस्तूयमानोनगराभिमुखःप्रतस्थेक्रमेणचसमासादितविग्रहंअनंगमिवावतीर्णंनगरमार्गमितउपागतमवलोक्यसर्व
एवपरित्यक्तसकलव्यापारोरजनिकरोदयपरिक्षुभ्यमानक्षुब्धोदधिवन्नुकारीसत्यस्मिन्संप्रतिपुरवक्त्राब्दकदंबकविरचिताकृतिःका
र्त्तिकेयोविडंबयतिकुमारशब्दंअहोब्ध्यमतिशयएषराजःपदिमाममानुषीमस्याकृतिमंतःसमारूढशीतिरसनिष्यंदविस्फारितेनकुतूह
लोत्तानितेनलोचनयुगलेनानिवारिताःपश्यामःसफलानोऽद्यजातजन्मवत्तीसर्वथानमोऽस्मैरूपांतरधारिणेभगवतेचंद्रापीडरूपेणच
पुंडरीकेक्षणायेतिवदन्नारचितप्रणामांजलिर्नगरलोकःक्षणेनाभवत्स्त्रसत्वरोपाटितकपाटपुटप्रकटवातायनसहस्रतयाचंद्रापीडदर्शन
कुतूहलान्नगरमपिसमुन्मीलितलोचननिवहमिवाभवत्अनंतरंचसमासक्तकलविद्योविद्यागृहान्निर्गतोऽयमागच्छतिचंद्रापीडइतिस

मापीडालोकनकुतूहलिन्यः सर्वस्मिन्नेव नगरे ससंभ्रमसमुत्सृष्टार्द्धपरिसमाप्तप्रसाधनव्यापाराः काश्चिद्वामकरतलगततदर्पणाः स्फुरि
तसकलरजनिकरमंडला इव पौर्णमासीरजन्यः। काश्चिदार्द्रालक्तकरसपाटलितचरणपुटाः कमलपरिपानबालातपा इव नलिन्यः। का
श्चित्त्वरितसंभ्रमगतिविगलितमेखलाकलापाकुलितचरणकिशलयाः शृंखलासंदानमंदमंदसंचारिण्य इव करिण्यः काश्चिज्जलधरसमयदि
वसश्रिय इवेंद्रायुधरागरुचिरांबरधारिण्यः काश्चिदुल्लसितनखवलनखमयूखपल्लवान्नूपुररवाकृष्टगृहकेलिहंसकानिव चरणपुटानुद्वहं
त्यः काश्चित्करतलस्थूलहारयष्टयो रतिमिव मदनविनाशशोकगृहीतस्फटिकाक्षवलयां विडंबयंत्यः काश्चित्पयोधरांतरगलितमुक्ताल
तास्तुतविमलस्रोतोजलांतरितचक्रवाकमिथुना इव प्रदोषश्रियः। काश्चिन्नूपुरमणिसमुत्थितेंद्रायुधनया परिचयानुगतगृहमयूरिका
इव विराजंत्यः काश्चिदर्द्धपीतोज्झितमणिचषकाः स्फुरितरागैः मधुकरमिवाधरपल्लवैः द्रवंत्यो हर्म्यतलानि ललनाः समारुरुहुः। अन्याश्च
मरकतवातायनविवरविनिर्गतमुखमंडला विकचकमलकोशपटामध्वरतलसंचारिणीं कमलिनीमिव दर्शयंत्यो ददृशुः। उपपादितस

हंसासरलसंचलनजन्मामकरसारणास्फालितवीणारवकोलाहलवहलोरसनारवाहूतगृहसारसरसितसंलिन्नःस्वनितचरण
तलताडितसोपानजातांलीरवनिरुद्धानामवरोधशिखंडिनांकेकारवैरुद्गम्यमानोनवजलधररवशंकाचकितकलहंसकोलाहल
कोमलोमकरध्वजविजयघोषणानुकारीपरस्परविघट्टनारणिततारतरहारमणीनारमणीनांश्रोत्रहारीहर्म्यकुक्षिप्रतिरवनिर्ह्रादीभूष
णानिनादःशुश्रुवे दिवसवृत्तिजननिरंतरतयानारीमयारवप्रासादः।आलक्तकपदकमलविन्यासैःपल्लवमयमिवक्षितितलं।अंगप्रभा
प्रवाहेणलावण्यमयमिवनगरं।आननमंडलनिवहेनचंद्रबिम्बमयमिवगगनतलं।आतपनिवारणायोन्नामितकरतलजालकेनकमल
वनमयमिवदिक्चक्रवालं।आभरणांशुकलापेनेंद्रायुधमयइवातपः।लोचनमयूखलेखासंतानेननीलोत्पलदलमयइवदिवसोऽभवत्॥
कौतुकप्रसारितनिश्चललोचनानांचपश्यंतीनांतासामादर्शमयानीवसलिलमयानीवस्फटिकमयानीवहृदयानिविविशुश्चंद्रापीडाकृ
तयः।आविर्भूतमदनरसानांचान्योन्यतःसपरिहासाःसविश्रंभाःससंभ्रमाःसेर्ष्याःसोत्प्रासाःसाभ्यसूयाःसविलासाःसमन्मथाःसस्पृहाश्चत

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं त्तणमसिरमणीया:।प्रसक्तरालापा:।तथाहित्वरितगमनेमामपिप्रतिपालयदर्शनोन्मत्तेहृष्णोत्तरीयं।उल्लासयाऽलकलतांआनना
५६ वलम्बिनी।स्फुटेवंइलेखाउपाहरउपहारकुसुमस्खलितचरणापतसिमदनांधे।संयमयमदनिश्चेतनेकेशपाशंउत्क्षिपस्वंडापीडदर्शना।
व्यसनिनिष्कांचीदामकं।उत्सर्पयपांपकपोलदोलायितंकर्णपल्लवं।अहृदयेहृह्यणनिपतितंदंतपत्रं।यौवनोन्मत्तेविलोकयसेउन्मनेनष्ठा।
गयपयोधरस्तारं।अपगतलज्जेशिथिलीभूतमाकलयदुकूलं।अलीकसुखेद्रुततरमागम्यतांकुतूहलिनि।देहिदर्शनांतरं।असंतुष्टेकिय
दालोकयसेतरलहृदयेपरिजनमपेक्षस्वपिशाचि।प्रक्षालितोत्तरीयाहस्यसेजनेनरागाच्छन्नयनेपश्यसिनसखीजनं।अनेकतंगिविकारशून्ये
दुःखमकारणायासितहृदयाजीवसिमिथ्याविनीते।किंचपदेशवीक्षितैर्विश्रब्धमालोकयायौवनशालिनि।किंपीडयसिपयोधरभारेणाति
कोपनेस्मरतोलव।ममरिणिकिमेकाकिनीरुणत्सिवातायनं।अनंगपरवशेमदीयमुत्तरीयांशुकमुत्तरीयतांनयसि।रागासवमत्तेनिर्वा
रयामांभ्रांउद्भिन्नांवेदैकिंभावसिगुरुजनसमक्षंउल्लसत्तरस्खलादेकिमेवमाकुलीभवसिउद्वेनिगूहस्वमदनज्वरजनितपुलककजालकंअसा। ५६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वारणेकिमेवशून्योस्यसि। वदविकारेविविधांगलंगवलनायासितमध्यलागारथ्याखिद्यसेश्वस्यद्रद। येष्वलवनान्निर्गतिमपिनात्मानमव
गच्छसि। कौतुकाविष्टेवविस्मितासिनिःश्वसितुंअंतःसंकल्परचितरतसमागमसुखरसनिमीलितलोचनेसखुन्मीलयलोचनयुगलमतिक्रा
मत्ययंअनंगशरप्रहारमूर्छितेरविकिरणनिवारणायकरुशि रस्तनरीयांशुकपल्लवंअधिमत्तोद्भुतगृहस्थहीनेदृष्टव्यमपश्यंतीवंचयासि।
लोचनयुगलोचच्चेहतासिपर पुरुषदर्शनपरिहारव्रतेनाप्रसीदोत्तिष्ठसखिपश्यरतिविरहितंसाक्षादिवलगवगृहीतमकरध्वजंमकरध्वजं
अयमस्यरसितातपत्रांतरेणलिङ्कलनालेशिरसितिमिरशंकानिपतितरवशशिकरकलापोमालतीकुसुमशेखरेतिलसते। एतदस्यकर्णाव
रणमरकतप्रकाश्यमायितमुपरिविततंविकचशिरीषकुसुमकर्णपूरमिवकपोलतलमालाति। अयमस्यहारांतर्भिविष्टारुणमणिकिरणक
लापपल्लवेनहृदयंविविस्फुरन्निनवयौवनरागइवबहिःपरिस्फुरतिएतदनेनचामरकलापांतरैरितएववीक्षितं। एतत्किमपिवेशंपायनेनसह
समामेत्यदर्शनमयस्पलेखावलीकृतदिक्चक्रवालंहसितंएषोस्यशुकपत्रहरितहरितरागेणोत्तरीयांशुकप्रांतेनबनाहकस्फूरगरुडरवल्ला

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नजन्मानमालग्नमग्रकेशेश्वरेणसमपहरति प्रथमनेनलक्ष्मीकरकमलकोमलतलःसमुत्क्षिप्तनिर्यत्कुत्वरंगामक्षंदेनिक्षिप्तचरणपल्लवःसली
लमवक्रमनेनचतांहू नयाचनार्थछिन्नानितलोदीर्घोऽगुलिरातामग्रचुक्र कोशश्योलीगजेनेवशैवालकवलयसलालसःप्रसारितःकरःप्र
च्यासायालक्ष्मीरिवनिजकमलंकरतलमस्यवसुंधरासपत्नीग्रहीष्यतिचव्याचदेवीविलासवतीसकलमहामंडलधारणक्षमःकुलादिग्गज
स्यगात्रेणयथायमुद्दः।इत्येवंविविधानिर्वच्यानिचवदंतीनांतासांआपीयमानइवलोचनपुटैराहूयमानइवभूषणरवैःअनुगम्यमानइवहृ
दयैःनिवध्यमानइवाभरणरत्नरश्मिरज्जुभिरुपक्रियमाणइवा।नवयौवनवलितिभिशिथिलभुजलतावियलितधवलवलयनिकरैःउपदेप।देविवा
हानलइवकुसुममिश्रैर्लाजांजलिभिरवकीर्यमाणश्चंद्रापीडोराजकुलमभीपमाससाद।क्रमेणचयामावस्थितामतिरनवरतकरटच्छलगलितमद
मषीपंककरीसिरंजनगिरिमालामलिनाभिःकुंजरघटाभिरंधकारितदिङ्मुखतयाजलधरदिवसायमानंउद्दंडधवलातपत्रसहस्रसंकटंअनेककद ५७
पांतरागतनृपशतसमाकुलंराजद्वारमासाद्यतुरंगमादवततार।अवतीर्यचिकरतलेनवैशंपायनमवलंब्यपुरःसविनयंप्रस्थितेनवलाहकेनोपदि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

श्यमानमार्गं त्रिभुवनमिव पुंजीभूतं । आगृहीतकनकवेत्रलतैः सितवारवाणधारिभिः सितांगरागैः सितकुसुमशेखरैः सितोष्णीषैः सितवे
षपरिग्रहतया श्वेतद्वीपसंभवैरिव कृतयुगपुरुषैरिव महाप्रमाणैर्दिवानिशमालिखितैरिवोत्कीर्णैरिव तोरणस्तंभनिषण्णैर्द्वारपालैरधिष्ठित
द्वारदेशं । अनेकसंयमनचंद्रशालिकाविटंकवेदिकासंकटशिखरैरभ्रंकषैरुपहसितकैलाशशैलशोभैरमलसुधाधवलितैः सप्रालेयशैलमिव म
हाप्रासादैरनेकवातायनविवरविनिर्गतप्रवर्तिभूषणकिरणसहस्रतया कनकशृंखलाजालकेनेवोपरिवितानेन विराजमानं । अंतर्गता
सुखनिवहासिराशीविषकुलसंकुलाभिः पातालगुहाभिरिवातिगंभीराभिरायुधशालाभिरुपेतं । अचलाचरणालक्तकरसरक्तमणिशकलैः ।
शिखरनिलीनशिखिकुलकृतकेकारवकलकलैः क्रीडापर्वतकैरुपशोभितं । उज्ज्वलवर्णकंबलावगुंठितकनकपर्याणाभिः प्रचलच्चामरकला
पचुंबितचलकर्णपल्लवाभिः कलुषवातिशिरिवोपदिष्टशिक्षाविनयनिभृताभिर्ग्रामकरेणुकाभिरध्यासितकक्षांतरं । आलानस्तंभत्रिबंधेन वनव
जलधरघोषगंभीरमुद्गतवीणावेणुस्वररम्यमास्फालितझल्लरिकाघर्घरमनवरतसंगीतशब्दं गंधर्वनिनादमामीलितलोचनविलासेनवामदर्शन

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ कोटिनिघृष्टहस्तेनानिश्चलकर्णतालेनाकर्णायतासलीलमुल्लसत्पार्श्वविलंबिवर्णकंबलतया विंध्यगिरिणेवाविष्कृतधातुविचित्रितपक्षा
५८ सपुटेनाधारेणगतिमंदकृतकंठगर्जितेनमदजललवशबलशंखशोभितश्रवणपुटेनरजनिकरबिंबचुंबिता वर्तकोद्धदंतदंडिकेन
कर्णतलंविनाकांचनमयेनकृतकर्णाभरणमिवांकुशेनमुखमुद्वहतामदजलमलिनेनद्वितीयेनेवकर्णचामरेणकपोलतलदोलायमानेनम
ध्वकरकलेनालंक्रियमाणेनअत्युदग्रतयापश्चिमकायस्यअतिवामनतयाजघनभागस्यपातालतलादिवउत्तिष्ठतानिशासमयेनेवपरिस्फुरत्ता
रबिंदुनक्षत्रमालेनशरदारंभेणेवसप्तकरिताराचारुचत्वरेणवामनरूपेणेवकृतत्रिपदीविलासेनस्फटिकगिरितटेनेवलग्नसिंहमुख प्रति
मेनप्रसाधितेनेवालोकंकर्णपल्लवाहतमुखेनगंधमादननाम्नागंधहस्तिनासनाथीकृतैकदेशंउच्चलपटकंबलप्रावरितपृष्ठैस्सुरसितमक्ष
रघंटिकारवमुखरकंठैर्मंजिष्ठालोहितकंचुकैःशरवालपल्लवैर्वनगजरुधिरपाटलसटैरिवकेसरिभिःपुरोनिहितयवसराशिशिखरोपविष्ट
मंडलपालैरासन्नमंगलगीतध्वनिदत्तकर्णैरन्तःकपोलस्थितमधुरसरसकुलितग्रासकवलैरीषत्पालवल्लभैर्मंदुरागतैस्सुरंगमैरुपासितंअधिकरण ५८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मंडपगतैः आयविषैर्त्फाद्ववेत्रासनोपविष्टैर्धर्ममयैरिवधर्माधिकारिभिर्महाक्षरुषैरधिष्ठितं अधिगतसकलग्रामकर्वटनामभिरेकभवन। कृ.वं.के ९
मिव जगदखिलमालोकयद्भिरालिखितसकलभुवनव्यापारतया धर्मराजनगरव्यतिकरं दर्शयद्भिरधिकरणलेखकैरालिख्यमानशासन
सहस्रं अभ्यंतरावस्थितनरपतिनिर्गमप्रतीक्षणपरेणावस्थानस्थाने भवद्धमंडलेन कनकमयाईविंडताराग्गणशतशबले धर्मफलके निशासम
यमिव दर्शयतास्फारितनिशितकरवालकरप्ररपरोहकरालिततातपेनएकश्रवणपुटवलितधवलदंतपत्रेणाऽऽबद्धमौलिकनापेनधवलचंद
नस्थासकरचितभुजोरुदंडेन वक्षाभिषेवकेन। अंध्रद्रविडसिंहलप्रायेण सेवकजनेन आस्थानमंडपगतेन रा। यथोचितासनोपविष्टेन प्रसारय
ताडरोदरक्रीडां अत्यस्यता द्यूतपदव्यापारं आस्फालयता परिवादिनीं आलिखता चित्रफलके भूमिपालप्रतिबिंबं भावयता काव्यगोष्ठीं आतन्वता परि
हासकथां विंदता बिंदुमतीं चिंतयता प्रहेलिकां सावयता नरपतिकृतकाव्यसुभाषितानि पठता द्विपदीं ईक्षता कविगुणान् अङ्किरता पत्रभंगानाऽऽलं
पतावंार विलासिनीजनं आकर्णयता वैतालिकगीतं अनेकसहस्रसंवलोह्यमानपटाक्षिप्तविकटकिरीटसंकटशिरसामवनिपतिशिखरालयवाला

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ए तपमंडले नेवक्षालपर्वतिचक्रवालेन स्फूर्द्दीतिलिपिकेन सामंतलोकेनाधिष्ठितं आस्थानोद्धितभूमिपालसंवर्त्तितानां रत्नकथानां स्नानासनानां च
५९ राशिभिरनेकवर्णैरिंद्रायुधसहस्रैरिव विराजितमला पर्यंतं अमलमणिरश्मिसंक्रांतसुरवनिवहप्रतिबिंबतया विकचकमलखंडप्रकरमिव
संपादयताभ्यांतिव शरणितन्त्रभरयारिहार्यरसनाद्युत्सुरवरेणांबावसक्तकनकदंडचामरेणानिगच्छताप्रविसँताचानवरतं वारविलासिनीनां।
जनेनाकुलितं एकदेशनिषण्णचामीकरशृंखलासंयतक्षगणं स्तंभतः प्रचलितपरिचिताभितकस्तूरिकाकुरंगपरिमलवासितदिक्सुरवं अने
व४ कुब्जकिरातवर्षवरबधिरवामनकमूकसंकुलं उपाहृतकिंनरमिथुनं आनीतवनमानुषं आबद्धमेषकुक्कुटकुररकपिंजललावकयुद्धं उत्कू
जितचकोरकादंबकहारीतकोकिलं आलाप्यमानशुकसारिकं स्तनपतिमदपरिमलामर्षदंष्ट्रसितैः स्फुनिःकृज्जद्भिः शिखरिणां जीवितैरिव गिरिगु।
हानिवासिभिर्गृहीतैः पंजरकेसरिभिरास्यमानैः कांचनलवनश्लाघ्नितदावानलशंकैर्लीलतारकैर्भ्रमद्भिर्लवणाके हरिणकादंबकैर्लोचनप्रसरा
शवलीकृतदिगंतरं उद्दामकेकारवाऽऽमीयमानमरकतकांतिमच्छितशिखंडिमंडलं अतिशिशिरचंदनविटपिच्छायानिषण्णनिद्रायमाणस्थूलसारस। ५९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मंतःपुरेण च बालिकाजनप्रकटितकंडुकपंचालिकाक्रीडेन। अविरतसंवाद्यमानदोलाशिखरसंवर्तीप्रविचलितपारापतमंडलतया च वनोत्पति
नावनशोभितेनेवांतःपुरिकाजनप्रकटितनरपतिचरितविडंबनक्रीडेन अश्वमंडुरापरिभ्रष्टागतैरश्वमलवनदाडिमीफलैरखंडितांगणा सह
कारपल्लवैरलिहृतकुब्जवामनकिरातकरतला विद्वानिभूषणा निविकिरद्भिः कपिलिराकुलीकृतेन शुकसारिकाप्रकाशितसुरतविश्रंभाला
पलज्जितावरोधजनेन। प्रासादसोपानसमारोहणचालितैरबलानां कंगावसनैर्मणिमयैर्विभूषणैः पदेपदे रणद्भिस्फलाकोटिवलयैर्द्विगुणी
कृतकूजितकलालिर्विनकलहंसमालानिर्धवलितांगणेन वृत्तधौतधवलडुन्नरोत्तरीयैः कलधौतदंडावलंबिभिः पलितपांशुमोलिभिराचा
रमयैरिव मर्यादामयैरिव विनयमयैरिव मंगलमयैरिव गंभीराकृतिभिः स्थलावबीरैरुष्णीषिभिर्वयःपरिणामे पिंजरितस्मिहैरिवापरित्यक्तसर्वाव
रैदैः कंचुकिभिरधिष्ठितेन सततोपेतास्यंतरंजलधरसनाथमिव हिमालयशृंगहसमपटलैः सनीहारमिव यामकुंजरकरसीकारैः सनिशामिव तमालवा
टिकांधकारैः संध्यातपमिव रक्ताशोकैः सताराणमिव मुक्ताकलापैः सवर्षासमयमिव धारागृहैः सतडिल्लतमिव हेममयीभिर्मयूरयष्टिभिः। स

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सप्रा

गृहदेवतमिव शालभंजिकाभिः शिवालवनमिव द्वारावस्थितदंडपाणिप्रतीहारगणं उत्कृष्टविंगृह्यमिव विविधवर्णश्रेणिप्रतिपाद्यमानानेका
लिनवार्मिसंचयमप्सरोगणमिवप्रकटमनोरमारंभं दिवसकरोदयमिवोत्सन्नकमलाकरकमलामोदं उद्यत्किरणमिव निजलक्ष्मीकृतकमलोपका
रं नारकमिव प्रकटयताकंकशोणितं शोणितत्परमिव वाणयोग्यावासोपेतं पुराणमिव यथाविभागावस्थितमर्पितसकलभुवनकोशं संपूर्णचंद्रो
दयमिवस्फुटकरसहस्रसंवर्द्धितरत्नालयं दिग्गजमिव विच्छिन्नमहादानसंतानं ब्रह्मांडमिव सकलजीवलोकव्यवहारणोत्पन्नहिरण्यगर्भदर्शा
नवाऊवनमिव महालोगिमंगलसर्व्याविष्टितकोष्ठं महाभारतमिवानंतगीताकर्णमानंदितनरं यदुवंशमिव कुलक्रमागतस्फुरल्लीमसुरूपो
न्नमबलपरिपालितं व्याकरणमिव प्रथममध्यमोत्तमपुरुषविलक्षितानेकादेशकारकाख्यातसंप्रदानक्रियाव्ययप्रपंचसुस्थितं उदधिमिव ल
यातःप्रविष्टसपक्षरभिभृत्सहस्रकुलांउषानिरुद्धसमागममिव चित्रलेखादर्शितविचित्रसकलत्रिभुवनाकारं बलियज्ञमिव सुराणुरुषवामना ६०
धिष्ठिताधिष्ठितं शुकपक्षप्रदोषमिव विततशशिकिरणकलापधवलांवरवितानं नरवाहनदत्तचरितमिवान्तःसंवर्द्धितप्रियदर्शनराजदारि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कर्गांधध्वदितो ध्वंसं महातीर्थमिव सद्योनेकजन्मसुप्रभातिषेकफलं प्राप्तं शमिव नानाप्सरपात्रसंकुलं निशासमयमिवानेकनक्षत्रमालालं
कृतं प्रतानसमयमिव पूर्वदिशागगनागमे पमित्रोदयं गांधिकलवनमिव स्नानधूपविलेपनवर्णकोज्वलं तांबूलिकलवनमिव कृतलवलीलवं
गैलाककोलपत्रसंचयं पुष्पधानवेश्यासमागममिवाविदितहृदयाभिप्रायं रूपप्राविकारं कारुककजनमिव वडवाडमसंलापसुलाभितरसास्वादद्लती
लश हंसरत्नमंडलमिव दीयमानमणिशतसहस्रालंकरणाकृतलेख्यपत्रसंचयं पश्मीरंलमिवाशेषजनमनःप्रह्लादनं महावनमिव विविधच्छा प
दद्विजोपघुष्टं रामायणमिव कपिकथासमाकुलं माद्रीकुलमिव नकुलालंकृतं संगीतलवनमिवानेकस्थानावस्थापितमृदंगं रघुकुलमिव लर
तगुणानंदितं ज्योतिषमिव ग्रहमोक्षके कलासागनिपुणं नारदीयमिव आवर्ण्यमानराजधर्मं यंत्रमिव विविधशब्दरसल ध्वाध्वादंडकाव्यमिवा
न्यधिंतितस्थलावाभिप्रायावेदकं महानदीप्रवाहमिव सर्वदुरितापहरं वनमिव नकस्यचिन्नाकांक्षणीयं संध्यासमयमिव दृश्यमानतं रोद
यं नारायणमिव लक्ष्मलमिव श्रीरत्नं ज्वलमितदिगंतवलनडमिव कादंबरी रसविशेषवर्णनाकुलमतिज्ञाह्मणमिव पश्मासनोपवेशदाश

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
६२

तन्मंडलंखंदमिव शिखिक्रीडागिरिनवं लंकालोगनाप्रचारमिव सर्वदोषजातशंकावेशपानमिव उपचारचत्वरं दुर्जनमिवापगतपरलो
कभयं अंत्यजजनमिवागम्यविषयाभिलाषि अगम्यविषयमक्रमपि प्रशंसनीयं अंतकलटगणामिव कृत्ताकृतप्रकृतविचारं हृकृतमिवा
मध्यावसानकल्याणकरं वासरारंभमिव परिस्फुरत्प्रभारागारुणाक्रियमाणनिशांतं दिव्यस्त्रिग्गणमिव कलापिसनाथस्त्रोतकेतुशः। तंतं
तारतसमरमिव कृतवर्मशिलीमुखचक्रसंतारलीघणां पातालमिव महाकंठकिसहस्राध्यासितं वर्षपर्वतसमूहमिवांतःस्थितापरिमाणश्टंगा
हेमकूटं महाद्वारमपि डः प्रवेशं प्रवंतिविषयगतमपि मागधजनाधिष्ठितं स्फीतमपि अमतत्र मलोकं राजकुलं विवेश। ससंभ्रमोपगतैश्च कृतप्र
णामैः प्रतीहारमंडलैरुपदिश्यमानमार्गः सर्वतः प्रचलितेन च एवकृतावस्थानेन दूरप्रपन्नमौलिशिथिलितचूडामणिमरीचिचुंबितवसुधातले
न राजलोकेन प्रत्येकं शः प्रतीहारनिवेद्यमानेन सादरं प्रणम्यमानः पदे पदे चास्यंतरविनिर्गताभिः संचारकुशलाभिरंतःपुरवृद्धाभिः क्रियमाणे
वतरणमंगलो भुवनांतराणीव विविधानि प्राणिसहस्रसंकुलानि सप्त कक्षांतराण्यतिक्रम्याभ्यंतरावस्थितमनवरतशश्वद्गृहस्थामिकालीढकां

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तलैः करचरणालोचनवर्ज्जमसितलोहजालकावृतशरीरैरालानस्तंभैरिवगजमदपरिमललोलनिरंतरनिलीनमधुकरपटलजटिलैः कु
लक्रमागतैरुदात्ताभिजनैरनुरक्तैर्म्महाप्राणतयातिकर्कशतयाचदानवैरिवातिशयाकारसंभाव्यमानपराक्रमैः सर्वतः शरीररक्षाधिकारनि
युक्तैः पुरुषैः परिवृतमुत्सर्पद्भिर्वारविलासिनीनिश्वासपवनतरंगैरुह्यमानचामरममलपुलिनतलशोभिनिःघुरकुंजरमिवमंदाकिनीवारिणि
हंसधवलशयनतले निषिषण्णं पितरमपश्यत्। आलोकयेतिचप्रतीहारवचनानंतरमतिदूरादवनतेन चलितचूडामणिना शिरसाकृतप्रणा
ममेह्येहीति अदूरादेवप्रसारितभुजयुगलः शयनतलादीषदुच्छ्वसितमूर्त्तिरानंदजलाप्लूयमानलोचनः समुद्भूतपुलकतयासीव्यन्निवकी
लयन्निव पिबन्निव तं पिता। विनयावनतमालिलिंग। आलिंगितोस्तु कस्य पितुश्चरणपीठसमीपे पिंडीकृतमुत्तरीयमात्मनस्तांबूलकरंकवाहि
न्यासत्वरमासनीकृतमपनयेतिशनैर्वदनग्रचरणेन समुत्सार्यचंद्रापीडः क्षितितलएव निषसाद। अनंतरनिहितेचास्यासनेराजसुतानिर्वि
शेषमुपरुद्धे वैशंपायनोप्युपादृत ...स्त्रैमिवविस्मृतः चामरोत्क्षेपनिश्चलानां वारविलासिनीनां सलिलाधैरनिलचलितकुवलयदलदामदी

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
६२

धैर्यजिह्मीकृततरलतरतारसारैः पिबन्निव मानस्व दृष्टिपातैः स्थित्वा गत्वा च वत्स उत्र वत्सलां मातरमभिवाद्य दर्शनलालसा यथाक्रमं जननी
दर्शनेनानंदयेति विसर्जितः उत्रासः नयसुद्धायानिवारितपरिजनो वैशंपायनद्वितीयोऽन्तःपुरप्रवेशाय अन्येन राजपरिजनेनोपदिश्यमा
नवर्त्मांतःपुरमाययौ। तत्र च वत्सलं कंचुकावद्धनशरीरैरनेकशतसंख्यैः श्रियमिव क्षीरोदकल्लोलैः समंतात्परिवृतां शुभ्रांशुतान्तर्वसिकरत प्र
शांताकाराभिश्च कषायरक्ताम्बरधारिणीभिः संध्याभिरिव सकललोकवंद्याभिः प्रलंबश्रवणपाशाभिर्विदितानेककथालापवृत्तांताभिः श्रु
तपूर्वाः कथाः कथयंतीभिः वाचयंतीभिः इतिहासपुस्तकानि ददतीभिर्धर्मोपदेशान्निवेदयंतीभिः उपाः कथाजरत्प्रव्रजिताभिर्विनोद्यमा
नामुपरचितश्रीवेषलावेण्यगृहीतविकटप्रसाधनेन वर्षवरजनेन संसेव्यमानामनवरतविधूयमानचामरकलापामंगनाजनेन
च वसनाभरणकुसुमपटवासतांबूलतालवृंतांगरागभृंगारधारिणा मंडलोपविष्टेनोपास्यमानां पयोधरावलंबितमुक्ताकलापामचलद्दष्ट
च्छप्रच्छन्नगंगाप्रवाहामिव मेदिनीमासन्नदर्प्पणपतितछरवप्रतिबिंबापकाबिंबप्रविष्टशशिमंडलामिव दिवं सुखपस्तत्य मातरं ननामासाउ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ससंभ्रममुद्धायमत्यथाज्ञासंपादनदक्षे पार्श्वपरिवर्त्तिनि परिजने स्वयमेव कृतावतरणो ऽप्रकृतपयोधरहारपयोविंदुजालेन दुर्वीरयन्त्रो
हाकलेन निगृहीतेव हृदयेनांतःसुस्तशतानीवालिख्यायंतीमर्द्धरूपामाघ्रायतं सुचिरमाश्लिष्टेमश्रनंतरं च तथैव कृततथोचितसमुपचारमा
श्लिष्ट वैशंपायनः। स्वयमुपविश्य विनयात्। अवनितले समुपविशंतमारूढवनादभिवृत्तामपि चंद्रापीडस्तल्पंगमारोपितवती। ससंभ्रमपरि
जनोपनीतायामासंद्यामुपविष्टे वैशंपायने चंद्रापीडः पुनरालिंपललाटदेशे कृतसितकुजशिखरयोश्चूडुरूर्द्धजः करतलेन परामृ
शंती विलासवती तमवादीत्। वत्सकठिनहृदयस्नेपितायेनेयमाकृतिरीदृशी त्रिभुवनलालनीया क्लेशमतिमहान्तमियंतं कालं लंभिता। क
थमसि सोढवान् अतिदीर्घा भिमांगुरुजनयंत्रणामहो बालस्यापि सतः कठोरस्येव ते महद्धैर्यमहो विगतशिशुजनक्रीडाकौतुकलालसं च मर्भकस्यापि
हृदयं महो गुरुजनस्योपरि भक्तिः [illegible]णां सर्वथा यथा पितुः प्रसादात् समस्तासि रूपेतो विद्यालिरालोकितोस्येवमचिरेणैव कालेन [illegible]
वधू[illegible]लोकयिष्यामीत्येवम[illegible]वदंत्यलज्जास्मितावनतमात्ममुखप्रतिबिंबगतेर्विकचकमलकृतकर्णपल्लवावतंसेव कपोले पर्यव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वर्द्धं[illegible]नापिनाति चिरमेवं स्थि[illegible]क्रममाणः सर्वतः द्वाराणि दर्शनेनानंदयामास निर्गत्य च राजकुलाद्द्वारावस्थितमिंद्रायुधमारुह्य तथैव बालेन
राजपुत्रलोकेनानुगम्यमानः शुकनासं[illegible]द्रष्टुमयासीत् ॥ आसमावस्थितविविधगजघटासंकटमनेकतुरंगसहस्रसंबाधमपरिमितजनसहस्रसं
मर्दसंकुलमनेकदेशोपविष्टैः सहस्रशो निरुद्धवक्त्रचालैरनेककार्यागतैर्दर्शनोत्सुकैः समंततो विविधशास्त्रांजनोन्मीलितलोचनैः [illegible]ब्रा
नाद्भविनयानुरागिभिर्धर्मपटैरि[illegible]वर्द्धितैः शाक्यशासनरथ्याधौरेयैरक्षपटैः पाशुपतैर्द्विजैश्च दिवानिशमासेव्यमानमत्यंतरप्रविश
नोच्चमामंतानां जयनोपविष्टकरुणोत्संगावस्थितद्विरदकुलास्तिरतिचिरावस्थाननिर्वेदप्रसुप्तघोरणान्निरयपर्णशालिः सपत्नीना
लिः निश्चलावस्थानप्रचलायिताभिः शतसहस्रशः करिणीभिराकीर्णं प्रथमकनाशस्य द्वारमासाद्य सत्वरप्रधावितैर्द्वारदेशावस्थितैः प्रतीहारपुरुषैर्नि
वार्यमाणोपि राजकुलस्वरान्निपुत्रोवाह्यांगणएव तुरंगादव[illegible]ततार द्वारदेशावस्थापिततुरंगस्तु वैशंपायनमवलंब्य पुरः प्रधावितैः समुत्सारितपरि
नेसप्तैव जंतोहारमंडलैरुपदिश्यमानमार्गस्त्रिथैव चलितमुकुटकोटिलिनरेंद्रवृंदैः सेवासमुपस्थितैरुद्घायोद्घायमानमध्यमान सप्तैव कक्षांतराणि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

हाराङ्कारलयपृक्कालवत्यरिज्ञनानिप्रचलितवेत्रलताचकितसामंतचक्रचरणशतचलितवसुंधराणिकक्ष्यांतराणिनिरीक्ष्यमाणस्यैव
नवनवस्तुभावदाज्ञशासादमहर्षनिरंतरंद्वितीयमिवराजकुलंशुकनाशभवनंविवेश।प्रविश्यचानेकनरेंद्रसहस्रमध्योपविष्टमपरमिवपि
तरमुपदर्शितविनयोदूरावनतेनमौलिनाशुकनाशंववंदे।शुकनाशस्तुससंभ्रममभ्युत्थायोत्सर्पमाणोच्छ्रितराजलोकःसादरमभिमुखदत्तावि
रलपदःप्रहर्षविस्फारितलोचनागतानंदजलकणःसहवैशंपायनेनप्रेम्णागाढमालिलिंग।आलिंगितितोस्तुकृतस्वसादरोपनीतमपहायरा
जासनमवनावेवराजपुत्रःसमुपाविशत्।तदनुचवैशंपायनःसमुपविष्टेचराजपुत्रेशुकनाशवज्ञमिव्यदक्षिणमवनिपालचक्रसमुत्क्षिप्तनिजा
सनमवनितलमसजनतच्छित्वावतरुणीह्नपामिवशुकनाशःसमुत्कृतपुलकितउलकैरंगैराविद्धमानहृदयःहर्षप्रकर्षमभवदीनातातचंद्रापीडस्यखलु
देवतारापीडस्यसमासतविघसुप[illegible]त्टयैवनमालोकयनवंतंसुचिराद्भवनराज्यफलप्राप्तिरुपजाताद्यसमृद्धाःसर्वागुरुजनाशिषोद्यफलितम
न[illegible]न्मांतरोपात्तमवर्द्धितकर्मौघ[illegible]कुलदेवतानत्यद्यप्रणयसाजीतवाद्दशोत्रिभुवनविस्मयहेतवःप्रवृत्ताःसप्तिपद्यंते।क्केदंवयःक्केयमाकृ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

पश्चाक्तिः कृच दमशेषविद्याग्रहणा... र्थमहोषयाः प्रजायामां नरतलगीरथप्रतिमो तत्रावत्युत्तनः पालयिता किंखलुकृतमवदातं कर्मविबु
धराधनाययापि सन्नीसमासादितो हरिवक्षःस्थलनिवासासङ्गहस्थासनिनीखलु लक्ष्मीर्याविग्रहवती सर्वं तं नोपसर्पति सर्वथा कल्याको महावराह
इव दंष्ट्राबलयेन वहवाऊनावसुंधराभारं सहपित्रेत्यभिधाय वक्ष्यमाणरणा वसनकुसुमांगरागादिलिरस्यर्थविसर्जयांचकार विसाज्जतश्चो
त्थायां ततः पुरं प्रविश्य दृष्ट्वा वैशंपायनमातरं मनोरमाभिधानां निर्गत्य समारुह्येन्द्रायुधं पित्राश्वकल्पितं प्रतिच्छंदकमिव राजकुलस्य द्वारावस्थित
सितस्वर्णकलशमावद्धहरितचंदनमालमुल्लसितसितपताकासहस्रमस्याहतमंगलतूर्यरवपरिपूरितदिगंतरमुपरचितविकचकमलकुसुम
प्रकरमचिरकृताभिकार्यमुज्वलविविक्तपरिजनमुपपादिताशेषगृहप्रवेशमंगलं कुमारोनवनं जगाम गत्वा च श्रीमंडपावस्थिते शयने मुहूर्तमु
पविश्य सहते न राजपुत्रलोकेनाभिषेकादिकमशनावसानमकरोद्दिवसविधिमसंतरे च शयनाय गृहएवेंद्रायुधस्यावस्थानमकल्पयदेवं प्र
येणास्यो दंतेन तदहः परिणति उपययौ गगनतलादवत्तरन्त्यादिवश्रियः पभ्ररागरक्तारश्मिवस्त्रप्रतापिहितरंध्रं रविमंडलकुसुमकपादपपातास ६

लिलप्रवाह इव रथचक्रमार्गानुसारेण दिवसकरस्य वासरालोकः प्रतीचीककुभमगात्। अनिलचपल्लवलोहितेन करेणेवाधोमुखप्रसृतेन दिव
सकरबिंबेन वासरः कमलरागमशेषं ममार्ज कमलिनीपरिमलपरिचयागतालिमालाकलितकंठकालपाशैरिव चक्रवाकमिथुनमाकृष्यमाणं वि
जघटे कष्टैरा दिवसांतमापीतमरविंदमधुरसमिव रक्तातपच्छलेन गगनगमनखेदाद्दिवसकरबिंबं ववाम। क्रमेण वृशतीवीकएशिररक्तोत्पलेला
मालिध कांतरमुपगते भगवति गलिन्निनिसञ्चन्नसितायामंबरतलतडागविकचकमलिन्यां संध्यायां रुध्रागुरुपंकपत्रलताश्चिवति तिमिरलेखासु स्फुरंतीषु दि सुर्
शांमुखेष्वलिकुलमलिनेन कुवलयवनेनेव रक्तकमलाकरे तिमिरेणि करेणोत्सार्यमाणे संध्यारागे कमलिनीनि पीतमातपमुद्वमल्लपिन्नमंधकारा
करपत्रवेष्टितविविशत्सु रक्तकमलोदराणामकरकुलेषु शनैः शनैश्च निशाविनासिनीमुखावतंसपल्लवे गलिते संध्यारागे दिक्षु विविक्षेषु संध्यादेव
पुर तार्चनबलिपिंडैः शिखरदेशलग्नैः तिमिरानाट्टममूराभपि मयूराधिष्ठिताश्चिवमहलयष्टिषु गवाक्षविवरविलीनेषु प्रासादनझीकाणात्वि...
रापतेष्व विगतविलासिनीसंवाहनैर्निश्चलैः कांचनपीठामुखेषु कीशनश्वुंद्रापराष्टतःपुरदोलामुलवनसहकारशाखावलंबितपंजरेषु वितताला पेषुर्ष

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
६५

कलासारिकानिवहेषु संगीतकविरामविश्रांतस्वापस्मायमाणासु वीणासु उवतिरुपरशब्दोपशमनिभृतेषु भवनकलहंसेष्वपनीयमानकर्ण

शंखचामररत्नहारमालामंडनेषु मक्षकोरकुंडलशून्यकपोलभित्तिषु मत्तवारणेषु प्रदीपमाणेषु राजवल्लभतुरंगममंदुराप्रदीपेषु प्रविशतीषु प्रयत्न

यामकेञ्जयघरासु कृतराजचक्रस्यंदनेषु निःक्रामत्सु पुरोहितेषु विवर्जितराजलोकविरलपरिजनेषु विस्तारितेष्विव राजकुलकक्षांतरेषु प्रज्वलित

दीपिकासहस्रप्रतिबिंबडंबितेषु कृतावकचंपककदलीपल्लवरेष्विव मणिभूमिकुट्टिमेषु निपतितदीपालोकाबद्धविविस्हान्तनलिनीविनोदनागंतर

वालातपार्थिववनदीर्घिकासु निद्रालसेषु पंजरिकेशरिषु समारोपितकार्मुके गृहीतसायके यामिकरवात्तःपुरप्रविष्टे मकरकेतावतंसपल्लवेष्वि ७५

वसरागेषु कर्णे क्रियमाणेषु सुरतदूतीवचनेषु सूर्यकांतमणिस्फरवसंक्रांतानलेषु ज्वलत्सु मानिनीनां शोकदिवाकरेषु हृदयेषु प्रवृत्ते प्रदोषसमयेचं

द्रापीडः प्रज्वलितदीपिकाचक्रवालपरिवारः शरणास्मादेव राजकुलं गत्वा पितुः समीपे मुहूर्तं स्थित्वा दृष्ट्वा च विलासवतीमागत्य स्वभवनमनेकरत्नप्र

काशवलयशरणं राजफणामंडलमिव हृषीकेशः शयनतलमधिशिश्ये बलाहकानीतायां च निशाधिष्ठितां सदुःखायमानमवलोक्य ज्ञातः पित्राश्वसिति न वश्वगया कौतुकात्

कृष्यमाणहृदयोभगवत्युदितेएवसहस्ररश्मावारूढोड्डामश्वमश्नतोवालेयप्रमाणानांकर्षद्भिश्चामीकरशृंखलाभिःकौलेयकाश्चरज्ज्वा।
ध्रुवमशिंदलवमनकैस्तकचारिभिरनेकवर्णपिच्छचीरिकोद्बद्धमौलिभिस्तिरूपवितमञ्जगस्तनघृतखैरेककर्णावसक्तहेमतालीघटैरावद्धनिविडकटै
रनवरतश्रमोपचितोरुपिंडकैःकोदंडपाणिभिःश्वपोषकैरनवरतकृतकोलाहलैःप्रधावद्भिर्द्विगुणीक्रियमाणगमनोत्साहोवजगाजतुरगपद
तिपरिस्वितोवनंप्रययौ।तत्रचकर्णान्तावकृष्टसुक्षौर्विकिचजावलपपलाशकांतिभिर्नतिलैर्मदकलकलतकास्त्रशिलिशितडरैश्चनाराचैश्चापटंकाररव
वलयचकितवनदेवताद्दिश्विवाक्षिप्तोवनवराहान्केशरिणःशरलांश्चामराननेककुरंगकांश्चसहस्रशोजघान।अथ्याश्चजीवनएवमहाप्राण
७३ तयास्फुरंतोजग्राह।समारूढमध्यमह्नःसवितरिनात्मानोत्क्षितेनेवश्रमसलिलविंडवर्षमनवरतमुकुतामुजरुडिःदशनविग्रहनैःखणरव
१२ णाघितखैरवलीनेनश्रमशिथिलमुखगलितफेनिलरुधिरलवेनपर्याणपट्टकान्तसारोद्धितफेनराजिनाकर्णावतंसीकृतमुखलग्नपल्लवकुडुमशव
लमौलिपल्लफेकाररवमुखरवंनगमननयिकांपल्लवश्रवकमदहतेंडाउघेनोन्थमानःससुकृतस्वेदतयान्तरान्तराडिद्वाकृतमंडनेनमृगरुधिरलवश्रत

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

शवलेन वारवाणेन द्विगुणतरमुपजनितकांतिरनेकरूपाजुसारससंभ्रमपरिभ्रष्टछत्रधारतया द्वत्रीकृतेन वनपल्लवेन निवार्यमाणातपो वि।
विधवनलताकुसुमरेणुपांसरो वसंतरवविग्रहवानश्वखुररजोमलिनललाटतिलकावदातस्वेदलेखो हरविच्छिन्नेन पदातिजनेन शून्यीकृ
तपुरोलाभःप्रजवितुरंगमाधिरूढैरल्पावशिष्टैः महाराजपुत्रैरेवं भ्रमागपतिरेवं वराहः एवं वनमहिषः एवं शरभ एवं हरिण इति तमेव मृगयावृत्तां।
तमुच्चारयन् स्वभवनमाजगाम। अवतीर्य च तुरंगमात् ससंभ्रमप्रधावितपरिजनोपनीते समुपविश्यासने वारवाणमवतार्यापनीयवाशेषं तुरंग
माधिरोहणोचितवेषपरिग्रहमितस्ततः प्रचलितताल वृंतपवनापनीयमानश्रमो मुहूर्तं विशश्राम। विश्रम्य च मणिरजतकनककलशशतसनाा
थामंतर्विन्यस्तकांचनपीठां स्नानभूमिमगात्। निवर्तिताभिषेकस्यापरस्य च विविक्तवसनपरिमृष्टवपुषः सुसूक्ष्मदुकूलपल्लवाकलितमौलेर्गृहीतवा
ससः कृतदेवतार्चनस्यांगरागभूमौ समुपविष्टस्य राज्ञा विसर्जिता महाप्रतिहाराधिष्ठिता राजकुलपरिचारिकाः कालवर्द्धनाम्ना ताम्बूलविलासवती
दासंसर्वतः प्रेषितर्यानः पुरपरिचारिकाः पटलकविनिहितानि विविधान्याभरणानि माल्यान्यंगरागवासांसि चादाय पुरतस्समुपतस्थुः

उपनिष्क्रम्य यथाक्रममादाय चत्तास्यः प्रथमं स्वयमुपलिप्य वैशंपायनस्य परिचितांगरागोदत्वा च समीपवर्त्तिभ्यो यथार्हमाभरणवसनांगरागकुसुमा
नि विविधमणिशिलाजनेसहस्रधारं शारदमंबरतलमिव स्फुरिततारागणमाहारमंडपमगाद्ब्रा। तत्र च द्विगुणीकृतकुथासनोपविष्टः समीपोपविष्टेन
तद्गुणोपवर्णनपरेण वैशंपायनेन यथार्हमभिमतानुपवेशितेन राजपुत्रलोकेनेदमस्मै दीयतामिति प्रसादविशेषदर्शनसंवर्द्धितसेवारसेनाहारवि
धिमकरोत्। उपस्पृश्य च गृहीततांबूलस्तस्मिन्मुहूर्त्तमिव स्थित्वा स्कंधावारसमीपमगमत्। तत्र चानुपविष्ट एव तद्गुणोपवर्णनप्रायालापाः कथाः कृत्वा
सत्यप्याज्ञापनीतत्राणोत्सुके पार्श्वपरिवर्त्तिनि परिजने तद्गुणहृतहृदयः स्वयमेवेंद्रायुधस्य पुरो यवसमाकीर्य निर्गत्य राजकुलमयासीत्। तेनैव च क्र
मेणावलोक्य राजानमागत्य निशामनैषीत्। अपरेद्युस्तु प्रभातसमय एव सर्वांतःपुराधिकृतमवनिपतेः परमसम्मतमनुगामिगितया प्रथमे वयसि
वर्त्तमानया राजकुलसंवासप्रगल्भयाप्यनुज्झितविनयया किंचिदुपारूढयौवनया शक्रगोपकालोहितरागेणांशुकेन रचितावगुंठनया सवालानपपेव
पृथ्वीयाकं कलापत्वयदलितमनःशिलाचूर्णविवर्णेनांगलावण्यप्रवाहेणाप्यतरसमंदीप्रैरगोवस्त्वनमापूरयंत्याज्ञोस्मपेवराऊयस्यासनयादपहाय

गा॰ २

का॰प रजनिकरमंडलमिवतारागणानुगतयाराजकुलदेवतयेवमूर्तिमत्याक्वणितमणिनूपुराकलितचरणयुगलयाकूजत्कलहंसाकुलितकमलयेवकमलिन्या

६७ मेर महार्हहेममेखलाकलापकलितजघनस्थलयानातिनिर्भरोद्भिन्नपयोधरयामंदंमंदंछजनतताविक्षेपपेशैखचितनखमयूखपल्लवेनधारात्रिविलावण्यपर

समनवरतंस्रवंत्यादिग्मुखविसर्पिणाहारलतानांरश्मिजालेननिमग्नशरीरतयाक्षीरसागरोन्मग्नवदनयेवलक्ष्म्यावहन्तींताम्बूलकृष्णिकांधकारिताधर

लेखयासमस्तचन्द्रांगानाशिकयाविकसितपुंडरीकधवललोचनयामणिकुंडलमकरपत्रभंगकोटिकिरणानुपाहतकपोलतयासकर्णपल्लवमिव

मुखमुद्वहन्त्यापडिपितधूसरचंदनरसतिलकालंकृतललाटपट्टयासमुक्ताफलछायालंकारयाराधेयराजलक्ष्म्येवोपपादितांगरागयानवचंदनले

खयेवकोमलतनुलतयानघ्येवस्तुप्रतिष्ठितचरणयामरवशालयेववेदिमध्यथामेरुवनलत[illegible]येवकनकपत्रालंकृतयामहाउत्ताचाकारयाअग

म्यमानंकन्ययाकैलासनामानंकंचुकिनमायांतमपश्यत्सचकृतप्रणामःसमुपसृत्यक्षितितलनिहितदक्षिणकरोविज्ञापयामासकुमारमहादेवी

विलासवतीसमाज्ञापयतीयंखलुकन्यकामहाराजेनपूर्वंकुलूतराजधानीमवजित्यकुलूतेश्वरदुहितापत्रलेखानामबालिकासतीवंदीजनेन ६७

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सहानीयांतःपुरपरिचारिकामध्यमुपनीतासामया विगतनाथा राजदुहितेति चा समुपजातस्नेहया दुहितृनिर्विशेषमियं तं कालमुपला।
लितासंवर्द्धिता च । तदियमिदानीमुचितातव तांबूलकरंकवाहिनीति कृत्वा मया प्रेषिता । तदस्यामायुष्मता परिजनसामान्यदृष्टिना न भवित
व्यं बालेव लालनीया स्वचित्तवृत्तिरिव चापलेभ्यो निवारणीया शिष्येव द्रष्टव्या । सुहृदिव सर्वविश्रंभेष्वभ्यंतरीकरणीया दीर्घकालसंवर्द्धितस्नेहत
या स्वसुतायामिव हृदयमस्यामभिमे वर्त्तते वत्सलत्वान्नस्यां पक्षपातो महाभिजनराजवंशप्रसूता चार्हतीयमेवंविधानि नियतं स्वयमेवेयमतिविनी
ततया कतिपयैरेव दिवसैः कुमारमाराधयिष्यति केवलमतिचिरकालोपचिता बलवती मे प्रेमप्रवृत्तिरस्यामविदितशीलश्चास्याः कुमार इतिसं
दिश्यते सर्वथा तथा कल्याणिना प्रयतितव्यं यथेयमतिचिरमुचिता परिचारिका ते भवतीत्यभिधाय विरतवचसि कैलासे कृताभिजातप्रणामां प
त्रलेखामनिमिषलोचनः सुचिरमालोक्य चंद्रापीडो यथाज्ञापयत्यंबेत्येवमुक्त्वा कंचुकिनं प्रेषयामास । पत्रलेखा तु ततः प्रभृति दर्शनेनैव समुप
जातसेवारसा न दिवा न रात्रौ न स्थितस्य नासीनस्य नोत्थितस्य न भ्रमतो न राजकुलगतस्य छायेव राजसूनोः पार्श्वमुमोचा चंद्रापीडस्यापि तस्यां द

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
६७

र्शनादारभ्यशतगुणाउपचीयमानामहतीप्रीतिरासीत्।अस्याधिकंप्रतिदिवसमस्याःप्रसादमकरोदात्महृदयादव्यतिरिक्तामिवचैनांसर्ववि
श्रंभेष्वमन्यत।एवंसमतिक्रामत्सुकेषुचिद्दिवसेषुराजाचंद्रापीडस्ययौवराज्याभिषेकंचिकीर्षुःप्रतीहारानुपकरणसंभारसंग्रहार्थमादिदेश।स
मुपस्थितयौवराज्याभिषेकंचतंकदाचिद्दर्शनार्थमागतमारूढविनयमपिविनीततरमिच्छन्कर्तुंशुकनासःसविस्तरमुवाच।तातचंद्रापीडविदितवे
दितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्यतेनाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति।केवलंचनिसर्गतएवाभानुभेद्यमरत्नालोकोच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनंतमो
यौवनप्रभवम्।अपरिणामोपशमोदारुणोलक्ष्मीमदः।कष्टमनंजनवर्तिसाध्यमपरमैश्वर्यतिमिरांधत्वम्।अशिशिरोपचार्योत्यंततीव्रोदर्प
दाहज्वरोष्मा।सततममूलमंत्रगम्योविषमोविषयविषा स्वादमोहः।नित्यमस्नानशौचबाध्योबलवान्रागमलावलेपः।अजस्रमक्षपावसानप्र
बोधघोराचराज्यसुखसन्निपातनिद्राभवतीत्यतोविस्तरेणाभिधीयसे।गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्वंचेतिमहती
खल्वनर्थपरंपरासर्वा।अविनयानामेकैकमप्येषामायतनं।किमुतसमवायः।यौवनारंभेचप्रायःशास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापिकालुष्यमुपया

ति। बुद्धिरुज्ज्वलापि सरागैव भवति तृष्णां हरि। अपहरति च वात्येव शुष्कपत्रं समुद्भूतरजोभ्रान्तिरतिदूरमात्मेच्छया। यौवनसमये पुरुषं
प्रकृतिरिंद्रियहरिणहारिणी च सततमतिदुरंतेयमुपभोगमृगतृष्णिका नवयौवनकषायितात्मनश्च सलिलानीव तान्येव विषयस्वरूपाण्यास्वाद्यमानानि
मधुरतराण्यापतंति मनसो नाशयति च दिङ्मोह इवोन्मार्गप्रवर्तकः पुरुषमत्यासंगो विषयेषु भवादृशा एव भवंति भाजनान्युपदेशानामपग
तमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकरगभस्तयो विशंति सुखमुपदेशगुणा। गुरुवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवण
मभव्यस्य ५८ स्थितं शूलमितरस्य च करिण इव शंखाभरणमाननशोभासमुदयमधिकतरमुपजनयति हरति सकलमतिमलिनमपि दोषजातं गुरूपदेशः
प्रशमहेतुः परिणामस्वपलितरूपेण शिरसिजजालममलीकुर्वन्गुणरूपेण तदेव परिणामयति। अयमेव चानास्वादितविषयरसस्य ते काल
उपदेशस्य कुसुमशरप्रहारजर्जरिते हि हृदये जलमिव गलत्युपदिष्टं अकारणं च भवति दुःप्रकृतेरन्वयः श्रुतं वा विनयस्य चंदनप्रभवो न दह
ति किमनलः किं वा प्रशमहेतुनापि न प्रचंडतरो भवति वडवानलो वारिणा। गुरूपदेशश्च नाम पुरुषाणामखिलमलप्रक्षालनक्षममजलं स्नान

कादं मनुपजातपलितादिवैरूप्यमजरं वृद्धत्वमनारोपितमेदोदोषं गुरुकरणमसुवर्णविरचनमग्राम्यं कर्णाभरणमतीतज्योतिरालोको नोद्वेगक
६९ रः प्रजागरो विशेषेण तु राज्ञां विरला हि तेषामुपदेष्टारः प्रतिशब्दक इव राजवचनमनुगच्छति जनो भयात् उद्दामदर्पश्वयथुस्थगितश्रवणविव
राश्चोपदिश्यमानमपि ते न शृण्वंति शृण्वंतोपि च गजनिमीलितेनानवधीरयंतः खेदयंति हितोपदेशदायिनो गुरून् अहंकारदाहज्वरमूर्छांधि
कारिता विह्वला हि राजप्रकृतिरलीकाभिमानोन्मादकारीणि धनानि राज्यविषविकारतंद्राप्रदा राजलक्ष्मीरालोकयतु तावत्कल्याणाभिनिवे क४
शी लक्ष्मीमेव प्रथमम् इयं हि सुभटखड्गमंडलोत्पलवनविभ्रमभ्रमरी लक्ष्मीः क्षीरसागरात्पारिजातपल्लवेभ्यो रागमिंदुशकलादेकांतवक्रता
मुच्चैःश्रवसश्चंचलतां कालकूटान्मोहनशक्तिं मदिराया मदं कौस्तुभमणेरतिनैष्ठुर्यमित्येतानि सहवासपरिचयवशाद्विरहविनोदचिह्नानि गृही
त्वेवोद्गता न ह्येवंविधमपरमपरिचितमिह जगति किंचिदस्ति यथेयमनार्या लब्धापि खलु दुःखेन परिपाल्यते दृढगुणपाशसंदाननिस्पंदीकृतापि न ६९
श्यति उद्दामदर्पभटसहस्रोल्लासितासिलतापंजरविधृताप्यपक्रामति मदजलदुर्दिनांधकारगजघटितघनघटापरिपालितापि प्रपलायते

चयंरक्षतिनाभिजनमीक्षतेनरूपमालोकयतेनकुलक्रममनुवर्त्ततेनशीलंपश्यतिनवैदग्ध्यंगणयतिनश्रुतमाकर्णयति।नधर्ममनु
रुध्यतेनत्यागमाद्रियतेनविशेषज्ञतांविचारयतिनाचारंपालयतिनसत्यमनुबुध्यतेनलक्षणंप्रमाणीकरोतिगंधर्वनगरलेखेवपश्यतएवनश्य
ति।अद्याप्यारूढमंदरपरिवर्त्तावर्त्तभ्रांतिजनितसंस्कारेवपरिभ्रमतिकमलिनीसंचरणव्यतिकरलग्ननलिननालकंटकेवनक्वचिन्निर्भरमाबध्ना।
तिपदंअतिप्रयत्नविधृतापिपरमेश्वरगृहेषुविविधगंधगजगंडमधुपानमत्तेवपरिस्खलतिपारुष्यमिवोपशिक्षितुमसिधारासुनिवसति
विश्वरूपत्वमिवग्रहीतुमाश्रितानारायणमप्रत्ययबहुलाचदिवसांतकमलमिवसमुपचिततरलदंडकोशमंडलमपिमुंचतिभूभुजंल
वविटपकान्समारोहतिगंगेववसुजनन्यपितरंगबुद्बुदचंचलादिवसकरगतिरिवप्रकटितविविधसंक्रांतिःपातालगुहेवतमोबहुलाहिडंबे
वभीमसाहसैकहार्यहृदयाप्रावृडिवाचिरद्युतिकारिणीदुष्टपिशाचीवदर्शितानेकपुरुषोच्छ्रायास्वल्पसत्त्वमुन्मत्तीकरोति।सरस्वतीपरिग्रहीत
मीर्ष्ययेवनालिंगतिजनंगुणवंतमपवित्रमिवनस्पृशतिउदारसत्वममंगलमिवनबहुमन्यतेसुजनमनिमित्तमिवनपश्यतिअभिजातमहि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ दं॰
७०

मिव लंघयति। शूरं कंटकमिव परिहरति दातारं दुःस्वप्नमिव न स्मरति विनीतं पातकिनमिव नोपसर्पति मनस्विनमुन्मत्तमिवोपहस-
ति परस्परविरुद्धं चेंद्रजालमिव दर्शयंती प्रकटयति जगति निजं चरितं तथा हि सततमूष्माणमारोपयंत्यपि जाड्यमुपजनयति उन्नतिमादधा-
नापि नीचस्वभावतामाविष्करोति तोयराशिसंभवापि तृष्णां संवर्द्धयति ईश्वरतां दधानाप्यशिवप्रकृतित्वमातनोति बलोपचयमाहरंत्यपि लघि-
मानमापादयति अमृतसहोदरापि कटुकविपाका विग्रहवत्यप्यप्रत्यक्षदर्शना पुरुषोत्तमरतापि खलजनप्रिया रेणुमयीव स्वच्छमपि कलुषीकरो-
ति यथा यथा चपला देयं दीप्यते तथा तथा दीपशिखेव कज्जलं मलिनमेव कर्म केवलमुद्वमति। तथा हीयं संवर्द्धनवारिधारा तृष्णाविषवल्लीनां व्याध-
गीतिरिंद्रियमृगाणां परामर्शधूमलेखा सच्चरितचित्राणां विभ्रमशय्या मोहदीर्घनिद्राणां निवासजीर्णवलभी धनमदपिशाचिकानां तिमिरोद्गतिः
शास्त्रदृष्टीनां पुरःपताका सर्वाविनयानां उत्पत्तिनिम्नगा क्रोधावेगग्राहाणां आपानभूमिर्विषयमधूनां अकालप्रावृड् गुणकलहंसकानां विसर्प- ७०
णभूमिर्लोकापवादविस्फोटानां प्रस्तावना कपटनाटकस्य कदलिका कामकरिणो वध्यशाला साधुभावस्य राहुजिह्वा धर्मेंदुमंडलस्य न हि तं पश्यामि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

योत्यपरिचितपर्यानमिन्तर्रशूद्वयोवानविपलब्धोनियतमप्रियमालेख्यगतमपिचलतिउत्तमकर्मचापिरूढ्या नमावरंतिश्रक्कोणीपिचिप्रलसन्ते।
कृतामप्युसिसंघते[illegible]तितमापिवंचयतिएवंविधयापिचानयादुराचारयाकथमपिदैववशेनपरिगृहीताविक्लवाभवंतिराजानःसर्वाविनयाधिष्ठा
नतांचगछंत्यभिषेकसमयएवचैषांमंगलकलशजलैरिवप्रक्षाल्यतेदाक्षिण्यमग्निकार्यधूमेनेवमलिनीभवतिहृदयंपुरोहितकुशाग्रसंमार्जनी
भिरिवापनीयतेक्षांतिरुष्णीषपट्टबंधेनेवाव्रियतेजरागमनस्मरणमातपत्रमंडलेनेवापवार्यतेपरलोकदर्शनं।चामरपवनैरिवापह्रियतेस
त्यवादितावेत्रदंडैरिवउत्सार्यन्तेगुणाःजयशब्दकलकलैरिवतिरस्क्रियंतेसाधुवादाःध्वजपटपल्लवैरिवपरामृश्यतेयशःतथाहिकेचिच्छ्रमवशा
च्छिथिलशकुनिगलचंचलपलाभिःखद्योतोन्मेषमुहूर्तमनोहराभिर्मनस्विजनगर्हिताभिःसंपद्भिःप्रलोभ्यमानाधनलवलाभावलेपविस्मृतजन्मानोने
कदोषोपचितेनदुष्टासृजेवरागावेशेनबाध्यमानाविविधविषयग्रासलालसैःपंचभिरप्यनेकसहस्रसंख्यैरिवेंद्रियैरायास्यमानाःप्रकृतिचंचलत
यालब्धप्रसरेणैकेनापिशतसहस्रतामिवोपगतेनमनसाकुलीक्रियमाणाःविह्वलतामुपयांतिग्रहैरिवगृह्यंतेभूतैरिवाभिभूयंतेमंत्रैरिवावेश्यंते।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सर्वैरविदितैव नष्टरूपं ते वाष्पनेव विडंब्यंते पिशाचैरिव ग्रस्यंते मदनशरैर्मर्माभिहता इव मुखभंगसहस्राणि कुर्वंति धनोष्मणा पच्यमाना इव विचेष्टंते गा
ढप्रहाराहता इवांगानि न धारयंति कुलीरा इव तिर्यक्परिभ्रमंति अधर्मभग्नगतयः पंगव इव परेण संचार्यंते मृषावादविषविपाकसंजातमुखरोगा इ
वातिकृच्छ्रेण जल्पंति सप्तच्छदतरव इव कुसुमरजोविकारैरासन्नवर्त्तिनां शिरःशूलमुत्पादयंति आसन्नमृत्यव इव बंधुजनमपि नाभिजानंति उत्कंपि
तलोचना इव तेजस्विनो नेक्षंते कालदष्टा इव महामंत्रैरपि न प्रति बुध्यंते जातुषा इव सोष्माणं न सहंते दुष्टवारणा इव महामोहस्तंभनिश्चलीकृता न
गृह्णंत्युपदेशं तृष्णाविषमूर्छिताः कनकमयमिव सर्वं पश्यंति इषव इव पानवर्द्धिततैक्ष्ण्याः परप्रेरिता विनाशयंति दूरस्थितान्यपि फलानीव दंडवि
क्षेपैर्महाकुलानि शातयंति अकालकुसुमप्रसवा इव मनोहराकृतयोपि लोकविनाशहेतवः श्मशानाग्नय इवातिरौद्रभूतयः तैमिरिका इवादूरदर्शि
नः उपसृष्टा इव क्षुद्राधिष्ठितभवनाः श्रूयमाणा अपि प्रेतपटहा इवोद्वेजयंति चिंत्यमाना अपि महापातकाध्यवसाया इवोपद्रवमुपजनयंति अनुदिव ७१
समापूर्यमाणाः पापेनैवाध्मातमूर्तयो भवंति तदवस्थाश्च वल्मीकतृणाग्रावस्थिता जलबिंदव इव पतितमप्यात्मानं नावगच्छंति अपरे तु स्वार्थनिःपादन

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

परैर्द्दन पिशितग्रासगृध्रैराष्ठानलिनीवकैर्धूर्त्तैं विनोद इति परदाराभिगमनं वैदग्ध्यमिति मृगयां श्रम इति पानं विलास इति प्रमन्नतां शौर्यमिति
स्वदारपरित्यागमव्यसनितेति गुरुवचनावधीरणमपरप्रणेयत्वमिति अजितभृत्यतां सुखोपसेव्यत्वमिति नृत्तगीतवाद्यवेश्याभिसक्तिं रसि
कतेति महापराधावकर्णनं महानुभावतेति परिभवसहत्वं क्षमेति स्वछंदतां प्रभुत्वमिति देवतामाननं महासत्वतेति वंदिजनख्या
तिं यश इति तरलतामुत्साह इति अविशेषज्ञतामपक्षपातित्वमिति दोषानपि गुणपक्षमध्यारोपयद्भिः अंतः स्वयमपि विहसद्भिः प्रतारणकुशलै
र्धूर्तैरमानुषोचिताभिः स्तुतिभिः प्रतार्यमाणा वित्तमदमत्तचित्ता निश्चेतनतया तथेत्यात्मन्यारोपितालीकाभिमानाः मर्त्यधर्माणोपि दिव्यांशा
वतीर्णमिव सदैवतमिवातिमानुषमात्मानमुत्प्रेक्षमाणाः प्रारब्धदिव्योचितचेष्टानुभावाः सर्वजनस्योपहास्यतामुपयांत्यात्मविडंबनां चानुजीवि
ना जनेन क्रियमाणामभिनंदंति मनसा देवताध्यारोपणप्रतारणादसद्भूतसंभावनोपहताश्चांतःप्रविष्टापरभुजद्वयमिवात्मबाहुयुगलं संभा
वयंति त्वगंतरितलोचनं स्वललाटमाशंकंते दर्शनप्रदानमप्यनुग्रहं गणयंति दृष्टिपातमप्युपकारपक्षे स्थापयंति संभाषणमपि संविभाग

 मध्येकुर्वंतिआज्ञामपिवरप्रदानंमन्यंतेस्पर्शमपिपावनत्वमाकलयंतिमिथ्यामाहात्म्यगर्वनिर्भराश्चनप्रणमंतिदेवताभ्योनपूजयंतिद्वि
 जातीन्नमानयंतिमान्यान्नार्चयंत्यर्चनीयान्नाभिवादयंतेअभिवादनार्हान्नाभ्युत्तिष्ठंतेगुरूनअनर्थकायासांतरितविषयोपभोगसुख
मित्युपहसंतिविद्वज्जनंजरावैक्लव्यप्रलपितमितिपश्यंतिवृद्धजनोपदेशंआत्मप्रज्ञापरिभवइत्यसूयंतिसचिवोपदेशायकुप्यंतिहितवा
दिनेसर्वथातमभिनंदंतितमालपंतितंपार्श्वेकुर्वंतितंसंवर्धयंतितेनसहसुखमवतिष्ठंतेतस्मैददतितंमित्रतामुपनयंतितस्यवचनंशृ
ण्वंतितत्रवर्षंतितंबहुमन्यंतेतमाप्ततामापादयंतियोहर्निशमनवरतमुपरचितांजलिरधिदैवतमिवविगतान्यकर्तव्यःस्तौतियोवामाहा
त्म्यमुद्भावयतिकिंवातेषांसांप्रतंयेषामतिनृशंसप्रायोपदेशनिर्घृणंकौटिल्यशास्त्रंप्रमाणंअभिचारक्रियाक्रूरैकप्रकृतयःपुरोधसोगुरवः
परातिसंधानपराःमंत्रिणउपदेष्टारःनरपतिसहस्रभुक्तोज्झितायांलक्ष्म्यामासक्तिःमारणात्मकेषुशास्त्रेष्वभियोगःसहजप्रेमार्द्रहृदयानुरक्ताभ्रा
तरउच्छेद्यास्तदेवंप्रायेतिकुटिलकष्टचेष्टासहस्रदारुणेराज्यतंत्रेअस्मिन्महामोहकारिणिचयौवनेकुमारतथाप्रयतेथायथानोपहस्यसेज

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नेननिंद्यसेसाधुभिर्नधिक्क्रियसेगुरुभिर्नोपालभ्यसेसुहृद्भिर्नशोच्यसेविद्वद्भिर्यथाचनप्रहस्यसेविटैर्नप्रतार्यसेकुशलैर्नास्वाद्यसेभुजंगैर्नावलुप्यसेसे
वकवृकैर्नवंच्यसेधूर्तैर्नप्रलोभ्यसेवनिताभिर्नविडंब्यसेलक्ष्म्यानर्नर्त्यसेमदेननोन्मत्तीक्रियसेमदनेननाक्षिप्यसेविषयैर्नविकृष्यसेरागेण
नापह्रियसेसुखेनकामंभवान्प्रकृत्यैवधीरःपित्राचमहताप्रयत्नेनसमारोपितसंस्कारस्तरलहृदयमप्रतिबुद्धंचमदयंतिधनानितथापिभ
वद्गुणसंतोषोमामेवंमुखरीकृतवानिदमेवचपुनःपुनरभिधीयसेविद्वांसमपिसचेतनमपिमहासत्वमप्यभिजातमपिधीरमपिप्रयत्नवंतम
पिपुरुषमियंदुर्विनीताखलीकरोतिलक्ष्मीरितिसर्वथाकल्याणैःपित्राक्रियमाणमनुभवतुभवान्नवयौवराज्याभिषेकमंगलंकुलक्रमा
गतामुद्वहपूर्वपुरुषैरूढांधुरमवनमयद्विषतांशिरांसिउन्नमयबंधुवर्गमभिषेकानंतरंप्रारब्धदिग्विजयःपरिभ्रमन्विजितामपितवपित्रास
प्तद्वीपभूषणोऽपुनर्विजयस्ववसुंधरां।अयंचतेकालःप्रतापमारोपयितुमारूढप्रतापोहिराजात्रैलोक्यदर्शीवसिद्धादेशोभवतीत्येतावदभिधा
योपशशाम॥ ॥उपशांतवचसिशुकनासेचंद्रापीडस्ताभिरुपदेशवाग्भिःप्रक्षालितइवोन्मीलितइवस्वच्छीकृतइवाभिषिक्तइवाभिलिप्तइवालं

पाद
७३ कृतस्वपविज्ञीकृतस्वोद्भासितस्वपीतहृदयोऽकृतंस्थित्वाघ्नतवनमाजगाम।ततःकतिपयदिवसापगमेचराजास्वयमुत्क्षिप्तमंगलकलशः
सहशुकनाशेनपुण्येहनिपुरोधसासंपादिताशेषराज्याभिषेकमंगलम[illegible]नेकनरपतिसहस्रपरिवृतःसर्वेभ्यस्तीर्थेभ्यःसर्वाभ्योनदीभ्यःस
र्वेभ्यश्चसागरेभ्यःसमाहृतेनसर्वौषधीभिःसर्वफलैःसर्वमृद्भिःसर्वरत्नैश्चपरिगृहीतेनानंदबाष्पजलमिश्रेणमंत्रपूतेनवारिणाश्रुर्तमति
षिषेच।अभिषेकसलिलार्द्रदेहंचतंलतेवनिजपादपंपादपांतरमसुंचत्पितारापीडंतद्गुणामेवसंचक्रामराजलक्ष्मीः।अनंतरमखिलांतःपु
रपरिवृतयाप्रेमार्द्रहृदययाविलासवत्यास्वयमापादत्तलादाभोदिनावंडातपधवलेनचंदनेनानुलिप्तमूर्त्तिरतिनवविकसितमालि[illegible]कुसु
मकृतसेखरोगोरोचनाछुरितदेहोदूर्वाप्रवालरचितकर्णपूरोदीर्घदशमउपहृतामिंडुधवलंदुकूलयुगलंवसानःपुरोहितप्रतिबद्धप्रतिसर
प्रसाधितपाणिरभिनवराजलक्ष्मीकमलिनीमृणालेनाभिषेकदर्शनार्थमागतेनसप्तर्षिमंडलेनेवहारेणालिंगितवक्षःस्थलःसितकुसुम ७३
ग्रथिताभिराजानुलंबिनीभिरंकुरकलापकोमलाभिर्वैकक्षकस्रग्भिर्निरंतरनिचितशरीरस्तत्याग[illegible]पारिग्रहतयाचनरसिंहस्वविकृत

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सरनिकरः कैलासस्य श्वेतच्छत्रेण स्विनी श्रोतोराशिरैरावतस्य मंदाकिनीमृणालजालजटिलः क्षीरोदस्य स्फुरितफेनलवाजालमकालप्रतिप
न्न वेत्रिदंडेनपि ज्ञापयंश्वरः वारबस मुत्तारणाम्नामंडपमुपगम्य कांचनमयशशीव मेरुशृंगं चंद्रापीडः सिंहासनमारुरोह ॥ आरूढस्य चास्य
कृतयथोचितसकलराजलोकसन्मानस्य मुहूर्तं स्थित्वा दिग्विजयप्रयाणशंसी प्रलयघनघटाबोधसदृशः ध्वनिरुदधि रिव मंदरपातैर्विघटितरावभि
व्यक्तगांतभिन्नौ तैः कृत्या नजलधरस्य नतडिद्दंडपातैःपातानकल्लिरिव महावराहघोणासिघातैः कणकको णैरसिहन्यमानः प्रस्थानडिंडिमोऽमंद
रंदध्वान । येन ध्वनता समाभातानी वोन्मीलितानीव स्फुटकृतानीव विस्तारितानीव गलीकृतानीव प्रदक्षिणीकृतानीव खरवेणाभुवनांतराणि वि
श्लेषितास्व दिशामन्योन्यं बंधसंधयो यस्य च लयवशविषमवलितोन्नानफणासहस्रेण श्रालिंपमानस्वरसातलेशेषेणाशु ऊर्ध्वडिरासिमुखवरदं
तोर्द्धवृत्तैराकृष्यमाणस्वदिक्षु दिक्कुंजरैः संत्रासरवितरेचकमंडलैः प्रदक्षिणीक्रियमाणस्वनतसिद्धिवसकररथतुरगैरश्वसंवीतहासशंकाहर्ष
ऊंकृतेनाताड्यमाणस्वकैलासशिखरिशिख्यंबकवृषभेणाकृतगंतीरकंवमार्जितेन स्वतरुकूपमानस्वविटपसभयैरावतेनाकृतस्वरवारो

नर

कादं प्रावेशत्तिर्यगवनमितविषाणमंडलेनप्रणम्यमानइवकृतांतमहिषेणाभंचत्पलोकपालाकर्णितोवभ्रामत्रिभुवनमखिलंनिनादस्ततोडुंडु
७४ लिरवमाकर्ण्यनयनूपेतिचसर्वतःसमुत्सार्यमाणजयशब्दःसिंहासनात्सहद्विषतांश्रियासंचचालचंद्रापीडः।समंतात्ससंभ्रमोत्थितैश्चपरस्परसंघ
ट्टविघटितहारस्त्रविगलितानवरतमाशा विजयप्रस्थानमंगललीलालाजानिवमुक्ताफलप्रकरानुच्चरद्भिःपारिजातइवसितकुसुममुकुलानपा
लिसिंचद्भिःकल्पपादपैरैरावतइवविमुंचत्करसीकरैराशागजैर्गगनाभोगइवतारावर्षिभिर्दिगंतरैर्जलदकालइवस्थूलजललवासारस्यंदिभिर्जलधर
रनुगम्यमानोनरपतिसहस्रैरास्थानमंडपान्निरगात्निर्गत्यचपूर्वाह्नएवपत्रलेखयासमध्यासितांतरामनाकुपप्रापादितप्रस्थानसमुचितमंगल्या
लंकारांसंभ्रमाधोरणोपनीतांकरेणुकामधिरुह्याचलेश्वरैकवक्रीकृतक्षीरोदावर्तपांडुरेणदशवदनबाहुदंडावष्टितकैलासकांतिनामुक्ताफल
जालिनाशतशलाकेनातपत्रेणनिवार्यमाणातपोनिर्गंतुमारेभे।निर्गच्छंश्चाभ्यंतरावस्थितएवप्राकारांतरितदर्शनानांद्वारावस्थितानांप्रतिपाल ७४
नतांराज्ञामुन्नमच्छरद्वानांमुकुटमणिषु जलक्रकाडवघटति बहलेनालोकबालातपेनराज्याभिषेकानंतरमुपात्तेनमहाप्रतापवह्निनेवात्यर्थंपिंजरीक्रिय

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

[illegible]णादशदिशोयौवराज्याभि[illegible]नात्मनानिजानुरागेणेवरज्यमानमवनितलमासन्नरिपुविनाशपिशुनेन[illegible]दाहेनेवपाटलीक्रियमाणमंबरतल
मासिषखांगतभुवनतललक्ष्मीचरणालक्तकरसेनेवलोहितायमानातपंदिवसंददर्शविनिर्गतश्चससंभ्रमप्रचलितगजघटासहस्रैरन्योन्यसंबद्धजा
उरितधवलातपत्रमंडलैरादरादस्वरजप्रणामशिथिलितमणिमुकुटपंक्तिसिरावर्जितरत्नकर्णपूरैःकपोलस्थलस्खलितकुंडलैराजन्यसमे[illegible]पति
भि[illegible]र्दृश्यमानमामलिखनिभुजांचक्रवालैःप्रणम्यमानोबहलसिंदूरेणपाटलेनक्षितितलदोलायमानस्थूलमुक्ताकलापावचूलेनसित[illegible]म
मालाजालशबलशिरसासंलग्नसंध्यातपेनतिर्यग्गावर्जितश्वेतगंगाप्रवाहेणतारागणदंतुरितशिखरशिलातलेनमेरुगिरिणेवगंधमादनेनानुग
म्यमानःकनककालंकारपताकलापितानायवेनवदंतकंकुमसध्यासकेनरुध्यमाणोनेंद्रायुधेनसनाथीकृततोरणोनागाःशनैः२प्रथममेवशातक्रतवीमा
शामभि[illegible]च्छेचलितगजघटाकंपितचवलातपत्रमनेककल्लोलपरंपरापतितचंद्रमंडलप्रतिविंबसहस्रंमहाप्रलयजलमिवप्लावितमहीतलम[illegible]
तकलकलमखिलंसंचचालचपलवलंउद्वलितरसपांसुवनाडपपादितप्रस्थानमंगलोधवलवासाःसितकुसुमांगरागोमहतावलसमूहेनवरेंद्र

कैर

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद
७१

देशाउत्थमनोहृतधवलातपत्रोद्वितीयश्च युवराजः संदाय्याकारिणा वैशंपायनः समाजगामआगत्यच रजनिकरस्व रवेराम विवर्त्तीव स्वं ब्रु
तरमितश्चेतश्च निर्गतो युवराज इति समाकर्णय शिव्रावततावलानां तरेण चलितकुलशैलकैलाशाजन्नतरंगगातेव तज्ञणमा सकंपे मेदिनी संक्षुब्धाः
तैस्यैश्चार्थे च क्षणमाङ्गि भूमिपालैरंशुलताजालजटिलचूलिकानां मणिमुकुटानां मालोकेनोन्मिषितवकुलरोचिषा सपत्रसंगिनीनां केयूरमंडलीनां
प्रतासंतानेन क्वचिद्विकीर्यमाणविविधपटवासक्षोदापत्नावर्देरवक्वचिडत्पतितनशिखिकुलवलचंद्रकशतस्यारा इव क्वचिदकालजलधरजडितरला
इव क्वचित्सकलत्नरुपल्लवा इव क्वचित्सशतपञ्चचापा इव क्वचित्सबालातपा इवाक्षिपंत दशदिशः। धवलान्यपि विविधमणिनिकरकर्व्वारेरुत्सर्पि
तिक्षूडामणिमरीचितिमीयूराणीवाराजंत राज्ञामातपत्राणि क्षणेन चतुरंगमम्मयमिव महीतलं कुंजरमयमिव दिक्चक्रमातपत्रमंडलम मिवा
तरिक्षं ध्वजमयमिवांवरतलमनिलमदगंधमय इव समीरणो भूपालमयीव प्रजाभूमिः राभरणांशुकमयीव दृष्टिः किरीटमय इवातपश्चा
प्रला मयइव दिवसोजय मयमिव च त्रिभुवनमभवत् सर्वतश्च कुलपर्वताकारैः प्रचलद्भिमत्तवारणैरु

पातितचंद्रमंडलनितैश्च प्रेंखो[illegible]दैः संवर्त्तकालीदूगांतीरतीमनादेन वप्ननताडंडलिनातारकावर्षसदृशाः[illegible]च विसर्प्पत्तागजसीकरनिकरेणाध्व
मकेतुभ्रमरैश्चोत्तसन्निरिवनि[illegible]जोदंडकैर्निर्घातपात[illegible]तालीरघोषैश्च करिकंठगर्जितैः। ज्ञातजघारावर्षविक्रमणाचश्रमतामतंगजकुंभसिंदूररेणुना
संध्यातिजलधिजलकल्लोलचंचलानिश्चप्रविसर्प्पतातिस्फुरंगममालाभिरंचकारितदिगंतरेणचानवरतंस्नुतागजमदधारादुर्दिनेनकलका
लेनच भुवनांतरव्यापिनामहाप्रलयकालइव संजज्ञेवलकोलाहलतीताश्चचवलक्ष्वजनिवहनिरंतराच्छादितायसुःखापिदशदिशोमालिनाशनैर
जः संस्पर्शशंकितमिवसमदगजघटावचूलसहस्रसंरुद्धमतिदूरमेव रमपसमारप्रभुरवेबलतासमुत्सार्यमाणाश्चखुरगखुररजोभूसरतानीताः
वार्ककिरणासुसुखः उरोनागमितकरशीकरनिकरनिर्वाणजन्मस्वातपत्रसंछादितातपोदिवसोननाशबलरजउरीकृतामदकलकरिचरणाश
तताडिताद्वितीयेवप्रयाणलेरीभैरवंगम्भीररासा। उत्फुल्लयद्वयसेचतुरंगखविनिःसृतभिन्नफेनपल्लवलेमदपयसिमदश्रवतांकरिणांपृष्ठस्वच्छः प
देशप्रदातव्यः हरितालपरिमलनिलेनवातिपडनागजमदामोदेनाञ्जलिमस्पृशामजस्रेवनासैषपयपयोनिखिलान्यगंधग्रहणसामर्थ्यंघ्राणेंद्रिय

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰प
७६

स्वक्रमेणाव प्रसर्पतो बलस्य रवः प्रधावतां जनकदंबकानां कोलाहलेन तारतरदीर्घतारेण च काहलानां निनादेन खुररवाविमिश्रेण च वाजिना
ह्रेषारवेणानवरतकर्णतालध्वनसंसृष्टेन च दंतिनामाडंबररवेण ग्रैवेयककिंकिणीक्वणितानुगृहीतेन चगतिवशाद्विविराविणीनां घंटा
नां टंकृतेन मंगलशंखशब्दसंवर्द्धितध्वनीनां च प्रयाणपटहानां निनादेन स्फुरितस्फायमानानां च डिंडिमानां निःस्वनेन जर्जरीकृतश्रवणाभुव
स्य एवं घोलवत। जनस्य शनैःशनैश्च बलसंक्षोभजन्मा क्षितितो रनेकवर्णतया। क्वचिज्जीर्णशिफरसूसरः क्वचित्कमलकपोथसंनिभः। क्वचित्तरणतरा
गपल्लवमलिनः। क्वचिदुत्पन्नोर्णातंतुपांडुरः क्वचिन्नरठमृणालदंडधवलः। क्वचिन्नरकपिकेशकपिलः। क्वचिद्भरटमत्तरोमंथफेनपिंडपांडुरः। क्वचित्पथ
गाप्रवाहस्व हरिचरणप्रसवः कुपितस्वमत्तां क्रमः। आरब्धपरिहासस्य वसंतसंधवयनानित्रापितस्य पिबत्करिकरशीकरजलानि पद्मवानिवोत्पतन्ग
मनतलमलिनित्रिविहस्वभुवनस्य लेखां शापतिखिरचयस्य करिकुंभस्थलीषु पदं पातविजयस्वशृंगन्यतां कीजरागमस्य पांडुरीकृतशिखरां सिद्ध रम
रपल्लिवपद्मायसंस्थितो ही [illegible] प्रयन्निवमकरंदमक्षपंकलमः। कर्णोत्पलानि मदकलकरिकर्णताल[illegible]नमस्वविशस्य कर्णाशं खोदरविवरा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

णापीयमानइवोन्मुखीभि[illegible]वनि[illegible]तिभिःकुरमणितंगमकरिकाभिः।अस्पृश्यमानइवतुरगमुखविद्वेपि[illegible]वल्गनैःफेनपल्लवकुसुमस्तबकैरभ्युगम्य
मानइवमत्तगजघटाकुंभतटि[illegible]तसंस्तवेनधातुधूलिवलयेन।आलिंग्यमानइवचलच्चामरकलापविक्षिप्तेनपटवासपांसुनाशोभाद्यमानइवनरपति
शेखरसहस्रपरिच्युतैःकुसुमकेसररजोभिः।उत्पातराहुरिवदिवसकरमंडलंधूम्रकांडएवपिबन्स्वच्छपश्चानमंगलप्रतिसरवलयमालिकासुगोरो
चनाचूर्णीयमानःकरपत्रेवचन्नतचंदनक्षोदधूसरोरेणु[illegible]सत्यपात।अपरिमाणबलसंघट्टसमुपचीयमानश्चशनैःशनैःसंहरन्निवविश्वमशेषमदा[illegible]लका
लमेघपटलमेदुरोविस्तारमुपगतुमारेभे।तेनचक्रमेणोपचीयमाणबहलधूलिनादिग्विजयमंगलध्वजेनरिपुकुलकमलप्रलयनीहारेणराजल
क्ष्मीविलासपटवासचूर्णेनअहितातपत्रपुंडरीकखंडतुषारेणसैन्यभरपीडितमहीतलधूलिधूमाधिकारेणचलद्दलजलदकालकदंबकुसुमोद्गमेनदिवस
कर[illegible]रककमलवनोद्दलनद्विपरथेनगगनमहीतलप्लावनप्रलयपयोधिपूरेणत्रिभुवनलक्ष्मीशिरोवगुंठनपटेनमहावराहकेसरनिकरकर्बुरे
णसकलयानलधूमराजिमांसलेनपातालतलादिवोत्तिष्ठताचरणोत्स्फुटइवनिगच्छितालोचनेसाइवनिःपतताद्दिग्गजरूढागच्छतानलक्ष्मलादिवपतताप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का०
७१

वनादिवोल्लसत्तारविकिरणोल्लइवसंलवतानपहत्तचेतनेननिद्रागमेणागणितसूर्येणांधकारेणावर्मकालोपस्थितेनभूमिरहेणाद्रुदिततारा
गणानिवहेनवछलनिशाप्रदोषेणापतितसलिलेनजलसमयेनाभ्रांतभुजंगेणरसातलेनहरिचरणेनेवसंवर्द्धमानेनत्रिभुवनमलंघ्यतरजसा
विकचकुवलयवनमिववनवोद्धकेनगगनतलमवष्टसमानमलद्यतक्षीरोदफेनपांडुनाक्षितिनिह्रादेनवरूलरजतहसरितमशिशिरकिरणविंवमवं
चूलचामरमिवनिःप्रतमतवराडरूप्यरथवनापताकेवकलुषतामाजगामगगनाग्रगानरपालनरमृतिगुरुमसहमानाऽवनिरविलाराक्ता
रणार्थमिमरलोकमारुरोहरजोव्याजेनमहीनिःशेषनिपीतातपमंतर्दह्यमानमिवजलधिजलेषुत्रसरितविरथग्रजमपतदवनिरजःप्रकूर्ते
नगर्तवासमिवसंहारसागरजलमिवकृतांतजठरमिव।महाकालमुखमिवनारायणोदरमिवब्रह्मांडमिवविवेशपृथिवीवन्मयइवबभूवा।व
सःप्रसुप्तम[illegible]इवचकासिरेकलकलोरेणभूपेणेवपरिणतमंवरतलमेकमहाभूतमयमिववैलोक्यमासीत्अथनिजमदोघ्रसंतप्तानांदंतिनांदिशि ७१
करविवरविनिःसृतैः[illegible]दस्रवलैःसीकरासारैःकर्णपल्लवप्रहतिविक्षतेनचविसर्पतादानदिंडुर्दिनेनहेषारवविप्रकीर्णैश्चवाजिनां

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

...लाजललवजालकैस्स्पृश्य...ते...जसि पुनरपि जाता लोकास्त्वादिद्रुसागरसलिलादिवोन्मग्नमालोक्य...दपरिमाणं वनस्पजातविस्मयः सर्वतोद
त्तदृष्टिः शैशंपायनश्चंद्रापीडम...वलोक्य युवराज किंनजितं देवेन महाराजाधिराजेन तारापीडेन यज्जेष्यसि का दिशा न वशीकृता या वशीकरिष्यसि कानि
दुर्गाणि न प्रसाधितानि यानि प्रसाधयिष्यसि कानि द्वीपांतराणि नात्मीकृतानि यान्यात्मीकरिष्यसि कानि रत्नानि नोपार्जितानि यान्युपार्जयि
ष्यसि के वा न प्रणता राजानः कैर्न विरचितः शिरसि बालकमलकुड्मलकोमलः सेवांजलिः कैर्न मसृणीकृताः प्रतिबद्धहेमपट्टैर्ललाटैः सत्तु...वः
पादपीठे चूडामणयः कैर्न प्रतिपन्ना वेत्रयष्टयः कैर्नोद्धूतानि चामराणि कैर्नोच्चारिता जयशब्दाः केषांन पीताः किरीटपुष्पमकरैः सलिलधारा इव निर्म
ला ह्यच्चरणनखमयूखराजयः एते हि चतुरुदधिजलावगाहदुर्ललितबलमदावलिप्ता दशरथभगीरथभरतदिलीपार्जुनमांधातृप्रतिमाः कुलाभिमान
शालिनः सोमपायिनो मूर्द्धाभिषिक्ताः पृथिव्यां सर्वपार्थिवा रत्नाधृतिमिवाभिषेकपयःपातस्तैश्चूडामणिपल्लवैरूढं हृतिमंगलदायिनां त्वच्चरणरजः
हति मे शिरियमादिपर्वतैरिवापरैर्धृता धरित्री एतानि चामीषामाज्ञावितदशदिगंतरालानि सैन्यानि लवंतस्तु पासते तथाहि। पश्यपश्य पस्यां दिशि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं.
७८

विजृंभिते च स्कंधस्कंधावारस्यानलमिवोद्गिरति वसुधेव स्फुटते ककुलरववमंति गगनमिव ववर्षति दिवसमिव सृजति वलानि अपरमितवललराक्रांता मह
च्येस्मंराति महाभारतसमरसंक्षोभस्याधिक्षितिः एकशिखरदेशेषु परिस्खलितमंडलोष्व जात्यगणाय निवक्षात्लहलाड्डुमति कदलिकावनांतरेषु मयूरम
लीमवतिक्षुमदजलसुरांकरिणामेलापरिमलसुरतिणिवेणिकावाहिनि मदवारिणिमग्ना निरंतरनिपतितमक्षकरकाल फलकलकलिता कालिंदी
जलकल्लोलककलिलेव लातिश्वेतधात्रीसैन्यसंक्षोभसरतयान्न सरित इव गगनतलमुत्पतिताः संह्रादयत्येतादिक्चक्रवालमिंउध्वदलाध्वनिपंक्तयः
सर्वथा चित्रंयन्नाय विघटितसकनकुलशैलवंधामहस्रशकलीलवति वलसरेणाधरित्री यद्वावलनरपीडितवसुधाभारणाविष्करानदलंति फणिनां
पतफः फणाभिन्नयस्त्येवं वदत एवतस्य ष्ठवराज्ञः समुद्भितानेकतोरणांतृणमयप्राकारमंदिरसहस्रसंवाधासुहासितधवलपटमंडपसशाला तामा
वासभूमिमवापतस्यांचावतीर्य राजवत्सर्वाः क्रियाश्चकार सर्वैश्चस्मसमेत्य नरपतिभिरमात्यैश्च विविधालिंकथाभिर्विनोद्यमानस्वं दिवसमशेषमति ७८
वपितृवियोगजन्मना शोकेनायास्यमानहृदयो दुःखेनात्यवाहयत्। अतिवाहितदिवसश्च यामिनीमपि सुषशनीयस्यनातिदूरे निहितशयनं ति

७८ एवमुक्तेन वैशंपायनेनाथ तस्य[...]तीमि क्षितितलविन्यस्तजानुः प्रणम्य यापत्रलेखया सहस्यंतरापि टसक्रमेंतरा[...]स्वदक्षमन राज्ञकन्याशमयंजवद्ना।
लापं नाम्रप जातनिद्रः प्रायाज्जाग्रपदेव निशामपनिन्ये प्रत्यूषे चोत्थाय तेनैव क्रमेणानवरतप्रयाणकैः प्रतिप्रयाणकमुपनीयमानेन सेनासमुदाये
न जर्जरीवसुंधरां।आकंपयन्गिरीनुल्लिंघयन्सरितः रिक्तीकुर्वन्सरांसि शरणयन्काननानि समाच्छादयन्वसुमतिं दलयन् दुर्गाणि प्रणमयन्नृपान्नि
निम्नयन्स्थलानि शान्तिष्ठता शनैःशनैः स्वल्पेन परिभ्रमन्नुन्नतान्नमयन्नाश्वासयन्दीनान् रक्षन्शरणागतानुन्मूलयन्विटपकान्अभिषिं
चन्स्थानस्थाने स्वराजपुत्रान्समार्जयन्रत्नानि प्रतीच्छन्नुपायनानि गृह्णन्करान्आदिशन्देशव्यवस्थापयन्स्वचिह्नानि कुर्वन्कीर्तनानि लेखयन्
शासनानि पूजयन्नग्रजन्मनः प्रणमन्मुनीन्पालयन्नाश्रमान्रंजयन्जनानुरागं प्रकाशयन्विक्रमं स्थापयन्प्रतापं उपचिन्वन्यशो विस्तारयन्गु
णानुद्घोषयन्सच्चरितं आशंकितोविषवेलावनानि वल्लरेणुभिराधूसरीकृतसकलसागरसलिलः पृथिवीं विचचार।प्रथमं प्राचीं ततस्त्रिशंकुतिलकां
ततो वरुणलांछनामनंतरं च सप्तर्षितारा शबलां दिशं विजित्य एवं चतुर्ण्णामात्मीकृताशेषद्वीपांतरं सकलमेव चतुरंभोधिखातवलयपरिखाप्रमाणं वसु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दे॰ समहीमंडलं।तेनचक्रमेणावजितसकलभुवनतलांप्रदक्षिणीकृत्यवसुधांपरिभ्रमन्कदाचित्कैलाससमीपचारिणांहेमजटनाम्नांकिरातानां
७८ सुवर्णपुरंनामनिवासस्थानंनातिविप्रकृष्टंपूर्वजलनिधेर्जित्वाजग्राह।तत्रचनिखिलधरणितलपर्यटनखिन्नस्यनिजबलस्यविश्रामहेतोःकति
पयान्दिवसानतिष्ठत्।एकदातुतत्रस्थएवेंद्रायुधमारुह्यमृगयानिर्गतोविचरन्काननेशैलशिखरादवतीर्णंयदृच्छयाकिन्नरमिथुनमद्राक्षीत्।अ
पूर्वतयातुसंजातकुतूहलः।कृतग्रहणाभिलाषस्तत्समीपमादरादुपसर्पिततुरगःसमुपसर्पन्निदंदृष्ट्वापूर्वपुरुषदर्शनत्रासप्रधावितंचतत्पला
यमानमनवरतपार्ष्णिप्रहाराद्द्विगुणीकृतजवेनेंद्रायुधेनएकाकीनिर्गत्यनिजबलस्यमहासुदूरमपससार।अग्रत्यततेरुद्धंगृहीतमिदंगृहीतमि
तिरभसारूढेनामहाजवतयातुरंगमस्यमुहूर्तमात्रेणैकपदमिवासहायस्तस्मात्पंचदशयोजनमात्रमध्वानंजगाम।तत्रानुबध्यमानंकिन्नरमिथु
नमालोकयतएवास्यसंमुखापतितमचलतुंगशिखरमारुरोह।आरूढेचतस्मिंश्चशनैर्मंददृक्शारिणिनिवर्त्यदृष्टिंप्रचलशिखरप्रस्तारस्खलितहृतंम ७८
५१ तिप्रयत्नविधृततुरंगमिंद्रायुधं[illegible]मिक्कालेसमुपारूढश्रमःस्वेदा[illegible]र्द्रशरीरमिंद्रायुधमात्मानंचावलोक्यक्षणमिवविचार्यस्वयमेवविहस्याचिंत

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्व किमिति निरर्थकमयमात्मा मया शिशुनेवायासितः। किमनेन गृहीतेनागृहीतेन वा किंनरयुगलेन प्रयोजनं। यदि गृहीतमिदं ततः किं। अ
थ न गृहीतं ततोपि किं। अहो मे मूर्खतायाः प्रकारः। अहो यत्किंचनकारितायामादरः। अहो निरर्थकव्यापारेष्वभिनिवेशः। अहो बालिशचरितेष्वाश
क्तिः। साधकफलं क्रियमाणं वृथा जातं। अवश्यकर्तव्या क्रिया प्रक्रांता विफलीभूता। सुहृत्कार्यमुपपाद्यमानं नोपपन्नं। राजधर्मः प्रवर्तितो न निष्पन्नो
गुर्वर्थः प्रारब्धो न परिसमाप्तः। विजिगीषुव्यापारः प्रयत्नो न सिद्धः। कस्मादहमाविष्ट इवोत्सृष्टपरिवार एतावतीं भूमिमायातः। कस्माच्च मया निःप्र
योजनमिदमनुष्ठितमश्वमुखद्वयमिति विचार्यमाणो यत्सत्यमात्मैव परस्ववहासमुपजनयति। न जाने कियद्दूरं विच्छिन्नमितो बलमनुयायि मे
महाजवो हि वाजिवायुर्निमिषमात्रेणातिदूरमतिक्रामति। न चागच्छता मया तुरगवेगवशात्किंनरमिथुनेन निबद्धदृष्टिनास्मिन्नविरलतरुशितशा
खाकुलमूलतासंतानगहने निरंतरनिपतितशुष्कपर्णविकीर्णतले महावने पंथा निरूपितः। येन प्रतिनिवृत्य यास्यामि। न चास्मिन्प्रदेशे प्रयत्नेनापि प
रिभ्रमद्भिर्मर्त्यः पश्यामी कश्चिदासाद्यते यः सुवर्णपुरगामिनं पंथानमुपदेक्ष्यति। श्रुतं मया हि बहुशः कथ्यमानमुत्तरेण सुवर्णपुरं सीमांतलेस्याः पृथिव्याः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं सर्वजितपदानां ततःपरतो निर्मानुषमरण्यं चातिक्रम्य कैलासगिरिरिति। अयं च कैलाशस्तदिदानीं प्रतिनिवृत्यैकाकिना स्वयमुत्प्रेक्ष्य दक्षि-
७८ णामाशां केवलमंगीकृत्य गंतव्यं। आत्मकृतानां हि दोषाणां नियतमनुभवितव्यं फलमात्मनैवेत्यवधार्य वामकरतलवलितरश्मिपाशस्तुरंगमं व्या-
वर्तयामास व्यावर्तिततुरगश्च पुनःश्चिंतितवान् अयमुड्डासितप्रतापो भगवान्लातरक्षनादिवसश्रियो रसनामणिर्निखिलनभस्तलमध्यमलंकरोति
परिश्रांतश्चायमिंद्रायुधस्तदेनं तावदादाय हृतकतिपयदूर्वाप्रवालकवलं कस्मिंश्चित्सरसि शिलाप्रस्रवणे वा सरिदंभसि वा स्नातपीतोदकमपनी-
तश्रमं कृत्वा स्वयं च सलिलं पीत्वा कस्यचित्तरोरधश्छायायां मुहूर्तमात्रं विश्रम्य ततो गमिष्यामीति चिंतयित्वा सलिलमन्वेषमाणो मुहुर्भ्रमरितस्ततोद-
त्तदृष्टिः पर्यटन्नलिनीजलावगाहोच्छलितस्याचिरापक्रांतस्य महतो गिरिवरस्य वनगजयूथस्य वरणोत्खातैः पंकपटलैराद्रीकृतं करिकलभकसव- राम
रप्रस्रुतमृणालस्थूलनालैः कमलकलापैः कल्माषितं आर्द्रैश्च शैवलप्रवालैः श्यामलितोद्देशं उद्दलितैश्च कुमुदकुवलयकल्हारकुड्मलैरंतरांत- ७७
राविच्छुरितं खुरखातैश्च सकर्दमैः माल्लककर्दैराकीर्णखंडितैश्च कुसुमस्तवकसारैर्वनपल्लवैराच्छादितं आलूनालिश्च कुसुमोपविष्टनिःपिष्टोद्धस-

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

षट्पदानिर्दलितैलालतासिराजितेनअतिनवबकुलकुसुमपरिमलवाहिनाचतमालपल्लवरसश्यामेनमन्दजालेनसहवृतिभिःसिक्तंमार्गमद्राक्षीत्।उपजा
तजलाश्रितंप्रतीपमनुसरन्नुड्डीवदृश्यैरुपरिबद्धमंडलाकारैःसरलसालसल्लकीप्रायैरविरलैरपिनिःशाखतयाविरलैरिवोपलक्ष्यमाणैःपाद
पैरुपेतेनस्थूलकपिलवालुकेनशिलातलवकुलतयाविरलतृणानापेनवनद्विपदशनदलितमनःशिलाधूलिकपिलेनभ्रान्तंगिनाभिरुक्ताणि
लिखितपत्रलंगकुटिलानिःपाषाणानेदकमंजरीनिर्जुटिलीकृतशिलांतरालेनअनवरतंगलद्गुग्गुलद्रुमद्रवार्द्रीकृतदृषदाशिखरच्युतशिलाजतु
रसपिच्छिलोपलेपनटंकनहयखुरखंडितहरितालक्षोदपांसुलेनाआखुनखरोत्खातविलप्रकीर्णकांचनचूर्णेनसिकतानिमग्नचमरकेसरि
कामृगखुरपंक्तिनासंशीर्णजीर्णरंकुरल्लकरोमप्रकरनिचितेनविषमशिलाच्छेदोपविष्टजीवंजीवकयुगलेनवनमानुषमिथुनाध्यासिततट
गुहामुखेनगंधपाषाणपरिमलामोदिनावेत्रलताप्रतानपरूढवेणुनाकैलासतलेनकंचिदध्वानंगत्वातस्यैवकैलासशिखरिणःपूर्वोत्तरेदिग्
गेललतारालसंजलधरस्थूहमिवबकुलपल्लवपांशकारमिवपुंजीकृतमत्यायततरुषंडंददर्श।तंचसंमुखादागतेनकुसुमरजःकषायमोदिना।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद.
८३

जलसंसर्गशिशिरेणाशीकरिणाचंदनरसस्पर्शेनालिंग्यमानइवप्रविवेश।प्रविश्यचतस्यतरुषंडस्यमध्यभागेमणिदर्पणमिवत्रैलोक्यलक्ष्म्याः
स्फटिकभूमिगृहमिववसुंधरायाःनिर्गमनमार्गमिवसागराणांनिस्पंदमिवदिशांअवतारमिवगगनतलस्यकैलासमिवद्रवतामापन्नंतुषार
गिरिमिवविलीनंचंद्रातपमिवरसतामुपेतंहाराट्टहासमिवजलीभूतंत्रिभुवनपुण्यराशिमिवसरोरूपेणावस्थितंवैडूर्यगिरिजालमिवसलि
लाकारेणपरिणतंशरदभ्रवृंदमिवद्रवीभूयैकत्रनिस्पंदितंआदर्शभवनमिवप्रचेतसःस्वच्छतयामुनिमनोभिरिवसज्जनगुणैरिवहरिणलोचन
प्रभाभिरिवमुक्ताफलांशुभिरिवनिर्मितंआरणपर्यंतमपिअंतःस्फुटदृष्टसकलरत्नंतयारिक्तमिवोपलक्ष्यमाणंअनिलोद्धूतजलतरंगतयाशी
करजलजन्मभिःसर्वतःसमुपस्थितैःसंरक्ष्यमाणमिवेंद्रचापसहस्रैःप्रतिमाभिषेणांतःप्रविष्टसकलकाननशैलग्रहचक्रवालंत्रिभुवनमुद्विद्रपं राम
कजेनोदरेणनारायणमिवविभ्राणंआसन्नकैलासावतीर्णस्यचशतशोभगवतःखंडपरशोर्मज्जनोन्मज्जनक्षोभवलितचूडामणिचंद्रखंडच्यु ८८
तेनामृतरसेनवलितवामार्द्धकेशोनगलितलावण्यप्रवाहाद्धकारिणासम्मिश्रितजलं।उपकूललतमालवनप्रतिबिंबांधकारितास्यंतरैर्दृश्यमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

अरसातलद्वारैरिवसलिलप्रदेशैर्गंतीरतरंदिवाप्युपजातनिशाशंकैश्चक्रवाकमिथुनैःपरिह्रियमाणनीलोत्पलाहनंअसकृत्पितामहप
रिपूरितकमंडलुपरिपूतजलंअनेकशैवालखिल्यकदंबककृतसंध्योपासनंबहुशःसलिलावतीर्णसिद्धविद्याधरदेवतार्चनकमलंसहस्रशःस
प्तर्षिमंडलस्नानपवित्रीकृतंसर्वसिद्धवधूधौतकल्पलतावल्कलदुगुणीकृतोदकंउदकक्रीडादोहदागतानांचयक्षेश्वरांतःपुरकामिनीनांकु
रकेतुचापवक्राकृतितिमिरनिविकटैरावणतिलिन्नीतिमिमंडलैरापीतजलंक्वचित्त्वरुणहंसाघ्रातकमलमकरंदंक्वचिद्दिग्गजजर्जरितमृणालदं
डंक्वचित्त्र्यंबकवृषभविषाणकोटिखंडिततटशिलाखंडंक्वचिद्यममहिषशृंगशिखरविक्षिप्तफेनपिंडंक्वचिदैरावतदशनमुशलखंडितकुमु
दखंडंयौवनमिवोत्कलिकाबहुलंउक्कंवितमिवमृणालवलयालंकृतंमहापुरुषमिवमकरकूर्मचक्रप्रकटलक्षणंपाणसुखचरितमिवश्रूय
माणकीचकवनिताप्रलापंभारतमिवपांडवधार्तराष्ट्रकुलपक्षीकृतकोलंअमृतमथनसमयमिवतीरावस्थितशितिकंठपीयमानविषंकृतबालचरि
तमिवजलतटकदंबकशिखाधिरूढहरिकृतजलप्रपातक्रीडंमदनध्वजमिवमकराधिष्ठितंदिव्यमिवानिमिषलोचनरमणीयंअरण्यमिवविजंस

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
प२

माणपुंडरीकं।उरगकुलमिवानंतशतपत्रपद्मोद्भासितंकंसवलमिवमधुकरकुलोपगीयमानकुवलयापीडंकद्रूस्तनयुगलमिवनागसहस्र
पीतपयोगंडछांमलयमिवचं दनशिशिरवनं।असत्त्वावनमिवादृष्टान्तमतिमनोहरमाह्लादनंदृष्टेरच्छोद नामसरोदृष्टवान्।आलोकमा
त्रेणैवापगतश्रमोहृद्यामतस्यकरोत्।अद्यपरिसमाप्तमीक्षणयुगलस्यद्रष्टव्यदर्शनफलमालोकितःखलुरमणीयानामंतोदृष्टःआह्लादनी
यानामवधिः।वीक्षितामनोहराणांसीमानिलेखाप्रत्यक्षीकृतातप्रीतिजननानांपरिसमाप्तिः।विलोकितादर्शनीयानामवसानभूमिः।इदंकृत्या
द्यसरःसलिलंअमृतरसमुत्पादयतावेधसापुनरुक्तामिवनीताःखदृष्टिः।इदमपिखल्वमृतमिवसर्वप्रियाह्लादनसमर्थंअतिविमलतयाचक्षु
षःप्रीतिमुपजनयतिशिशिरतयास्पर्शसुखमुपाहरतिकमलसुगंधितयाघ्राणमाप्याययतिहंसमुखरतयाश्रुतिमानंदयति।स्वादुतयारसना
माह्लादयति।नियतंचास्यैवदर्शनतृष्णयावापरित्यजतिभगवान्कैलासनिवासव्यसनमुमापतिः।नखलुसांप्रतमाचरतिजलशयनदोहदं
हिवोरथांगपाणिः।यद्यमृतरससुरभिसलिलमपहायलवणरसपरुषपयसिस्वपितिनूनंवेदंनदृष्टममासीत्सरःयेनप्रलयवराहघोणा

राम
प२

सिपासातीतात्तथाक्रीकलशयोनिपानापरिकलितसकलसलिलसागरैरवतीर्णमिवयथायथस्थानमाधायानेकपातालगंभीरांतर्भिन्निमग्नमालवेन्म
हासरसिक्रिमेकेनमहावराहसहस्रैरपिनामादितात्तवेत्त्वनंचास्मादेवसलिलमादायादायमहाप्रलयेषुप्रलयपयोदाःप्रलयड्दिनांप्रकारित
दिशःप्लावयंतिभुवनांतराणिमन्येचयन्नसलिलमयंब्रह्मांडरूपमादौसवनमभूत्तदिदंपिंडीभूयसरोव्यपदेशेनावस्थितमितिविचारयन्नेवतस्य।
शिलातलकलकर्कशवालुकापायंविद्याधरोद्धृतसनालकुमुदकलापांकितानेकचारुसैकततलिंगमरुंधतीहस्ताद्दिनकरार्घपयःपर्यस्तरक्तकम
लशोभितमुपकूलशिलातलोपविष्टजलमातृपरिषेव्यमाणातपमस्यर्णतयाचकैलाशस्पर्धानागतमातृमंडलपदपंक्तिमुद्रांकितमवतीर्णं
नसमश्वसितमग्नोद्धितमणाहंदोहूननमवगाहावतीर्णगणयतिगंडस्थलमदप्रस्रवणसिक्तमतिप्रमाणपादाक्रमीयमाणतलपितकात्यायनीसिंह
वनारमार्गदक्षिणांतारमासाद्यत्रपुरमादवनतारंगवृत्तायत्यपनीतपर्याणमिंद्रोपवहकरोत्पिंदितितलभुंठितोद्धितांशःहीतकनिपयवसयासंसरोव
तार्यपीतसलिलमिंद्रयानातंचोबाष्पानुगतमस्यसमीपवर्तिनस्तरोर्शलशाखायामवगतरवलानंहस्तपाशश्रृंखलयाकनकमय्याचरणेबद्धरूपाणि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं काव्रूलूनार्श्वनिप्ताचायतः कतिचित्सरम्भीर हृद्धीष्ववालककवलाउपनयपसलिलमवततारस्तस्य प्रक्षालितकरयुगलश्चातक इव च्चाजलमा
७२ यमाहारस्वकाह्नयश्वाद्याय्य शृणालशकलानि शिशिरांशुरिवकराग्रैः स्पृष्ट्वाऊद्धदानिफणीवातिनंघउ नतरंगवातानंगशरप्रहारातुरइ
वोरसिविधायनलिनीदलोत्तरीयंअरण्यगजइवशीकरार्द्रभिक्षुरोपशोभितकरः सरःसलिलादुद्गात्प्रत्ययतसशिशिरेषुमस्तृणालकेद्रलि
काणिकाचितैः कमलिनीपलाशैर्लतामंडपपरिक्षिप्तशिलातलेअस्तरमास्तीर्यनिधायसिरसिपिंडीकृतमुत्तरीयंनिषसादक्षणंहृते अथशयान
स्तस्यसरसउत्तरेतीरप्रदेशेसमुच्चरंतंउन्मुकाकवले नानिश्चलश्रवणपुटेनतस्त्रखीभूतेनइंद्रायुधेनप्रथममाकर्णितंश्रुतिसुभगंवीणा।
तंत्रीझंकारमिश्रममानुषंगीतशब्दमशृणोत्कृतोत्र विगतमर्त्यसंपातेप्रदेशेगीतध्वनेःसंभूतिरितिउपजातकौतुकःकमलिनीपत्रसंस्तराउत्था
यतामेवगीतसंपातसूचितांदिशंचक्षुःप्राहिणोत्अतिदवीयस्तयातुतस्यप्रदेशस्यप्रयत्नव्यापृतलोचनोपिविलोकयन्नकिंचिदद्राक्षीत्तमेवकेव
लमनवरतंगीतशब्दंशुश्रावकुतूहलवशाच्चगीतध्वनिप्रभवजिज्ञासयाकृतगमनबुद्धिर्दत्तपर्याणमिंद्रायुधमारुह्यप्रियमीतैःप्रथमप्रस्थितैरप्रा ७२

थितिरैरिपिवनहरिणोरुपदिश्यमानवर्त्मासमद्वदवकजैलालवंगकदलीलतालोलकुसुममधुररसिपरिमलनयाःलिकुलावलिमुखरितयातमालनी
लयादिग्भागपदवीष्वेवपश्चिमयासरस्वीरवनलेखयानिभित्तीकृत्यतंगीतघनिमर्मरितश्चाक्रमेणचसंडुरवागतैरद्वनिर्झरजलकणजालजनितजाडि
मभिर्जर्जरितष्टउविल्वकलैःवृद्धीरिष्टघरोमंथफेनविंडवाहिभिःपक्षुखशिखंडिशिखासुजितैःअंबिकाकर्णपूरपल्लवोल्लासनउद्वलितैरुन्नरकुरुक
मिनीकर्णोत्कुलप्रेंखोलनदोहदितैःकंपितकंदलैरनेककुसुमपांसुमालिभिः।पशुपतिजटावबंधनार्तवाबुकिपरिपीतशेषैर्ग्रहादिभिःआपेः
कैलासमारुतैरभिनंद्यमानोगत्वाचतंप्रदेशंसर्वतोमरकतहरितैःहारिहारीतरुचिरमणीयैः [illegible] भ्रमद्भृंगराजनखरजर्जरि
तजरठकुमलैःउन्मदकोकिलकुलकवलच्छिन्नसहकारकोमलायपल्लवैरुन्मदषट्चरणचक्रवालवाचालितविकचइतकलिकैश्चकितचको
कुंचितमरिचांकुरैःचंपकपरागगौरपिंज[illegible]रकापिंजलभुक्तपिप्पलीफलैःकलपाडनिपाडितनिविडदाडिमीनीडप्रसूतकलविंकैःप्रक्रीडितकपि
करतलताडनतरलिततताडीघटैःअन्योन्यकलहकुपितकपोतपक्षपालीपातितकुसुमैःकुसुमरजोराशिसारसारिकाश्रितशिखरैःशुकशतसं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰८
८५

खनखरशिखरशकलितफलस्फीतैः जलचरजलतुरंगघ्रातकषानिमुखरितनमालखंडैः इतकलतकोल्लनपल्लववेल्लितलवलीपल्लवैः व
लयैः नवयौवनमत्तयारावतपक्षविक्षेपपर्यस्तस्तवकैः मन्दपवनकंपितकोमलकदलीदलवीजितैः अविरलफलनिकरावनतनारिकेलीवनैः
अकठोरपत्रपुरुषागविरपिपरिचितैर्निवासितविहङ्गमैः अखण्डितपिंडखर्जूरजालकैः मदमुखरमधुकरीमधुररवविरावितशैलैः तराननराकैलास
तरंगिणीतरंगितसिकतिलशीतलशुभ्रशिलातलैर्वनदेवताकरतलनिवहनिर्मलताकाजलनवसिक्तामिवकिशलयनिकरमतिसुकुमार
मुद्वहद्भिः ग्रंथिपर्णकिग्रामसुदितचमरीजालनिषेवितशैलेः कर्पूरागुरुशाखैः इंद्रायुधैः रिक्षघनावलीगतैः कुमुदैरिवादत्तदिनकरकरप्रवेश
शिशिरायतनैः दाशरथिवर्लैरिवनीलनलनिषेवितशीतैः प्रासादैरिवसपारावतैः तदनतापसैरिवसन्निहितवेत्रासनैः रुद्रैरिव। नागलताव
लपरिकरैः उदधिकूलस्थलिनैरिवनिरंतरोद्भिन्नप्रवालतांकुरजालकैः रतिसेकसलिलैरिवसर्वैर्वो पथिकश्रमफलकिशलयसनाथैः आलेख्य
गृहैरिववर्णवर्णचित्रपत्रशकुनिसमशोभितैः कुसुमितैरिवलतारक्षाद्विजोपसेवितैः महाश्रमस्थरवैरिवउन्नागमनाकृष्टशिलाखंडैः महाकरिविरिव ८३
प्रलंबकरपल्लव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

किं शावादस्यकुशोल्लावदानंतपां जनपाचवाकृपतहंत
वसेरां भूतल मागासन्नि विषं ३

स्पृष्टभूतलैः। अप्रमत्तपार्थिवैरिव पर्यन्तावस्थितावरुद्धगुल्मकैर्हसितैरिव भ्रमरसंघातकवचावृतकायैः प्रयाणसमुद्यतैरिव वानरकरांगुलिस्पृष्टगं
डैः। अवनिपालशयनैरिव सिंहपादांकिततलैः रास्थपंचतपःक्रियैरिवोच्छ्रितशिखिमंडलपरिवृतैः दीक्षितैरिव कृतकृष्णसारविषाणकंडूयनैः ज
रद्गृहस्तुनितैरिव जटालबालकमंडलपरैरैन्द्रजालिकैरिव दृष्टिहारिभिर्व्याप्तैः परिवृतं चंडप्रतनाम्नः सरसः पश्चिमेन तीरेण भगवतः शूलपाणेः स्व
ल्पासिद्धायतनमपश्यत्। तत्र पवनोद्धतैरिव श्वत्थसमापतद्भिः केतकीगर्भधूलिलिवैर्वलीक्रियमाणकायः पशुपतिदर्शनहेतोर्वलादिव प्रतिपाद्यमा
नो लस्मवृत्तं आयतनप्रवेशउणैरिव परिस्थमाणः प्रविश्य च उच्चैस्तस्फटिकमं[illegible]यिकान्तन प्रतिष्ठितमचिरोद्धूतैरार्द्रैर्दलशिखरगलज्जल
बिंदुभिर्दृष्टैर्विपाटितचंडविंबदलैरिव निजललाटहसितावयवैरिव शेषफणाशकलैरिव पांचजन्यसहोदरैरिव क्षीरोदहृदयाकारैरुपपादितमौक्तिक
मुक्तारविभ्रमैः श्वेतसिन्दूराकिनाखंडरीकैः कृतार्चनं अमलमुक्ताशिलाघटितलिंगमशेषत्रिभुवनवंदितचरणं चराचरगुरुं चतुर्मुखं भगवंतं त्रि
ड्मौलिमद्राक्षीत्। तस्य च दक्षिणां मूर्तिमाश्रित्यासितसुखवामासीनामुपरचितब्रह्मासनां मतिविशारिणा सर्वदिग्मुख ज्ञावकेन प्रलय विज्ञ त्वा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रपुपोधिपपः श्ररपांडुरेण अनेककालसंचितेन तपोराशिनेव विसर्पतापादपांतरैः तिस्रोतोजलकुलेन पिंडीकृतेव देहलताविताने
नम गिरिकाननं दंतमथमिव तं प्रदेशं कुर्वती अच्यथा धवलयंती कैलाशमिरिं श्रितिवहलप्रतापरिगतदेहतया स्फटिकगृहगतामिव ड्र
खिसलिलमग्नामिव विमलचीनांशुकांतरितामिव आदर्शतलसंक्रांतामिव अभ्रकपटलतिरस्कृतामिव अपरिस्फुटविलक्ष्यमानावयवां भ्रतं
मपरीयडब्यात्मकमंगनिष्पादनोपकरणकलापमिव चितं रतिमिव मदनदेहनिमित्तं हरप्रसादनार्थम् आगृहीतपसमिव तत्र हरुहरवंस्रमां
त्रिनयनं मपेरावतदेहबविमिव गजाजिनावगुंठनोत्कंठितशितिकंठनिकटोपनतां पशुपतिदक्षिणाबुरवहामसङ्घविमिव निगत्यकृतावस्था
नांशरीरिणीमिव रुद्रोहूलनधूतिमाविर्भूतां ज्योत्स्नामिव हरकंठांधकारविघटनोद्यमप्रां गौरीमनःशुद्धिमिव कृतदेहपरिग्रहां कार्त्तिकेय
कौमारव्रतक्रियामिव शर्वनिमितीगिरिशवृषमदेहच्छविमिव पृथिवीस्थितां आयतननतरुकुसुमसमृद्धिमिव शंकरास्यर्चनाय स्वयमुपस्थितां पित
महतपः सिद्धिमिव महीतलमवतीर्णां आदियुगप्रजापतिकीर्तिमिव सप्तलोकभ्रमणखेदविश्रांतां त्रयीमिव कलियुगध्वंसविमर्शशोकगृहीतव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नवासां।। आगामिकृतयुगबीजकलामिव महारूपेणावस्थितां देहवतीमिव मुनिजनध्यानसंपदं अमरगजवीथीमिवाभ्रगंगाजलावेगपा।
तितां। कैलाशश्रियमिव दशमुखोन्मूलनक्षोभोत्पतितां श्वेतद्वीपलक्ष्मीमिवान्यद्वीपांतरावलोकनकुतूहलागतां। काशकुसुमविकाशकांति
मिव शरत्समयसंदीप्यमानां शेषशरीरच्छायामिव रसातलमपहाय निर्गतां मुशलायुधपत्नामिव मक्षमदविघूर्णिताया सविगलितां। शुक्लप
४७ क्षपरंपरामिवैकपुंजीभूतां सर्वहंसैरिव धवलतया कृतसंविभागां धर्महृदयादिव निर्गतां शंखादिवोत्कीर्णां मुक्ताफलादिव घृष्टां मृणालैरिव विर
चितावयवां दंतदलैरिव घटितां इंदुकरकूर्चकैरिव प्रक्षालितां वर्णसुधाकूर्चालिखिव च्छुरितां। अमृतफेनपिंडैरिव पांडुरीकृतां। पारदरसधारा
भिरिव धौतां रजतद्रवेणेव लिप्तां त्वसितामिव न्नामिर्यैघावलिन्नः छकंधावलं विनोकंदयन्तरगताद्वकविंबाउत्कृपा। वालं रश्मिभिरिव निर्मितामिव कु
न्मिषत्तडित्तरलतेजस्फाराशिरस्थानावस्थितविरलवारिकिणालिः श्रणामलमपशुपतिचरणलग्नाकृष्टाभितिरिव जटासिरुद्धासितशिरोलागांज
दथ्याशयाधितमुन्नमांगेनमणिमयंनामांकमीश्वरचरणद्वयमुद्धहंतीं प्रशुरस्यपरशुरवकृमरकैः न्नोद्विशादेनचंदनेनालकृतललाटपट्टिकां शि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं

७५

स्फटिकशिलाश्लिष्टशशांककलामिव शैलराजधवलां अतुलशक्तिप्रसाधितया लब्धीकृतालिंगयाद्वितीययेव पुंडरीकमालया दर्शितसंतापयंतीं
भूतनाथं अनवरतगीतपरिस्फुरिताधरपुटवशादतिशुचिभिः शुद्धहृदयमध्यस्थैरिव गतिगुणैरिव व्यसितेन रेखंकैतिवर्णैरिव स्वर्गनिर्झरैरिवात्रिपथ- तर२
गाद्रिदर्शनाशुभिः पुनरिव भ्रमपर्यंतीं गौरीपतिस्तवेदार्थैरिव सामाह्वान्विता महामुखादाकृष्टैः गायत्रीवर्णैरिव ग्रथितताअपगतैः नारायणनाभि-
पुंडरीकवीजैरिवोद्धृतैः सप्तर्षिभिरिव करस्पर्शपूतमात्मानमिच्छद्भिः स्फारकारूपेणागतैः आमलकीफलस्थूलैः मुक्ताफलैरुपरचितेनाक्षवल-
येनाधिष्ठितकंठभागां परिवेषपरिगतचंद्रमंडलामिव पौर्णमासीं अधोमुखहरशिरःकपालमंडलाकारेण मोहद्वारकलशकान्तिनाश्मन-
पुटुलेन एकहंसमिथुनसनाथामिव स्थितेन गंगां गौरीसिंहस्यामयेनेव चामराकृतिना स्तनयुगलमध्यमिव दृश्यं थिनाकल्पतरुलतावल्कलेन
कृतोत्तरीयकृत्यां अशुभमलोचनसकाशावलम्बेन चूडामणिमयूखैः चंद्रजालेनेव मंडलीकृतेन ब्रह्मसूत्रेणापवित्रीकायां निवभ्रतावयौवनेना- ७५
पि स्वकालोपसर्पिणा निर्विकारविनीतेन शिष्येणेवोपास्यमानां लावण्येनापि कृतशापेनेव स्वात्मना परिगृहीतां रूपेणापि स्वयमात्मनः

कतर२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

संपाद्यतेवाश्रितशरीरांलोचनेनविगतचापलेनायतनश्शोणेवनिषेवितांउत्संगगतांवृउतामिवसूक्ष्मशंखघटितांगुलीयकप्रतांग्रु
लिनाग्निचूडकावशेषलसमपांडुरेणाग्रकोष्ठवद्धशंखखंडितेननखमयूखदंतुरतयागृहीतदंतकोणेनेवदंतमयीदक्षिणकरेणवीणांमा
स्फालयंतीप्रत्यह्नामिवगांधर्वविद्यांमणिमंडपिकास्तंभतलभासितरात्माउन्नूपालिःसहचरीतिश्वसवीणास्तिःप्रतिमासिरूपेतांभ्रपनाईलिंग
संक्रांतप्रतिबिंबतयानिप्रबलसत्क्याराभितस्पहृदयमिवप्रविष्टांहरस्यहारलेखयेवप्रामकंठयोगयायस्तपंक्तेवक्रुवप्रतिवद्धयाक्रुन्हृये
वरकृष्णवर्णयामतयेवघूर्णितमंद्रतारयाउन्मत्तयेवानेककृततानयामीमांसयेवानेकलावाउविद्धयागीत्यादेवंविरूपाद्वंशीणायंती
श्रुतिमधुरगीतावकृष्टैध्यानमिवास्यसंद्धिर्निश्चलकर्णउरैर्मृगवराहवानरवारणशरभसिंहप्रभृतिभिर्वनचरैरावद्धमंडलैराकर्ण्यमानागी
ताउविद्धविपंचीघोषां।अमरापगामिवनवसोवर्णाणींदीक्षितवाचमिवाप्राकृतांत्रिउरारिशरशलाकामिवतेजोमयींपीतामृतामिववि
गततृष्णां।ईशानशिरःशशिकलामिवाउपजातरागांअमथितोदधिजलसंपदमिवातःप्रसन्नां।असमसप्तपदस्रष्टिमिवाद्वंद्वांवोद्धबुद्धिमिव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ७६ निरालंबनां।वैदेहीमिवप्राप्तद्योतिःप्रवेशंधूतकलाकुशलामिववशीकृताहृदयांमहीमिवजलनष्टतदेहांहिमसमयदिनलक्ष्मी।
मिवपरिपीतलाछकरांतयांआर्यामिवसत्पात्नयजिगणोचितमावांआलिखितामिववाचलांमकरकेतनमंत्रमायामिवतत्वद्वायायातुलिप्र
स्ततां।निर्ममांनिरहंकारांनिर्मत्सराममात्रषाहृतिं।दिव्यत्वादपरिचीयमानवयःप्रमाणामष्टादशवर्षदेशीयामिवोपलक्ष्यमाणांप्रति
पन्नपाशुपतव्रतां।कन्यकांददर्श।ततोवतीर्यतरुशाखायांवद्धातुरंगःसमुपसृत्यभगवतेत्र्यंबकायप्रणम्यत्रिलोचनायतामेवदिव्ययोषितमा
निमिषितपक्ष्मणानिश्चलनिवद्धलक्ष्येणचक्षुषापुनर्निरूपयामास।उदपादिचास्यतस्याःरूपसंपदाकांत्याप्रशांत्याचाविर्भूतविस्मयस्यम
नसिअहोजगतिजंतूनामसमर्थितोपनतान्यापतंतिवृत्तांतराणि।तथाहिमयास्त्रगयानिरर्थकमनुवध्नताउरागेंद्रमिथुनं मध्व३
अयमतिमनोहरोमानवानामगम्योदिव्यजनसंचरणोचितःप्रदेशोवीक्षितःक्षितेः।अत्रचसलिलमन्वेषमाणेनहृदयहारिसिद्धजनोपस्पृष्टजलंस
रोहष्टं।तत्तीरलेखाविश्रांतेनचामानुषंगीतमाकर्णितं।तच्चानुसरतामानुषदुर्लभदर्शनादिव्यकन्यकेयमालोकिता।नहिमेसंदेहोऽस्यादिव्यतांप्रतिस्या ७६
कृतिरेवाउमापयत्य

मानुषतांकुतश्चमर्त्यलोकेसंभूतिरेवंविधानांगंधर्वविनेर्विशेषेणातद्यदिमेसहसादर्शन।पथाद्यापयातिनारोहतिवाकैलासशिखरंनो
त्पततिवागगनतलंततःकेयंकिमभिधानाकिमर्थंवाप्रथमेवयसिप्रतिपन्नाव्रतमितिसर्वमेतदेनामुपसृत्यपृच्छामिअतिमहानयमवका
शश्चार्याणामित्यवधार्यतस्यामेवस्फटिकमंडपिकायामन्यतमंस्तंभमाश्रित्यसमुपविष्टोगीतसमाप्तिमवसरंप्रतीक्षमाणस्तस्थौ।अथगीता
वसानेमूकीभूतवीणाशांतमधुकरमधुररुतेवकुमुदिनीसाकन्यकासमुत्थायप्रदक्षिणीकृत्यकृतहरप्रणामापरिवृत्यधवलयातपः
प्रभावप्रगल्भयादृष्ट्यासमाश्वासयंतीवपुषेवस्पृशंतीतीर्थजलेनेवप्रक्षालयंतीतपोभिरिवपावयंतीशुद्धिमिवकुर्वाणावरदानमिवो
२३ पपादयंतीपवित्रतामिवनयंतीचंद्रापीडंवनाभ्यागतमपिप्रियेकथमिमांभूमिमनुप्राप्तोमहाभागतदुत्तिष्ठागम्यतामनुभूयतामतिथि
सत्कारइत्येवमुक्तस्तयासंभाषणमात्रेणैवानुगृहीतमात्मानंमन्यमानःउत्थायतयाकृतप्रणामोभगवतियथाज्ञापयसीत्यभिधाय
दर्शितविनयःशिष्यइवतांव्रजंतीमनुवव्राज।व्रजंश्चसमचिंतयामासहंततावदनेयंमांदृष्ट्वानिरोभूताकतंहिमेकुतूहलेनप्रश्नावकाश्याहृदिपदंयं।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ८७ श्चावेयमस्यास्तपस्विजनदुर्लभदिव्यरूपाया अपि दाक्षिण्यातिशयप्रतिपत्तिरस्मिञ्जाता विलासाच्युते तथा संभावयामि नियतमियमखिल
मात्मोदंतमस्यार्थमानामया कथयिष्यतीत्येवं कृतमतिः पदशतमात्रमिव गत्वा निरंतरैर्दिवापि रजनीसमयमिव दर्शयद्भिस्तमालतरुभि
रंधकारितपुरोभागां उत्फुल्लकुसुमेषु लतानिकुंजेषु कूजंतां मंदंमंदं मकालिकं विरुतिनिर्झरीकृतपर्यंतां अतिदूरपातिनानामर्झनलात शि.
लप्रतिघातोत्पन्नफेनिलानामपां प्रवणैरुत्कोटिद्यावविटंकविपाद्यमानैरुद्वरस्वनिलिरवशीर्यमाणखमाशिशिरसीकरासारैरा
बध्यमाननीहारां हिमगृहमिव लेश्लोलयनद्वारदिर्झरशिह्वीरावलंवितवलक्षचामरकलापामिव उपलक्ष्यमाणां । अंतःस्थापितमणिकमं
डलुमंडलां अवशीर्णगात्रस्म भ्रमरवल्कलशयनीयसनाथैकदेशां इडमंडलेनेव टंकोत्कीर्णेन शंखमयेन लिङ्गाकपालेनाधिष्ठितां सन्निहि
ततस्य प्रवर्णनाउकां उहामडाहीत्वा । तस्याश्च द्वारिशिलातले समुपविष्टो वल्कलशयनशिरोभागविन्यस्तवीणां ततः पर्णपुटे निर्झरादाहृता
र्घपाद्यं सलिलमादाय तां कन्यकां समुपस्थितामलमतिथियंत्रणया कृतमतिप्रसादेन भगवति प्रसीद विश्रम्यतामयमत्यादरस्त्वदीयमालोक ८७

१२

नमपिसर्वपापप्रशमनमनमस्कृतमर्घ्येणमिवपवित्रीकरणायालमास्मत्तामित्यब्रवीत्।अथवध्यमानश्चतयातांसर्वामतिथिसपर्यामतिहृद्यावन
तेनशिरसासप्रणयंप्रतिजग्राह।कृतातिथ्यश्चतयाद्वितीयशिलातलोपविष्टश्चान्नेणभिवत्तमानंक्षितावात्मक्रमेणपरिपृष्टोदिग्विजयादारभ्य।
किन्नरमिथुनानुसरणप्रसंगेनागमनमात्मनःसर्वमाचचक्षे।विदितसकलवृत्तांताचोत्थायसाकथकाभिक्षाकपालमादायतेषामायतनत
रूणांतलेषुविचचार।अथाचिरेणैवचतस्याःस्वयंपतितैःफलैरपर्यन्तभिक्षाभाजनंआगत्यचतेषांफलानामुपयोगायनियुक्तवतीचंद्रापीडं।आ ५४
सीच्चतस्यचेतसिनास्तिखल्वसाध्यंनामतपसां।किमतःपरमाश्चर्यंयदव्यपगतचेतनाःसचेतनाइवास्यैभगवत्यैसमुत्सृजंतःफलान्यात्मानमु
गृहस्तुपयांतिवनस्पतयः।चित्रमिदमालोकितमस्माभिरदृष्टपूर्वमित्यधिकतरोपजातविस्मयश्चोत्थायतमेवप्रदेशमिंद्रायुधमानीयात्तपर्या
णंनातिदूरेसंयम्यनिर्झरजलनिर्वर्तितस्नानविधिःसाद्यमृतरसमधुरास्वादान्युपभुज्यफलानिपीत्वाचतुषारशिशिरंप्रश्रवणजलमुपस्पृश्यैकान्ते
त्स्मवदवनच्छेयावत्तयापिकन्यकयाकृतःफलजलमूलमयपेयाहारोरेणुप्रणायः।कृतपरिसमापिताहारांनिर्वर्त्तितसंध्योपचितांचारांशिलातलेवि

का॰द॰ तत्र चोपविष्टां निभृततनीतिमुपसृत्य नातिदूरे समुपविश्य मुहूर्त्तमिव स्थित्वा चंद्रापीडः सविनयमवादीत्। भवेगेनित्वत्प्रसादप्राप्तिप्रो।
८८ त्साहितेन कौतूहलेनाकुलीक्रियमाणो मानुषतासुलभो लघिमा बलादनिच्छंतमपि मां प्रश्नकर्मणि नियोजयति जनयति हि प्रभुप्रसादो लवो
पि प्रागल्भ्यमधीरप्रकृतेरपि। स्वल्पाप्येकदेशावस्थानेकालकला परिचयमुत्पादयति अल्पोप्युपचार परिग्रहः प्रणयमारोपयति तदिदानी
तिखेदकरमिव ततः कथनेनात्मानमनुग्राह्यमिच्छामि। अस्ति महद्भवद्दर्शनात्प्रभृति मे कौतुकमस्मिन्विषये मरुतामृषीणां गंधर्वाणां गुह्यका।
नामप्सरसां वा कुलमनुगृहीतमनया भगवत्या जन्मना किमर्थं वास्मिन्कुसुमसुकुमारे नवे वयसि व्रतमिदं गृहीतं क्वेदं वयः क्वेयमाकृतिः क्व चायं लावण्या
तिशयः क्वेयमिंद्रियाणामुपशांतिरत्यद्भुतमिव मे प्रतिभाति किं च भिन्नं वा नेकसिद्धसाध्यसंबाधानि सुरलोकसुलभान्यपहाय दिव्याश्रमपदानि
एकाकिनी वनमिदममानुषमधिवससि कश्चायं प्रकारो यदेतैरेव पंचभिर्महाभूतैरारब्धमीदृशं धवलतां धत्ते न च शरीरं नेदमस्माभिरन्यत्र दृष्टमश्रु राम
तपूर्वं चापनयतु नः कौतुकमावेदयतु च तत्रभवती समस्तमिदमित्येवमभिहिता सा किमप्यंतर्ध्यायंती तूष्णीं मुहूर्तमिव स्थित्वा सस्थूलस्थूलैरंतर्गतां हृदयशुद्धि ८८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मिवादायनिर्गच्छन्द्गिरिरिंद्रियप्रमादमिवविपर्यंग्लिः तपोरसनिस्पंदमिवश्रवंतीर्लोचनविषयंध्रुवलिमात्नमिवउवीक्ष्यत्यपातयंक्षिरद्बाष्पैरमलक
पोलस्थलस्खलितैरवशीर्णहारमुक्ताफलनतरलपातैरश्रुवर्षैर्वितन्वती वल्कलावृतकुचशिखरानजर्जरितशीकरैरश्रुसिरामीलितलोचनानिः
श्वसंतेरोदितुमारेभेतांचप्ररुदितांदृष्ट्वाचंद्रापीडस्तत्क्षणमचिंतयत् अहोदुर्निवारतयाव्यसनोपप्लवः यदीदृशीमप्याकृतिमनभिभवनीयामा
त्मीयांकुर्वंतिसर्वथानतुकंचनस्पृशंतिशरीरधर्माणउपतापाः बलवतीहिद्वंद्वानांप्रवृत्तिः इदंचापरमधिकतरमुपजनितमांतिमहत्त्वमनसिमे
कौतुकमस्याबाष्पसलिलपातेनतत्प्रथमालीयमानाशोककारणेनदुर्लक्षीकियंतेएवंविधाम्रतयः नहिदुर्निर्घातपातानामभिहताचलंतिवसुधेतिसंच
चिंत्यकृतहलप्रशोकस्मरणहेतुताउपगतमपराधिनमिवात्मानमवगच्छन्नुत्थायप्रस्रवणाद्दंजलिनामुखप्रक्षालनोदकमुपानिन्ये साचमंद
वरोधादविच्छिन्नबाष्पजलधारासंतानापिकिंचित्कषायितोदरेप्रक्षाल्यलोचनेलोलोपांतेवदनमपमृज्यदीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यशनैःप्रत्यवादी
त् राजपुत्रकिमनेनातिनिष्ठुरहृदयायाममामंदभाग्यायाजन्मनःप्रभृतिवैराग्यवृत्तांतेनाश्रवणीयेनश्रुतेन तथापियदिमहत्कौतूहलंतत्क

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं थयाभिश्रूयतामेतत्प्रायेणकल्याणाभिनिवेशिनःश्रुतिविषयमापतितमेवयथा।विबुधसद्मसुअप्सरसोनामकन्यकाःसंतीति।तासांचचतुर्दश
५५ कुलानिएकंभगवतःकमलयोनेर्मनसःसमुत्पन्नंअन्यद्वेदेभ्यःसंभूतमन्यदग्नेरुद्भूतंअन्यत्पवनात्प्रसूतंअन्यदमृतान्मथ्यमानादुद्गतंअन्यज्जला
ज्जातंअन्यदर्ककिरणेभ्योनिर्गतंअन्यत्सोमरश्मिभ्योनिपतितंअन्यद्भूमेरुद्भूतंअन्यत्सौदामिनीभ्यःप्रवृत्तंअन्यन्मृत्युनानिर्मितंअपरंमक
रकेतुनासमुत्पादितंअन्यच्चदक्षस्यप्रजापतेःप्रभूतानांबह्वीनांकन्यानांमध्येद्वेसुतेमुनिररिष्टाचबभूवतुः।ताभ्यांगंधर्वैःसहकुलद्वयंजातंएवमे
तान्येवचतुर्दशकुलानिगंधर्वाणांतुदक्षात्मजाद्वितयसंभवंतदेवकुलद्वयं।अत्रमुनेस्तनयश्चित्रसेनादीनांपंचदशानांभ्रातॄणामधिकोगु
णैःषोडशश्चित्ररथोनामसमुत्पन्नःसकलत्रिभुवनप्रख्यातपराक्रमोभगवतामघवतासमसुरमौलिमालालालितचरणनलिनेनाखंडलेनसुहृ
द्भावेनोपबृंहितप्रतापःसर्वेषांगंधर्वाणामाधिपत्यमखिलतामरीचिनिचयमेचकितेनबाहुनासमुपार्जितंशैशवएवप्राप्तवान्।इतश्चनाति
दूरेतस्माद्भारतवर्षादुत्तरेणानंतरेकिंपुरुषनाम्निवर्षेपर्वतोहेमकूटोनामनिवासः।तत्रैवतद्भुजदण्डपरिपालितान्यनेकानिगंधर्वस्पश ५५

तसहस्राणिप्रतिवसंतितेनैवेदंचैत्ररथंनामातिमनोहरंकाननंनिर्मितमिदंचाच्छोदाभिधानमतिमहत्सरःखनितं।अयंचभवानीपतिरु
परिचितोभगवान्।अरिष्टायास्तुपुत्राणांतुंबुरुप्रभृतीनांसोदर्याणांचत्वांरश्चेष्ठोहंसोनामगंधर्वस्यद्वितीयंगंधर्वराजेनचित्ररथेनाभिषिक्तोबाल
एवराज्यपदमासादितवान्।अपरिमितगंधर्वबलपरिवारकस्यापिमपवर्गीरिरधिवासः।यत्तुतस्मोममृतसंभूतानामप्सरसांकुलंतस्माद्द्वि
रजनांउमारगालितेनसकलेनेवरजनिकरकलाकलापमावर्णेपतनिर्मितात्रिभुवननयनाभिरामाभगवतीद्वितीयेवगौरीगौरीतिना
म्नाहिमकरकिरणावदातवर्णाकन्यकाप्रसूतानांचद्वितीयाद्गंधर्वकुलाधिपतिर्हंसोमंदाकिनीमिवक्षीरसागरःप्रकरणमकरोत्।सावक
न्यकापदांतामकरकेतुनेवरतिःशरत्समयेनेवकमलिनीहंसेनसंयोजितासदृशसमागमोद्येनमिलनेनमहतीमुदमुपद्धितवतीनिखिल
तंत्रस्वामिनीचतस्यासदत्रातस्येश्वनादृशयोर्महात्मनोर्महताक्लेशेणाभिलाषेणकालेनचकेवलमनेकदुःखसहस्रजननमहमेकैवात्मा
जासमुत्पन्नाहृतवदुत्तमपत्यस्यातत्क्षहर्षोवालिनलोचनेनैसवंक्तलिमजन्मातिरिक्तेनमहोत्सवेनमज्जन्माभिनंदितवान्।अथवामेवदशमे

पि२ का०दं ९० ह निरूतपर्यंतसमाचारो महाश्वेतेने नियथार्यमेवनामकृतवान् सा हं पितृभवने बालतया कलमधुकरप्रलापिनीं वीणां गृहीत्वा गंधर्वाणामंकादंकं सं
चरंती अविहितस्नेहशोकाया मम मनोहरं शैशवमतिनीतवती क्रमेण च कृतं मे वपुषि वसंत इव मधुमासेन मधुमास इव नवपल्लवेन नवप
सु२ ल्लव इव कुसुमेन कुसुम इव मधुकरेण मधुकर इव मदेन नवयौवनेन पदं अथ विजृंभमाणनवनलिनवने शुभ्रकठोरस्तकलिकाकलापकृत
काशुकोत्कलिकेषु कोमलमलयमारुतावतारतरंगितानंगध्वजांशुकेषु मदकलितकामिनीगंडूषसीधुसेकपुलकितबकुलेषु मधुकरकुल
कलंककालीकृतकालेयकुसुममुकुलेषु अशोकतरुताडनरणितरमणीयनूपुरझंकारमुखरेषु। बकुलपरिमलपुंजितालिजालमं
जुसिंजितावतंसितकदंबसहकारेषु विकसितनवकेतकीधूलिकाबालुकापुलिनधवलितधरातलेषु मधुमदविडंबितमधुकरकादंबकसंबाध्यमा
नलताद्रोलेषु उत्फुल्लवल्लीलीयमानमत्तकोकिलोल्लासितमधुमासाकरोद्दाममदुर्दिनेषु प्रोषितजनजायाजीवापहारकेषु मन्मथास्फालितचा
पवलयस्फुटितपथिकहृदयरुधिरार्द्रमार्गेषु अविरलपतत्कुसुमशरपतत्रिपत्ररुंकारबधिरीकृतदिङ्मुखेषु दिवापि प्रवृत्तांतर्हृदयानंदके कुसुमकमा ९०

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

क्षे त्रैलोक्यं मागतवान् गवत्या पार्वत्या त

म्भारितशोभं सोऽहमभिनवनलिनकुमुदकुवलयकल्हारमिदमच्छोदसरः स्नातुमस्यामभंदशिलातलेषु विलिखितानि मसृणभित्तिरिहानि पांसुमि
मंसंकुलपदमंडलाउमितश्च निश्चणाम सुदक्षिणाउच्चै देकश्चतिबिंबकानि वृंदनोमो पांतरं तदेवकुसुमजर्जरकुसुमोपहाररम्योऽयं लतामंडपः परभृतन
खकोटिपाटितकुसुमवृंतनालविवरविगलितमकरंदसिक्तामूलाः सुसुष्यितोयं तरुः उन्मदमधुकरकलकलाकलितभुजंगमुक्ततलाशिशिरेयं चंदनवनवी
थिका विकचकुसुमपुंजपातसूचितवनदेवतापुष्पवालनशालनेयं लतादोलावहलकुसुमरजःपटलमध्यकलहंसपदलेखमातिरमणीयमिदं तीर
तरुतलमिति स्निग्धमनोहरतरो हेश दर्शनलोलाक्षिप्तहृदयं । मदनमखीजनेन वावरां एकस्मिंश्च प्रदेशे मकरमलयानिलोपनीतं निर्झरविकसिते
पिकाननेप्रतिस्रुतान्यकुसुमपरिमलं विसर्पितं श्रुतिसुरसितया अलिपंतमिव स्परयंतमिव घ्राणेंद्रियं अहमहमिकया मधुकरकुलैरनुबध्यमानं नीं दूरा
तरर्वमि माघ्रातुमपि लोको वितं कुसुमगंधमघ्रासिषं कुतोयमुपसर्पतीति सश्च पादश्रद्धकुतूहला चक्षु कुलितलोचनतातेन कुसुमगंधेन मधुकरनिकुरंबाकृष्यमा
णा कोकुतलात् तरलतालत्या किंकतरज्ञाततत्परमलिमंकारारुरुचमरः कलहंसानिकाति चित्राश्चानि गत्वा हरडता आर्द्रानेंश्च नीकृतमदनशोककुचिकरं वसंतमिव

कादं
८१

तपस्यंतंअखिलमंडलप्राप्यमीशानशिरःशशांकमिवधृतव्रतंअभ्रमलोचनंशीवकर्डकामंकाममिवसनियमंअतितेजाधितपाअवलतडिल्लताप

ञ्जरमग्नगगनमिवग्रीष्मदिवसंदिवसकरमंडलोदरप्रविष्टमिवज्वालज्वलनज्वालाकलापमध्यस्थितमिवविलसमानंउत्प्रिषंतपावकुलवकुलयादीपका

लोकपिंगलयादेहप्रभयाकपिलीकृतकाननंकनकमयमिवतंप्रदेशंकुर्वाणंरोचनारसतुलितकंजकेसरायमानजुकुमारपिंगसजटंडाणपपताकाय

मानयासरस्वतीसमागमोत्कंठाकृतचंदनलेखयेवललाटिकयावालपुलिनलेखयेवगांगप्रवाहमुद्वहमानंअत्यायततयालोचनमयमिवनाभि

वग्रथिताक्षहृतंसर्वहरिणीरिवदत्तलोचनशोभामंविलाग्रंप्रायतांतुंगघ्राणवंशंअप्राप्तहृदयप्रवेशेननवयौवनरागेणेवसर्वात्मनापाटलीकृताधर

रुचंअभिनवाङ्कुरस्फटिकवाद्यनासादितमधुकराङ्गनप्रसरित्रेपविलासमिववालकमलमाननंदधानंअनंगकार्मुकगुणेनेवकुंडलीकृतेनतपस्तडागकमलि

नीमृणालेनब्रह्मसूत्रेणोपवीतेनालंकृतंपकेनमनाथवकुलफलाकारेकमंडलुंअपरेणामकरेकेतुविनाशशोकरुदितायारतेरिवबाष्पजलविंदुनिकरैरचितां ८१

स्फटिकघटितरुद्राक्षमालिकांकरेणाकलयंतंअनेकविद्यापगासंगमावर्त्तयानाभिमुद्रयोपशोभमानंसंवर्त्तनीनिवेशस्तनमध्यमोदांभकारस्मायमानपदवीमि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वीजनरजोलेखाश्यामलेनारोमराजिमुद्रेणानतनीयसीं विभ्राणं आत्मतेजसा विजित्य सवितारमागृहीतेन परिवेषमंडलेनेव मौंजामेखलागुणेन परिक्षित
जघनभागं अभ्रगंगास्रोतोजलप्रक्षालितेन जरच्चकोरलोचनपुटपाटलकान्तिना मंदारवल्कलेनापपादितवरप्रयोजनं अलंकारमिव ब्रह्मचर्यस्य यौवनं संभ्रांत
मिव धर्मस्य विलासमिव सरस्वत्याः स्वयंवरपतिमिव सर्वविद्यानां संकेतस्थानमिव सर्वश्रुतीनां निदाघकालमिव माषाढहिमसमयकाननमिव स्फुटित
प्रियंगुमंजरीगौरमकमासमिव कुसुमधवलतिलककृतिभूषितमुखं आत्मानुरूपेण वयसा परेण देवतार्चनकुसुमोच्चिन्वता तापसकुमारेणानुगतमति नि५
मनोहरं स्नानार्थमागतं ॥ मुनिकुमारकमपश्यम् ॥ तेन च कर्णावतंसीकृतां वसंतदर्शनानंदितायास्मितधवलामिव वनश्रियामलयमारुतागमनार्थला
जांजलिमिव मकरंदमासवयौवनलीलामिव कुसुमलक्ष्म्याः स्वरतपरिश्रमस्वेदजलकणजालकावलीमिव रतेः मधुकरचित्रितचामरपिंछिकामिव मनोभवगज
स्यामकरंदकरकाकुलकलितसारिकाकृतिकारंभवकाडकारिणीमसृतविंदुनिस्यंदिनीमहमेवं संवीं कुसुममंजरीमद्राक्षं ॥ अस्याः परिमलेन च्युतकुसुमामोदोन
च्युतं परिमलमनसा निश्चित्य ततपोधनमुदानमीक्षमाणास्तदमवितथं च महोरूपातिशयनिःपादनोपकरणकोशस्याकीदृशा तविधातुः यदि सुवना
कृतं रूपसंभारं ॥ भगवतं कुसुमायुधस्यात्यायुतदाकारातिरिक्तरूपराशिरयमपरो मुनिमायामयो मकरकेतुरुत्पादितः मध्ये च सकलजगन्नयनानंदकरं श॥

सिर

कादं ८२ शिविंवं विस्वयन्तालक्ष्मीलीलावाससवनानिकमलास्टिज नाप्रजापतिनाप्रथमं मेतदाननाकारकरणकौशलाभ्यासएवकृतः। अन्यथाकिमिवंहि

सहस्रशक्षकृविरचश्रीकारणं। अलीकंचैदंएथाकिसेलेपेकलाःकलाःकलावतोवकुलपक्षेक्षीयमाणस्यक्षुण्णानाञ्चारश्मिनारवि राधिवतीतिंन:खि तर

ल्वस्यगलस्यःसमस्तावधखि ·· माविशंतीनिकृतोन्यथाऽस्यापहारिणिक्लेशवकुलेनपासिवर्तमानस्यदंलावण्यमित्तिमेवविचिंतयं तीमामवि

चारितगुणदोषविशेषोऽरूपैकपक्षपाता ------ मक्ष्ककरीपरवशामकरोत्। उद्भासितैःसहविस्मृतनिमेषेणकिंचिदा

कुंचितयक्ष्मणाजिह्मितिततरलतरतारेणाँरोदरेणदक्षिणचक्षुषापासस्पृहमापिबंतीवकिमपिध्यायमानेवपरवशास्मीतिवदंतीवअलिखुरवंहृदयम

र्पयंतीवसबीत्मनाश्रुविशंतीवतन्मयतामिवगंतुमीहमानामनोलवालिखंतांत्रायध्वेतिशरणमिवोपयांतीदेहि हृदये अवकाशमित्यर्थंतीमिवदर्श

यंतीहाहाकिमिदमसांप्रतमिति हृदयेनमकुलकुमारीजनोचितमिदंमायाप्रस्क्तमिति जानानाप्रलवंतीकरणानांप्रवृत्तितेवलिखितेवउत्कीर्णेवसं

यतेवाकेनापिविधृतेवनिष्पंदसकलावयवातत्कालाविर्भूतेनाशिक्षितेनअनाख्येयेनस्वसंवेद्येनकेवलेनविलासमानाकिंनुरूपसंपदाकिंमनसिजेन ८२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

किमतिनवयौवनेनकिमनुरागेणवाउपहसितेनानेनकिमस्थ्येनैववाकेनापिप्रकारेणाहमपिनजानामिकथंकार्यमितित। मति चिरंआलोकयंतीउ
त्क्षिप्यनीयमानेवतत्समीपमिंद्रियैःपश्चादाकृष्यमाणेवहृदयेनपुरःप्रेर्यमाणेवपुष्पधन्वनाकथमपिप्रयत्नमात्मानमपथ्याक्षर्यंअन
तरंच मेतमदनेनावकाशमिवदातुमाहितसंतानानिरीक्ष्यःश्वाससमस्तःसातिलाघहृदयमाव्याप्तुकाममिवस्फुरितशुरवमभ्रत मवघगलंस्वे
दसलिल लवलेखाक्षालितेवागलज्जामकरध्वजशरनिकरयातनयेवाकंपतगात्रयष्टिः।तद्रूपातिशयंद्रष्टुमिवउत्तहलादालिंगनला
लसेसर्वांगेष्योनिरगाड्रोमांचजालकं।अशोभतःस्वेदांबुसाधौतेनश्रवणपुगलादिवहृदयमविशङ्गमः।आसीच्चममनसिशांतात्मानिदूरीकृत
सुरतव्यतिकरेस्मिन्जनेमांनिक्षिपताकिमितिमनार्येणासदृशमारब्धंमनसिजेन।एवंचनामातिमूढंहृदयमंगनाजनस्ययदनुरागविषयंयो
गपताम पिविचारयितुंनालंक्वेदमतितारुकरंधामतेजसातपसाचकवचीकृतंजनानिनंदितानिमन्मथपरिस्पंदितानिनियतमयंमामेवम
करलोकनेनविडंब्यमानामुपहसतिमनसाविजंवेदंयद्दमेवमवगछंत्यपिनशक्नोम्यात्मनोविकारमुपसंहर्तुंअथवाप्यपिकन्यकाभ्रयामपहा।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
९३

यथ्वयस्वपद्याताः पतीत्यश्च्याश्रयनेन दुर्विनीतेन मन्मथेनोन्मत्ततांनीतानार्यानखनरहमेकायथा कथमनेन ह्रणेनाकारमुत्वालोकनाकुली
कृतमेवं अश्वतंत्रतामुपेत्यंतःकरणं कालगुणाश्च दुर्निवारतामारोपयंति मदनस्य सर्वथापापावदेवस चेतनाम्मि यावदेव वन मश्रुनेनविसाव्यनेमेम
दनउखेछित लाघवमेतन्नावदेवामात्मदेशादपसर्पणं श्रेयः कदाचिदनलिमतस्य रविकारदर्शनकुपितोयं शापाग्निज्वां करोतिमां अयं रे कोपा
हितानि जन प्रकृतिरित्य वधार्यापसर्पणाभिलाषिणापहमलवं। अशेषजन पूजनीयावेयं जातिरितिकृत्वा तदुदनाकृष्टदृष्टिरमरमवलित
पक्ष्मालमरुछ्रश्रुतनलमीपडलसितकर्णपल्लवोन्मुखकपोलमंडलमालोलालकालजालसकुसुमावतंसमंसदेशदोलायितमणिकुंडल
मुन्नंपितोन्नमितमस्तकाच्य श्चेकहस्तपल्लवमस्मैप्रणाममकरवं। अथ हस्वप्रणामायां मपिंडुलीस्य शासनतयाल गवतोमनोलवस्यांनुज ननत
यामक्रमासस्पश्चतिरमणीयतयावतस्प्रदेशस्याश्चविन पवकुलतयाचातिनवयौवनस्य च चलप्रकृतितयाचेंद्रियाणां दुर्निवारतयावविष
याभिलाषाणां चपलतयाचमनोवृत्तेः तथा भवितव्यतयाच तस्यतस्यवक्ष्मनः किंबहुनाममतावद्दोरात्म्यादस्य चेदृशस्यजोशस्य विहितत्वात

राम
९३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मपितद्विकारदर्शनापहृतधैर्येवदीपमिवपवनेनास्वरलीकृतवान्सप्रवाग्रज्ञम्नदातस्यातिन वागातस्यदर्नंप्रत्यकृतवानिवरोमोद्गमः।अनल्पकाशमति
प्रास्थितंतस्यमनसोमार्गमिवोपदिशद्भिःउरःप्ररत्नंश्वासैःवेपथुगृहीताञ्चतलंगतानेवाकंपतकरतलगतात्वमालाद्वितीयेवकर्णावतंसकुसुमम
ञ्जरीकपोलतलासंगिनीममदृश्यतस्वेदसलिलसीकरजामद्दर्शनप्रीतिविस्तारितस्यलोचनान्तरलतारकस्यपुंडरीकमयमिवतत्सदृशासुपदर्शयि
तालोचनयुगलस्यविसर्पितिरश्मिसंतानैर्यदृच्छयापाद्वोदसलिलमपहायविकचकुवलयवनैरिवगगनतलमस्तृतपूत्रितैररुध्यंतदशदिशः।तथाच
तस्यातिप्रकटयाविकृत्याद्विगुणीकृतमदनावेशान्तरेणमहामवर्णनयोग्यंकामस्थवद्धामनुतवान्।इदंचमनस्यकरोच्चानेकसुरतसमागमोल्लास्यल
लोपदेशोपाध्यायोमकरकेतुरेवविलासानुपदिशति।अन्यथाविविधरसासंगललितेस्त्रीहृदयेव्यतिकरेष्वप्रविष्टेषुबुद्धिरस्यजनस्यकुतस्त्यमन
ल्पप्रकृतीरतिरसनिस्यंदमिववहंतीअस्तनमिवर्षतीमदनाकुलितेवखेदालसेवनिद्राजडेवआनंदतरंमंथरोत्तारसंचारिणीअनिभृतपक्ष्मलताविला
लाभिनीदृष्टिःउत्तरोत्तरमतिनैपुणयंयहकृपैवानन्तरमेवमंत्रगतोहृदयाभिलाषःकथ्यतेप्रसरावोपस्थितंद्वितीयमस्यसहस्वरंतुनिवालकं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं प्रणामपूर्वकमपृच्छं।भगवन्किमभिधानःकस्यचायंतपोधनयुवाकिंनाम्र स्य रोरियमनेनवतंसीकृताकुसुममंजरीजनयतिहिमेमनसि
९४ महत्कौतुकमस्याःसतुत्यपरिमलावासणसौरभतोयमनाघ्रातपूर्वोगंधरतिसतुमामीषद्विहस्याब्रवीत्बालेकिमनेनपृष्टेनप्रयोजनंअथकौतुकमा
वेदयामिश्रूयतांअस्तिखलुसकलत्रिभुवनप्रख्यातकीर्त्तिरत्युदारतयासुरासुरसिद्धवृंदवंदितचरणःभगवान्महर्षिर्दिव्यलोकनिवासीश्वेतकेतु
र्नामतस्यभगवतःसुरासुरलोक सुंदरीहृदयानंदकरमशेषत्रिभुवनसुंदरंअतिशयितनलकूबरंरूपमासीत्।सकदाचिद्देवतार्च्चनायकमलान्यु
द्धर्तुंऐरावतमदविंडवडूकंडिंकिर्शतरवचितजलांहरहसितश्वेतसंमंदाकिनीमवततार।अवतरंतंचतंतदाकमलवनेषुसंततसन्निहिताविकचसह
स्रपत्रपुंडरीकोपविष्टादेवीलक्ष्मीरदर्शत्तस्यास्तमवलोकयंत्याःप्रेममंदमुकुलितेनानंदबाष्पजलतरतरंगतरलतारेणलोचनयुगलेनरूपमास्वादयंत्या ९४
श्चेतसिकारंजनमंथरसुखविभ्रमहस्तपल्लवायामन्मथविकृतंमनआसीत्।आलोकनमात्रेणैवसमासादितसुरतावसानसुखायाःप्राप्तिमिन्नेवासनीकृतपुं
डरीकेकृतार्थतापिआसीत्।तस्माच्चकुमारःसमुदपादितनमुत्संगेनादायसाभगवन्गृहाणतवायमात्मजइत्युक्त्वातस्मैश्वेतकेतवेददौ।असावपिबालजनो। चिताःसर्वाः
क्रियाःकृ

त्वात्तस्य पुंडरीकसंभवतया तद्देवपुंडरीक इति नाम चक्रे । प्रतिपादितव्रतं च तं माऽगृहीतसकलविद्याकलापमकार्षीत् । सोयं । इयं च सुरासुरैर्मथ्यमानात्क्षी
रसागराउद्भूतः पारिजात नामा पादपस्तस्य मंजरी । यथा चैषा व्रतविरुद्धमस्य श्रवणसंसर्गमासादितवती तदपि कथयामि । अद्य चतुर्दशीति रु
द्रं भगवंतमंबिकापतिं कैलासगतमुपासितुममरलोकान्मया सह नंदनवनसमीपेनायमभ्रगसरिन्निर्गत्य माद्यन्मक्षमांसललक्ष्मीदत्तललितहृष्टावल
वयावकुलमालिकामेखलया कुसुमपल्लवग्रथिताभिराजानुलंबिनीभिः कंठमालिकाभिर्विरचितराद्धादितविग्रहया नवचूतांकुरकर्णाशिरयाद्यासव
पानमत्तया नंदनवनदेवतया पारिजातकुसुममंजरीमिमामादाय प्रणम्याभिहितो भगवन् सकलत्रिभुवनदर्शनाभिरामाया सर्वाकृतेरस्याः सदृशोय
मलंकारः प्रसादक्रियतामियमवतंसविलासदुर्ललितहसिता समारोप्यतां श्रवणशिखरं व्रजतु सफलतां जन्म पारिजातस्येत्येवमभिदधानां च अयमा
त्मनः पशुतिवादत्रपया वनमितलोचनं मामना हत्यैव गांतुं प्रवृत्तः । मयापि च तामनुयांतीमालोक्य कोदोषः सखे क्रियतामस्याः प्रणयपरि ग्रह इत्यभिधाय वला
दियमनिच्छतोप्यस्य कर्णशरीरकृता तदेतत्कात्स्यैनि योऽयंपाचेऽयं यथा वास्य श्रवणशिखरं समारूढा तत्सर्वमावेदितं इत्यभिदधति तस्मिन् सतपोधन मवादि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

विडपदर्शितस्मितामामवादीत्। कुतूहलिनिकिमनेनप्रयासेनयदिस्वरतिपरिमलाश्लाघ्यतामित्युक्त्वासमुपसृत्यात्मीयाच्छ्रवणादपनीयक
लैरलिकुलक्वणितैःप्रार्थनामिवमदीयेश्रवणपुटेतामकरोत्।ममतुतत्करतलस्पर्शलोभेनतत्क्षणमपरमिवपारिजातकुसुम
मवतंसस्थानेपुलकमासीत्। तस्यापिमत्कपोलस्पर्शसुखेनतरलीकृतांगुलिजालकात्करतलादक्षमालांलज्जयासहगलितामपिनाज्ञासीत्।
अथाहंतामसंप्राप्तामेवधरणितलमक्षमालांगृहीत्वासलीलंतत्कंठपाशसंदानिततकंठग्रहसुख मिवानुभवंतीदर्शितापूर्वहारलीलांकंठाभरणताम्
नयंतीस्वयंभूतेचव्यतिकरेछत्रग्राहिणीमामवोचत्भर्तृदारिकेस्नातादेवीप्रत्यासीदतिगृहगमनकालःसत्क्रियतांमज्जनविधिरिति।अहंतुतेनतस्यावचने
ननवग्रहकरिणीवप्रथमांकुशपातेनानिच्छयाकथंकथमपिसमाकृष्यमाणातन्मुखलावण्यामृतपंकमग्ना मिवकपोलपुलककंटकजालकलग्ना
मिवमदनशरशलाकाकीलितामिवसौभाग्यगुणस्यूतामिवअतिकृच्छ्रेणदृष्टिमाकृष्य।स्नातुमुदचलम्उच्चलितायांचमयिद्वितीयोमुनिदारकस्तथावि
धंतस्यधैर्यस्खलितमालोक्यकिंचित्प्रकटितप्रणयकोपइवाब्रवीत्।सखेपुंडरीकनैतदनुरूपंभवतः।क्षुद्रजनक्षुण्णःएषमार्गःधैर्यधनाहिसाध १५५

वः किंयः कश्चित्प्राकृत इव विलाववीलयंतमात्मानं न रुणत्सि। क्व तत्स्वापर्हीयमाणेंद्रियोपप्लवः। क्व ते नास्यैवं कृतः। क्व ते तद्धैर्यं। क्वासाविंद्रियज
यः। क्व तद्वशित्वं चेतसः। क्व सा प्रशांतिः। क्व तत्कुलक्रमागतं ब्रह्मचर्यं। क्व सा सर्वविषयनिरुत्सुकता। क्व ते गुरूपदेशाः। क्व तानि श्रुतानि। क्व ता वै
राग्यबुद्धयः। क्व तदुपभोगविद्वेषित्वं। क्व सा सुखपराङ्मुखता। क्वासौ तपस्यभिनिवेशः। क्व सा भोगानामुपर्यरुचिः। क्व तद्यौवनानुशासनं। सर्व
था निष्फला प्रज्ञा। निर्गुणो धर्मशास्त्राभ्यासः। निरर्थकः संस्कारो। निरुपकारको गुरूपदेशविवेको। निःप्रयोजना प्रबुद्धता। निःकारणं ज्ञानं। यदत्र
भवादृशा अपि रागाभिषंगैः कलुषीक्रियंते प्रमादैश्चाभिभूयंते। कथं करतलाद्गलितामपहृतामक्षमालामपि न लक्षयसि। अहो विगतं चेतनत्वं। अप
हृता वा मेयं। इदमपि तावद्विक्रियमाणमनयानार्यया निवार्यतां हृदयमिति। एवमभिधीयमानश्च तेन किंचिदुपजातलज्ज इव प्रत्यवादीत्। सखे
कपिंजल किं मामन्यथा संभावयसि। नाहमेवमस्या दुर्विनीतकन्यकायाः मर्षयाम्यक्षमालाग्रहणापराधमिममित्यु मिथ्यापालीककोपकांतेन
प्रयत्नविरचितलीलाभ्रूभृकुटिभीषणेन वदनेन निलाव्यस्फुरिताधरेणा मुखेंदु नामामवदत्। चपले प्रदेशादस्मादिमामक्षमालामदत्वा पदात्पदम

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं.
८१ पिनद्धांतथास्थितांतत्रकृत्वाहमात्मकंठवान्मकरध्वजलास्यारंभलीलाश्च्युतांजलिंवेकावलीसगावश्चस्थितामक्षमालेतिमत्सुखासक्ताहृष्टेःस्वहृदय
स्यास्यप्रसभंरितेपाणौनिक्षायश्वेदसलिलम्नातादिवनंष्वावमवातरांउच्छायवकथमपिप्रयत्ने ननिम्नगेवप्रतीपंनीयमानासखीजनेनवलादंव
यासहतमेवचिंतयंतीस्वभवनमयासिषंगत्वाचप्रविश्यकन्यांतःपुरंततःप्रभृतितद्विरहविकलाकिमागतास्मिकिंतत्रैवस्थितास्मिकिमेकाकि
ना४ न्यस्मिकिंतत्स्त्रीमस्मिकिंप्रशांतालापास्मिकिंजागर्मिकिंसुप्तास्मिकिंरोदिमिकिंनरोदिमिकिंदुःखमिदंकिंसुखमिदंकिमुत्कंठेयंकिंव्याधिर
यंकिंव्यसनमिदंकिमुत्सवोयंकिंदिवसएषकिंनिशेयंकानिरम्याणिइतिसर्वंनावागच्छंअविज्ञातमदनवृत्तांताचक्वगच्छामिकिंकरोमिकिं
पश्यामिकिमालपामिकस्यकथयामिकोस्यप्रतीकारइतिसर्वमेवनाज्ञासिषंकेवलमारुह्यकुमारीप्रासादंविसर्जितसखीजनंद्वारिनिवारिताशे
षपरिजनप्रवेशासर्वव्यापारानुत्सृज्यएकाकिनीमणिजालगवाक्षनिहितमुखीतामेवदिशंतत्सनाथतयाप्रसाधितामिवकुसुमितामिवमहा ८१
रत्ननिधानाधिष्ठितामिवअमृतरससमुद्रसागरपूरप्लावितामिवपूर्णचंद्रोदयालंकृतामिवदर्शनीयतमामीक्षमाणातस्माद्दिगंतरादागच्छंतमपि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लमपिवनकुसुमपरिमलमपिशकुनिध्वनिमपितद्वार्तां॥ प्रत्युमीहमानानातद्वतायतपःपरिक्लेशायापिस्पृहयंतीनतसीत्येवगृहीतमौनव्र
तास्मरजनितपक्षपाताचतस्यरिग्रहान्मुनिवेषस्याग्राम्यतांतदास्यदतयायौवनस्यचारुततांतद्बुवणसंपत्त्यापारिजातकुसुमस्यमनोहरतां
तान्निवासात्सुरलोकस्यरम्यतांतद्रूपसंपदाकुसुमायुधस्यदुर्जयतामध्यारोपयंती॥ ततःकमलिनीवसवितुःसागरवेलेवचंद्रमसोमयूरी
वजलधरस्यतस्यैवासिसुखीतथैवतांतद्विरहादुरजीवितोऊमरक्वावलीमिवाक्षावलींकंठेनोद्वहंतीतथैवचतयाशक्ततद्हस्यालापय
वकर्णलिम्नपारिजातयातथैवचतेनतत्करतलस्पर्शसुखजन्मनाकदंबमुकुलकर्णशिरायमाणेनरोमांचेनकंटकितैककपोलफलका
निष्पंदमतिष्ठं॥ अथतांरत्नकरंकवाहिनीमदीयातरलिकानाममयैवसहागतानानाश्नातुमासीत्सापश्चाच्चिरादागत्यतथावस्थितांशनै
र्मामवादीत्॥ तर्तृदारिकेयोतौतापसकुमारकौदिव्याकारावस्मात्सिरसोदमरस्नीरेहर्षेणतयोरेकोपेनतत्कंडहिल्तुरियमवतंसीकृताकुर
तरुकुसुममंजरीमत्तस्मादहिनीयादात्मनोरहश्चदर्शनमितिनिश्चितपदंकुसुमितलतासंतानगहनांतरेणोपसृत्यमामागछंती
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दृष्टस्ततो भर्तृदारिका सुदक्षिणाप्रणीता । बाले केयं कथय कन्यका कस्य वापत्यं किमभिधाना क्व गच्छतीति मयोक्तं एषा खलु भगवतः शीतभानोरंशु
संभूतायामप्सरसि गौर्यां समुत्पन्ना देवस्य सकलगंधर्वचक्रचूडामणिशलाकाशिखरोल्लेखमसृणितचरणनखचक्रस्य प्रणयप्रसुप्तगंध
र्वकामिनी कपोलपत्रलतालांछितभुजमरुशिखरस्य पादपीठीकृतलक्ष्मीकरकमलस्य गंधर्वाधिपतेर्हंसस्य दुहिता महाश्वेता नाम
गंधर्वाधिवासहेमकूटमचलवरमभिप्रस्थितेति कथिते च मया किमपि स्मृत्वा मिव स्थित्वा विगतनिमेषेण चक्षुषा चिरमिव वीक्षमाणो मा
मानुनयमर्थितामिव दर्शयन्नन्तराह । बालिके कल्याणी नितान्तवाविसंवादिन्य चपलाबालसावेष्याकृतिरियं न करोषि मे वचनमेकमस्यर्थ
मानेति । ततो मया सविनयमुपरचिताञ्जलिपुटया दर्शितादरमभिहितो भगवन्कस्मादेवमभिधत्से काहं महात्मनः सकलत्रिभुवनपूज
नीयाद्यादृशाः पुण्याः पवित्रा निखिलकल्मषापहारिणीमस्मद्विधेषु दृष्टिमपि न पातयन्ति किं पुनराज्ञां तद्विश्रब्धमादिश्यतां कर्तव्यं श्रनुष्ठेय १९८
तामयं जनं नयति । एवमुक्तश्च मया स्नेहसखीमिवोपकारिणीमिव प्राणप्रदामिव दृष्ट्या मानयन्निमं द्वितीयं निकटवर्तिनि समालपादपात्पल्लवमादाय

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

निष्ठीव्य तरुशिलातले गंधगजमदसुरभिपरिमलेन रसेन उत्तरीयवल्कलैकदेशाद्विपाट्य
दक्षिणकांबुहस्तकम लकनिष्ठिकानखशिखरेणालिलिख्य स्वयं पत्रिकामियं तस्यै कन्यकायै प्रछन्नमेकाकिन्यै देयेत्यर्पितवानि।
त्पत्वा च सा तां तांबूलवाहिनी दाक्षिण्य तामदर्शयत्। अहं तु तेनैतरन्नसंवर्धिनालापेन शंखमयेनापि स्पर्शसुखमिवांतर्जनयता श्रोत्रविषयेणा
पि रोमोद्गमाडंबितसर्वांगा उपवेशेन मदनावेशमंत्रेणेवावेश्यमाना तस्याः करतलादादाय तां तमालपत्रिकां तस्यामिमामलिखितामा
र्यामपश्यं। दूरं मुक्तालतया विससितया विप्रलोभ्यमानो मे। हंसस्व दर्शिताशो मानसजन्मा त्वयानीतः। अनया च मे दृष्ट्या दिङ्मोहश्चोत्पन्न
वर्त्मनो संतमशलाकयेवांधकस्य जिह्वोद्धित्येव मूकस्य इंद्रजालिकपिछिकयेवाबभक्तिवेशो मदिरयेवोन्मत्तस्य भूतावेशक्रिययेव पिशाचस
हस्य दोषाविकारोपशमः सुतरां संक्षयत स्मरातुरस्य मे मनसः। येनाकुली क्रियमाणा दिवसकरेण विद्धलता मग्रगमं। तस्याश्चिंतायदर्शनेन रु
तमेहाश्रयणामिव अमृतसुरलोकवासामिव देवताधिष्ठितामिव लब्धवरामिव पीतामृतामिव समासादितत्रैलोक्यराज्याभिषेकामिव नयना

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं नंमुत्तंतसन्निहितामपिडूरस्थितदर्शनामिवअतिपरिचितामप्यपूर्वामिवसादरमानाय्यमाणासर्व्वलोकस्योपर्यवस्थितामिवपश्यंतीकपोल
९९ तलेधवलकलतासंगेऽसोपग्रहंस्पृशंतीविपरीतमिवपरिजनस्वामिसंबंधमुपदर्शयंतीतरलिकेकथयकथयंहृष्ट:किंकिमसिहितामितेनकियं
तंकालंनिवसितामितश्चकियद्दूरमस्मानसावागतेतिउनपर्यपृच्छत्।अनयैववचकथयातयासहतस्मिन्नेवप्रासादेतस्थौपुनिषिद्धाशेष
परिजनप्रवेशादिवसमत्यवाहयत्।अथमदीयेनैवहृदयेनकृतसमागमंविलग्नलोहितायतिगगनतलोपांतावलंबिनिरविबिंबेसरागदिवस
करदर्शनातुरकोयांकृतकमलशयनायामनंगातुरायामिवपंकजतांव्रजंत्यामातपलक्ष्म्यांगैरिकगिरिसलिलप्रवाहपाटलेघुकमलवनेष्वु:
समत्सुद्धायवनागजस्थेष्विवस्वंजीलवत्तुलाक्षारकिरणेषुगगनगमनायामविश्रामलालसानांरविरथवाजिनांहर्षहेषास्वप्रतिशब्दकेनमहदिवि
शतिमेरुगिरिगह्वरंवासरेऽकुलितरक्तपंकजपुटप्रविष्टभ्रमककरालाश्वरविविरहस्फुटीचक्रवाकहृदयाश्चिवप्राखविनिमालनताऽपद्मिनीष्पयासीकृतसामान्यपूर्णा ९९
लनताविवरसंक्रामितानीचपरस्परंहृदयाद्यादापविद्यमानेश्वरथांगनाम्नांयुगलेश्वसावब्जग्राहिणासमागत्याकथयश्रान्तर्दारिकेतमोऽन्तिकुमारयोरथ्यंतोद्वारि

तिष्ठतिकथयतिचाक्षमालामपहर्तुमागतोस्मीति।अहंतुनिकुमारनामग्रहणाद्देवस्थानात्स्थितापिमत्तेवद्वारदेशंसमुपजाततदागमना
शंकासमाहूयान्यतमंकंचुकिनंगच्छप्रवेशयैनमित्यादिश्य प्राहिणवं।अथमुहूर्तादिवतंतत्प्रथमरूपस्येवयौवनंयौवनस्येवमकरकेतनंमक
रकेतनस्येववसंतंवसंतस्येवदक्षिणानिलमनुरूपंसखायमृषिकुमारकंकपिंजलनामानंजराधवलस्यकंचुकिनोनुमार्गेणचं
द्रातपस्येवबालातपमागच्छंतमपश्यं।अंतिकमुपागतस्यचास्यपर्याकुलमिवसविषादमिवशून्यमिवार्थिनमिवाउपरताकृतमाकारमलक्ष
यं उत्थायचकृतप्रणामासादरंस्वयमासनमुपाहरं।उपविष्टस्यचबलादनिच्छतोपिप्रक्षाल्यचरणावुपरतस्यचोत्तरीयांशुकपल्लवेनाव्यवधाना
यांभूमौचतस्यांतिकेसमुपाविशं।अथमुहूर्तमिवस्थित्वाकिमपिविवक्षुरिवसतस्यांमत्समीपोपविष्टायांतरलिकायांचक्षुरपातयत्।अहंतुविदि
ताभिप्रायाद्दृष्टेवभगवन्नव्यतिरिक्तेयमस्मच्छरीरादशंकितमभिधीयतामित्यवोचं।एवमुक्तश्चमयाकपिंजलःसत्यवादीराजपुत्रिकिंब्रवीमि
वागेवमेनाभिसरतिवर्यविषयमवतरतिजपमालाकंदमूलफलाशिशांतोयमनिरतोमुनिजनः।क्वा यमनुपशांतजनोचितोविषयोपभोगाभि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ लापकल्पो मन्मथस्य विविधविलाससंकरो रागसायः प्रपंचः। सर्वमेवानुपपन्नमालोकयता किमास्थितं दैवेन। अथवा नैव खलूपहासास्पदता-
१०० मीश्वरो नयति जनं न जाने किमिदं वल्कलानां सदृशं उताहो जटानां सदृशमुचितं किं तपसो ऽनुरूपं आहोस्विद्धर्मोपदेशांगमिदं। अथ स्वैरं विडंबनाके-
वलमवश्यकथनीयमिदमपरमुपायो न दृश्यते अस्य प्रतिक्रियानोपलभ्यते अस्य हरणे नालोक्यते अस्या गतिर्न्नास्ति। अकथ्यमाने च महानधर्म-
शनिपातो जायते प्राणपरित्यागेन। प्रियसखीजनाः ह्रदसवरति कथयामि। अस्मिल्लवध्याः समक्रमिव समभ्यात्तया निष्ठुरमुपदर्शितकोपेना-
भिहितमस्थानाभिधायपरित्यज्यतं तस्मात्प्रदेशादपक्रान्तमस्मि। उत्तरं च कुसुमावचयोचितं प्रदेशमहं गता। अपयातायां च तस्यां मुहूर्त्तमिव स्थि-
त्वा एकाकी किमयमिदानीमाचरतीति संजातवितर्का प्रतिनिवृत्य विटपांतरितविग्रहैव तं प्रदेशमालोकयं। यावत्तत्र नैनमद्राक्षं। असौ च मे मन-
स्येवं किंनु मदनपरायत्तचित्तः स्त्रिस्तामेवानुसरन्गतो भवेत्। गतायां च तस्यां लब्धचेतनो लज्जमानो न शक्नोति मे दर्शनपथमुपगन्तुमाहोस्वित्। १००
कुपितः परित्यज्य मां गतः ताडयमाणो मामेव प्रदेशमन्यमितः समाश्रितः स्यादिति एवं विकल्पयन्कंचित्कालमतिष्ठं। तेन तु जन्मनः प्रभृत्यनस्य

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

स्नेहेन तस्य च क्षणमप्यदर्शनेन दूयमानः पुनरचिंतयं कदाचिदेष खलु न विलक्षः किंचिदनिष्टमपं समाचरेत् न हि किंचिन्न क्रियते ह्रिया तन्न यु
क्तमेकाकिनं कर्त्तुमित्यवधार्य तमुद्देशमादरमकरवं अन्वेषमाणश्च यदा यदा नापश्यं तं तथा तथा सुहृत्स्नेहकातरेण मनसा तत्तदशोभनमाशंक
मानस्तरुलतागहनानि चंदनवीथिकालतामंडपान्सरःकूलानि च वीक्षमाणो निपुणमितस्ततो दत्तदृष्टिः सुचिरं व्यचरं अथैकस्मिन्सरःसमी
पवर्त्तिनि निरंतरतया कुसुममयइव मधुकरमयइव परभृतमयइव मयूरमयइवातिमनोहरे वसंतजन्मभूमीभूते लतागहने कृतावस्थानमु
त्सृष्टसकलव्यापारतया लिखितमिवोत्कीर्णमिव स्तंभितमिवोपरतमिव प्रसुप्तमिव योगसमाधिस्थमिव निश्चलमपि स्वधर्मात्स्खलितमेका
किनमपि मन्मथाधिष्ठितमनुरागमपि पांडुमावहंतं शून्यांतःकरणमपि हृदयनिवासिदयितं तत्स्त्रीकमपि कथितमदनवेदनातिशयं शिला
ता३ तलोपविष्टमपि मरणे व्यवस्थितं शापप्रदानतया दिवादत्तदर्शनेन कुसुमायुधेन संताप्यमानमतिनिस्पंदं तया हृदयनिवासिनीं प्रियां द्रष्टुमंतः
प्रविष्टैरिवासह्यसंतापसंत्रासप्रलीनैरिव मनःक्षोभप्रकुपितैरिवोत्क्रांतैरिंद्रियैः शून्यीकृतशरीरं निस्पंदमीलितेनांतर्ज्वलन्मदनदहनधूमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद॰ १०१

अन्विता स्यंतरेणैव प्रासांतरविवरवातायनेनेकप्रकारमनवरतमीक्षमाणशालेन वाष्पजलदुर्दिनमुत्सृजंतं आलोहिनीमधुकरप्रतानमनंगाग्नेः प्रदह
तो हृदयस्य धूमसंपत्तिमिव शिखामिवादाय निःश्वसद्भिरुच्छ्वासैः स्वरलीकृतासन्नलताकुसुमकेसरां वामकपोलस्थापनीकृतकरतलतया समुत्सर्प
द्भिरमलैर्नखांशुभिर्विमलीकृतमहाच्छचंदनरसरचितललाटिकमिव ललाटपट्टं दहंतं अचिरोपनीतपारिजातकुसुमकर्णपूरतया सशेष
परिमलामोदलोलोपसर्पिणा कलविरुतच्छलेन मदनसंमोहनमंत्रमिव जपता मधुकरकुलेन सनीलोत्पलमिव सतमालपल्लवमिव श्रवण
देशं दधानं उत्कंठाज्वररोमांचव्याजेन प्रतिरोमकूपनिपतितानां मदनशराणां कुसुमशरकेशरशल्यशकलनिकरमिवांगलग्नं बिभ्राणं द
क्षिणकरेण च स्फुरितकिरणनिकरां करतलस्पर्शसुखकंटकितामिव मुक्तावलीमविनयपताकामुरसि धारयंतं मदनवशीकरणचूर्णेनेव
कुसुमरेणुना लतारुतिराहन्यमानं आत्मरागमिव संक्रामयद्भिरासन्नैरनिलवलितैरशोकपल्लवैः स्पृश्यमानं सुरताभिषेकसलिलैरिवातिनवघ १०१
र्मस्नवकणकसीकरैर्वनधियापि सिंच्यमानं अलिनिवहनिपीयमानपरिमलैरुपरिपतद्भिश्चंपककुसुमलैर्मन्मथशरशल्यकैरिव सछमेऽंत्र मध्य

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रेणनाघ्रायमानंअतिवहलवनामोदमत्तमधुकरनिकरझंकारनिनदैर्हुंकारैरिवदक्षिणानिलेननिर्भर्त्स्यमानंमदकलकोकिलकोलाहलै
र्वसंतजयशब्दकलकलैरिवमधुमासेनाकुलीक्रियमाणंबलानवेंदुमिवपांडुतयापरिगृहीतंनिदाघगंगाप्रवाहमिवकृशिमानमागतंअं।
तर्गतानलंचंदनविटपमिवछायावंतंअस्वस्थमिवादृष्टशब्दमिवापरिचितमिवजन्मांतरमिवोपगतंरूपांतरेणेवपरिणितंआविष्टमिवग्रहगृही
तमिवोन्मत्तमिवछलितमिवांधमिवबधिरमिवमूकमिवविलासमयमिवमदनमयमिवपरायत्तचित्तवृत्तिंपरांकोटिमधिरूढस्यमन्म।
थावेशस्यानभिज्ञेयष्टीकारंतमहमद्राक्षं।अपगतनिमेषेणचक्षुषातदवस्थंचिरमुद्वीक्ष्यसमुपजातविषादोवेपमानेनहृदयेनाचिंतयंए
वंनामागतंदुर्विषहोयंमकरकेतुर्येनानेनक्षणेनायमीदृशमवस्थांतरमप्रतीकारमुपनीयः।कथमेवमेकपदेव्यर्थीभवेदेवंविधोज्ञान
राशिरहोवतमहच्चित्रंतथानामायमाशैशवाद्धीरप्रकृतिरस्खलितवृत्तिर्ममचान्येषांचमुनिकुमारकाणांस्पृहणीयचरितआसीत्।अद्यतु
स्ततरत्वपरिभूयज्ञानमवगणय्यतपःप्रभावमुन्मूल्यगांभीर्यंमन्मथेनजडीकृतः।सर्वथाडुर्लभंतंयौवनमस्खलितमितिउपस्तत्यचतस्मिन्नेव।
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१०२

शिलातलैकपार्श्वेसमुपविश्यांसदेशावसक्तपाणितलमनुन्मीलितलोचनमेवसखेपुंडरीककथयकिमिदमित्यपृछं।अथसचिरसमी
लनात्क्षामिवकथमपिप्रयत्नेनानवरतरोदनवशादुपजातारुणिमपत्तदृक्जलप्रक्षालितंउद्घाटितमिवश्रोतदनमिवषष्ठांशुकांतरि
तरक्तकमलवत्छायंचक्षुरुन्मील्यमंथरमंथरयादृष्टासुचिरंविलोक्यमांआयततरंनिश्वस्यलज्जाविशीर्यमाणविरलाक्षरंसखेकपिंज
लविदितएवतेपिकिंमांपृच्छसीतिक्लेशेनैरवदत्।अहंतुतदाकर्ण्यचिंत्यावक्षयेवाप्रतीकारविकारोयंतथापिसुहृदासुहृदसन्मार्ग
प्रवृत्तोयावच्छक्तितःसर्वात्मनानिवारणीयइतिमनसावधार्यपुनरवदम्।सखेपुंडरीकसुविदितममकेवलमिदमेवप्रष्टुमिच्छामियदेतदारब्धंस
मि३ वताकिमिदंगुरुभिरुपदिष्टंउतधर्मशास्त्रेषुपठितंउतधर्मार्जनोपायोयंउतापरस्तपसांप्रकारः।उतस्वर्गगमनमार्गोयं।उतव्रतरहस्यमिदं
किंवानराख्याताईदृशंवाकिमप्यदृष्टवानेनमन्मथहतकेनोपहासास्पदतांनीयमानमात्मानंनावबुध्यसे।मूढोहिमदनेनायास्यतेका १०२
वासुखाशासाधुजननिंदितेष्वेवंविधेषुप्राकृतजनबहुमतेषुविषयेषुबध्नातिसखलुधर्मबुद्ध्याविषलतावनंसिंचति।कुवलयमालेति श्रीनपा

प्र.स.को १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

निस्त्रिंशलतामालिंगति। कृष्णागुरुधूमलेखेति कृष्णसर्प्पमवगूहते रत्नमिति ज्वलंतमंगारमभिस्पृशति मृणालमिति दुष्टवारणदंतमुशल
मुन्मूलयति। दृष्टो विषयोपभोगेष्वनिष्टः एवंविधेष्वःसुखबुद्धिमारोपयति अधिगतविषयतत्त्वोपि कस्मात्खद्योत इव ज्योतिर्न्निर्वार्य्यमिदं ज्ञा।
नमुद्वहसि। यतो न निवारयसि प्रबलरजःप्रसरकलुषितानि श्रोतांसि वोन्मार्ग्गप्रस्थितानि नियतेंद्रियाणि न नियमयसि च दृढं चलितं सखे कोयम
नंगो नाम धैर्यमवलंब्य निर्लज्जेनामयं दुराचारस्त्वेवं वदन्न एवमेव वचनमाक्षिप्य प्रतिपक्ष्मांतरालप्ररूढबाष्पवेणिकं ससंभ्रमं च दृढं करतलेन पा। मन: ३
णौ मामवलंब्यावोचत्। सखे किं वरुणोक्तेन सर्वथास्मि दष्टोस्मि आशीविषविषवेगविषमेणानेन भोः कुसुमचापसायकानां पतितोस्मि न गोचरेसुख
मुपक्षिपते परस्परस्य चेंद्रियाणि मनो वा विघ्नते यः पश्यति वा शृणोति वा कृतमवधारयति वा। योवा श्रुतमिदं न श्रुतमिदमिति विवेक्तुमलंस।
खल्वपदेशमर्हति मम तु सर्व्वमेवेदमतिदूरायितं अवष्टंभो ज्ञानं धैर्यं प्रतिसंख्यानमित्यस्मिन्मितैषा कथा कथमप्येवमेवायमन्न विघ्नता छिद्यंत्यसवो
दूरातीतः खल्वपदेशकालः समतिक्रांतो धैर्यावसरो गताः प्रतिसंख्यानवेला अतीतो ज्ञानावष्टंभसमयः केन वाद्येनास्मिन्समये त्वं न मयि हा यो

स्था
कदं पदेष्टव्यस्तु आत्माप्रवृत्तिनिवारणं वा करणीयं । कस्याच्यस्य वा वचसि स्थातव्यं । को वा परस्त्वत्तमो मे जगति बंधुः । किं करोमि यत्र शक्नोमि निवार
१०३ यितुमात्मानमियमनेनैव वक्रेणोन्मत्तवता दृष्टः । वक्षातकृत रदानीमुपदेशकालो यावन्न प्राणा मे तावदस्य कल्याणं तो दितद्वादशदिनकरकिरणानप
तीव्रस्य मदनसंतापस्य शान्तिक्रियां क्रियमाणा मिथ्याभिपद्यतां तरवमेंगानि उत्कथ्यतरवहृदयं क्षणमतरवदृष्टिः ज्वलवेशरीरं अत्रयत्र ग्राम कालं तत्र
रोद्धु तवानित्यातिचायतत्सीमतवदर एव कुकेण्यहमेनं प्रावोधयं । पुनः पुनर्यदा शास्त्रोपदेशविशदैः सनिदर्शनैः सेतिहासैश्च वचोभिः सानुनयं
सोपग्रहं चाभिधीयमानो पि यदा ना करोत् कर्णे तदाहमचिंतयमत्र चिरमिमं यं गतो न शक्यते निवर्त्तयितुमिति इदानीं निरर्थकाः खलूपदेशाः ।
तत्प्राणपरिरक्षणे पि तावदस्य प्रयत्नमाचरामीति कृतमतिरुत्थाय गत्वा तस्मात् सरसः सरसां मृणालिकां समुद्धृत्य कमलिनीपलाशानि जललव
लांछितानि आदाय गर्त्तशैलिकषायपरिमलमनोहराणि च कुमुदकुवलयकमलानि गृहीत्वागत्य तस्मिन्नेव लतागृहशिलातलेशयनमस्याक । १०३
ल्पयं । तत्र चं तत्र च सुखनिषण्णस्य अत्यासन्नवर्त्तिनां चंदनविटपादीनां मृदूनि किसलयानि निःपीड्य तेन सुरभिणा तुषारशिशिरेण रसेन ललाटि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कामं कल्पयै। आचरणतलादंगव वींवारवयां अ स्वर्णपादपस्फुटितवल्कलविवरशीर्णेनवकरसंचूर्णा।तेन करीरे णनाम्बेदसैंकार ती२
मकरवां।उरोनिहितचंदनद्रवार्द्रवल्कलस्य पद्मसलिलसीकरनिकरस्राविणा कदलीदलेन व्यंजनक्रिया मम वृत्तिष्ठं।एवं च तु ऊरव्यदव्य न
लिनीदलशयनस्तु पकल्पयतो मुऊरस्वंदनचर्च्चामारचयतो मुऊर्मुडऽ स्वेदशीतक्रियां ऊर्व्वतः कदलीदलेन चानवरतं वीजयतः समुरस्न
मेमनसि चिंतानाभिरवत्वसाध्यं नाम भगवतो मनोभुवः कार्यं हरिणा इव वनवासनिरतः स्वतावस्तु गंधोद्गनः क्व च विविधविलासरसराशि
गंधर्व्वराजपुत्री महाश्वेता सर्व्वथा न हि किंचिदस्य दुर्घटं दुष्करमनायत्तमकर्त्तव्यं वा जगति उरवाभि स्वमवज्ञया विचरति न चायं केनापि प्रति यध
कूलयितुं शक्यते। कावा गणना सचेतनेषु पगतचेतनान्यपि संघटयितुमलं यस्मै रोचते तत्कुमुदिन्यापि दिनकरकरानुरागिणी भवति
कमलिन्यापि शशिकरद्वेषमुज्झति निशापि वासरेण सह मिश्रतामेति प्रोत्साप्यं चकार मनुवर्त्तते छायापि प्रदीपालि खं तिष्ठति तडिदपि
जलदे स्थिरतां व्रजति जरापि यौवनेन संचारिणी भवति किंवा तस्य दुःसाध्यं अपरमेवं विधो येन मां ये यं गाव गांतीय सागरस्हणलवलघुतां उप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं नीतः क्वातत्तपः क्वेयमवस्था सर्वथा निःशंकीकारे यमापदुपस्थिता। किमिदानीं कर्त्तव्यं किमाचेष्टितव्यं कं देशं प्रतिगंतव्यं किं शरणं क उपा
१३ली यः कः सहायः कः प्रकारः। का शक्तिः कः समाश्रयो येनास्यासवः संधार्यंते केन वा कौशलेन कतमया वा युक्त्या कतरेण वा प्रकारेण केन
वावष्टंभेन कया वा प्रज्ञया कतमेन वा समाश्वासेनायं जीवेदिति एतानि चान्यानि च मे विषमहृदयस्य संकल्पाः प्रादुरासन् अनन्तरं च चिंतयं
किमनया व्याययानिःप्रयोजनया चिंतया प्राणास्तावदस्य येन केनचिदुपायेन युक्तेनायुक्तेन वा रक्षणीयाः तेषां च तत्समागममेकमप
हाय नान्यः परः संरक्षणोपायो बालस्तावादप्रगल्भतया च तपोविरुद्धमनुचितमुपहासास्पदमिवात्मनो मदनव्यतिकरं मन्यमानो
नियतमेको ह्यात्मावशेषजीवितोपि नायं तस्याः स्वयमभिगमनेन पूरयति मनोरथमकालांतरक्षममवस्थायमस्य मदनविकारः सततम
भिगर्हितेनापि रक्षणीयास्म मन्यंते सुहृदसुभिः साधवः तदिति रूपणामकर्त्तव्यमप्येतदस्माकमवश्यकर्त्तव्यतामापतितं किं वा चान्यत्क्रिय
ते कान्या गतिः सर्वथा प्रयामि तस्याः सकाशं वेदयामि एतामवस्थामथ चिंतयं च कदाचिदनुचितव्यापारप्रवृत्तं मां विज्ञाय संजातलज्जोपि १३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वारयेदित्यनिवेद्यैव तस्मै तत्स्वदेशागमनव्याजं मुद्रणायागतो हं तदेवमवस्थिते यदत्रावसरप्राप्तमीदृशस्यानुरागस्य सदृशमस्मदागमनस्य
वानुरूपमात्मनो वा सदृशं चिंत्यतां तत्र च सत्यवनितेत्यवतीत्यलिखायकिमियं वक्ष्यतीति मन्मुखमासक्तदृष्टिस्तूष्णीमासीदहं तु तदाकर्ण्य सुखामृ
तमये हृदयेश्ववनिमग्नारतिमयमुदधिमिवावतीर्णा सद्दीनं दीनानुपरिवर्तमानानामसद्यमनोरथानामभिवाधिरूढा सर्वोत्सवानामतिभूमि। वयि ३
मिवाधिशयाना तत्कालोपजातया लज्जया किंचिदवनम्यमानवदनत्वादस्पृष्टकपोलोदरैर्गलितैरिवोपर्युपरिपतनाद्भुवं धदर्शितमाला
क्रमैरश्रामपक्ष्मसंश्लेषतयोपजातप्रथिमाभरैरमलैरानंदवाष्पजलबिंदुभिस्त्रसदिरावेद्यमानप्रहर्षप्रसंगात्तत्क्षणमचिंतयमादिष्टात
वदयमनंगो मामिव तं मथ्नन्नुवभ्रांतिरयमत्वयमे तेन मे संतापयता कियताप्यंशेन दर्शितानुकूलता। यदि वसत्यमिव तत्स्वेदृशी दशा ततः कि
मिव नोपकृतमनेन किं वा नोपपादितं को वानेनापरः समानो बंधुः। कथं वा कपिंजलस्य स्वप्नेपि वितथालापरतीश्वशांताकृतेरस्माद्वदनाद्गि
रामति। इदं स्वतेकिं मयापृष्टतिपत्रच्युं तस्य व्यथुरूं किमभिधातव्यं इत्येवं विचारयंत्या एव। प्रविश्य ससंभ्रमा प्रतिहारी मामकथयत् इति

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
२०४

दारिके त्वमस्य शरीरेति परिजनादुपलभ्य महादेवी प्राप्तेति । न च कृत्वा कपिंजलो महाजनसंमर्दभीरुः सत्वरमुत्थाय राजपुत्रि महानयमु
पस्थितः कालातिपातो भगवांश्चैव नन्वयं चूडामणिरस्तमुपगच्छति दिवसकरः श्रमच्छाभिः सर्वथास्मि । तस्य हृत्प्राणरक्षादक्षिणार्थमयमुप
रचितोंजलिरेषमे परमो विलव इत्यभिधाय प्रतिवचनकालमप्रतीक्ष्यैव उत्पपात । यिनाश्च वाणाः प्रविशता कनकवेत्रलता करेण प्रतीहारी
जनेन कंचुकिलोकेन गृहीतताम्बूलकुसुमपटवासांगरागेण चामरव्यग्रपाणिना कुब्जकिरातवधिरवामनवर्वरकलमूकाकुल्यातेन प
रिजनेन सर्वतः संरुद्धे द्वारदेशे कथमप्यवाप्तनिर्गमः स्वयमपि । अथ वाणमत्समीपमागत्य सुचिरं स्थित्वा स्वभवनमयासीत् । तया तु तत्र गत्या किं
कृतं किमनुष्ठितं किमालपितमिति शून्यहृदयाः सर्वे नालक्षयं । गतायां तस्यां अस्तमुपागते भगवति हारीतहरितवाजिनि सरोजिनीजीवितेश्व
रे चक्रवाकसुहृदि सवितरि लोहितायमाने पश्चिमाशामुखे हरितायमानेषु कमलवनेषु नीलायमाने सर्वदिग्भागे पातालपंककल्मषेणेव मा
हाप्रलयजलधिपयःपूरेणेव तिमिरेणावष्टभ्यमाने जीवलोके किंकर्तव्यतामूढातामेव तरलिकामद्राक्षं । अपि तरलिके न पश्यसि दृढमाकुलं मे हृ २०४ देवं
अप्रतिपत्तिविकलानि चेन्द्रियाणि मनस्त्वेव मस्त्यविकलं स्वयं मदनमार्गे नाभ्युपदिश तु मां भवती यदत्र
ताप्राप्तकालमिदानीं त्वं तत्समयसमेवाभिधायतः १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

यदि तावदितरकन्यकेव विहाय लज्जामुत्सृज्य धैर्यमवष्टभ्याविनयमचिंतयित्वा जनापवादमतिक्रम्य सदाचारमुल्लंघ्य शीलमवगणय्य कुल
मंगीकृत्यायशो रागांधचेतनिरस्तगुरुजनानुज्ञाता पित्रा मात्रा स्वयमुपगम्य ग्राहयामि पाणिमेवं गुरुजनातिक्रमादधर्मो महानथ धर्मानुरोधादित
रपक्षावलंबनद्वारेण मृत्युमंगीकरोम्येवमपि प्रथमं तावत्स्वयमागतस्य प्रथमप्रणयिनः तत्रभवतः कपिंजलस्य प्रणयप्रसरभंगः पुनरपरं
यदि कदाचित्तस्य जनस्य मत्कृतादर्शनभंगात्प्राणविपत्तिरुपजायते तदपि मुनिजनवधजनितं महदेनो लभेदित्येवं विचारयंत्यामेव मय्या
ना.७ सन्नचंद्रोदयजन्मविरलविरलेनालोकेन वसंतवनराजिरिव कुसुमरजसा धूसरतां वासवी दिगयासीत् । ततः शशिकेसरिकरविदार्यमा
णतमःकरिकुंभसंभवेन मुक्ताफलक्षोदेनेव धवलतामुपनीयमानमुदयगिरिसिद्धसुंदरीकुचच्युतेन चंदनचूर्णराशिनेव पांडुरीक्रियमाणं
चलितजलधिजलकल्लोलानिलोल्लासितेन वेलापुलिनसिकतोद्गमेनेव पांडुतामापाद्यमानं पश्चिमेतरमिंदुधाम्ना दिगंतरमदृश्यत । शनैः
शनैश्चंद्रदर्शनानंदमंदस्मितापादशनप्रभेव प्रदोषस्य निष्पतंती निशाया मुखशोभामकरोत् । तदनु रसातलादवनीमवदार्यार्धोद्गताशेषफ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का· णामंडलेनेवरजनिकरबिंबेनाराजतरजनीकमेण दसकलजीवलोकानंदकेन कामिनीजनवल्लभेन किंचिदुन्मुक्तबालभावेन मकरध्वजवं
१५ कृष्टेनउपारूढसौभागेनसुरतोत्सवोपलोभैकयोग्येनाश्रुतमयेनयौवनेनेवारोहता शशिनारमणीयतामनीयतयामिन्यथतंप्रत्यासन्नस
मुद्रविद्रुमप्रलापादलितमिवोदयगिरिसिंहकरतलाहतहरिणशोणितशोणीकृतमिवरतिकलहकुपितरोहिणीचरणालक्तकरसलांछि
तमिवासिनवोदयरागलोहितंरजनिकरमुदितंविलोक्यात्तर्ह्लीलिमदनानलोधकारिहृदयात्तरलिकोत्संगविवृत्तशरीरापिमन्मथहस्त
वर्तिनीअमृतकरगतनयनापिस्मृतफमालोकयंतीतत्क्षणमचिंतयंएकत्रखलुमदनमक्ष्मासमलयमानेनअत्रतयःसमक्षाः।एकत्रचपापका। २८
रीचंद्रोहृतकोनशक्यतेसोढुमिदमतिदुर्विषहंमदनवेदनातुरंचमेहृदयमस्यचोद्गमनमिदंसदाहृद्यारयमस्पांगारवर्षः।शीतांतस्तुषारपा
तोविषस्फोटःस्वर्दितस्यरूपमसर्पदंश।इत्येवंविचिंतयंतीमेवचंद्रोदयोपनीतानाकमलवननिद्रेवशून्यहृदयांनिमीलितलोचनामकाषीत्तअपिरे १५
णुमसंभ्रांततरलिकोपनीतातिसुंदनवचनीनिमालचंदनानिलैःप्रोपलब्धसंज्ञातामेवाकुलाकुलांमूर्त्तेनाधिष्ठितांविषादेनमल्ललादविचरंतश्च

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

चंद्रकांतमणिशिलाकाममविच्छिन्नबाष्पजलधारांधकारितमुखीं रुदतीं तरलिकामपश्यम् । उन्मीलितलोचनां च मां सा हतशरणा मा चंदनपंका
र्द्रेण करयुगलेन बद्धांजलिरवादीत् । भर्तृदारिके किं लज्जया । गुरुजनापेक्षया वा । प्रसीद प्रेषय मां । आनयामि ते हृदयदयितं जनम् उत्तिष्ठ वा तत्र ग
म्यताम् । अतः परमसमर्थास्मि सोढुमिमं प्रबलचंद्रोदयविजृंभमाणोत्कलिकाशतमुदधिमिव मकरचिह्नमित्येवं वादिनीं तामहमवोचं उन्मत्ति
के न त्वयं सर्वविकल्पानपाहरन् सर्वोपायदर्शनाक्षमतां रचयन् सर्वान्तरायानन्तरयन् सर्वसंदेहानपनयन् सर्वशंकाभिरस्कुर्वन् लज्जामुन्मू
लयन् स्वयमभिगमनलाघवदोषमाच्छादयन् कालातिपातं परिहरन् स्वयमागत एव मृत्योप्नस्यैव वामकाशं नेता कुसुमशरो भवः । तदत्र तिष्ठ यथाक
थंचिदमं आत्मनः जीवितासंतापयामि हृदयदयितमायासकारिणं जनमित्यभिदधाना मदनप्रहारखेदविह्वलैरंगैः कथंचिदवलंब्य तामेवोद
तिष्ठं उत्खलितायाश्च मे दुर्निमित्तनिवेदकमस्पंदत दक्षिणलोचनम् उपजातशंका चाचिंतयम् इदमपरं किमप्युपेक्षितं दैवेनेति अथ नातिदूरोऽ
तेनैव वनप्रासादमहाप्रणालावकारिणा सुधासलिलप्लवानिव वहता चंदनरसनिर्झरनिकरानिव वहता श्वेतगंगाप्रवाहसहस्राणीव वमता

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं अमृतसागरस्रानिर्दोद्धिरता चंद्रमंडलेन स्नाप्यमाने ज्योत्स्नया भुवनांतराले श्वेतद्वीपनिवासमिव सोमलोकदर्शनसुखमिवानुभवति ज
ने महावराहदंष्ट्रामंडलनिभेन शशिना क्षीरसागरोदरादिवोद्ध्रियमाणे महीमंडले प्रतिभवनमंगनाजनेन विकचकुमुदगंधैश्चंदनोदकै
१०६ रुपक्रियमाणेषु चंद्रोदयार्घेष्वभिकामिनीप्रहितसुरतदूतीसहस्रसंकुलेषु राजमार्गेषु नीलांशुकरचितावगुंठनासु चंद्रालोकलयचकितासु कम
लवनलक्ष्मीष्विव सनीलोत्पलपलाशेष्वितस्ततः पलायमानास्वभिसारिकासु प्रतिकुमुदमाकृष्टमधुकरमंडलासु बध्यमानासु भवनदीर्घिका
कुमुदिनीषु स्फुटितकुमुदवनबहलधूलिधवलितोदरी निशानदीपुलिनायमानेंतरिक्षे चंद्रोदयानंदनिर्भरे महोदधाविव रतिरसमय इ
ष्वेर वोत्सवमय इव विलासमय इव प्रीतिमय इव जीवलोके शशिमणिप्रणालनिर्झरप्रमोदमुखरमपरमुखरमप्रदोषसमये गृहीतविविधकुसुमतांबू १०६
लांगरागपरवासमुद्गाधितरलिकया भ्राम्यमाना तेनैव स्वर्द्धानिहिते न किंचिदाश्यानचंदनललाटिकालग्नधूसराकुलालकेन वंदनरसव
ष्णारागवेषेणाद्रीईणतरुपूवचनतया कंठलिनयाछमालया श्रवणाशिरसा अंचिन्याचपारिजातमंजर्या नवीनरविरश्मिभिर्निर्मितेनेव रक्तांशुकेन कृतशिरोवेष्टनं
न्य

केनविदितमीयेनापिपरिजनेनानुपलक्ष्यमाणातस्मात्प्रासादशिखरादवातरमवनीर्यचपारिजातकुसुममंजरीपरिमलाकृष्टेनालिकुला
तापवनेनकुतुदवनाच्चपहायधावतामधुकरजालेननीलपटावगुंठनमिवसंपादयतानुबध्यमानाप्रमदवनपक्षद्वारेणनिर्गत्यतत्स
मीपमुद्वनं।प्रयांतीचतत्तरलिकाद्वितीयमपरिजनमात्मानमालोक्याचिंतयं।प्रियतमाभिसरणप्रवृत्तस्यजनस्यकिमिवकृत्यंवात्येनपरिजा
नेननन्वेतेतरवः।परिजनलीलामुपदर्शयंतितथाहिसमारोपितशरासनामकुसमायकोऽनुसरतिकुसुमाडंबोहरप्रसारितकरःकर्षतिशशीव
स्खलननलयात्परेपदेवलंबतेरागोलज्जांशहतःकृताङ्गरस्महेंद्रियेर्धीवतिहृदयंनिश्चयमारोपयत्फकंठेतिप्रकाशंभावदंततरलिकेनुयिनाम
मामिवाय्भिंडरूतकस्त्रमपिकिरणकचग्रहाकृष्टमसितुरवमानयेदित्येवंवादिनीचमामसौविहस्याब्रवीत्भर्तृदारिकेजगत्भिकिम ध्ये
नै२ नडतनेनायमात्मवंतावन्मदनातुरस्खलतर्दारिकायास्त्रास्ताःचेष्टाःकरोति।तथाहिप्रतिबिंबछलेनस्वेदसलिलकणिकांचितंचुंबतिकपोल
घुटास्तंत्वांवणपवतिपर्योधरस्तारेनिपततिप्रस्फुरितकरःस्पर्शत्ररस्रनामणोन्निर्मलनरखलयश्र्शतिःपादयोःपततिकिंवास्यमदनातुरस्येवव
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्रविंशति

का उक्षपति शुष्कचंदनानुलेपपांडुतामुद्वहति मृणालवलयधवलाश्चकराश्वतेप्र तिमाव्याजेन स्फटिकमणिकुट्टिमेषु निपतंति केतकीरा
१०७ सकेसरर्ध्वंनिक्षसरपादः कुमुदसरोस्यवगाहते सलिलशीकराईश्च शशिमणीश्च करैराश्च शतिद्वेष्टि विघटितचक्रवाकमिथुनाभिः कमलव म
नान्येतैश्चान्यैश्च तत्कालोचितैरालापैश्च यासहतमुद्देशमभ्यपागमं तत्र च मार्गनिता कुसुमरजोस्थसरं वरण्यगलं कैलाशतरान्ते ङ्गोदयश्रु
त चंद्रकांतमणिप्रस्रवणोपप्रक्षालयंतीयस्मिंश्च प्रदेशे सञ्जातस्तस्मिन्नेव वास्य सरसः पश्चिमे तटे भुरुषस्येव रुदितध्वनिं विप्रकर्णोन्नातिव्यक्तमु
पालक्ष्यं दक्षिणेतरेण स्फुरणेन प्रथममेव मनस्याहितशंकातेन सुतरामवदीर्णहृदयेव किमथ निष्क्रमंतः कथयतेव विपक्षेनांतरात्मना तर
लिके किमिदमिति सत्वयमतिरत्वा नावेपमानगात्रयष्टिस्वेदसिसुखमति त्वरितमगमं अथ निशाथ प्रत्नावात् दूरादेव विलाप्यमानस्वरमु
त्क्रान्तनादं हा हतोस्मि हा दग्धोस्मि हा वंचितोस्मि हा किमिदमापतितं किं वृत्तमुत्सन्नोस्मि दुरात्मन् मदनपिशाच पाप निर्घृण किमिदमकृ १०७
तमुच्छितं आः पापे दुःकृतकारिणि दुर्विनीते महाश्वेते किमनेन ते पकृतं आः पापपडुश्चरितचंद्रचंडाललक्षतार्थोसि इदानीमपगतदाक्षि

एपदक्षिणानिलहतकशून्याश्चमेमनोरथाःकृतंकर्तव्यंवहेदानीयद्येष्टंहाभगवन्श्वेतकेतोऽद्यचत्सलनवेत्सिमुषितमात्मानंहाधर्मनिष्परिग्र
होसिहातपोनिराश्रयमसिहासरस्वतिविधवासिहासत्यमनाथमसिहासुरलोकशून्योसिसखेप्रतिपालयमामहमपित्वंतमनुयास्यामि
नशक्नोमित्वयाविनाक्षणमप्यवस्थातुमेकाकीकथमपरिचितइवादृष्टपूर्वइवमामेकपदेगच्छन्प्रयासिकुतस्तवेयमतिनिष्ठुरता।क
थयत्वदृतेक्वगच्छामिकिंयाचेकंशरणमुपैमिअंधोस्मिसंवृत्तः।शून्यामेदशदिशोजाताःनिरर्थकंजीवितमप्रयोजनंतपोनिःसुखाश्चलोकाः
केनसहपरिभ्रमामिकमालपाम्युत्तिष्ठदेहिमेप्रतिवचनं।क्वतत्तेममोपरिस्नेहत्वंक्वसास्मितपूर्वालिताषितावेत्येतानिचान्यानिचविलपं
तंकपिंजलमश्रौषंततश्चश्वापतितैरिवप्राणैरुद्दारादेवशुष्कैकतारकंदासरस्तीरलतासरूद्ध्रमामांस्तुकोत्तरीयायथाशक्तिवरितैरज्ञातसम
विषमभूतलागाविस्पष्टैःपादप्रक्षेपैःप्रस्खलंतीपदेपदेकेनाप्युत्क्षिप्यनीयमानेवतंप्रदेशंगत्वासरस्तीरसमीपवर्तिनिशिशिरसीकरासारश्रावि
णिशशिमणिशिलातलेविरचितंकुमुदकुवलयपद्मकमलविविधवनकुसुमसुकुमारमालामयमिवस्मरणानमयंकुसुमशरसायकमयमिवश

कादं धृतमसिविशयानंस्मृतिनिःस्पंदतयासस्वेदंशरीरमिवाकर्णयितंमंतंकोपशमितमदनसंतापतयाहृणलब्धसुखसुप्तमिवमनःस्फोटप्रायपत्रि
ध ८ तप्राणायामंविश्छितमिवानिस्फुरितप्रलेपेणत्वत्कृतेममेयमवस्थेतिकथयंतमिवापरेणाईद्रेषपरिवर्त्तितदेहतयाएकत्रागानिपतितैर्मदन
१०८ दहनविकलहृदयस्यस्वहस्तनखमयूखदंडलेनछिद्रितमिवशशिकिरणैरुद्धुकपांडुरतयास्मविनाशोत्पन्नयामदनचंद्रकलयेवचंदनलेखि
तयाकल्पितललाटिकंईषदालग्नपरिवृत्ततारकेणानवरतरोदनाताम्रेणप्राणोत्सर्गोपजाताश्रुतयतयारुधिरमिवक्षरतामदनशरशल्य
वेदनाकूणितत्रिभागेननातिनिमीलितेनलोचनयुगलेनअंतःप्रियतरस्नेहापरोजनोजातइतिकुपितेनेवजीवितेनपरित्यक्तंमन्मथव्यथ
यासहैतानस्वरस्वयमिवोत्सृज्यनिश्चेतननताखमतलवंतांअनंगयोगविद्यामिवध्यायंतंअस्वहंशणायामभिवात्यसंतंउपपादितासदाग १०८
मनेनश्रवणयादिवकृत्तपाणखर्णपात्रमनंगेनरचितचंदनललाटिकाच्छिद्रंकंठस्थमरसविशस्त्रयज्ञोपवीतमंसावसक्तकदलीगर्भपत्रचारुचाम १०
रमेकावलीविशालाक्षमालमविरलामलकर्पूरक्षोदतरमधवलमावद्धशणालसूत्रप्रतिसरमनोहरंमनोतवद्वतवेषमाश्लायमत्तमागमसमंत्रमिव साधयंतं

प्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

अविरतरोदनाताम्रेणाक्ष्णा त्वयारागतरुधिरेणेव मदनशरशल्यवेदनारूपिणा तन्वि त्यागेन कठिनहृदये दर्शनमात्रकेणापि ॥ न पुनरनुगृहीतोयमनु
गतो जनः इति सप्रणयमाश्रुपालक्षमानमिव च कृपाक्तिविहि एतावत्तया जीवितमपहर्तुमंतःप्रविष्टैरिवेंदुकिरणैर्निर्गच्छद्भिर्दर्शनाश्रुतिर्ववलितम्
रोत्सांगं मन्मथव्यथयाधिघरमा न हृदयनिहितेन वामेन पाणिना ॥ प्रसीद प्राणेशः समं प्राणाग्रतगेन गंतव्यमिति हृदयेस्थितां मामिव धारयंतमितरेण
च नखरचमत्क्रवदंकुरतया चंदनमिव स्रवतोत्तानीकृतेन त्वं जातपमिव निवारयंतमंतिकस्थितेन च अचिरोऽतजीवितमार्गमिवोद्रावेणविनोकयतातात
पःस्फुटद्राक मंडलुना समुपेतं कंगलरणीकृतेन च शणालवलयेन रजनिकरकिरणपाशेनेव संयम्य लोकांतरमुपनीयमानं कपिंजलेन मद्दर्शनाद
उद्भ्रान्तपमिवोर्ध्वहस्तेन द्विगुणीकृतवाष्पोद्गमेनाक्रोशता कंठे परिष्वक्तं विगतजीवितं पापकारिणी मंदभाग्या महाभागमद्राक्षं अहं हृद्धिधिक्कारावपा त२
तालमिव वाचतीर्णं तदा काहमगमं किमकरवं किं व्यलपमिति सर्वमेव नाज्ञासिषं अथ तस्मिन् क्षणे किमिति कठिनतया स्फुटहृदयस्य किमने
कधा न सहस्रसहिष्णुतया हतशरीरकस्य किं विहितं तया दीर्घशोकस्य किं ताजनं तथा जन्मांतरोपात्तस्य दुःकृतस्य किं दुःखदानं निपुणतया रम्वदे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

क॰ दं
१०५ वस्य किंमेकोन्त्वामन्नयाऽराज्मनोमन्मथहतकस्यकेनरेवतानानोऽहंहंतिस्मतदपितज्ज्ञातवतीकेवलमतिविराजत्वंचेतनाडःखलागिनीवक्ताऽवि
वपतितंश्रसत्यशोकदह्यमानमात्मानमवनौक्षिवेष्टमानमपश्यंश्रश्रदृष्ठानाचासेतावनीयंतन्नस्यमरणमात्मनस्तुजीवितंतव्यायहाहाकिमि
दमितिश्रक्नान्तनादाहाश्र्वहानाथहासख्यशतिव्याहरंतीहानाथजीवितनिवंधनश्राचहह्वकमामेकाकिनीमशरणामकरुणश्वविसृज्ययासिष्ट्व
नरलिकांत्वत्कृतेमयायाश्रुवद्बाःस्तोयुगमरूप्रयमाणःकुङ्गर्णोतोदिवसःप्रसीदसहरस्व्यालपदर्शयितक्कवल्लभतामीघदयितविलोकयष्टरय
मेमनोरथमात्रोस्मितक्कास्मिश्रतुरक्कास्मिश्रनाथास्मिवालास्मिश्रगतिकास्मिडःखितास्मिश्रनन्यशरणास्मिमदनपरिभूतास्मिकिमितिनक
रोषिदयांकथयकिमपराद्धंकिंवानतुष्ठितंमयाकस्यांवानाज्ञायामादृतंकस्मिन्वलदतुरूलेनालिरत्तंयेनकुपितोदासजनमकारणात्परित्यक्तुं
जन्नविर्तेपिकोलीनादलीकानुरागप्रतारणकुशलयाकिंवामयावामपापापयायाहमघापिप्राणैरिमहाहतास्मिमंदभागिनीकथंनत्वंजातोन १०५
विनयोनाचुवर्ज्जीनपरलोकोधिगमांडःकृतकारिणीयस्याःकृतेतवेयमीदृशीदशावर्ततिनाद्यापिमेसहश्राण्डशसंहृदयायाहमेवंविषंतवंतस्वत्स्मर

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

हृंगत्तवता किंमेगृहेण किंअवयया किंवातातेन किंवंधुभिः किंपरिजनेन हाकमुपयामिशरणमपिचैवदर्शयदयांविज्ञापयामित्वांदेहिदत्त्वा
ग्लांभगवतिर्त्तवितव्यते कुरुकृपांपाहिविनितांअनाथांभगवत्योवन देवताःप्रसीदतप्रयच्छतास्यप्राणानं वसकललोकानुग्रहदृजननिरक्ष
निःकिमर्थंनानुकंपसेतातकैलासशरणागतास्मिनेदर्शयदयालुतामित्येतानिचान्यानिचव्याक्रोशंतीकियदुक्तास्मरामियहृहरुद्धीतेवाविष्टेवोन्म
त्तेवग्रस्तोपहतेवचलपाउपर्युपरिपतितेननयनजलधारानिकरछलेनविलीयमानेवद्रवतामिवनीयमानाजलाकारेणेवात्मीक्रियमाणाप्र
लापान्वहैरपिदशनशिखानुगतन्तयासाश्रुधारैरिवनिष्यतद्भिःशिरोरुहैरथ्यविरलविगलत्कुसुमतयाश्रुकणाप्यजलाविंडलिखितान्तरेणैरपि
प्रभूतविमलमणिकिरणाश्रुतयाप्ररुदितैरिवोपेतात्तज्जीवितायेवात्ममरणायस्पृहयंतीष्टतस्यापिसर्वात्मनाहृदयंप्रवेष्टुमिवेद्धतीकरतलेनक
पोलयोस्सश्यानचंदनछेदनज्वरास्फुलेचललाटेनिहितसरसविसयोच्छ्वासयोर्मलयजरसलवलुलितकमलिनीपलाशावगुंठितेचहृदयेपराम्
शंतीपुंडरीकनिठुरेषेवभयान्नीनगणयसिमाभित्यपालनमानाभुऊभुजरेनममनयंभुऊ.प यछिचंभुऊःकंठेशहीवाष्पाकोशंत्याःतायेवमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं पितृत्वागमनकालं यावदस्याः समयो भवति तावत्तामेकावलीमगृहीत्वा अथ यस्या वरप्रसादप्रत्यक्षीकृतयैनमितिसुकृतैः कपिंजलस्यपा
१९ दयोः... उच्छ्रितरत्नैककंठे एष हारो मया प्राहृदं। अथ कापि चिंतयंतीम जानामि तस्मिन्काले उत्तमाच्च चिंतिता यथा शिक्षिता च उपदिष्टा च दृष्ट
श्चासीत् तत्र तथा याः रूपाणि चिताः सह स्थापिता प्राड्रूपं वशा उत स्वसंतापाः उत स्मात्ययाति करुणानिवैक्लव्य रुदिता च रुदिता च च एव
सप्रकारं ... पर्य उदतिष्ठं तं तदीर्घमंगारांगजलयंत्राणीवाश्रयंतामश्रुप्रवाहाणां प्ररोहा इव निरगमन् सलापानां शिखरशतानीवावर्द्ध
न्त दुःखानां प्रसूतपरवोदयायितत्रुटीनीदृत्येव मातमश्रुतातमावेदयंत्याखतस्याः समतिक्रांतं कथमतिकष्टमवस्थांतरमनुतलवंत्या इव चेतनाज
हार स्रुतेवेमानि प्रते तीव शिलातले तां प्रसंभ्रमप्रसारितकरः परिजनस्तजातपीडश्च झापीडोविवृततवाना अश्रुजलार्द्रेणाच तदीयेनैवोत्तरीय
वल्कलप्रांतेन शनैः शनैर्वीजयन् संस्तांयाहित स्त्रुपजातकारुण्यश्च वाष्पसलिलोत्पीडनेन प्रक्षाल्यमानकपोलयुगलो लब्धचेतनामवादीत् भग
वति मया पापेन त्वयापुनरपि नवतामुपनीत शोको येन ईदृशां दशामुपनीतासि तदलमनया कथया संक्षिप्यतामियमहमप्यसमर्थः श्रोतुमतिक्रा ११०

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तान्यपि स्मसंकीर्त्यमानानि प्रियजनविश्वासवचनान्युक्तसंवसमयवेदनाद्युपजनयन्ति सुहृज्जनस्य दुःखानि तन्नार्हसि कथं कथमपि विश्वना
विमानन्ससलतानन्नपुनःपुनःस्मरणशोकानलेंक्षणतामुपनेतुं इत्येवमुक्ता दीर्घमुष्णं च निश्वस्य वाष्पायमानलोचना स निर्वेदमवादीत् राजपु
त्रया तस्यामतिदारुणायां हतनिशायामेतिरतिच्छिशैरसुभिर्न परित्यक्ता ते मामिदानीं परित्यजंतीति इति रूपापेतं नूनमजगणोपहताया ७ पापाया
मम भगवाननंतकोपि परिहरति दर्शनं क्वो ह्रद्यायाः शोकसर्वमिदमलीकमस्य शठहृदयस्य सर्वथा हमनेन त्यक्तत्रपेण निरपत्रपाणामग्रेसरा हृ
ताया यया चाविकृतमदनपावकमथ्येवेदमनुभूतं तस्याः का गणना कथनं प्रति किं वा परमतः कष्टतरमाख्येयमन्यद्वा विष्पति यन्न शक्यते
श्रोतुमाख्यातुं वा केवलमस्य वज्रपातस्यानंतरमाश्चर्यं यदस्य वृत्तदावेदया पि भ्रातात्मन स्वप्राण धारणकारणा लवस्वाव्यक्तो यः समस्तत्यन्नप्रवक
पयामिय यादुराशा मृगतृष्णिकया गृहीताहमिदमुपरतकल्पं परकायमिव तारक्षन्तं प्रयोजनमकृतज्ञं बहतशरीरकं वहामि तदलं श्रूयतां।
तस्मिंस्तथा श्वेतेतस्मिन्नवस्थान्तरे मरणैकनिश्चयात मद्दुःखविलयन तरलिकामसुवं अविगत्य घृणिनिठुरहृदये किय ज्योदिपिका न्याहृत्य विरचय।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं विद्याधरवसरामिजीवितेश्वरमित्यंतरेन्नमितिचंद्रमंडलविनिर्गतोगगनादवतर्यकेशरकोटिलग्नममृतफेनपांडुरंपवनतरलमंशुकोत्त
१११ रीयमाकर्षन्नुन्नयकर्णदोलितकुंडलमणिप्रभानुरक्तगंडस्थलःस्थूलमुक्ताफलनतयातारागणमिवग्रथितमतितारंहारमुरसादधानोधव
लकुसुमपल्लवकल्पितोष्णीषग्रंथिरलिकुलनीलकुटिलकुंतलनिकररविकरमौलिरुत्फुलकमुद्रचितकर्णशिरःकामिनीकृतकुंकुमपत्र
लतालांछितांसदेशःकुमुदधवलदेहोमहाप्रमाणोमहापुरुषलक्षणोपेतोदिव्याकृतिःशुद्धबाधिरिवबलेनदेहप्रसादितानेनदूरा
लयश्चिवदिगंतराण्यामोदितावशरीरतःस्फुरताशिशिरेणशीतलतरमिवजनयताश्रुतसीकरवर्षेणतुषारपटलेनेवानुलिंपन्गोशीर्षचंदन
रा२ रसद्रवालिखिवसिंचन्नैरावतकरयीवकारस्यांवाऊत्यांश्रणालधवलांगुलिस्यामतिशीतलस्पर्शात्यांत[illegible]स्निग्धडिंडिमनादगंभीरेणाप्र
ण्यावत्सेमहाश्वेतेनपरित्याज्याप्त्वयाप्राणाःपुनरपितवानेनसहसविष्यतिसमागमइत्यभिधायसहैवानेनगगनतलमुदपतत्अहं १११
तुतेनव्यतिकरेणसतरलयासविस्मयासकौतुकाचोत्थायकिमिदमितिकपिंजलमपृछंअसौमसंभ्रम

ममदृष्टैव तरखुदीपितान्ताऽऽत्मनःकामेवयस्यमपश्यन्गच्छसीत्यसिक्षायोऽसुखवःसंजातकोपोवभ्रश्मवक्तासुनरीयवल्कलेनपरिकरस्तुत्पत्पतमेवा
ऽसरन्नंतरित्तुस्तुदगात्तपश्यंतापवचमेसर्वएवतेतारागणमध्यमविशच्चममतुतेनद्वितीयेनेवप्रियतममरणेनकपिंजलगामनेनद्विगुणीकृतशो
कायाःसुतरामदार्यतहृदयंकिंकर्तव्यतामूढावतरलिकामसुवंत्रायिनज्ञानामिकिमेतदितिसावृत्तदववतोकान्स्त्रीस्वभावकातरान्तस्मिन्नृत्तणेशोका
लितविनानयेनास्मिन्नूताविपमानांगयाहिमेमरणाशंकयाचवराकीविषमहृदयास्करुणामवादीत्।तत्त्र्दारिकेनजानामिपापकारिणीकिंत्व
महद्दिहमाश्चर्यममातुपाकृतिरेवपुरुषःसमाश्वासितानानेनगच्छतासाऽनुकंपंपितेवतत्र्दारिकाप्रायेणचैवंविधादिव्याःसुप्रेत्यविसंवादि
न्योतत्वंन्याहृत्तयःकिंएतत्साक्षात्तनवाल्यमपिविचार्यतांनीकारणमस्यमिथ्यालिक्षानंवश्यामित्यतोसुक्तमिवात्मानममस्मात्प्राणपरित्यागव्यवसाया
न्निवर्त्तपितुमतिमहत्तृप्खत्वित्तरमाश्वासस्थानमस्यामवस्थायामपितत्तमस्तुसरन्नृयातंएवकपिंजलस्वस्मादूऊत्तोयंकोवायंकिमर्थंवानेनायमपगमा
सुरस्त्रियनीतःकवानीतःकस्माच्चात्रांतावनीयेनाम्रुनाघ्नःसमागमाशाप्रदानेनतत्र्दारिकासमाश्वासितेतितिसर्वस्पिपलयजीवितंमरणंवाममाव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रिपतितेनदुर्लसंहिमरणमध्यवसितं यच्चाख्यततद्विघातिनजीवत्कपिंजलोतर्वदारिकामहच्छाख्यास्यतितेनतत्प्रत्यागमनकालावा योपिता
वत्सप्रियंतामभीक्ष्णाशस्यलिदवायाद्दयोरपततदहं उसकललोकदुर्लंघ्यतयाजीवितत्ष्णायाःस्फुटतयाच श्रीश्वेतावतायाःतद्वनोपनीत्र
याडराशयाकपिंजलस्यप्रत्यागमनकांक्षयावतस्मिन्कालेतदेवशुक्लमिति मन्यमानानमोस्त्रदेववतीजीवितमाशयाहिकिमिवनक्रियतेतांवपा
। पकारिणींकाननरात्रिंप्रतिमांवर्षसहस्रायमाणांयातनामयीमिवदुःखमयीमिवनरकमयीमिवाग्निमयीमिवोत्सन्ननिद्रातथैवक्षितितले वि
चेष्टमानारोदनकरुणधूसरैरश्रुजलार्द्रकपोलसंदानितैर्विमुक्त व्याकुलैः शिरोरुहैरुपरुद्धमुखी निर्दयाक्रंदजर्जरस्वरकृपणकंठेननक्षि
तेवसरस्वीरेतरलिकाह्वितायाह्नपांनपितवतीप्रत्यूषसिचोत्थायास्मिन्नेव सरसिस्नात्वातान्निश्चयात्तत्स्नेहात्तमेवकमंडलुमादायतान्येववल्
कलानितामेवाक्षमालांगृहीत्वाबुद्ध्वानिःसारतांसंसारस्यज्ञात्वाचमंदपुण्यतामात्मनोनिरूप्यप्रतीकारदारुणतांव्यसनोपनिपातानामाकलय्यं ११२
बहुनिश्च तां शोकस्यदुस्त्यजतांनिष्ठुरतांदैवस्यचिंतयित्वादुःखबहुलतांस्नेहस्यतावदनित्यतांस लावानामवधार्यचाकांडभंगुरतांसर्वसुखानां

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मवगणय्यतातमंबांचपरित्यज्यसहपरिजनेनसकलंबंधुवर्गंनिवर्त्यविषयसुखेभ्योमनःसंयम्येंद्रियाणिगृहीतब्रह्मचर्यादेवंत्रैलोक्यनाथ
मनाथशरणमिमंशरणार्थिनीस्थाणुमाश्रितवती।अपरेद्युश्चज्ञातोपिमदुपलब्धवृत्तांतस्तातःसहजाययासहसर्वेणबंधुवर्गेणागत्यसुचिरंकृताक्रंद
दैस्तैरुपायैरभ्यर्थनासिश्रुवचनोपदेशैश्चानेकप्रकारैःपरिसांत्वनैश्चनानाविधैश्चगृहागमनायमेमहांतंयत्नमकरोत्यदातुनकथंचिदस्मा पै
दध्यवसायाद्व्यावर्तयितुंशाकृतःतदास्तिमनिश्चयमधिगतवांस्तदानिराशोपिदुरुच्छेदतयादुहितृस्नेहस्यपुनःपुनर्मयाविसृज्यमानोपिवहूर वहू
न्दिवसान्स्थित्वासशोकपवांतर्दह्यमानहृदयोगृहमयासीत्गतेचतातेततः प्रभृतितस्यदेवस्योपक्रममनक्रमोक्रमात्रकेणकृतज्ञतांदर्शयंती
तदनुरागकृशमिदमशरणपवजलंप्रमितलज्जममंगलभूतंअनेकक्लेशायाससहस्रनिवासंदग्धशरीरकंवल्कलैर्नियमशतैःक्षपयंतीवन्यफलमू
लवारिभिर्वर्द्धमानाजपव्याजेनतद्गुणगणानिवगणयंतीत्रिसंध्यमत्रसरसिस्नात्वाप्रतिदिनमर्चयंतीदेवंत्र्यंबकमस्यांगुहायांतयातरलिकयासह
हदीर्घशोकमिममनुभवंतीचिरमवसंसाहमेवंविधापापकारिणीनिर्लक्षणानिर्लज्जानिःस्नेहातिनृशंसाचाकृतज्ञाचगर्हणीयाचनिःप्रयोजनोत्प

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं न्नानिष्फलजीविताभिनंदिन्या निरवलंबनानिःदुःखाच किमपादृष्टया दृष्टया वा कृतब्राह्मणवधमहापातकया करोति महाभागस्तत्वा पांडुना
११२ वल्कलोपांतेन शशिनमिव शरन्मेघशकलेनाछाद्य वदनं दुर्निवारवाष्पवेगमपारयंती निवारयितुमतिमुक्तकंठमतिविरसमुच्चैः प्रारोदीत् चंद्रापी
डस्तु प्रथममेव तस्या रूपेण विनयेन दाक्षिण्येन च मधुरालापतया च निःसंगतया चातितपस्वितया च प्रशांतत्वेन निरभिमानतया महानुभावत्वे
न च शुचितया चोपारूढगौरवश्चासीत् अनया पुनरनेनापरेण दर्शितसद्भावेन स्ववृत्तांतकथनेन वक्तया च कृतज्ञतया हृतहृदयः सुतरामभिहूतमारोपि
तप्रीतिरसवत्सार्द्रीकृतहृदयश्च शनैःशनैरेनामभाषत भगवति क्लेशभीरुः कृतघ्नः सुखासंगलुब्धो लोकः स्नेहसदृशं कर्म्मानुष्ठातुमशक्तो निःफले
नाश्रुपातमात्रेण स्नेहमुपदर्शयन्रोदिति। त्वया तु कर्म्मणैव सर्वमाचरंत्या किमिव न प्रेम्णोचितमाचेष्टितं येन रोदिषि तदर्थमाजन्मनः प्रभृति सतु
पार्जितपरिचयः प्रेमानसंकृत इव परित्यक्तो बांधवजनः सन्निहितास्वपि तृणावज्ञया व्यवधीरिता विषयाः विक्रमान्यतिशयितसुनासीरसमृद्धाश्चै ११३
र्यसुखानि मृणालिनीवातितनीयस्यपि निरंतरानिमानमपचितैः संक्लेशैरुपनीता तनुः शरीरमिदं तरवयसायासितमपक्षितमहत्पात्मा वनिता
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

जातिडंबरमतिकष्टमंगीकृतमरणापावस्थानमपि चानायासेनैवात्माऽदुःखान्निहतैः परित्यज्यते महीयसाप्यनेन गरीयसि क्लेशे निक्षिप्यते केवलं य
ऽतदनुमरणं नाम तदतिनिष्फलमविद्वज्जनाचरित एष मार्गो मोहविलसितमेतत् अज्ञानपद्धतिरियं साहसव्रतमिदं दृष्टिरेषा प्रमादो ऽयं
लघुत्वमिदं यदुपरते पितरि मातरि भ्रातरि सुहृदि भर्तरि वा प्राणाः परित्यज्यन्ते स्वयं चेन्न परित्यान्नेभ्यो जहति विचार्यमाणे च स्वार्थ एव प्राणत्या
गोयमसह्यवेदनाप्रतीकारायात्मन उपरतस्य तु कमपि गुणमावहति न तस्यायं प्रत्यक्षजीवनायागो न धर्मोपचयकारणं न शुभलोकोपार्जनहेतु
र्न निरयपातनप्रतीकारो न दर्शनोपायो न परस्परसमागमनिमित्तमन्यामेव स्वकर्म्मफलपाकोपनीतामसाववशो नीयते नियत्या कर्म्मभूमिं
असावप्यात्मघाती केवलमेनसा संयुज्यते । जीवंस्तु जलांजलिदानादिना बहूपकरोति उपरतस्यात्मनश्च स्नानकर्मोत्तयस्यापि स्मरयता वस्थिया मेका
किं नीरतिं भगवति रतिरिप्सितकरधुजेस्वकलावलाजनहृदयहारिणि हरहुंकारकृतभुजांगे पृथा विरहितामसुखेः पृथा ॥ वार्ह्ययी शूरसेनसुता मतितृपेसा
वज्रवृष्टितसकलराजमौलिकुसुमवासितपादपीठे पत्या चखिलभुवनदलयशसि पाण्डौ किंदमशापनिरापानलेन्धनतामुपगते परिस्तृता जीविता

कादं

११७ तदंच विराटदुहितरं बालां बालशशिनीव जननयनानंदहेतौ विनयवति कांते प्रवत्वमसि मय्यावासाते पि विहृतदेहां उःशलां च धृतराष्ट्रदुहितरं

भ्रातृशतोत्संगलालितां मानिनीं हरेहरवरप्रदानवर्द्धितमहिम्नि सिंधुराजे चार्जुनेन हतो कांतरमुपनीतेप्यकृतप्राणपरित्यागां अन्याश्च वत्सः सुरा

सुरमुनिमनुजसिद्धगंधर्वकन्यकाः पतिविरहिताः सहस्रशो विधृतजीविताः श्रूयंते ताः पि जीवितमसंदिग्धो ह्यादि समागमः स्यात्त्वा भगवत्याऽ

स्वयमेव तत्स्तनः समागमवचः श्रुतमेतत्र च को विकल्पः कथं वैतादृशानाम प्राकृताकृतीनां महात्मनाम वितथा गिरां गरीयसापि कारणेन ति

रिवैतथ्यमास्पदं कुर्यात् उपरतेन च सह जीवं त्याः कीदृशी समागतिरतो निःसंशयमस्या उपजात कालेणो महात्मा पुनः प्रत्यक्षजीवनार्थमेव तं श्वेति

यमसुरलोकं नीतवान् चिंत्यो हि महात्मनां प्रभावो वन्जुमवकारास्तु संसारस्वरूपस्य : चित्रं च दैवमाश्चर्यातिशयश्च काश्यु न पः क्षिद्रूपोनेकविधाश्च कर्म्मणां

शक्तयोपि च सुनिपुणमपि विमृशद्भिः किमिवाच्यतद्यपहरणकारणमाशंकाते तज्जीवितप्रदानाद् तेन चासंभाव्यमिदम् अवगंतव्यं समागमन्यासर्व्वथा राम

निरपेक्षत्वं पश्य पंचत्वः तथाहि विश्वावसुना गंधर्वराजेन मेनकोपाः समुत्पन्नां प्रमद्वरां नाम कन्यकामाशीविषावलुप्तजीवितां स्थूलकेशाश्रमे ताग विश्र ११४

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वमान[illegible]नसा श्रमतितनयो [illegible] ऽनिकुमारको हू राजपोर्द्दैनयोजितवान्‌। अर्जुनं च स्वयमेव उरगा[illegible]रिणा आत्मजेन वभ्रुवाहननाम्ना समर
शिरसि शरापहृतप्राणमुलूपीनाम नागकन्यका सोच्छ्वासमकरोत्‌। अतिमन्युतनयं च परीक्षितमश्वत्थामास्त्रपावकपरिप्लुष्टमुदरादुपरतमेव
निर्गतमुत्तराप्रलापोपजातकृपो भगवांश्चराचरगुरुर्व्वासुदेवो दुर्लभैरसुभिर्योजितवान्‌। उज्जयिन्यां च सांदीपिनिर्द्विजतनयमंतकपुरात्‌ त्रिभु
वनवंदितचरणः स एवापहृतवान्‌। तत्रापि कथंचिदेवमेवेदं भविष्यति। तथापि किं क्रियते। क उपालभ्यते। प्रभवति भगवान्‌ विधिः। बलवती निय
तिरात्मेच्छया न शक्यमुच्छ्वसितुमपि। पिशुनानि चास्यैकांतनिष्ठुरस्य दैवहतकस्य विलसितानि। न क्षमं ते दीर्घकालमव्याजरमणीयं प्रेम।
प्रायेण वा निसर्गत एवानायुक्तस्वभावानि सुखान्यायुक्तस्वभावानि दुःखानि। तथा हि कथमप्येकजन्मनि समागमो वहूनि जन्मान्तरसहस्राणि
तु विरहः प्राणिनाम्। अतो नार्हस्यनिंद्यमात्मानं निंदितुम्। आपतंति हि संसारपथमतिगहनमवतीर्णानामेते वृत्तांताः। धीरा हि तरंत्यापदमित्येवंवि
धैश्चैष मृदुभिरुपसांत्वनैरेव संस्थाप्य तां पुनरपि निर्झरजलेनांजलिपुटोपनीतेनानिच्छंतीमपि वलात्प्रक्षालितमुखीमकारयत्‌। अत्रांतरे अ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद तेमहाश्वेतावृत्तांतोपजातशोकइवसमुत्सृष्टदिवसव्यापारोरविरपिभगवान्अधोमुखतामयासीत्।अथक्षीणेदिवसेपरिणतप्रियंगु
११५ मंजरीरजोनिभेनपिंजरिम्णाविलिप्यमानेविलक्षिनिवृत्तमंडलेविरलकुसुंभरसरक्तकुरुंडकोमलेनबालातपेनविमुच्यमानेभुविक्षिप्तरवेस्तु
चकोरतारकाकारकांतिनावपिंगलिम्नाविलिप्यमानेतिरोहितनीलिम्निव्योम्निकोकिललोचनवभ्रुणिवारुणायतिसांध्येभुवनमखिलवि
यथाश्वानस्तुरश्मिषत्सुवग्रहश्यामणीभुवनमहिषमलीमसवपुषिवेलोचनसुखिसुषिततारकापथप्रथिमनिकालिमानमातन्वतिशार्व
रेतमसितमिस्रतिरस्कारहृतहरिततास्तुवगाहनतांयांतीभुतानाखीभुराजिषुरजनिजलविंदुनालजनितजडिम्निवदलवनकुसुमप
रिमलानुमितगमनेचलितकुसुमलताविटपवनेप्रवृत्तेपवनेनिद्रानिभृतपतत्रिणित्रियामामुखेमहाश्वेतामंदमंदमुत्थायभगवतीमुपास्यप
श्चिमांसंध्यांकमंडलुजलेनप्रक्षालितचरणावल्कलशयनीयेसखेदमुपविवेश।चंद्रापीडोपिउत्थायसकुसुमंप्रस्रवणजलांजलिम
वकीर्य[illegible]ध्योपशमनामकृतसंध्याप्रणामःतस्मिन्द्वितीयेशिलातलेद्वितीयेशरदभिनवलतापल्लवैःशय्यामकल्पयत्।[illegible]पर्यंकमुपगतःपुनःपुनरन्यमेवमनसामहाश्वेता ११५

वृत्तांतमशेषमावयदासीच्चमनसिएवंनामायमप्रतीकारदारुणोऽदृष्टवेगःकष्टःकुसुमायुधोयेनाभिभूतामहान्तोऽथेवमनपेक्षितका
लक्रमाःसममवक्षीरितिधैर्याःसद्योजीवितंजहतिजनाःसर्वथानमोभगवतेसकलत्रिभुवनास्पृहितिशासनायमकरकेतनायेतिपुनश्चपप्रच्छैनांत
गवतिसात्वत्परिचारिकावनवासव्यसनभिन्नंदुःखसब्रह्मचारिणीतरलिकाख्यागतेतिप्रेम्णावकथयत्महात्मागच्छन्मयाकथितमभूत्तरमसंतव
मप्सरसांकुलंतस्मान्मदिरेतिनाम्नामदिरायतेक्षणाकन्यकाभूत्तस्याश्चासौसकलगंधर्वकुलपीठप्रतिष्ठितचरणोदेवःचित्ररथःपाणिमग्र
हीत्अपरिमितगुणगणाकृष्टहृदयश्चायवनिताऽलर्त्तेनाधःकृताशेषान्तःपुरेणाहेमपद्मलांछनेनछत्रवेत्रचामरचिह्नेनमहादेवीशब्देनपरं
प्रीतःप्रसादमकरोत्अथान्योन्यप्रेमसंवर्द्धनपरयोश्चतयोर्यौवनसुखान्यनुभवमानयोःकालेनाश्चर्यभूतमेवाजीवितमिवपित्रोरथवासकलस्य
वगंधर्वकुलस्यसकलस्यापिजीवलोकस्यदुहितृरत्नमुदपादिकादंबरीतिनाम्नासाभमजन्मनःप्रभृत्येकाशनयाशयनापरंप्रेमस्थानमखिल
विस्रंभधाममद्वितीयमिवहृदयंबाल्यभिरमितमेकत्रतयामयाचगीतनृत्यादिकासुकलासुकृतःपरिचयःशिशुजनोचितासुक्रीडास्वियंत्रणानि

तस्मिन्निति नीतो वा लतावनं सा चाशुनैव मदीयेन हृतहृदया तेन समुत्पन्नशोका निश्चयमकार्षीत् नाहं कथंचिदपि सशोकायां महाश्वेतायामात्म
नः पाणिं ग्राहयिष्यामीति सखीजनस्य पुरतः सशपथमभिहितवती यदि कथमपि मामनिच्छंतीमपि बलात्तातः कदाचित्कस्मैचिद्दातुमिच्छेत्ततोहम
नशनेन उत्ताशनेन वा रज्ज्वा विषेण वा नियतमात्मानमुत्स्रक्ष्यामीति सर्वं च तत्तदा मदुहित्रः कृतनिश्चयनिश्चलतालापितमश्रुणो कर्णपरंपरया परि
जनसकाशाद्गंधर्वराजश्चित्ररथोपि प्रथमतया गच्छति काले समुपारूढनिर्भरयौवनामालोक्य ससंतापेन बलवद्दूयत न क्षणमपि धृतिं लल
ते एकाप... त्यतया तु प्रेमतया न शक्नोति किंचिदपि तामभिधातुमपश्यन्नन्यदुपायांतरमिदमत्र प्राप्तकालमिति मत्वा तया महादेव्या मदिर
या सह विचार्य क्षीरोदनामानं कंचुकिनं शीघ्रमेव प्रातर्वत्से महाश्वेते त्वद्व्यतिकरेणैकेनैव दग्धहृदयानामिदमपरमस्माकमुपस्थितमिदानीं काद
म्बरीव्यतिकरे त्वं शरणमिति संदिश्य प्रेषितवान् तयाद्यमत्समीपमद्यैव प्रत्यूषसि प्रेषितवान् अतो मया गुरुजनगौरवेण सखीप्रेम्णा च क्षीरोदेन सा
र्द्धं मातर्लिकाम सखि कादंबरि किं दुःखितमपि जनं दुःखयसि जीवंतीमिच्छसि चेन्मां कुरु गुरुवचनमिति संदिष्टमिति विसर्जिता नातिचिरगतायां च तत

गध

तस्यामनंतरमेवेमांभूमिमुपागतोमहानागरस्यातिथायतत्सीमनभूत् अस्मिन्नंतरेनोद्धनबलेना[illegible]न्त्वव्यवशोकानलद मध्यंमहाश्वेता

उदयस्थहन्निवमुनिकुमारकवधमहापातकंदर्शयन्निवचिरकाललग्नंदक्षशापानलदाहचिह्नमविरलमस्यांगरागधवलःशशलक्ष्मागतिनाप्रा

चेताहीवाममनस्त्वाद्विकायाहरजटाजरामंडलचूडामणिर्लगवाङ्गदगान्नारकराडःक्रमेणचोरुतेगगनमहापयोधिडालिनेशतपत्रसमंस्नलो

कानिद्यमंगालकनशोऊसुदांवांधवेविघटितऊसुदवनधूलिधवलितदशदिशिशंखश्वेतायमानेसुतिमातन्वतिमानिनीमानशंशौसुविशोविमि मा॰२०

शशांकेरोचिस्फुशशिकरकवलितासुद्रजंतीशुकाशिमानमोडवीसुप्रतासुप्रस्रवत्सुचकैलासशशिमणिशिलातलानांसर्वतःमूर्तेःसुविसृप्र

स्रवणोसुस्रणालकंदलिनिसावक्षंदपतितचंडकरस्वविक्तनकमलवनशोसेनात्पद्योदसरःपयसिपवनवशात्समुपोढमोहनिद्वेड्वाधीयो

वीचिविचलितवपुषिविरुवतिविरहिणिचक्रवाकचक्रवालेनिर्वृत्तेचंद्रोदयेविज्ञानयनजलकणनिकरनाहारिणिवियद्विहारिणिविद्या

धरस्त्रीमारिकाडानेचंद्रापीडःशुभ्रमालोक्यमहाश्वेतांपलवशयनेशनैःसमुपादिशत्अस्यांचवेलायांकिंतुखल्वमामंतरेणाचिंतयत्तिमेशंप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
११

यद्वाकिंवावराकीपत्रलेखाकिंवाराजकुलोलोकइतिचिंतयन्नेवनिजंययौ।अथक्षीणायांक्षपायामुषसिसंध्यामुपास्य।शिलातलोपविष्टायां
पवि[illegible]त्राण्यघमर्षणानिजपंत्यांमहाश्वेतायांनिर्वेदन्निनशालातिकविधौवंशपीडेनतरलिकाषोडशवर्षवयसेवसावष्टंभाकृतिनामंदरवेदाल
मगजगमनउद्दणितपदानिक्षिपंतीपर्युषितचंदनांगरागधूसरोरुदंडेनकुंकुमांगरा[illegible]गपिंजराकर्णेनचामीकरशृंखलाकलापेननिबद्ध
नियमितंकण्ठावबद्धातिरिक्ताग्रेखत्पल्लवमध्यरवामणवकेवलंवसानेननिरुद्धरतयाविविक्तमध्येनविपुलवक्षसादीर्घोत्तुङ्गबलबाहुनावामप
कोष्ठांदोलायमानमाणिक्यवलयेनकर्णोत्तरणमणिविप्रकीर्यमाणमयूखखंकिरणोज्जडब्धजालंवर्णांशुकोत्तरीयमिवैकस्कंधविक्षिप्तमु
द्वहताहृतपल्लवकोमलमनवरततांबूलरक्तरागांधकारमधर[illegible]रंध्रताकर्णांतायतस्पष्टसावधवलस्यधवलिम्नालोचनयुगलस्यधवलयत्तेव
द्दिगंतराणिकुमुदवनानीववर्षताप्रपुंडरीकमयमिवदिवसंकुर्वताकनकपट्टस्थूललाटेनालिकुलनीलकुटिलशिरसिजेनायाम्याकृतिना ११७
राजकुलबहुसंपर्कचतुरेणगंधर्वकुमारकेणकेयूरकनाम्नानुगम्यमानाप्रत्यूषस्सेवायासीत्।आगत्यचवं[illegible]याम[illegible]पजानकृतहलापंचापीडस्यवि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मानोक्तमहाश्वेतायाःसमीपमुपसृत्य कृतप्रणामा सविनयमुपाविशत्॥ अनंतरं चातिदूरादेव नतेनोत्तमांगेन प्रणम्य केयूरकोपि महाश्वेता
दृष्टिनिर्दिष्टमतिसमीपवर्तिशिलातलंतेजोसमुपविष्टश्च तत्र तमदृष्टपूर्वमधःकृतकुसुमायुधमुपहसंतं सुरसिद्धगंधर्वविद्याधररूपंरूपा
तिशयंचंद्रापीडमपदृष्ट्वा विस्मयमापेदे परिसमाप्तेयात्रे महाश्वेता पप्रच्छ तरलिकां कच्चिद्दृष्टा त्वया प्रियसखी कादंबरी कुशलिनी करिष्य
तिच तदस्मद्वचनमित्यथसाप्यजिज्ञपत् भर्तृदारिके दृष्टा खलु मया भर्तृदारिका कादंबरी कुशलिनी विज्ञापिता च सकलं भर्तृदुहितुःशद्देनस
माकर्ण्य च पत्रपासंततमश्रुकणस्थूलाश्रुबिंदुवर्षमदित्वा प्रतिसंदिष्टं तदेष तयैव विसर्जितास्म्येष वीणावाहकः केयूरकः कथयिष्यतीत्यु
क्त्वा विरराम विरतवचसि तस्यां केयूरकोऽब्रवीत् भर्तृदारिके महाश्वेते देवी कादंबरी दृढदत्तकंठग्रहा त्वां विज्ञापयति यदिदमामद्वत्तनरलिका
कथयपकि[illegible]मयं गुरुजनवचनानुरोधः किमिदमस्माच्छिन्नपरीत्राणां किं गृहनिवारणापराधनिपुणोपालंभः किं प्रेमविच्छेदाभिलाषः किंसत्कोजनप
ह्निलागोपायः किंवा प्रकोपो जातास्त्येनमे सहजप्रेमनिस्पंदनिर्भरं हृदयमेवमतिनिष्ठुरं संदिशंती कथमसि न लज्जिता तथा मधुरताप्रिणिके

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
११८ नासिशिक्षितावक्तुमप्रियंत्वद्दोपितावक्ष्कस्वसहृदयोहंसोयेस्ववसानविरसेकर्मणीदृशोमतिसुत्तर्पयेत्किंसुतानिदुःखानिहतहृदयो
स्मद्विधोजनः सुखदुःखखेदितेमनसिकैवसुखाशाकानिर्वृतिःकीदृशाःसंभोगाःकानिवाहसितानियेनवेदृशींदशामुपनीताप्रिय
सखीकथमिवतमहमप्रियकारिणंकामंकुर्यांयद्दिर्वकराममममयविधुरांमुकमलिनीमुपरिचयाचक्रवाकोपिपतिममागमसुखानिपु
रितपजंनिकिंसुतनार्योपिचयत्रतत्र्टविरहविक्लवापरिहृतपरभुतपदर्शनानिवसंतिप्रियसखीकथमिवतन्ममहृदयंप्रविशत्यपरोजनो
यत्रतत्र्टविरहविधुरानीव्रडनकार्शितांगाप्रियसखीमहदन्नुभमनुनवतितत्राहमदृगणप्यपतकथंआत्मसुखार्थिनीपापाणिंग्राहिप्रिया
भिकथंवाममसुखंतत्रविद्यतित्वत्स्नेहावास्मिन्स्वयंक्षनिय[illegible]याकुमारीजनविरुद्धंस्वातंत्र्यमवलम्बितमित्यंगीकृतमयशःसमवधारितवि
नयधारुरुवचनमतिक्रामतीतिनगणितोलोकापवादोवनिताजनस्यसहजमातरशाउत्सृष्टालज्जासाकथयकथमिवगुरुनरजपवेत्ति
तदयमंजलिःप्रणामोयमिदंपाणिग्रहणमनुगृहाणमाशापितामिमेजीवितेनमाकृथाःस्वयमेवविनरममर्थमनसीत्युक्तिवायत्नमीम ११८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नवंतमहाश्वेताउत्तरंकृत्वासुचिरंविचार्यत्वंगच्छस्वयमेवाहमागत्ययथाप्रासमाचरिष्यामीत्युक्त्वाकेयूरकंप्राहिणोत्गतेच ।
केयूरकेचंद्रापीडश्चमाचरराजपुत्ररमणीयोहेमकूटःचित्राश्चचित्ररथराजधानीवउत्तेहंलःकिंतुरूपावसपपेशलोगांधर्वराजलोकः॥
सरलहृदयाउत्तमवाकादंबरीयदिनातिखेदकरमिवगमनंकलयसिनावसीदसिवागुरुजनप्रयोजनमपूर्वविषयदर्शनकुतूहलिचे
तोस्मद्दर्शनमनुरुद्धातेवासतावातिदुःखदायिवासम्प्रिरदर्शनमर्हसिवावृणयमिमंप्रत्याख्यानयोग्यंवामन्यसेसमारूढोवापरिचय
लेशोउग्रात्मोवायंजनःततोर्हसिनतिष्फलीकर्तुमस्यप्रार्थनामिमामितिश्रुतोमयैवसहगत्वाहेमकूटंतत्रचदृष्टामप्रिविशेषांकादंबरीम
पनीयतस्याःकुमतिमिमामेकमहोविश्रम्यपुनःशतेप्रत्यागंतासिममहिनिःकारणबांधवंलवंतमालोकयेत्दुःखांधकारतारांक्रांतेनम
हतःकालाइहृप्तसितमिवचेतसाश्रावयित्वासद्यःप्रीतिंममसत्यतामिवगतःशोकोदुःखितमपिजनंरमयतिसज्जनसमागमःपरदुःखो
पपादनपराधीनस्त्वादृशांगुणोदयःत्पूत्युक्तवतींचचंद्रापीडोब्रवीत्भगवतिदर्शनात्प्रभृतिपरवानयंजनःकर्तव्येष्वपद्येष्टेशंकितव्य म१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

[illegible]तामित्युक्त्वा तयैव सहोद[illegible]चलत् क्रमेण च गत्वा हेमकूटमासाद्य गंधर्वराजकुलमतीत्य कांचनतोरणानि सप्त कक्षांतराणि कन्यांतः
पुरद्वारमवाप महाश्वेतादर्शनप्रधावितेन दूरात्कृतप्रणामेन कनकवेत्रलताहस्तेन द्वारपालस्त्रीजनेनोपदिश्यमानमार्गः प्रविश्या
संख्येयनारीशतसहस्रसंबाधं श्रीमयमपरमिव जीवलोकं रच्यमानं ग्रहीतुमेकत्र त्रैलोक्यश्रियामिव संगृहीतमक्षरूपमिव सर्गांतरमंगना
द्वीपमिवापूर्वमुत्पन्नमन्यमिव नारीपुंगावतारं अपरमिव पुरुषद्वेषिप्रजापतिनिर्माणमनेककल्पकल्पनार्थमुत्पाद्य स्थापितमिवांगना
कोशं अतिविस्तारिणा युवतिजनलावण्यप्रवाहपूरेणाप्लावितदिगंतरेण सिंचतेवामृतरसविसरेण दिवसमार्द्रीकुर्वतेव भुवनांतरालं स
ज्यो३ वतः परिणतनयनेनेव मयमिव चंद्रमंडलसहस्रैरिव निर्मितसस्थानं ज्योत्स्नयेव घटितं सन्निवेशभासुरणप्रभालापैरिव निष्पादितदिगंतरं
विभ्रमैरिव कृतसर्वोपकरणं यौवनविलासैरिवोपपादितावयवं रतिविलसितैरिवारचितसंचयं मन्मथचरितैरिव कल्पितावकाशं अनु
रागेणेवानुलिप्तसकलप्रदेशं शृंगाररसमयमिव सौकुमार्यमिव प्रसूताधिदैवतमयमिव कुसुमशरमयामिव कौतूहलमयमिव प्रेमद्रवम ११९

मय।

नि

यमिवाश्चर्यमयमिव कुमारः प्राप तत्र ददर्श॥ अतिबहुलतया च कन्यकाजनस्य समंतादाननेक्षितिनिर्डविंबच्छटाभिरिव पतंतीमपांगविक्षे
पैरनेककुवलयमयीमिव क्रियमाणां पृथिवीमनिभृतभ्रूलताविभ्रमैः कामकार्मुकशतानीव प्रचलितांकेशकलापांधकारैर्वर्जितपक्षप्रदोष
साहस्रीनिवावासितां च स्मितप्रतानैः कुसुमधवलान्नवसंतदिवसानिव संचरतः श्वसितानिलपरिमलैर्मलयमारुतानिव परिश्रमतः क
पोलमंडलालोकैर्मणिकुदर्पणसहस्राणीव स्फुरितानि करतलरागेणारक्तकमलवनवर्षिणामिव जीवलोकं कररुहकिरणनिकरस्फुरिते
न कुसुमायुधशरशतैरिव संछादिताष्टदिगंतरमाभरणकिरणेंद्रायुधजालकैरुड्डीयमानानीव वनमयूरवृंदानि यौवनविकारैरुत्पाद्यमा
नानीव मन्मथसहस्राण्युद्यानांतरविचितव्यापारव्यग्रप्रदेशेन कुमारिकाणां सखीहस्तावलंबेन पाणिग्रहणमिवेणुवाद्ये प्रवृत्तं नृत्यंति कराग्रवीणा
सु करकहंसावापारः क्रीडासुकरतलप्रहारान्नवनलतासेककनककलशकंठेषु जलतापरिक्लिन्नमार्गैर्लीलादोलासु नितंबस्थलप्रेंखितानिवाटिका
खंडेषु दशनोपहारान् बकुलदोहदेषु सीधुगंडूषप्रदानानि अशोकताडनेषु चरणालिखितानानूपुरहारकुसुमस्तबलनेषु सीत्कारान् रत्नमिवा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं सखंतीनामपाश्यत्येवचक्रवाजनस्यकपोलालोकएवसुखसूक्ष्मालनंलोचनान्येवकर्णोत्पलानिहसितमेववधवलएवचंदनांगरागोनिश्वासाएव
१२० वअविश्वासमगंधयुक्तयःअधरछतिरेवकुंकुमानुलेपनंआलापाएवतंत्रीनिनादाःभुजलताएवसंपकवैकक्षमालाःकरतलान्येवलीलाकम
लानिस्तनाएवदर्पणाःनिज देहप्रभाएवांशुकावगुंठनंजघनस्थलान्येवविलासमणिशिलातलानिकोमलांगुलिरागएवचरणालक्तकरसो
नखमणिमरीचयएवकुट्टिमोपहारकुसुमप्रकाराःनयवचालकुकरसोपिचरणानितारोवकुलमालिकामेखलावलंनमपिगमनविभ्रकस्वं
गरागगौरवमथाधिकश्वासनिमित्तमंशुकभारोपिग्लानिकारणमंगलप्रतिसरवलयविधृतिःपरेकरतलविक्षतिहेतुःश्रवतंसकुसुमधारण
मपिश्रमःकर्णपूरभ्रमरकरपक्षपवनोप्यायासकरःतथाचयत्रसखीदर्शनिर्वृताहंसावलंबनमपिस्थानमतिमाहंसप्रसाधनेषुहाररत्नारसहिः
कृताश्चनकाकश्यपसंलावःकुसुमावचयेषुद्वितीयकुसुमग्रहणमपिवनितानोचितंकथकाविज्ञानेषुमाल्यग्रथनमकुसुमायोजनव्यापारोदेव
ताप्रणामेष्वमभ्यासागतेगोतिविस्मयकराःतस्यावैवंविधस्यकिंचिदंतरमवक्रम्यास्तश्वेतश्चपरिश्रमतःकादंबरीप्रत्यासन्नपरिजनस्यशुश्रावत्तां। १२०

स्नानतिमनोहराना लापारत्तयाहिंगुलवर्तिकेकल्पयकेतकीधूलिलितविलीनतालवालमंडलानिसारिकेगंधोदकनदिकासुविकिरस्न
वासुकांश्रणालिकेकुविमकमलिनीशुकंकमसोदसुहितिशुरयथूत्रचक्रवाकयुगलानिमंदारिकेकर्पूरपल्लवरसेनाधिवासयगंधपत्राणि
रजनिकेतमालवीथिकांधकारेषुनिधेहिमणिप्रदीपान्कुमुदिकेदूष्यवनीशकुनिकुलमरुणार्थंमुक्ताजालकेदाडिमीफलानिनिपुणिकेलि
खमणिभित्तिसालभंजिकास्तनेषुकुंकुमरसपत्रभंगाकारउत्पलिकेपरामृशकमलसंमार्जनीभिःकदलीगृहमरकतवेदिकांकुसुमिकेसिंच
मदिरारसेनवकुलकुसुममालागृहाणिमालविकेपाटलयसिंदूररेणुनाकामदेवगृहदंतवलभिकांनलिनिकेपाययकमलमधुरसंभवन
कलहंसान्कदलिकेनयधारागृहंगृहमयूरान्कमलिनिकेयच्छचक्रवाकेभ्योमृणालक्षीररसंचूतलतिकेदेहिपंजरशुकेभ्यःकोकिलेभ्यश्चूतल
तिकांकुराहारंपल्लविकेभोजयमरिचाग्रपल्लवशलानिलवनहारीताल्लवंगिकेविक्षिपपंजरेषुपिप्पलीतंडुलशकलानिमधुकरिके
विरचयकुसुमाभरणानिमयूरिकेविसर्जयसंगीतकशालायांकपटकिन्नरकुलानिकदलिकेसमारोपयक्रीडापर्वतशिखरंजीवंजीवकमिथु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ नानिर्हरणिकेदेहिपंजरस्थकोपदेशमित्येतान्यन्यानि च परिहासजल्पितान्यश्रौषीत्तथाहि चामरिके मिथ्याश्रमस्तां प्रकटयंती कमलि
१२१ मंथानुभिक्षसि अधियौवनविलासैरुन्मत्तीकृते विज्ञातासि यथा त्वं स्नानकलशतरावनम्यमानस्तनि मिलिताश्वंतमपरिका नवलंबसे परिहासको
ह्विणिरत्नाभिनिपतितामात्मप्रतिमामालयसि पवनहतोत्तरीयांशुके हारप्रतामायासितकरतलासं कलयसि मणिकुट्टिमे रूपहारकम
लरसखलितलीने निजमुखप्रतिबिंबकानि परिहरसि जालवातायनपतितपरागालोकं प्रति बालातपशंकिनि करतलमातपत्रं करोषि
खेदजघनहस्तकलितचामरे नखमणिकिरणकलापमाक्षनोषि इत्येतानि चान्यानि वक्ष्यमाणचकादंबरीतवनगुपस्तत्ययौपडलिनायमानञ्ज
पगतवनलतागलितकुसुमरेणुपटलैरुदिनायमानमनिशं तत्परस्तननखहतांगणसहकारफलरसवर्षैर्नीहारायमाणमनिलविकीर्ण
वकुलसेकसीधुधाराभिर्निःशीकरावनश्चीपायमानं चंपककदलोपहारैर्नीलाशोकायमानं कुसुममकरंदपानमधुकरच्छंदांधकारैस्तथा वसंचर १२१
तः स्त्रीजनस्य प्रसाधनानुरागायमाणं चरणालक्तककरसविसरैस्स्फटिकोत्पलिद्विसायमानमंगरागामोदैः ॥ मालोकायमानं दंतपत्रमंडलैः प्रियंगुलताय

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मानं कूलाशुरूपजलतंगैर्लोहितायमानं कर्णाशोकपल्लवैः धवलायमानं चंदनविलेपनैः हरितायमानं शिरीषकुसुमालंकरणैः ॥ अथ सेवा
समागतेनोलयतमर्द्धस्थितेन स्त्रीजनेन प्राकारेणेव लावण्यमयेन कृतदीर्घरथ्याकुखाकारमर्धमिमध्वीनतेन चांतर्निक्षिप्तं तमालरणाकिर
णालोकं संपीडितं नदीवेणिकाजलप्रवाहमिव वहंतमपश्यत् ॥ तन्मध्ये च प्रतिश्रोतस्त्वगत्वा प्रतीहारीमंडलाधिष्ठितप्रदेशभागं श्रीमंडपं दद
र्श तत्र च मध्यभागे पर्यंतरचितमंडलेनोर्द्वणोपविष्टेन चानेकसहस्रसंख्येनापरिस्फुरितात्तरणसशब्देन कल्पलतानिवहेनेव कन्यकाज
नेन परिवृतां नीलांशुकप्रच्छदपटप्रावृतस्य नातिमहतः पर्यंकस्योपाश्रये धवलोपधानन्यस्तद्वितीयभुजलतावष्टंभेनावस्थितां महावराह
दंष्ट्रावलयावलंबिनीमिव महीं विसारिणा देहप्रभाजालजलेन भुजलताविक्षेपविभ्रमैः प्रतरंतीमिव वामरयाहिणीमिरुपवीक्ष्यमाणां निपति उप ३
तप्रतिबिंबतया धस्थान्मणिकुट्टिमे सुनागैरिवापह्रियमाणां जपांतरत्नभित्तिनिपतितदिक्पालैरिव नीयमानां परिमाणिक्यमंडपे स्तुवैरिवोद्धिय
मानां हृदयमिव प्रवेशितां मणिस्तंभैरापीतामिव लवनदर्पणैरधोमुखेन श्रीमंडपमध्योल्लोकेनि विघाधरलोकेन गगनतलमिवारोप्यमा।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

एणांविचकमकुटिलेनालोकनकुतूहलसंधुक्षितेनत्रिभुवनेनेवपरिगतांभ्रमणरवपुष्टजनशिखिशतविततविचचंद्रकेनलवनेनापिकौतु
कोत्पादितानेकलोचनसहस्रेणेवदृश्यमानांआत्मपरिकल्पितेनापिदर्शनलोलतोपार्जितदिव्यचक्षुषेवानिमिषनयनेननिर्वर्ण्यमानांलक्ष्म
गौरपिरागाविष्टैरिवाधिष्ठितसर्वावयवांअरुणतउणएणमिवदृश्यंचंतीवालसावंअदत्ताकाशेनापिवेशपरवशेनेवगृह्यमाणांयौवनेनापिच।
निजचरणतलरागदीधितिभिरिवनिर्गताभिरलक्तकपाटलितलावण्यजलवेणिकाभिरिवगलिताभिर्निर्दिसितरक्तांशुकदशाशिखा
भिरिवावलंबिताभिःपादालक्तकरसैर्नखांशुलेखासंदेहदायिनीभिरतिकोमलतयाजघनभरेणावमंतीभिरिवरुधिरधारावर्षमंगुलीभिरुपेतां
त्यांचरणाभ्यांक्षितितलतारागणंनखमणिमंडलछद्मवहन्त्यांविद्रुमरसनदीमिवप्रवर्तयंतींनूपुरमणिकिरणचक्रवालेनगुरुतरखिन्नोरु
युगलसहायताभिवकर्तुमुद्धृताभ्यांस्पृश्यमानजघनतागांप्रजाप्रतिकरदृढनिपीडितमध्यगलितंविपुलजघनशिलातलविघातादलावण्य १२२
जलस्रोतस्वच्छिद्यमानमुरुद्वयंदधानांसर्वतःप्रधावितदीर्घमयूखमंडलेनईर्ष्ययापरदर्शनमिवनिरुंधतांकुतूहलेनविघ्ना।रमिवतन्वतास्पर्श

सुखेनरोमांचमिवदर्शयंताकांचीदाम्नानितंबविंबस्यविरचितपरिखेवानिर्जितसकललोकहृदयसारेणेवजातिगुरुनितंबोनन्नतकृशांत
रितसुखदर्शनदुःखेनेवक्षीणमध्यलग्नांप्रजापतेःस्पर्शनतःसौकुमार्यमंगुलिमुद्रामिवनिमग्नांविमलांनाभिमंडलीमावर्त्तिनींसुहृद्धंतींत्रिभुव
नविजयप्रशस्तिवर्णावलीमिवलिखितांमन्मथेनरोमराजिमंजरींबिभ्रतींअंतःप्रविष्टकर्णपल्लवप्रतिबिंबेनलाराखिद्यमानहृदयकरतल
प्रेर्यमाणेनेवनिष्पीतंतामकारकेणपादपीठेनस्तनतटेनाभूषितांस्वयोमुखकर्णोत्पलरेणामधुरसास्वादलुब्धामिवप्रसृताभ्याममलमलनालावर्णपत्रलम्नृणालको
डाभ्यांनखकिरणावर्षिणाचमणिवलयगोरत्नश्रमात्तस्वेदजलधाराजालकमिवसृजंतमाकरयुगलेनसमुद्भासितांस्तनतटावनम्यमाननामिवो
न्नमपनाहारेणोच्चैःकरैर्गृहीतचिबुकदेशामभिनवयौवनपवनक्षोभितस्यरागसागरस्यतरंगाभ्यामिवोद्भ[illegible]तास्यांविद्रुमलतासमानास्या
मधरपुटास्यांरक्तावदातस्वच्छकांतिनावमदिरारसपूर्णमाणिक्यशुक्तिसंपुटच्छविनाकपोलयुगलेनरतिपरिवादिनारक्तकोणवारुणावना
सावंशेनविराजमानांगतिप्रसरनिरोधिश्रवणकोपादिवकिंचिदारक्तापांगेननिजमुखलक्ष्मीनिवासकमलोदधिनालोचनयुगलेननयनमय
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मिवजीवलोकंकर्तुमिच्छद्यताभुन्मदयौवनकुंजरमदराजिस्यांभूलतासांमनःशिलापंकलिखितेनचरागादिष्टमन्मथहृदयेनेववदन

लग्नेनतिलकबिंदुनाविद्योतितललाटपट्टामेकमाश्लिष्टहेमताडीपुटाभरणमपरम।शुल्ककर्णोत्पलकृतमखर्वधारासंदेहकारिणंकपलपा
शंदोलायमानपद्मकरमाणिक्यकुंडलंदधतीपाटलीकृतललाटेनसीमंतचुंबितचूडामणेःकरतांशुरागेणमदिरारसेनेवप्रक्षाल्यमान
दीर्घकेशकलापांदेहार्द्धप्रविष्टहरगर्वितगौरीविजिगीषयेवसर्वीगात्रप्रविष्टमन्मथदर्शितसौभाग्यविशेषामुरःसमारोपितैकलक्ष्मी
मुदितनारायणावलेप्रहरणायप्रतिबिंबकैर्निर्जितरूपतोलक्ष्मीशतानीवसृजंतीमुत्तमांगनिहितैःकचैरइविस्मिताहरालिमाननाशनायवि
लाससस्मितैश्चंद्रसहस्राणीवदिक्षुक्षिपंतीनिर्दग्धैकमन्मथप्रमथनाथरोषेणेवप्रतिहृदयंमन्मथानुत्पादयंतीरजनीजागरणखिन्न
स्यपरिक्षितचक्रवाकमिथुनस्यसमस्तंक्रीडानदिकासुकमलधूलिवालुकाभिर्वालजलिनानिकारयंतीपरिजननूपुररवप्रक्षिप्तंचकलहं
समिथुनंस्मरणालनालनिगडेनवघ्नानेतिहंसपालीमादिशंतीमातरणामरकतमयखानलिनिलिहितेवदनसरिणीशावकायसखीश्रवणादपनी

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

या १

पयवांकुरप्रसवप्रियहंसीमात्मसंवर्द्धित लतापुष्पमकुसुमनिगमे निवेदनागता उद्यानपालीमशोकास्तरणादानेन संभावयंती उपनीतवि
विधवनकुसुमफलपूर्णपुटाम विज्ञायमानालापतया हासहेतुं कनःकुनःक्रीडापर्वतिकपवनशबरीमालपंतीं करतलाभिहतैर्कुररपसर्पद्भिरुप
सर्पद्भिश्च शुरवपरिमलाधैर्नीलकंठकैरिव मधुकरैः क्रीडंती पंजरहारीतकलरुतश्रवणकृतउत्कंठितां चामरग्राहिणीं विहस्य लीलाकमलेन ता
शिरसि विघट्टयंती मुक्ताफलखचितचंडुलेखिकासंक्रांतप्रतिमा स्वेदजलबिंदुजलोचितनखपदाभिशायेण तांबूलकरंकवाहिनीं स्तनतटे पट
वासमुपहितानताडयंतीरत्नकुंडलप्रतिबिंबमाकुर्दंतवणमंडलाशंकया चामरग्राहिणी कपोले प्रसादव्याजदत्तेनात्मकर्णपूरपल्लवेनाश्वासयंतीं पृ
थिवीमिव समुत्साहिनमहाकुलभूधरख्यातिकटंशेषलोगनिषिसांमक्षमासश्रियमिव मधुमदपरला पठ्यमाणकुसुमरजोभ्रमरपादपरागां
शरदमिव चोन्मादितमानसकजन्मपरिहारिवापनीतनीलकंठमदां गौरीमिव भूतां शुकरभिनोत्तमांगालरणाशुदधिवेलालेखामिव मधुकरकुलानी
लत्तमालकाननांडशान्तिमिवोद्दामभन्मथविलासमरहीतगुरुकलत्रां वनराजिमिव पांडुश्यामलवल्लीलतातालंकृतमध्यां दिनमुखलक्ष्मीमिव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

आकाशकमलिनीमिव स्वच्छ वरं वदीर्घ समान मणालकोमललोमसूत्र

दृष्टेः तस्य ... कादंबरी
विदम ...

का॰द॰ १२४ तांच सुभांशु भिन्नपद्मरागप्रसाधनां मेरुरावलीमिव नितंबडुं विशिखंडताररिस्फुरद्रुंडकां तां कल्पतरुलतामिव कामफलप्रदां सुरःस
सुखोपविष्टं कोसौ कस्य वापत्यं किमभिधानो वा कीदृशमस्य रूपं कियद्वयः किमभिमते सवतावकिमभिहितः किं यद्विरं दृष्टस्त्वया कथं वास्य
महाश्वेतया सह परिचय उपजातः किमसावत्रागमिष्यतीति पृच्छंत्यैः चंद्रापीडसंबद्धालापं रूपवर्णनमुखरं केयूरकं एवं ती कादंबरी चंद्रले वीक्ष्य चंद्रापीडस्य
खालक्ष्मीकस्य सागरस्येवाश्चन्नसुल्ललास हृदयं आसीच्चास्य मनसि शेषेंद्रियाण्यपि मे वेधसा किमिति लोचनमयान्येव कृतानि किंवा ने न कृ
तमेव दातं कम्मविहृष्यायदनिवारितमेनां पश्यतीत्यहो चित्रमुत्पादितं वेधसा सर्वरमणीयानामेकं धाम एतेद्रूपातिशयपरमाणवः समा
हिताः नूनमिमामुत्पादयतो विधेः करतलपरामर्शक्लेशेन ये गलिता लोचनयुगलाद्रश्रुबिंदवः ते पतानि जगति कुमुदकमलकुवलयव
नानुत्पन्नानीत्येवं चिंतयत एवास्य तस्या आनने निपपात चक्षुः तदानस्या अपि रूपनमयं सकेयूरकेणावेदितं इति चिंतयंत्या रूपातिशयदर्श १२४
नविस्मयस्मेरं निश्चलनिबद्धलकं चक्षुस्सुमसिमसुचिरं पपात लोचना प्रसरबलितस्य कादंबरीदर्शनविह्वलो बलस्ववतरणामराजतवंद्रापीडः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दृष्ट्वा च तं प्रथमं रागमोहमस्मितो विस्मरणात् स्वस्थ दउ कादम्बरी सपुलकोद्गेघ्र यतस्याः ऊरुमाशु प्रस्वेदमजनयत् ।। ससंभ्रमा च कृतानि श्रमोपदेशो
नवतत् उरुकंपएव गातिरुरोध नूपुररवाकृष्टकलहंसकुलमंडलमयशोलेत निःश्वासएवोत्तरीयांशुकमकृत्तिं चकारचामरानिलोनिभिन्नतांयथोभ्र
मःप्रविष्टं चंद्रापीडस्य शैलोत्तेनेव निपपात हृदये हस्तः स्तनावरणंव्याजो बभूव [illegible]आनंदवाष्पजलमयान्नयता वलितकर्णावतंसकुसुमरजो स्त
ज आसीत् लज्जैव वक्त्रं न ददौ उरवपरिमलागतालिष्टं दष्टाधरपालनमात्रं तामगात् मदनशरप्रथमप्रहारवेदनैव सीत्कारमकरोत्कुसुमप्रकरके
नकार्यकंटककृतिः साधारणमासीत् वेपथुरेव करतलमकंपयत् निवेदनोद्यतप्रतीहारीनिवारणंकपरम[illegible]त् तदा च कादम्बरीविशतोम
न्मथस्यापि मन्मथ इवासीत् द्वितीयस्त्रयासहयो विवेश चंद्रापीडहृदयं तथात्यंसावपि तस्यारत्नासरणकृतिमपि तिरोपिधानमसंस्त हृदयप्रवे
शमपि परिग्रहमगणयत् भूषणरवमपि संलापणममन्यत समवेंद्रियहरणमपि अतिप्रसादमचिंतयत् देहप्रतासंपर्कमपि सुरतसमागमसुख
मकल्पयत् कादम्बरी उरुश्चादिव दत्तकतिपयपदा महाश्वेतां प्रेहनिर्दरं चिरदर्शनजातोत्कंठा सोत्कंठं कंठे जग्राह महाश्वेतापि द्विगुणतर दत्तकंठग्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰दं॰ हाताम्भवादीन्स्वसखिकादम्बरिंभारतेवर्षेराजानेकवरउरगाखड्गरत्नखोल्लेखदत्तप्रउःसमुद्रमुद्रोरक्षितप्रजापीडस्तारापीडोनामतस्यायंनि
१२५ जभुजशिलास्तंभलविश्रान्तविश्वश्चन्द्रापीडनामासूनुर्दिग्विजयप्रसंगेनागतोभूमिमेतामेषचदर्शनात्प्रभृत्यस्माकंनिष्कारणबंधुतांगतःपरित्य
क्तसकलासंगनिस्पृहामपिमेस्वभावसरलैर्गुणैराकृष्यचित्तवृत्तिंप्रवर्त्ततेदुर्लभोहिदाक्षिण्यपरवशोनिर्निमित्तमित्रमकृत्रिमहृदयोविदग्धो
जनोयतोदृष्ट्वैवममहमिवत्वमपिनिर्म्माणकौशलंप्रजापतेर्निस्पृहप्रवृत्तांचरूपस्यस्थानालिनिवेशितंचलक्ष्म्याःसद्भर्तृतास्तुखंपृथिव्याःसुरलो
कातिरिक्ततांचमर्त्यलोकस्यसफलतांमातुःपीलोचनानामेकस्थानसमागमंचसर्वकलानामैश्वर्यंचसौभाग्यस्यश्रयामस्ततांचमानुषाणां
ज्ञास्यसीतिमयावलाद्दानीतोयंकथितावास्यमयावहुप्रकारंप्रियसखीतदपूर्वदर्शनोयमितिविश्रुद्धलज्जामनुपजातपरिचयइत्यपदृ
ष्ट्वाविश्रंततामज्ञातशीलइत्यप्रहायशंकांयथामयितथात्रापिवर्तितव्यं।एषतेमित्रंबांधवश्चपरिजनश्चेत्यावेदितेतयाप्रणाममकरोत्कारु १२५
तप्रणामंचतंतदाकादंबरीतिर्यग्वलितंविलोकयंत्याःसपदिहृदीर्घलोचनापांगलांगाहृतमारकस्पंदमसलिललवविसरस्वानंदजलविंदुनि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

करो निपपात त्वरितं वारितमपि प्रच्छितस्पमनसोऽष्टलिरिव सुधाधवलामितघोत्था विसर्पत्सारसम्माव्यतामयं हृदयरूचितोंऽजनः प्रतिप्रणामेन
तिशिरोवक्रमिवैकाभ्रूलतासमुन्ननामश्रंगुलिविवरविनिर्गतांशुजालायकमरकतमयूखलेखो विभ्रमस्पृहान्ततो रत्नवीरिकरवकरोहंसारत्नमं
घ्रसुखसुप्तसमर्पिताम्बुदजलधौतनिर्मलेस्वासाः संक्रांतसंचरस्मूर्तिः मकरकेतुरिवाहश्यतावयवेषु चंद्रापीडः तथाहि सिंजानमणिकथनूपु
रपुटेन मणिकुट्टिमालिखितांगुष्ठेनाहूतश्चचरणनखेषु नियपातदर्शनसरसप्रधावितेनगत्वाहृदयेनानीतश्चस्वमात्पांतरे समदृश्यत विकचकु
वलयदंतर्दमदीर्घस्निग्धाच्छयादृष्ट्यानिपीतश्चकपोलतले समलक्ष्यतासर्वासामेव चतदानासांकश्यकानांतिर्यक्विशंतीनां नतरङ्कतरहलादपांगर्द
र्शिनो निर्ग्रंतुकामाश्चकर्णपूरमकरकरैः समंवश्रषुस्फुरत्तराः तारकाः कादम्बरीतु सविभ्रमकृतप्रतिप्रणामामहाश्वेतयासह पर्यंके निषसाद संभ्रम ९३
परिजनोपनीतायांच शयनशिरोभागविनिहितायां धवलांशुकोपच्छदपटायां हेमपादांकितायां आसंदिकायां चंद्रापीडः समुपाविशत्। महाश्वेताउ
रोधेन विदितकादम्बरीचित्ताभिप्रायाः संवृतमुखच्छत्रमहम्मदत्तशब्दनिवारणसंज्ञाः प्रतीहार्यो वेणुरवानुवीणामोषाज्जगीतध्वनीन्मागधजयशब्दां

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰र श्वसर्वच्छी निवारयाचक्रुः त्वरितपरिजनोपनीतेन सलिलेन कादम्बरी स्वयमुत्थाय महाश्वेतायाः प्रक्षाल्य चरणावुत्तरीयांशुकेन संमृज्य पुनः प
१२६ र्यंकमारुरोह चंद्रापीडस्यापि कादम्बर्याः सखी स्वपात्तुल्यपा जीवितनिर्विशेषा सर्वविश्रंभभूमिर्मदलेखेति नाम्ना बलादनिच्छतोपि प्रक्षालितवती
चरणौ महाश्वेता तु कर्णाभरणप्रभावर्षिणं समदेशे सप्रेम पाणिना स्पृशंती मधुकरतरपर्यस्तं च कर्णावतंस मुत्क्षिपंती चामरपवनविक्रांति वि ष
मश्छितां चालकवल्लरीं रचयंती कादम्बरीमनामयं पप्रच्छ सा च सखीप्रेम्णा गृहनिवासेन कृतापराधेवानामयेनैव लज्जमाना कृच्छ्रादिव कुशलमाचच
क्षे सत्यपजातशोकापि तस्मिन्काले महाश्वेतामुखनिरीक्षणतत्परापि सुकुमुर्जुरपांगा विक्षेपचवलिततरलतरतारोदरं च कुर्मंडलितचापेन भ
गवता कुसुमधन्वना वलान्नीयमानं चंद्रापीडं प्रतियान शशाक निवारयितुं तेनैव क्षणेन तेनासन्नसखीकपोलसंक्रांतेनेर्ष्यारोमांचो जिद्यमान कु
प॰२ चमंशेयत्त्रपतिविंवेन विरहव्यथां स्वेदार्द्रवक्षस्थलघटितशालभंजिकाप्रतिमेन सपत्नीरोषं निमिषता द्वेषोऽपि शोकमानंदवाष्पजलतिरोहितेनां १२६
प्रतांडःखमतजनताप्यसुहृत्प्रीपगमेच तौ हृलदानोघतांतां महाश्वेताममृतापृतासरिवकादंवरिसवीलिरेवास्मासिरयमसिनवागत चंडापीडआराः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

यनीयः। तदस्मै तावद्दीयतामित्युक्ता च किंचिद्विवर्त्तितावनमितमुखी शनैरव्यक्तमिव प्रियसखि लज्जेऽहमनुपजातपरिचयाप्रागल्भ्येनानेन गृहा
ण त्वमेवास्मै प्रयच्छेति प्रत्युवाच। पुनःपुनरभिधीयमाना च तया कथमपि ग्राम्येव चिरेण दानाभिमुखं मनश्चक्रे। महाश्वेतामुखादनाकृष्टदृष्टिरेव
च वेपमानांगयष्टिराकुलिततलोचनाह्लल्हलं निश्वसंती निजशरप्रहारशङ्किता मन्मथेनार्पितेव स्वेदजलविसरैः स्वेदजलविसरनिमज्जनलये
न हस्तावलंबमिव याचमाना साध्वसपरवशा यत्नामीतिलगितुमिव कृतप्रयत्ना प्रसारयामास तांबूलगर्भं हस्तपल्लवं चंद्रापीडोपि जयकुंजरकुं
भास्फालनसंक्रांतसिंदूरमिव स्रवत्तावपाटनलग्नधनुर्गुणाकर्षणकृतकिणश्यामलं करच यहाकृष्टिरुदिताश्रुलक्ष्मीलोचनपरामर्शलग्नांजन
विंदुमिव विसर्पन्नखकिरणांतयातिरलसेन प्रसारितालिरिव विवर्द्धितालिरिव प्रहसितालिरिव चांगुलीस्तिरुपेतस्पर्शलोभात्तत्कालकृतसन्नि
वेशाः सरागाः पंचेंद्रियस्वान्तरपराः कांगुलीरुद्वहंतं प्रसारितवान्पाणिं तत्र समानत्कालविनाशदर्शनिकृतहलीलिरिव कृतोवागत्य सर्वरसेः
धिष्ठिता तेनान्यनिवह्लहन्नन्यप्रसारितेनचंद्रापीडहस्तान्वेषणायेव परःप्रवर्त्तनखांशुनिव हेन वेपथुचलितवलयावलीवाचालेन संतापण

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ मिवकुर्वता हस्तेन स्वेदसलिलपातपूर्वं शिथिलतामुपयांतमपथेन दत्तोदामसज्जनरस्यात्मानमिवप्रतिग्राहयंता अथप्रभृतिसर्वतोहस्तेवर्तन्ते इतिजी
१२७ वितमिवश्रावयंती तां तूलमदात् आकर्षंतीव हस्तकिसलयं भुजलतानुसारेणस्पर्शानंदस्थागतमनंगशरसिक्तमर्थ्यहृदयमिवपतितमपिर
त्नवलयंनाबुसीत इहीत्वाचापरं तां तूलंमहाश्वेतायैप्रायच्छत् अथसहसैवत्वरितगतिश्छिवर्णरागभिंजाशवमिवकुंडलीकृतंकंचित्वहता
विडमांकरानुकारिणाचंडपुटेनमरकतद्युतिपक्षतिनामंथरगमनेनशुकेनानुगम्यमानाकुंकुमकेशरपिंजरतयाचरणयुगलस्यचंपकका
लिकाकारतयाचमुखस्यकुवलयदलनीलतयाचपक्षसंहतीनांकुसुममयीवागत्यसारिकासक्रोधमवादीत् ततस्तंदारिकेकादंबरिकस्मा
न्ननिवारयसिएनमलीकसुभगाभिमानिनमतिदुर्विनीतंअनुवध्नंतंविहंगमापसदंयदिचमामनेनपरिभूयमानामुपेक्षसेततोनियतमहमात्मान
मुत्सृजामिसत्यंशपामितेपादपंकजस्पर्शनेतिएवमतिहसितातयाकादंबरीस्मितमकरोत् अविदितवृत्तांतातुमहाश्वेताकिमियंवदतीतिमद १२७
लेखांपप्रच्छसातुकथयत्तामेषासर्वदादुहितुःसख्याःकादंबर्याःकालिंदीतिनाम्नासारिकाकियंअस्याश्चपरिहासनाम्नःशुकस्यसर्वदारिकयैवपाणिग्रह

एपूर्वंजायापदंव्याहिता।अथचायमनयाप्रत्यूषसिकादम्बर्याप्रेषितांतंबूलकरंकवाहिनीमिमांतरलिकामेकाकिनीकिमपिपाठयन्दृष्टोय
तःप्रभृतिजातेर्ष्याकोपपराङ्मुखीनैनमुपसर्पतिनालपतिनविलोकयति।सखीभिरस्माभिःप्रसाद्यमानापिनप्रसीदतीत्येतदाकर्ण्य
स्मेरस्फारितकपोलोदरश्चंद्रापीडोविहस्यमंदमब्रवीत्।अलमेषाकथाश्रूयतेएतत्तुराजकुलेपिकर्णपरंपरयापरिजनोपिमंत्रयतएवंवादि
रपिजनाःकथयंतिदिगंतरेष्वयमालापोवर्ततएव।अस्माभिरपिचैतदाकर्णितमेवयथाकिलदेव्याःकादंबर्याःतांबूलवाहिनींतरलिकांका
मयमानःपरिहासनामाशुकोमदनपरवशोगतश्चपिदिनानिनवेत्तीति।तदयमात्मानंतावत्परित्यज्यनिजकलत्रोनिस्त्रपतयासहदेव्याः
कादंबर्याःकथमेतत्कलंकंयत्ननिवारयतीमांचपलांऽपहृतदासीमथवादेव्यापिकथितैवानिस्नेहतापथममेववराकीमिमांकालिंदीमाहृशा
यऽदुर्विनीतविहंगमाय।प्रयच्छंत्याकिमिदानीमप्रियंकरोतुतपस्विनीयदिदंसापत्न्यकरणंनामनारीणांप्रधानंकोपकारणंअग्रणीर्विराग
हेतुःपरंपरिभवस्थानमियमेवकेवलमतिधीरायदमानंदौर्लभ्यमनिष्ठाजातवैराग्ययाविषंनास्वादितंअनलोवानसमाश्रितोनत्येवंविध

कादंक४

मपरमशिक्षितोपि तातेन छिन्नः कारणं यदि चेयमीदृशेष्वपराधेष्वनुनीयमाना तेन सह जनः प्रत्यासत्तिमेष्यतीति न तोषिगिमाम लमनया दूरे वर्ज
नीयेयं लतेति निरस्याकर्णनां पुनरालापयिष्यति को वास्या नाम ग्रहीष्यतीत्येवमभिहितवतितस्मिन्न सर्वाश्वाः सहकारद्रवर्याक्रीडानापता
विताजनसुरंगनाः परिहासक्रान्तस्यान्तर्मालापमाकर्ण्य उन्मादस्तु तराजपुत्र निपुणोयं त्वयाद्येन वा प्रतारयितुं न शक्यते एषाधिरूढतप
वैतावन्तो छीरियमपि जानात्येव परिहासजल्पितानि । अस्याश्चापि राजकुलसंपर्कचतुरा मतिः चिरमेतामभिरोपाभुजंगासंमितापितानां
स्यमेव हि वेत्ति मंजुलाषिणीकालं च कारणं च विषयं च प्रमाणं च प्रस्तावं च कोपप्रसादयोरित्यन्तरे चागत्य कंचुकी महाश्वेतामवोचत् । आ
युष्मति देवश्चित्ररथो महादेवी च मदिरा त्वां द्रष्टुमाह्वयत इत्येवमभिहिता च गन्तुकामा सखि चन्द्रापीडः क्वास्तामिति कादम्बरीमपृच्छत् । असौ
तु नन्वपर्याप्तमेवानेकस्त्रीहृदयसहस्रावस्थानेनेति मनसा विहस्य प्रकाशमवदत् सखि महाश्वेते किमर्थमेवमभिदधासि दर्शनादारभ्य श । १२०
रीरस्याप्यहं प्रभुः किं पुनरस्ते विलवस्य भवनस्य परिजनस्य वा यत्रास्मै रोचते प्रियसखीहृदयाय वा तत्रायमास्तामिति । तच्छ्रुत्वा महाश्वेता नावद ।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्तैवत्वत्प्रासादसमीपवर्तिनिप्रमदवनेक्रीडापर्वतकेमणिवेश्मन्यास्यतामित्यभिधायगंधर्वराजदुहितुर्ययौ।चंद्रापीडोपितयैवसहनिर्गत्य
विनोदनार्थंवीणावादिनीभिश्चवेणुवाद्यनिपुणाभिश्चसंगीतकलाकुशलाभिश्चकंदुकक्रीडारागिणीभिश्चाष्टापदपरिचयचतुराभि
श्चचित्रकर्मकृतश्रमाभिश्चसुभाषितपाठिकाभिश्चकादंबरीसमादिष्टप्रतीहारीप्रेषिताभिश्च।कन्याभिरनुगम्यमानःपूर्वदृष्टेनचकेयूरके
णोपदिश्यमानमार्गःक्रीडापर्वतमणिगृहम गात्।गतेचतस्मिन्गंधर्वराजपुत्रीविसर्जितसकलसखीजनंचपरिमितपरिचारिकानुगम्य
मानाप्रासादमारुरोह।तत्रचशयनेनिपत्यदूरस्थिताभिर्विनयनिभृताभिःपरिचारिकाभिरुपास्यमानापिकुतोपिप्रत्यागतचेतनाएका
किनीतस्मिन्कालेचपलेकिमिदमारब्धमितिगृहीतेवलज्जयाराजपुत्रिकथमेतद्युक्तमित्युपालब्धेवविनयेनायमसावुत्पन्नोबालभावः
कृत रत्यपहसितेवमुग्धतयास्वैरिणिमाकुरुयथेष्टमेकाकिन्यविनयमित्यामंत्रितेवकुमारत्वेनलाहनायंकुलकन्यकानांक्रमइति
गर्हितेवमहत्वेनदुर्विनीतेरक्षाविनयमितितर्जितेवाचारेणमूढेलघुतांनीतासिमदनेनेतिशोचितेवाभिजात्येनकुतस्त्वेयंतरलतेतिधिक्

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१२९ कृतेऽधैर्येण स्वेच्छाचारिणि न श्रमाणीकृताहं त्वयेति निंदितेव कुलस्थित्या अनिःश्रबीलज्जाश्रुदा हा सममचिंतयच्चैव मगणितसर्वाशंकं तरल
हृदयं तां दर्शयित्वाद्य मया किं कृतं इदं हताशया। स्वयमदृष्ट एवायमिति साहसिकया नाशंकितं तरलहृदयं तां दर्शयित्वाद्य मया किं कृ
तमिदं हताशया। तथा हि स्वयं दृष्ट एवायमिति साहसिकया नाशंकितं लघुहृदयं वा मां कलयिष्यतीति निर्ह्रीकया नाकलितं कास्य चित्त
वृत्तिरिति मूढया न परीक्षितं दर्शनानुकूलाहमस्य नेति वातरलया न कृतो विचारः कमः प्रत्याख्यानवैलक्ष्यान्न लीनं गुरुजनान्न त्रपं लोका
पवादान्नोद्विग्नं तथा च महाश्वेता दुःखितेति निर्दाक्षिण्यया नापेक्षितं आसन्नवर्त्ती सखीजनोप्युपलक्षयतीत्यविचक्षणया न लक्षितं पार्श्वव
परिजनः पश्यतीति प्रनष्टचेतनया न दृष्टं अतिस्थूलबुद्धयोपि तावत् आदर्शी विनयच्युतिं विलोकयेयुः किमुत तावत् श्रुतमदनवृत्तांता महाश्वेता सकल १२९
कलाकुशलाः सख्यो वा राजकुलसंपर्कचतुरो वा नित्यमिंगितज्ञः परिचारिकाजनः ईदृशेषु निपुणदृष्टयः प्रायेणान्तःपुरदास्यः सर्वथा हतास्मि मंद
पुण्या मरणमेव श्रेयो न लज्जाकरं जीवितं श्रुत्वा एतद्वृत्तांतं किं वक्ष्यत्यंबा तातो वा गंधर्वलोको वा किं करोमि कोऽत्र प्रतीकारः केनोपायेन स्खलित
मिदं प्रच्छादयामि कः प[...]चापल[...]मिदमेतेषां दुर्विनीतानामिंद्रियाणां कथय भिक्षवानेन दग्धहृदयेन रूढस्नेहानागबाधित तथा महाश्वेता[...]तिकरेण श्वेति ज्ञाहतान थाप्रिय

सखीनासमोमेऽजितंतथाचकेयूरकहस्तेसंदिष्टंनखलुजानामिदुःखभागिनीशठविधिनाउत्पन्नममन्मथेनवाप्रतप्तहतकेनवा।एवंकृता।उप
एपसंचपेनवाच्येनवाकेनाथयमानीतोदुःखप्रदःचंद्रापीडःकोपिवानकदाचिद्दृष्टोनाथ्यंउपभूतोनकृतोनचिंतितोनोत्प्रेक्षितोमांविडंबयितु
मुपस्थितोयस्यदर्शनमात्रकेणैवसंयम्यदत्तेवेंद्रियैःशरपंजरेनिक्षिप्यसमर्पितेवदासीकृत्योपनीतेवानुरागेणगृहीतेवगुणैःपणेनविक्रीतेवहृदये।
नउपकरणीकृतास्मिनमेकार्यंतेनचपलेनेतिकृणामिवसंकल्पमकरोत्।कृतसंकल्पायांतगतिनमिथ्याविनीतेयदिमयानकृत्यमेघगब्धा
मीतिहृदयोत्कंपचलितेनपरिहृतेवचंद्रापीडेनतत्परित्यागसंकल्पसमकालप्रस्थितेनचकंठलग्नेनाप्रष्टेवजीवितेन।अविशेषज्ञेषुनरपिप्र
क्षालितलोचनयाहृदयनामसौजनः प्रत्याख्यानयोग्योनवेतितत्कालागतेनाविहितेवबाष्पेणापनयामितेसहासुखिंदैर्यविलेपमितिनि
र्भर्त्सितेवमनोभवाष्टनत्रपितथैवचंद्रापीडाशिष्टखहृदयावष्टंभनदेवमत्स्वमितप्रतिसमाक्षानावलाक्षेमादेशेनाभ्रवतंत्रीकृतापरवशेवोद्वा
यज्ञानेनानायनेनतमेवक्रीडापर्वतकमालोकयंत्यतिष्ठत्।तत्रच्छायातमानंदज।लव्यवधानोद्दिग्नेवस्मरत्पादर्शनदरूपाश्रंगुलिमालनदबेद

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१३०

परामृष्टासीतेव चिंतयालिलेखेव न चित्रफलिकया रतिमांदवति रोषान शंकितेव हृदयेनालिंगितनववधातत्संगमकालानिपातासहेव मनोग
मागमे निष्क्रांतवतीन परिजनं चंद्रापीडो पि प्रविशन्नेव कादंबरी हृदयमिव मणिगृहं शिलातलास्तीर्णया सुलयनेउपर्युपरि निहितबाहूपधा
नाया शय्यायां नियत्यकेयूरकेण उत्संगेन गृहीतचरणा भुशोलस्त्रासितीर्यथा दृष्टे भूमिलागे प्रविष्टाश्च कथ्यकाले: परित्यक्तोदोलायमानेन
चेतसा चिंतां विवेश किं तावदस्या गंधर्वराजदुहितु: कादंबर्या: महरूद्रवर्णता विलासा एवंविधा: सकललोकहृदयहारिण: आहोस्विद्दनाराधि
तप्रसन्नेन भगवता मकरकेतुना मायि निबद्धा येन मां साभिप्रायेण सरागेण रूणिनचित्तनागेन हृदयान्त: पतत्स्मरशरकृषुमरजो दूषितेनेव वक्रक्षमा
तिर्यविलोकयति मामिद्दिलोकिता च धवलेनस्मितालोकेन दुकूलेनेव लज्जयात्मानमावृणोति । मल्लज्जा विवर्तमानवदना च प्रतिबिंबप्रवेशलो
भेन कपोलदर्पणे मां पश्यति मदवकाशदायिना हृदयस्य प्रथमाविनयलेखामिव करनखेन शयनाके विलिखति मांतांबूलवीटिकोपनयनखे १३०
दविक्षितेन रक्तोत्पललोलस्थानं भ्रमरवृंदेण करतलेन खिन्नं मुखमिव गृहीततमालपल्लवेनेव वीजयति । पुनश्चाचिंतयत् । जायेणमउप्पतास्वल्प

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लघुतामिथ्यासंकल्पसहस्रैरेवंमांविप्रलब्धतेविलुप्तविवेकोयौवनमदोमदनोवायतस्त्रिभिरेभिरुपहतेवशून्यांदृष्टिरन्यमपिकलुषंमहान्तंपश्यति
स्नेहलवोपिवारिणेवयौवनमदेनदूरंविसर्प्पतेस्वयमुत्पादितानेकचिंतासमाकुलाकविमतिरिवतरलतानकिंचित्रोत्प्रेक्षतेनिपुणमन्मथग्रहीता
चित्रवर्त्तिकेवतरुणाननचित्तवृत्तिर्नकिंचिन्नलिखतिसंजातरूपाभिमानाकुलटेवात्मसंभावनानकचित्त्रात्मानमर्प्पयतिस्वप्नइवानुभूतमपिम
नोरथंदर्शयतिइंद्रजालपिच्छिकेवासंभाव्यमपिप्रत्याशातुरःस्थापयतिद्वयस्यश्चचिंतितवानहंकिमनेनरथैवमनप्राखेद्वितेनयदिसत्यमेवेयंधवले
क्षणासक्तेवचित्तवृत्तिंतनोतिनचिरात्तएवैनामसार्थितानुरूपोमन्मथःप्रकटीकरिष्यतिसएवचास्यमेसंशयस्यछेत्ताभविष्यतीत्येवमवधार्यो
त्थायोपविश्यचत्तालिःकथ्यकालिःमहार्हैर्येषुविपंचीवीणावाद्यपरिणामेषुघर्घरसंदेहविवादेषुसुरासितगोष्ठीभिश्चायेषुतेस्तैरालापैःकुमा
रैःकलाकलहविलासैःक्रीडन्नासांचक्रे।उदूर्ध्वेछित्वानिर्गत्योपवनालोककुतूहलाक्षिप्तचेताःक्रीडापर्वतिकशिखरमध्यमारुरोहकादंबरीतुतंद्रष्टु
चिरयतीतिमहाश्वेतायाःकिलवर्त्मविलोकयितुंविमुच्यतंगवाक्षमनंगाक्षिप्तचेतनासौधस्योपरितलंकैलासशिखरमिवगौरीसमारुरोह।तत्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं चविरलपातिनासकलशशिमंडलपांडुरेणाहेमदंडेनातपत्रेणनिवार्यमाणातपावउभयतश्चफेनशुचिभिरुद्धूयमानैर्वीजनव्यजनैरुपवीज्य
१३१ मानाशिरसिकुसुमगंधलुब्धेनभ्रमताभ्रमरकुलेनदिवापिनीलांशुकावगुंठनेनेवकृतापीडाभिसरणवेषास्यामंजुवर्तिनीकुंडश्चामरशिखास
मासन्नपसु ऊर्ध्ववर्दंडमवलंव्यसुजमालिकावेकरौविन्यस्यसुजमर्दलेखापरिहृत्यसुजः परिजनांतरितसकलदेहानेत्रविभागेनावलो
क्यसुजरावलितत्रिवलीवलयापरिवृत्यमुखःप्रतिहारीवेत्रलताशिखरेकपोलंनिधायमुखनिश्चलकरविधृतामधरपल्लवेवीटिकांनिधायमु
२७ खःशीर्णकर्णोत्पलप्रहारपलायमानपरिजनानुसरणादत्रकतिपयपदाविहस्यतंविलोकयंतीतेनचविलोक्यमानामहांतमपिकालमतिक्रां
तंनावासीत्व्यशुत्वप्रतीहार्यानिवेदितमहाश्वेताप्रत्यागमातस्मादवततारआनादिश्चचमंदाद्भूरापिमहाश्वेतानुरागेनदिवसव्यापारमकरोत्
चंद्रापीडोपितस्मादवतीर्यप्रथमविसर्जितेनेवकादंबरीपरिजनेनानिवर्तितस्नानविधिःनिरुपहतशिलाविन्यस्तार्चितामितदेवतःक्रीडापर्व २३१
तकएवसर्वमाहारादिकमहःकर्मचक्रेक्रमेणचकृताहारःक्रीडापर्वतकप्रस्तरगतमातिमनोहारिणिहारीतहरिणरोमंथफेनसीकरासारेसीरा

उपहलतयनिश्चलकालिंदीस्रोतःस्थिपितरुणीचरणालक्तकरसेणशोचिषिताकुसुमरजःप्रसिक्तितलेलतामंडपोपशटेशिखंडितांडवसंगीत
गृहेमरकतशिलातलेसमुपविष्टोदृष्ट्वाश्रमसहस्रैवातिवरूलधात्राधवलेनालोकेनजलेनेवनिर्वाप्यमाणंदिवसंष्टणालवनेनेवपीयमानं
मातपंक्तीरोदेनेवस्नाप्यमानामहाचंदनरसवर्षेणेवसिच्यमानाच्छदिगंतात्रुज्ज्वलयेवविलिप्यमानमंबरंतस्याःसीत्वेतसितगावानेषधिपति
स्फोडएवकिंसीताश्चंद्रदितोलवेलाउत्तयंत्रविरूपसार्यमाणपारदरसधारासहस्राणिधारागृहाणिभक्ताच्याहोस्विदनिलविकीर्यमाण
सीकरधवलितभुवनाश्रुगसिंधुद्वीपातलमवतीर्णेतिकृतहलाबालोकानुसारप्राहितचक्षुस्पर्शीतअनल्पकन्यकाकदंबपरिवृतांद्वि
यमाणधवलातपत्राउह्यमानचामरदर्यांकादंबरीप्रतीहार्यावामपाणिनावेत्रगर्भेणाईवस्त्रशकलावहन्नमुखंचंदनानुलेपनसनाथं
नालिकेरसमुद्रकमुद्दहत्पादक्षिणकरेणदत्तहस्तावलंबांकेयूरकेणचनिश्वासहार्येनिर्मोकप्रविनाधौतेकल्पलताडकूलेदधतानि
वेद्यमानमार्गमालतीकुसुमदामाधिष्ठितकरतलयाकनपालिकयानुगम्यमानामागच्छंतीमदलेखांनस्पाश्चसमीपेतरलिकांतया

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१३२ वसितांशुकोपबद्धे पटलके परिगृहीतं धवलताकारणमिव क्षीरोदस्य सहभुवमिव शशिनः मृणालदंडमिव नारायणनाभिपुंडरीकस्य
मंदरक्षोभविक्षिप्तमिवामृतफेनपिंडनिकरं वासुकिनिर्मोकमिव मथनश्रमोज्झितं कुलगृहवियोगगलितं हासमिव श्रियः मंदरमथन
खंडिताशेषशशिकलाखंडसंचयमिव संहतं प्रतिमातारागणमिव जलधिजलादुद्धृतं। दिग्गजकरसीकरासारमिव पुंजीकृतं नक्षत्रमाला
तरणमिव मदनद्विपस्य शरन्नभःशकलैरिव कल्पितं कादंबरीरूपवशीकृतस्य निजेन हृदयेनेव निर्मितं तुष्टमिव सर्वरत्नानां यशोराशि
मिव सर्वसागराणां प्रतिपक्षमिव चंद्रमसो जीवितमिव ज्योत्स्नाया लक्ष्मीहृदयमिव नलिनीदलगलज्जलबिंदुविलासतरलमुत्कंपितमिव
धम १३ मृणालवलयं धवलकरमिव घनमुक्तांशुनिवहधवलितदिङ्मुखं मंदाकिनीप्रवाहमिव स्वरस्रवंतिकं धपरिमलवाहिनं प्रतावर्षिणं हारं
च दृष्ट्वा चापमस्य चंद्रापीडश्च जातपक्षनिश्चयो बलिनःकारणमिति मनसा निश्चित्य दूरादेव प्रत्युत्थानादिना सद्भावितेनोपचारक्रमेण। १३२
मदलेखामायांतीं प्रतिजग्राह। सा च तस्मिन्नेव मरकततया वणिशुहूर्तमुपविश्य स्वयमुद्घाय तेनमलयजांगरागेणाउलिप्य तैश्च मालतीक

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सुमदामतिरारचितशेखरंकृत्वातेचूडाकूलेपरिक्षिप्यतंहारमादायचंद्रापीडंउवाचाऊमातेरेवेयमपहस्तिताहंकारकांतापेशलप्रीतिंप
रवशंजनंकमिवनकारयतिप्रश्रयएवतेदत्तावकाशमेवंविधानामनयावाऽकृत्याकस्यासिनजीवितेश्वरनेनाकारणाविष्कृतवात्सल्ये ५२
नचरितेनकेषांनवंकउद्धिमध्यारोपयमिएमावतेप्रकृतिमधुराभ्यावहतिकस्यनवश्यताउत्पादयतिकंवानसमाश्वासयंतिअमीखला
वसुकुमारस्तयोस्तवगुणाः।त्वन्मूर्तिरेवाभोपालंतमर्हतियाप्रथमदर्शनएवविस्रंभमुपजनयति।इतरथाहित्वद्विधेसकलभुवनप्रथितम
हिम्निप्रयुज्यमानंसर्वमेवानुचितमिवाभातितथाहिसंतापेणमथचक्षुःकरणमिवापतत्पादरोपिप्रभुत्वाभिमानमिवापादयतिक्षतिरप्या
मोत्सेकमिवसूचयतिउपचारोपिपरतामिवप्रकाशयतिप्रीतिरप्यनात्मज्ञतामिवज्ञापयतिविज्ञापनाप्यतिप्रागल्भ्यमिवदर्शयतिसेवा
प्यतिचापलमिवदर्शयतेदानमपिपरिभवस्वत्ववत्यपिवचस्वयंगृहीतहृदयायकिंदीयतेजीविताहीयाकिंप्रतिपाद्यतेप्रथमकृतागमनमहो
पकारस्यकांतेप्रत्युपक्रियादर्शनदत्तजीवितफलस्यसफलमागमनंकेनतेक्रियतेप्रणयितांचानेनव्यपदेशेनदर्शयतिकादंबरीनविलवं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद॰
१३३

लवतःश्वतिपाद्याहिपरस्वतासज्जनविलवानांआम्नांतावत्वविलवोलवादृशस्यदास्यमप्यंगी कर्वीणानाकार्यकारिणीतिश्रूयतेदत्वा

त्मानमपिनवंचितास्यतिजीवितमर्थयित्वानपश्चात्प्रणयिजनप्रत्याख्यानपराङ्मुखीचदाक्षिण्यपरवशामहत्वासतांचमनता

दृशीलवतियाश्चमानानांयादृशीददतीलज्जासत्यमस्तुनाव्यतिकरेणकृतापराधमिवआत्मानमवगच्छतिकादम्बरीनदयमस्तमथ

नमस्तुहृतानांसर्वरत्नानामेकः शेषरतिशेषनामाहारोभगवतार्णसंप्राप्तागृहमुपागतायप्रचेतसेदत्तःप्रचेतसापिगंधर्वराजाय र

सगंधर्वराजेनकादंबर्यैतयापिलघुस्तरस्याउरूपमालरणस्याविचारयंत्यानलब्धमेवोवितंशुभाहूतेर्धीमत्ककेरत्ववक्षार्यप्रेषितोयद्या

पिनिजउपगणालरणाश्रूषितांगयष्टयोलवादृशाःक्लेशहेतुमितरजनवदुमतमालरणतारमंगेषुनारोपयंतितथापिकादम्बरीशी

ति रत्नकारणांकिंनकृतमुरसिशिलाशकलंकोस्तलतिधानंलक्ष्म्याम्नहजमिदमितिवदुमानमाविःकुर्वताभगवताशार्ङ्गिणानरोपणा नागर

तोलवान्नतिरिच्यतेनचकौस्तुभमणिरत्ननापिउरालवेनशेषमतिशेतेनचापिकादम्बरीमाकारान्तुकृतिकलयाअल्पीयस्यापिलक्ष्मी राम

रनुगंतुमलमतोर्हतायंवन्नोवदुमानमिमंनचक्षमिरेघावदुमानमवशीतिप्रसरतंगस्य। १३३

नियतंचतत्रतावत्तयाप्रणय्यामहाश्वेताउपालंभमहंभूयैःखेदयित्वात्मानमुत्सृज्यत्यतएवमहाश्वेतयातरलिकाहारमादायत्वत्सकाशमनुप्रहित
तयापिचकुमारस्यसंदिष्टमेवनखलुमहाभागेनमनसापिकार्यः।कादंबर्याःप्रथमप्रणयप्रसरभंगःत्कृत्वातांचकंठमिवचामीकराचलतटेसातस्य
वक्षःस्थलेववंधचंद्रापीडोपिस्मयमानःप्रत्यवादीत्मदलेखेकिमुच्यतेनिपुणासिप्रार्थयितुंतत्रावकाशमपहरंत्याप्रदर्शितंवत्सितकौशलं।अ
यितुमर्हेकेवयमात्मनःकोवाहंग्रहणस्याग्रहणस्यवाअतातारखल्वियमसमंकथा।सौजन्यशालिनीभिरवितीनिरूपकारणीकृतोयंजनःयथेष्टमिष्टे
ष्वनिष्टेषुवाव्यापारेषुनियुज्यतामतिदक्षिणायाःखलुदेव्याःकादंबर्यानिर्दाक्षिण्यमपिशुनाःकंनदासीकुर्वंतीत्युक्त्वाचकादंबरीसंबंधिनीभि
रेवकथाभिःसुचिरंस्थित्वाविसर्जयांबभूवमदलेखांअननिचिरंगतायांचतस्यांक्रीडापर्वतकगतंचंदनद्रवलहारधवलंउदयगिरिगतमिवचं
द्रमसंचंद्रापीडंद्रष्टुंसमनुत्सारितवेत्रदंडचामरविक्षेपनिवारिताशेषपरिजनानुगम्यमानातमालिकाद्वितीयाचित्ररथतनयानुमंत्रितदेवसौधंप्र
खरमारुरोहतत्रचछायावपुनमध्यवीथिविविधविलासभंगिनिर्विकारैर्विलोकितैर्जलितास्यमनःनवाहिरगुर्जनितंवविंवविन्यस्तवामहस्तपल्लवं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सवृष्टत्तांशुकाउसारञमारितंदक्षिणाकरानिश्चलतारकालिखितेवमुग्धंइतिकारंसदत्तोन्नानकरतलतयागोवखलनतयानिःशब्दवदनेवामुग्ध
रंशुकपल्लवत्ताडितनिष्ठामाकृष्टसुवरमक्षकरतयासक्तातृष्णेवमुग्धानिलगालितांशुकसंभ्रमद्विगुणितबजलतारतपयोधरतयादत्तालिं
गनसंज्ञेवमुग्धःकेशपाशाकृष्टकुसुमसरितांजनितसमाघ्राणलीलयाकृतनमस्कारेवमुग्धारुतयतर्जनीभ्रमितमुक्ताफलमतयानिवेदितहृद
योत्कलिकोत्रमेवमुग्धरूपहारकुसुमस्खलनविकृतकरतमाकथितकुसुमाउधशरप्रहारखेदनेवमुग्धालितरसनानियडनियमितचरण
तयासंपन्नाथितेवमन्मथेनमुग्धाश्चलितोज्वविघृतशिथिलडुकूलानितितलदोलायमाना शुकैकदेशाछादितकुचाचकितपरिवर्तनत्रुघ्रीव
लीलताश्रंसस्रस्तचिकुरकलापसंकलनाकुलकरकमला।कटाक्षविक्षेपधवलीकृतकर्णोत्पलाविलक्षस्मितकुसुमावलिसरितैककपोलाभा
वीकृतवदनमनेकसैरंतंगितंसुरंविलोकयंतीतावदवतस्थौयावदुपसंहृतालोकोलोहितोदिवसोवृवश्रथहृदयक्षितकमलिनीरागेणेवर १३४
स्यमानेराज्ञीवजीवितेश्रुरसकलचक्रवाकचक्रवर्त्तिनितिगावत्फन्नदीधितौक्रमेणचदिनपरिलंबनरोषरक्तालिंकामिनीदृष्टिरिवसंक्रमि

नि

तशोणितेभ्रिसंहतरौचिषिजातेजरठहारीतहरितहयेहरितवाजिविरहजनितसरोजसंहतिषुहरितायमानेषुकमलवनेषुउत्कवलाय
मानेषुकुमुदखंडेषुलोहितायमानेषुदिग्मुखेषुनीलायमानेशर्वरीमुखेषुशनैःशनैश्चउन्मर्दिनश्रीसंगमाशामिवशिवानुरागिणीवि
सहैवदीधितिभिरदर्शनंतामुपगतेभगवतिगभस्तिमालिनिनितकालविडंबितेनहृदयरागरसमागरेणेवापूरितेसंध्यारागेणजीवलो
क५ कोकमुमाउद्वदयाानेचक्रवाकहृदयमहृषुस्रमाईदंजनितमानिनीनयनवारिणीवाप्लीयमाणेतमालविषितिमिरदिक्करिकराको
णमीकरासारइवश्चेतायमानेतारागणेगगनेजातेजातायांवादर्शनिरुयंमार्थसोधादवततारकादंबरीक्रीडापर्वतिकानितंबखंडापी
उत्पत्तोनचिरादिवगृहीतपादःप्रसाद्यमानइवकुमुद्विनीभिःकलुषपुष्पखाःऊपितइवप्रसादयन्नाशाःप्रबोधाशंकयेवपरिहरन्सुप्ताः
कमलिनीर्लांछिनच्छायाछलेननिशामिवहृदयेनसमुद्वहन्रोहिणीचरणताडनलग्नमलक्तकरसमिवोदयरागंदधानस्तिमिरनीलांब
रांदिवंमनिसारिकामिवोपसर्पन्नतिवजुलवल्लीततयाविकिरन्निवसौभाग्यंसुदगाद्भगवानीरुणोन्मवःसुधासूतिरुदितेचचंद्रमसिप्रथमा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰
१३५ धिरूढैकांतपादपे कुमुदिनीवध्वरे विलावरी विलासदंतपत्रे श्वेततमानौघवलितदिशि दंताकारौ ऐ भुवने चंद्रापीडः चंद्रातपनिरंतरस
येकुमुदकमध्यारव्धहंसकुकुटदिग्याः कल्लोलधौतेस्फटिकधवलसोपानेन उत्तरंगितमालक्ष्यंतवान्नवा हिनिस्सुमहंसमिथुने विरहवाचालित
चक्रवाकयुगले तीरेकुमुददलावलीभिः पर्यंतालिखितपत्रलतमवदातसिंदुवारदामोपधानं हरितहरिचंदनरसैः प्रक्षालितं कादंब
रीपरिजनोपदिष्टं मुक्ताशैलशिलापट्टं चंद्रशीतलमधिशिश्ये । ततश्चास्य तास्याः कथयके यूरको देवी कादंबरी द्रष्टुमागतेत्येवस
संभ्रमसमुत्थायागच्छंती मल्पसखीजनपरिवृतामपनीताशेषराजचिह्नामितराभिवैकावलीमात्राभरणां श्रीखंडेन चंदनरसेन धवली
रूततनुलतामेककर्णावसक्तकांतदंतपत्रांकुरकलाकलिकाकोमलं कर्णपूरीकृतं केतकीदलं दधानां बालेत्साशुचिनी कल्पवृक्षमञ्जरी
लेविभ्रतीं तत्कालरमणीयेन वेषेण साक्षादिव चंद्रोदयदेवतां मदलेखया दत्तहस्तावलंबां कादंबरीमपश्यत् । आगत्य च प्रीतिये शयनतां १३५
दर्शयंती सा रूत्वेव परिजनोचिते भूतले समुपाविशत् । चंद्रापीडोपि कुमाराभ्यास्यतां शिलातलमित्य सकृद्याचमानोपि मदलेखया

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

द्रेतलमेवासजत्सर्वाश्चासीनास्तुस्तहस्तमिवविष्ठिवावकुसुमपत्रकमेदेविहष्टिप्रातमात्रएवीतेदासजनेसंतापणादिकस्यापिप्रसादस्य
स्यर ना॰वकाशःकिमुतैतावतोनुग्रहस्यनखल्तुनिपुणंचिंतयन्नपितमात्मनोगुणलवमालोकयामियस्यायमनुरूपोनुग्रहाति
रेकोऽयतिसरलतात्वेयमपगतातिमानमक्षराःसुजनतायदभिनवसेवकजनेह्येवमनुरूप्यतेप्रायेणवमाम्रुपचारहार्यमद
क्षिणंदेवीमन्यतेयच्चखल्तुपरिजनस्नेहस्यापरिनिसंपीणास्यादेनेज्ञोसंविभागकरणोचितेपरिजनेकस्वादरःपरोपकारोपक
रणकंशरीरकंतरुणलवुलघुचजीवितमपत्रपेतवप्रतिपन्नाभ्रुपायनीकडमिवमागतायास्नेवृयमेतेशरीरमिदमेतानींद्रियाणिएत
म२ च्चजीवितमेतेषामन्यतमारोपयपरिग्रहेणगरीयस्त्वमित्यथैवंवादिनोसयवचनमाक्षिप्यमदलेखासस्मितमवादीत्कुमारत्वत्वति
यंत्रणायाखिद्यतेखलुसखीकादंबरीकिमधवैतदेवमुच्यतेसर्वमिदमन्तरेणापिवचनमनयापरिरहीतंभुवनरसनोपचारफल्गुनावचं
मासंदेहदोलामारोपतांइतिद्विवाकंचिकालंरूनसप्रभावाकथंराजातारापीडःकथंदेवीविलासवतीकथमार्यःशुकनाशकीदृशीव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादंः ऊयनी किंयत्यध्वनि सा कीदृशा रतखंडं कीदृग्रमणीयो मर्त्यलोकः। इत्यशेषं पप्रच्छ। एवं विधाभिश्चान्याभिश्च कथाभिश्चिरं स्थित्वो
१३६ त्थाय च कादंबरी सहकेयूरकेण चंद्रापीडसमीपशायिनं समादिश्य परिजनं सौधशिखरं समारोहात्। तत्र च सितदुकूलवितान
तलास्तीर्णं शयनीयमलंचकार। चंद्रापीडोपि तस्मिन्नेव शिलातले निरभिमानतामभिरूपतामतिगंभीरतां कादंबर्या निःकारणव
त्सलतां च महाश्वेतायाश्च जनतां च मदलेखाया महानुभावतां परिजनस्याभिसमृद्धिं च गंधर्वराजकुलस्याभिरम्यतां च किंपुरुषविष
न५ यस्य मांसलतां वर्णयन्केयूरकेण संवाद्यमानचरणः क्षणादिव क्षणदां क्षपितवान्। अथ क्रमेण कादंबरीदर्शनप्रजागरखिन्नः स्वक्ष्मि
वतानतमालकदलीकंदलिनां प्रविरलकल्लोलानिलशीतलां वेलावनराजि मवतरन्नारक्तारापतिः। अत्यर्णविरहविक्लवस्य चक्रवाक
कामिनीजनस्य निश्वसितैरिवोत्तैर्म्लानिमनीयत चंद्रिका चंद्रापीडविलोकनारूढमदनेव कुमुददलोदरनीतनिशा पंकजेषु निपपात १३६
लक्ष्मीः। क्षण दापगमे च स्मृत्वा कामिनीकर्णोत्पलप्रहाराणुत्कंठितो द्विवदक्षामतांबुजत्कपोडतउज्वाशरक्षेपखिन्नानंगनिःश्वा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सर्वविभ्रमैकभ्रमत्तउलताकुसुमामोदेश्चवरातमानत्रिश्चुमंदरगिरिलताग्रहगहनानिवसतिपेवलजंतीघउणोदयोपप्लविनीश्वतार
कासवक्रमेणसंसृजतेचक्रवाकहृदयनिवासलग्नानुरागमिव लोहितंमंडलमुद्वहतिसवितरिशिलातलादुत्थायप्रक्षालितकरकमा
लंकृतसंध्यानमस्कृतिर्गृहीततांबूलःकेयूरकविलोकयदेवीकादंबरीप्रबुद्धानवेतिक्ववातिष्ठतीत्युवाचचंद्रापीडोगतप्रत्यावृत्तेनेव
तेनदेवमंदरस्यप्रासादस्याधस्तादंगणसौधवेदिकायांमहाश्वेतयासहाधितिष्ठतीत्यावेदितेर्गंधर्वराजतनयामालोकयितुंजगाम॥
ददर्शचधवलभस्मजलाटिकातिरक्तमालापरिवर्तनप्रचलकरतलाभिःपाशुपतव्रतधारिणीभिर्धातुरागारुणांबराभिश्चपरिव्राजिका
भिःपरिणततालफलवल्कललोहितवस्त्राभिश्चरक्तपटव्रतवाहिनीभिः।सितवसनविबद्धनिबिडस्तनपरिकराभिश्चश्वेतपटवंदना
भिर्जटाजिनवल्कलाषाढधारिणीभिश्चवर्णिचिह्नाभिश्चापसीभिःमातृरादिवमंत्रदेवताभिःपठंतीभिःभगवतश्चंबकस्याविकायाःका
र्तिक्रेयस्यविष्टरश्रवसोजिनस्यायावलोकितेश्वरस्यार्हतोविरंचेश्चगुणाकृतीरुपास्यमानामंतःपुरात्याहिताश्चसादरंनमस्कारेणसा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

केर

कादं
१३७ घनैरासन्नचैत्रासनदानैश्चदर्शनागतगंधर्वराजबांधववृंदाःसन्मानयंतीमहाश्वेतापृष्ठतश्चसमुपविष्टेनकिंनरमिथुनेनमधु
करमधुरास्वावंशालापादत्तेष्टावधानंकेवलंगिरागायंती नारददुहित्रापठ्यमानेसर्वमंगल्यमहीयसिमहाभारतेदत्तावधानापुरोविन्यस्ते
मणिदर्प्पणेतांबूलरागबद्धरूपांत्रिकांधकारितास्यंतरंदशनमोक्षासितमुत्सृष्टमधूच्छिष्टपदपाटलमधरंविलोकयंतीशैवलरूपतयाक तरू
र्णपूरसिरीषप्रेषितोत्तानविलोचनेनबद्धमंडलंभ्रमतास्तवनकलहंसेनप्रतान शशिनेवक्रियमाणगमनपणामप्रदक्षिणांकादंबरी
समुपसृत्यचकृतनमस्कारस्तस्यामेवस्तुघावेदिकायांविन्यस्तमासनंतेजेस्थित्वाचकंचित्कालंमहाश्वेतायावदनंविलोकयत्स्फुरितकपो
लोदरंमंदस्मितमकरोत्त्रश्रमोऽस्तावत्तैवविदितातिशयायाकादंबरीमब्रवीत्।सखित्वत्पाण्डोःष्ट्वापीडश्चंद्रकांतरवचंद्रमपूर्वरौशिकंतो
नशक्नोतिवक्तुंजिगमिषुःखलुकुमारःपृष्ठतोदुःखमविदितवृत्तांतंराजचक्रमास्तेअपिचभवत्योर्दूरस्थितयोरपिपश्चितेयमिदानींकम १३७
लिनीवकमलबांधवयोरिवकुमुदिनीकुमुदनाथयोरिवप्रीतिरापलयादतोऽस्त्वत्तज्ञानात्तवत्येवकादंबरीसखिस्वाधीनोऽयंसपरिजनो

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

जनःकुमारस्यस्ववृत्तांतरात्माकरदास्याउरोधः इत्यभिधायगंधर्वकुमारानाहूयप्रापयतकुमारंहेमकूटभूमिमित्यादिदेशचंद्रापीडोप्युत्थाय
प्रणम्यप्रथमंमहाश्वेतांततःकादंबरींतस्याश्चप्रेमगर्भेणचक्षुषामनसाचपीयमानोदेविकादंबरिकिंब्रवीमिबहुलाषिणांनश्रद्दधातिलो
कःस्मर्तव्योस्मिपरिजनकथास्वित्यभिधायकन्यांतःपुरान्निर्जगामकादंबरीवर्जमशेषएककन्यकाजनोगुणगौरवाकृष्टःपरवश इवतंव्रजं
तमाबाह्यकक्षांतादनुवव्राजनिवृत्तेचकन्यकाजनेकेयूरकेणोपनीतंवाजिनमधिरुह्यगंधर्वकुमारैरनुगम्यमानोहेमकूटात्प्रवृत्तोग
न्तुंगच्छंश्चास्यचित्ररथतनयाकेवलमंतर्बहिरपिसैवसर्वानिबंधनमासीत्तथाहितन्मयेनमानसेनासह्यविरहदुःखातुरःशयनमिव
छन्नरूतमार्गाभिमननिरोधाभिवपुरस्ताद्वियोगाकुलहृदयोन्मीलिकावेशविद्धिस्त्राभिवनलेखिसम्पगालोकयितुंवदनंविरहातुरमानसाभि
वावांछितामुरस्थलेतामेवमृगलोचनांददर्शक्रमेणचप्राप्यमहाश्वेताश्रममच्छोदसरस्तीरेसंनिविष्टमिंद्रायुधखुरपुटानुसारेणैवागतं
मात्मस्कंधावारमपश्यत्निवर्तिताशेषकुमारगंधर्वश्चसानंदेनसकुतूहलेनसविस्मयेनस्कंधावारवर्तिनाजनेनप्रणम्यमानःस्वभवनंविवेश

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१८० सन्मानितराजलोकश्चवैशंपायनेनपत्रलेखयासहैवंमहाश्वेताएवंकादंवरीएवंमदलेखाएवंतमालिकाएवंकेयूरकस्तयनयैवकथयाप्रायोदि
वसमनैषीत्।कादंवरीरूपदर्शनाद्धृद्वेवचनास्यस्वरेवपीतिमकरोत्राजलक्ष्मीर्यत्निष्ठामेववधवलेक्षणामावद्धरणरणकेनचेतसाचिंतयतोजाय
तस्त्वसाजगामरात्रिः।अपरेद्युश्चसमुच्छ्रितेभगवतिरवावाह्यानमंडपगतस्सत्रस्तेनमनसासहसैववप्रतीहारेणसहप्रविशंतंकेयूरकंददर्शदिवा त२
दूरात्क्षितितलस्पर्शिनामौलिनाकृतपादपतनमेत्येहीत्यक्काप्रथममंगस्पर्शिणावदृष्टयाततोहृदयेननततोरोमोद्गमेनपश्चाद्बाहुभ्यांप्रधा
५६ वितोपसृतमालिंगितगाढमुपावेशयंन्नमात्मासनसमीपएवपप्रच्छच।स्मितसुधाधवलिताधरंकेयूरपृष्टीतिडवमयमिवदसनमारुतः।केयूरकक
थयकुशलिनीदेवीससखीजनाकादंवरीमहाश्वेताचेत्यसौवुक्तेनराजसूनोःप्रीतिप्रकर्षजन्मनास्मितेनैवस्नापितमयातुलितमस्त्रवसघएवापग
८४ ताधरखेदःप्रणम्याद्यततरमवोचद।पिकुशलिनीयामेवंदेवःपृच्छतीत्यमिधायापनीयवाईवद्रकाप्पृद्रावशुंठितंविसमूत्रसंयतमुखंआडु १३०
चंदनपंकमूक्षवालक्षणालवलयमुडंनलिनीपत्रपुटमदर्शयित्तमुद्धाट्यचतत्र।कादंवरीप्रहितान्यभिज्ञानान्यदर्शयत्कथयपरतमधुमरकतहरि द१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

निश्चपमीतत्वंविचारुमंजरीसांजिह्वीरीणिश्रीफलानिशुककामिनीकपोलपांडूनितांबूलीदलानिहरचंद्रखंडशकलशकलंचकर्पूरमति
वहलम्रगमदमोदमनोहरंमलयजविलेपनमञ्जुवीच्चूडामणिउंबितकोमलांगुलिविवरविनिर्गतलोहितांशुजालकेनांजलिनादेवमर्पयि
तिदेवीकादंबरीमहाश्वेताचसकंठग्रहेणाकुशलवचसापर्यप्रशिखंडमाणिक्यशोभाप्रपितललाटेनचनमस्कारेणमदलेखाक्षितितलसीमंत
मकरिकामाणिक्यकोटिकोणेनमचरणरजःस्पर्शेनिपादप्रणामेनतमालिकासंदिष्टंचमहाश्वेतयाधन्याःखलुतेयेषांनगतोसिचक्षुर्विषयंतर
थानामस्तमहंतवतेउहिनशीतलाश्वंद्रमयाउणाविरहेक्लिष्टमचूमयाइवपरिरक्षिताःस्पृहयंतिखलुजनाःकथमपिदैवोपपादितापाश्वतोत्पत्ति
वासरायेवातीतदिवसापत्वयाविश्रुतंनिरुन्नमहोत्सवानंदमिववर्त्ततेगंधर्वराजनगरंजानासिचमांकृतसकलपरित्यागांनथाप्यकारणपक्ष
पातिनंतवंतदुःखमिहत्यनिहत्याअपिवलादिवहृदयमपिचव नवदर्शनस्वाकादंबरीस्मरतिचस्मेराननस्यस्मरकल्पस्यलवतोतःपुनरागमनगौ
रवेणपादंहसामांगुणवत्नितमानिनीकर्तुमिदारजनादरोवज्ञमानमारोपयत्यवशासोढव्याचेयमिदानीमस्माकंहृदयजनपरिचयकदर्थनाजमारोप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१३९
यान्नामृतवत्त्वपिजन्नयत्याउचिनसंदेशाऽऽगत्यमेवदेवस्यशयनीयेविन्यस्तः शेषो हारः प्रहितस्तत्फलंराजपर्यंतिसंयतं सूक्ष्मसूत्रविवरनिःसृते
रंशुसंतानैः स्वच्छमानं विमुच्यचामरग्राहिण्याः करेसमर्पितवान् अथ चंद्रापीडो महाश्वेताचरणाराधनतपःफलमिदं यद्देवं परिजनेप्यनुस्मरति
किं प्रसादः सारमतिमहांतमारोपयति देवी कादंबरीत्युक्त्वा तत्सर्वं शिरसि कृत्वा स्वयमेव जग्राह तेन च कादंबर्याः कपोललावण्येनेव गलितेन
नसितालोकेनेव रसतामुपनीतेन हृदयगुणगणेनेव विस्यंदितेन स्पर्शवता ह्लादिना च हरिचंदनेन विलेपनेन विच्छुरितं तमेव कंठे हारमकरो
त् आगृहीततांबूलश्रुश्रूषुर्नीदिवो द्वाय वामवाजनाक्कंबदेशे समवलंब्य केयूरकस्कंधे स्थित एव कृतयथाक्रियमाणसन्मानअनुचितप्रधाननरो
जनोक्तं विसृष्टप्रशनैः शनैर्गंधमादनं करिणमुपययौ । तत्र च स्थित्वा करुणामिव तस्मै स्वयमेव निजनखांशुजालजटिलं सशृणालमिव शष्पकवलं
वितीर्य चलनतत्तुरगमंडरातिमुखं प्रतस्थे गाढं शोभयतः किंचिदेव निर्यत्वदनेन चलितः परिजनं विलोकयांबभूव । अथ विज्ञैः प्रतीहारैः प्रतिषि
द्धानुगमने निखिले समुत्सारिते परिजने केयूरकद्वितीय एव मंदुराप्रदेशमुत्सृज्य उन्मारणालयसंभ्रांतलोचनेन सदृचप्रणम्यायस्तेषु मंडरायाने १३९
नम३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

शुरंडाग्रसक्तसपर्वश्रावणंठेनपटं किंचिदेकपार्श्वावगलितं समीपे ऊर्वच्छुसारयंत्रं च्छूणितं नेत्रविलासमुपहसिभिरोचिनीं ऊंऊमकपिलां केसरसटां
रुडएधारणीय समुच्चरणोलीलाभदं मंडरादाहृदन्तदेहलाः सकातहल घवा चकेयूरक कथय निर्गमादारस्य को वृत्तांतो गंधर्वराजकुले केन वा व्यापारे
ण वा समरमतिनीतवती गंधर्वराजपुत्री किं वा करोन्महाश्वेता किं मत्तापतनामदलेखा के वा परिजनस्यालापाः तवतो वा को व्यापार आसीत् अ
सीद्वा काचिदस्म दर्श्राश्रयिणी कथा। केयूरकस्तु सर्वमावेदयद्देव श्रूयतां निर्गते त्वयि हृदयसहस्रप्रयाणपटहकलकलमिव नूपुरचक्रक्वणितेन क
र्वंतत्परे कुर्वंति देवी कादंबरी सपरिजना सौधशिखरमारुह्य तुरगरजु रजुलित धूलिलेखाधूसरं देवस्यैव गमनमार्यमालोकितवती तिरोहितद
र्शने देवे मदलेखास्कंदनिहितमुखी शीत्पातं दिगंतरंडग्धोदधिधवलैः स्नावयंती वदृष्टिपातैः सितातपत्रापदेशेन शशिनेव मर्यादानिवार्यमाणार
विकरस्य शीघ्रं चिरं नैव स्थितवती तस्माच्च कथमपि सखेदमवतीर्य दृक्षिणाभिवाष्पान मंडपे स्थित्वा क्षणमेव चलमसिलेख निवेद्यमानोपहारकुसुमा
शब्दायमानैर्मरकतकंकणैर्जलधाराधवलनखमयूखवोरखानाम उगलंगाल ङ्क्विनीयः कंधवंशाभिवोपपादयंती केकारवोद्विग्नातवनशिखंडिनां पवे

पदेकुसुमधवलान्करेणसहलतापल्लवान्मनसाचदेवस्यगुणानवलंबमानानित्यमेवक्रीडापर्वतकमागतवती यत्रदेवःस्थितवान्तमुपेत्यदेवेन
चमरकतशिलामकरिकाप्रणालप्रस्रवणासिच्यमानहरितलतामंडपेसीकरिणिशिलातलेस्थितमत्रगंधोदकपरिमललीनालिजालजटिलशि
लेप्रदेशेश्रांतमत्रकुसुमस्रस्तलिसिकताकर्दमितेगिरिनदिकातटेसगवानर्चितःशूलपाणिःअत्राप्पितमंबरशशधररोचिषिस्फाटिकशिलातले
चक्रमत्रसंक्रांतचंदनरागेलांछनेसुकाशैलशिलापदेसुसमितिपरिजनेनसवनस्कंनिवेद्यमानानिदेवस्यैवस्थानविकाशानिपश्यंतीरूपितवतीदिव
संदिवसावसानेचकायमपिमहाश्वेताप्रयत्नादनतिमतमपितस्मिन्नेवस्फटिकमणिशिलावेश्मन्याहारमकरोत्।अस्तमुपगतवतिरवावुदिते।
चंद्रमसितत्रैवकंचित्कालंस्थितासमुपविष्टाचंद्रकांतमयीवचंद्रोदयेगलत्स्वेदजललवाचंद्रप्रतिबिंबप्रवेशात्तपेनेवकरैकपोलयोःरुद्धाकिम
पिचिंतयंतीसुकुलिततृणामणास्थितोद्धायविमलनखनिपतितचंद्रशतिमामरयुग्मणीवकबाडुद्विपंतीलीलामंथरगमनानिपदानिपदानिशय्या
गृहमगमत्।शयनतिस्मसातुयाष्टिश्चततःप्रवृत्तविवलनथा।शिरोवेदनयापार्श्वचेष्टमानादारुणेनचदाहज्वरेणनिरम्यमानाकेनापिव्याधिनोन्मा १४०
लप्रदीपेः

ऊरुदंडाकैर्वृत्तेः मार्द्रमनिमीलित लोचनादुःखेन क्षणदामनैषीत्वा उषसि च मामारूपदेवस्य वार्त्तानीयतामिति केरेणसोपालंभमादिष्टवती अथ
चंद्रापीडस्तदा कर्णपूरमिव सुरभि श्रोत्रसुखं रतिवदनस्य वनात्रियवचो आरोपितपर्याणं च त्वरितपरिवारकोपनीतमिंद्रायुधमारुह्य तत्क्षणमेव पश्चादारोप्य
पत्रलेखां स्कंधावारे स्थापयित्वा वैशंपायनमशेषनिवर्त्तितपरिजनो यत्र तुरगाधिरूढेनैव केयूरकेणानुगम्यमानो हेमकूटं ययौ आसाद्य च कादंबरी
भवनद्वारमवततार तुरगादवतीर्य च द्वारपालार्पिततुरंगः कादंबरीप्रथमदर्शनकुतूहलिन्या पत्रलेखयानुगम्यमानः प्रविश्य क्व कादंबरी देवीति।
पृष्टतीति संमुखागतमच्युतमुपवर्षवरमप्राक्षीत्‌ कृतप्रणामेन च तेन देव दंतमयक्रीडापर्वतकस्याधस्तात्‌ कमलवनदीर्घिकातीरविरचितं हिम
गृहमध्यास्ते इति आदिष्टे तेन केयूरकेणोपदिश्यमानवर्त्मा प्रमदवनमध्येन गत्वा किंचिदध्वानं मरकतहरितानां कदलीदलानां प्रततया शाद्वलाकृतिर
विकिरणं हरितायमानं दिवसं ददर्श निविष्टं मध्ये नलिनीदलवृंदं हिमगृहकमपश्यच्च तस्माच्च निष्पतंतं मार्दीकस्तबकच्छलेनाच्छोदजलेनेव संवीत
चारुलताविटपैर्मृणालमयैराभरणकैर्द्विवलितावयवं आपांडुतिरेकश्रवणाश्रयैः स्फाटिकीकृतैः केतकीगर्भदलैरुपहसितदंतपत्रामालिं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ तलताडिकानिस्तुरवारविंदानिवद्धसौतालपपदानीव दधानं कृतचंदनविंदुविशेषकां शुद्धिवापिस्पर्शलोलविच्छितेंदुमतिविंबानिव कपोलतल
उद्वहंतं उपहृतशिरीषकुसुमसौलाग्यप्रात्तिः शैवलमंजरीत्तिः कृतकर्णपूरं कर्पूरधूलिधूसरेषु मलयजरसलवलुलितेषु कुवलतानामिव सरहं
वरुणश्रियामिव समागमं शरदामिव समाजं सरसीनामिव गोष्ठीवंधं शिशिरोपचारनिपुणं कादंबरीः शरीरपरिचारिकाप्रायं परिजनमज्ञाडी
तते नवप्रणम्यमानः पादनखपतनतयादिवत्व रितापसृतेन दीयमानमार्गः चंदनपंककृतवेदिकानां पुंडरीककलिकाघटितघंटिकानां विक
सितसितसिंदुवारमंजरीचामराणां लंबितस्थूलमालिकाकुसुमकलहारिहाराणां आबद्धलवंगपल्लवचंदनमालिकानां दोलायमानकुसुददामबद्धा
नां मृणालवेत्रलताहस्ताभिर्दृहीतरुचिरकुसुमासरणाभिः मधुकलक्ष्मीपरिक्षिप्तिलिखिवालिकाभिरधिष्ठितानां कदलीतोरणकानांतलेन प्रविशय स राम
वतो निष्ट्यूहदृष्टिर्दृष्टिवाष्पकचिद्धलयनटनिखाततमालकृतपल्लवनलेखाः कुसुदवनहरिविवाहुका धूसरितपुलिनमालिनीः चंदनरसेन प्रवर्त्तिमा १४१
नाः गृहमदिकाः क्वचिन्निद्रलमंजरीरचितरक्तचामराणां जलार्द्रवितानकानांतलेषु समसिंदूरकुट्टिमेष्वास्नीयमानानि रक्तपंकजशयनानि क्वचिदे
द्वि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लारसेनसिच्यमानानिस्पर्शोत्तमेयरम्यतिन्निग्धदेशान्यथकलवनानिक्वचिद्विरीषपद्मकृतशाद्वलानांमृणालधारागृहाणांशिखरमारोप्यमा
णानांधाराकदंबधूलिनिःसराणांयंत्रमयूरकाणांकदम्बकानिक्वचित्सहकाररससिक्तैर्जंबूपल्लवैराछाद्यमानास्संतराःपर्णशालाःक्वचित्क्रीडितकृत्रिम
करिकलभस्यकाकुलीक्रियमाणाःकांचनकमलिकाःक्वचिद्गंधोदकरूपेषुवद्धकांचनसोपानपंक्तिकामपीठेषुस्थूलविशाललतादंडघटितनारकाणि
कृतकेतकदलद्रोणिकानिकुवलयावलीरज्जुभिर्बध्यमानानिपत्रपुटघटीयंत्रकाणिक्वचित्स्फटिकवलाकावलीवांतवारिधारालिखितेंद्रचापाः
संचार्यमाणमायामेघमालाःक्वचिदुपांतरूढपांडुयवांकुराकृतरत्नमालतीकुहालदंतत्रुटिततरंगासुहरिचंदनद्रववापिकासुशिशिरीक्रियमा
णाश्चारयष्टीःक्वचिन्मुक्ताफलक्षोदरचितालवालकाश्चनवरतस्थूलजलविंदुदुर्दिनमुत्सृजंतःयंत्रवृक्षकाःक्वचिद्विकृतपक्षानिक्षिप्तसीकराननीतनीहा
रांधमंतीयंत्रमयाःयंत्रशकुनिश्रेणीःक्वचिन्मकरकिंकिणीपंक्तिपटतरवाध्यमानाकुसुमदामदोलाःक्वचिदुदरारूढनिर्यतोत्तालनलिनीहृदहादि
तकुरवाचप्रवेशंप्रमानार्शीतकुलाहक्वचिदघटितकदलीगर्भस्थितदंडानिवध्यमानानिवासवंशाकृतीनिकुसुमस्रक्कांतपत्राणिक्वचित्करस्पंदितकर्पूर

बे२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ल्लवरसेनाधिवास्यमानानि विशालं तं मया ग्रंथकानि कचित्लवलीपल्लवफलद्रवेणांद्रीक्रियमाणांश्रणश्रन्यमंजरीकरास्त्रिराद्रकचिदंतोजिनीदल
१४२ युतनैःवीज्यमानानाउपलतालनताजःशतोषधिरसानयांश्लैवंप्रकारानशिशिरोपचारोपकरणाकल्पनाव्यापारान्परिजनेनक्रुताश्रक्रियमाणांश्च
वीक्ष्यमाणोहिमगृहकस्यसागंकुलगृहमिवसर्वचंदनवनदेवतानांप्रसवमिवसर्वचंद्रमणीनांनिवासमिवसर्वमा यमासप्यामिनीनांसंकेतकसदन
मिवसर्वप्रावृषांप्रोक्षापनोदोद्देशमिवसर्वनिम्नगानांवडवानलसंतापापनोदनानिवासमिवसर्वसागराणांवैधृततदहनदाहवतीकारस्थानमिव
सर्वजलधाराणांहृदयमिवहिमवतोजलक्रीडागृहकमिवप्रचेतसोजन्मभूमिमिवसर्वचंद्रकलानांईंडविरहदुःसहदिवसातिवाहनस्थानमिवकुमुदि
नीनांहरकृताशननिर्वापणदेशमिवमकरध्वजस्यदिनकरकरैरपिसर्वतोजलयंत्रधारासहस्रसमुत्थापितैरतिशीतस्पर्शलियनिद्रतैरिवपरिहृतंयामि
लैरपिकदंबकेसरोत्करवाहिभिःकंटकितैरिवानुगतंकदलीवनैरपिपवनचलितदलैर्जातज्जनितवेपथुभिरिवपरिवारितमलिभिरपिकुसुमामोदमद १४२
मुखरैरावद्धदंतवीणैरिववाचालितंलताभिरपिनिरंतरमक्ककरपटलजटिलाभिर्गृहीतनीलप्रावरणाभिरिवविराजितमामन्नादक्रमेणचतत्रांतर्बहि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

श्यातिव हलेन पिंडहार्येणेवोपलिप्यमानोतिशीतलेन स्पर्शेनाभिमन्यता आत्मनो मनश्चंद्रमयं कुमुदमयानींद्रियाणि ज्योत्स्नामयान्यंगानि मृणालिका
मयी प्रियमगणयच्च हारमयानर्ककिरणांश्चंदनमयमातपं कर्पूरमयं पवनमुदकमयं कालं तुषारमयं त्रिभुवनमेवंविधस्य च तस्यैकदेशे सखी।
कदलीपरिरचितामशोकसरित्परिवारामिव भगवती गंगां हिमवतो गृहावलगतां कल्पाभ्रमिव भ्रमितेन कर्पूररसस्रोतसा कृतपरिवेषायां मृणाल
दंडमंडपिकायां स्थलेकुसुमशयनमधिशयानां हारांगदवलयरसनाशृंखलैर्मृणालमयैर्निगडैरिव संयतामीर्ष्ययामन्मथेन चंदनधवलेस्थामिव
ललाटदेशे शशलांछनेन वाष्पवारिवाहिनिर्झरितामिव चक्षुषि वरुणेन वर्द्धितनिश्वासमरुन्निरुद्धामिव श्वसने मातरिश्वना संतापमेव ध्यासितामिवांगे
पुष्पतंगेन कंदर्पदाहदीपितेन गृहीतामिव हृदये कृतांजलाखेदिनि परिष्वक्तामिव उपचितजलेन देवतैरपि विलुप्यमानसौभाग्यामिव सर्वतो हृदयेन सह प्रियतम
समीपमिवोपगतैरंगैरुपजनितदौर्बल्यामाश्यानचंदनपांडुरं च रोमांचमनवरतहारस्पर्शलग्नमुक्ताफलकिरणपुंजमिवोद्वहंती स्वेदसीकरिणीं च कपोल
पालीं प्रहणवनेन वीजयंती निरुद्धकंपमानामिवावतंसमधुकरकरैरवतंसमधुकरखदहनदग्धमिव श्रोत्रमपांगनिर्गतेनाश्रुस्रोतसा सिंचंतीमतिप्रवृत्तस्य

चाश्रुणो निर्वाहप्रणालिकामिव कर्पूरकेतकीकलिकां कर्णे कलयंतीमायतश्वासविक्षिप्तितरलितेन च संतापसंयमलीयमानेन देहप्रभाविताने
१४३ नेवांशुकेन विधुयमानकुचकलशं श्रीपतत्स्वचलचामरप्रतिबिंबं कुचकलशयुगलं बिभ्रयंतीं कामनोत्सवक्षतपद्ममिव करतलेन निरुंधतीं सुकुसु
कुसुंजलनया उशीरशिलाशालभंजिकामालिंगंतीं स्वेदः कपोलफलकेन कर्पूरभंजिकामाश्लिष्यंतीं सुकुमारचरणारविंदेन चंदनपंकप्रतियातनामास्प
शंतीं स्नानसंक्रांतेनात्मप्रतिरूपकेनापि कृतहलिनेव परिहृत्य विलोक्यमानां कर्णावतंसपल्लवेनापि स्वप्रतिबिंबपल्लवशायिना सोत्कंठेनेव चुंब्यमानकपोल
फलकां हारैरपि शुक्लात्मतिर्मदनपरवशैरिव प्रसारितकरैरालिंग्यमानां मणिदर्पणोरसि निहितं नादितव्यमेतदिति जीवनस्पर्शसमयं शशिनमिवा
कारयंतीं करिणीमिव सन्मुखागतप्रमदवनगंधवारणप्रसारितकरां प्रच्छितामिदानतीष्टदक्षिणा रातसुगागमनां मदनाभिषेकवेदिकामिव कमलाच
रचंदनधवलपयोधरकलशावष्टब्धपार्श्वां आकाशनलिनीमिव स्वहस्तावरतलदृश्यमानमृणालकोमलोरूमूलां कुसुमचापलेखामिव मदनारोपितगुणाको राम
टिकांतरां मध्यांसदेवतामिव शिशिरहारिणीं मध्यकरीमिदं कुसुममार्गणाकुलां चंदनविलेपनामनंगरागिणीं चवालां मन्मथजननीं चमृणालिनीमसंदि १४३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

उक्षण

उषारस्पर्शिखकादंबरीव्यलोकयन्त्।। अथ सा यथादर्शनमागत्यागत्य चंद्रापीडागमनमावेदयंतं परिजनं तरलतारकेण चक्षुषा विलोक्य कथ
य किं सत्यमागतो दृष्टः त्वया किं पत्य धनिका साविति प्रतिश्रुखं निर्हि मेन वारनदूरं प्रपद्धा वर्द्धमानधवलिम्ना चक्षुषा दृष्टा वसत्तुखमापतंतं हृदये
ददरारोहानवग्रहाकरिणी तोरुस्तंभविष्टता विचेष्टमानांगी कुसुमशयनपरिमलोपगतैपरवशाशुरवैःमककरक्तुलैरिवाख्यमानासंभ्रमप्र
२८ तोत्तरीयाकांचैर्हारकिरणांडुरसिपर्डमिह्नंतीमणिकुट्टिमनिहितेन वामकरतलेन हस्तावलंबनं निजप्रतिमामिव याचमाना प्रस्रस्तकेशका
लापसंयमनश्रमितेन गलत्स्वेदसलिलेन दक्षिणकरेण समभ्यक्षोवात्मानमर्पयिंतावलितत्रिकतामुत्त्रिवलीतरंगितरोमराजितया निष्पीयम
नेव सर्वरसानंगेनांतःप्रविष्टललाटिकाचंदनरससमिश्रमिवचक्षुषा क्षरंती शिशिरमानंदजलमानंदजलविंदुवारिवेणिकया घटितावतंसधूलिश
सरं प्रियप्रतिमाप्रवेशलोलेनेव कपोलफलकं प्रक्षालयंती ललाटिकाचंदनलवेणेव किंचिदध्वोत्सुखी नतरक्तामपांगलागस्तुंजित्ततारकया तन्तुखलग्न
येव दीर्घया दृष्ट्या कृष्यमाणा कुसुमशयनादुत्तस्थौ।। चंद्रापीडश्चासमुपसृत्य पूर्ववदेतां महाश्वेताप्रणामपुरःसरं दर्शितविनयः प्रणामकृतप्रणामायां

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं

१५४ च तस्यां शुक्लपक्षमितेव कुसुमशयने समुपविष्टायां प्रतीहारी समुपनीतां जाम्बूनदमयीमासंदिकां विद्रुमरत्नप्रत्युप्तपादां पादेनैवोत्सार्य

क्षितावेवोपाविशत्। अथ केयूरकोऽपि देवस्य चंद्रापीडस्य प्रसादलब्धिभिरेषा पत्रलेखा नाम ताम्बूलकरंकवाहिनीत्यभिधाय पत्रलेखामदर्शय

त्। अथ कादंबरी दृष्ट्वा तामहो मानुषीषु पक्षपातः प्रजापतेरिति चिंतयांबभूव। कृतप्रणामां च सादरमेह्येहीत्यभिधायात्मनः समीपे सकुतूह

लपरिजनदृश्यमानां पृष्ठतः समुपवेशयत्। दर्शनादेवोपारूढप्रीत्यतिशया च मुहुर्मुहुरेनां सोपग्रहं करकिसलयेन पस्पर्श। चंद्रापीडस्य सप

दि कृतसकलागमनोचितोपचारा तदवस्थां चिरं स्थितेन यामालोक्य चिंतयत्। अतिदुर्विदग्धं हि मे हृदयमघापि न श्रद्दधाति मम वत्सु एषामिताव

देनां निपुणानापेनेति प्रकाशमब्रवीत्। देवि जानासि कामरीतिं निमित्तीकृत्य प्रवृत्तो यमविचलसंतापतीव्रो व्याधिः। स्वतः समत्पन्न तथात्मानमेव व्यथ

यति यथास्मानि स्वामिदेहदानेनापि चैवस्थामनवसवती कर्तुं अकंपितां गतं पयमानस्य कुसुमेषुपीडयापतितामवेक्षमाणस्य पततीव मे हृदयमनंगदेव

स्य तेषु जलनतेगाढसंतापतयाच दृष्ट्वावहसितद्वलकमलिनामिव रक्ततामरसांऽः खिन्नायांच त्वयि प्रतिदिनोपिवानवरतकृताश्रुविंदुपातेनवर्तितास्तु १५४

कातरणां शरणं

घ्यं वा गृहीणिमं मलयसाधनानि कुसुमशिलीमुखं ॥ हिंशोस तेन तथा लतेति अथ कादंबरी बालतया स्नावस्तुभ्यापि कंदर्पेणोपदिष्टयेव प्रज्ञ
यातमशीघ्रमस्या व्याकुलत्वं हारस्खलितमर्द्धमनसा जयात् मनोरथानां तावती भूमिमसंलावयंती शालीनतां चावलंबमाना तूष्णीमेवासीत् केवलमुत्पा
दिताश्चर्य्यपदेशात् तत्क्षणं तमाननामोदमधुकरपटलं निवकाशिंद्र हुभिव स्मितालोकमकरोत् । ततो मदलेखा प्रत्यवादीत् कुमार किं कथ्यामिद
रुणोयमकथनाय खलु संतापो पि त्र कुमार त्वा वो पेतायाः किमिवास्याप्यनसंतापाय तथा हि स्मरणालिंथ्याः शिशिरकिशलयमपि ज्वलनायते
घ्रो त्स्नाप्यातपा यते नतु किशलयतालवृंतवातैर्मनसिजायमानं किं न पश्यसि खेदश्रीरत्वं प्राणसंधारणहेतुरस्याः इति कादंबरीहृदयमेव च मद
लेखालापमस्य प्रत्युत्तरीचकार । चंद्रापीडो प्युत्पलयथा भावमानार्थतया संदेहदोलारूढेनैव चेतसा महाश्वेतया सह प्रत्यपचयचतुराभिः कथाभिर्महांतं
कालं च स्थित्वा तथैव महता यत्नेन मो । चयित्वात्मानं स्कंधावारगमनाय कादंबरीभवनान्निर्ययौ निर्गतं च तं तुरगमारूरूढं तं पश्चादागत्य केयूरको ऽभि
हितवान् देव मदलेखा विज्ञपयति देवी खलु कादंबरी प्रथमदर्शनजनितप्रीतिः पत्रलेखां निवर्त्यमानामिच्छति पश्चादायास्यतीति श्रुत्वा देवः प्रमाणमित्या

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं. कः एष चंद्रापीडः केयूरकश्च यास्त्रहणीया च पत्रलेखायामेव मनुजव ज्ञाति दुर्लभो देवीप्रसादः प्रवेशयतामित्यादिश्य च पुनः स्कंधावारमेवाजगाम प्र
१४५ विशन्नेव च पितुः समीपादागतमभिज्ञातनामानं लेखहारकमद्राक्षीत् दृष्ट्वा च तं प्रीतिविस्तारितेन चक्षुषा दूरादेवाप्रच्छदंग कच्चित्कुशली
तातः सह परिजनेन सार्द्धमंबया च सर्वांतःपुरेण तथा सोपसृत्य प्रणामानंतरं देव यथाज्ञापयसीत्यभिधाय लेखद्वितयमर्पयांबभूव
राजपुत्रः शिरसि कृत्वा स्वयमेवोन्मुच्य क्रमेण पपाठ स्वस्ति उज्जयिनीतः सकलराजशिखंडशेखरीकृतचरणारविंदः परममाहेश्वरो महाराजा
धिराजो देवस्तारापीडः सर्वसंपदामायतनं चंद्रापीडमस्मच्चूडामणिमरीचिचक्रचुंबितमुत्तमांगे चुंबन्नंदयति कुशलिन्यः प्रजाः किंतु किय
नपि कालो भवतो दृष्टस्य बलवदुत्कंठितं देवीसमेतं हृदयं नः ततो लेखवाचनाविरतिरेव प्रयाणकालतां कल्याणिना नेतव्येति शुकनासप्रेषि
ते द्वितीयेऽपि लेखे तमेवार्थं लिखितमवाचयत् अस्मिन्नेवावसरे समुपसृत्य वैशंपायनोऽपि लेखद्वितयमपरमात्मीयमस्मादेतदर्थमेवास्यादर्शय
त् अथ प्रयाणसोत्सुकः प्रत्यावर्तनात् स्पृहयालुस्तथैव तुरगारूढः प्रयाणकपटहमवादयत् समीपावस्थितं च महता सैन्येन परिवृतं महाबलाधिकृतं १४५

वलाहकपुत्रं मेघनादनामानमादिदेश तव तापत्रणे खयासहागंतव्यं नियतं च केयूरकस्तामादाय एता [illegible] वतीं भूमिमागमिष्यति तत्सुखेन
च विज्ञाप्या प्रणम्य देवी कादंबरी नन्विदं मा चित्रवननिंदनीयानि रत्नरोचानि ष्परिचया चक्षुर्गोत्या हि परूनिर्मत्या नांय देषा मकांडविसंवादिप्र:
प्रीतयो न गणयंति निष्कारणवत्सलतामेवं गच्छता मया आत्मनो नीतः स्नेहः रूढकरजालिकतां प्रापितान्तःक्लिरलीकानुकरणकुशलतां प
तितत्र उपकारमात्रं मक्षरस्तूतो याभ त्मार्पणं प्रकटितं वाग्मनसयोर्भिन्नार्थत्वं आमानं तावदात्मा वाग्रगूछानाहित प्रसादादिव्ययोगपादेव्य पिवत्त
व्यतां नीता जनयंति हि पश्चात्त्रैलक्ष्यमभूमिपातिता व्यधीः प्रसादा इतरथा हष्टयो महतां न खलुत्तयादेवी प्रतिप्रवलल्लजातिलारमथ रंमे हृदयं। मे हा
यैश्चाश्चेतां प्रतिनियतमेनामलीकाध्यारोपणवर्णितास्मरुणसंलाराम छ्छानपद्धपानितीमसरूडपालस्यते देवीतकिंकरोभिगरीयसी गरोरा
ज्ञां प्रलवति देहमात्रकस्याहृदयेन हेमकूटनिवासव्यसनिना लेखितं जन्मांतरसहस्रस्पदास्य पत्रं देव्यानंदतम स्यादृष्टिक्षोगोस्मिकेण वदेवी प्रस्त
देन गंतुं सर्वथा गतोस्मि पितुरादेशा उज्जयिनीं। प्रसंगतो जनकथाकीर्तनेषु स्मर्तव्याः खल्लु चंद्रापीडश्चंडालो। मा चैवं मंस्थाः यथा जीवित रूनदेवी च

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰द॰ रणारविंदवंदनानंदमनुभूयनश्चास्यतिचंद्रापीडइतिमहाश्वेतायाश्चप्रदक्षिणांशिरसापादौवंदनीयौमदलेखयाश्चकथनीयःप्रणामपूर्वम
१४८ शिथिलःकंठग्रहोगाढमालिंगनीयाचतमालिका।असमदृचनाद्दशोषःस्वष्टयःकुशलंकादंबरीपरिजनोरचितांजलिनातमवानामंत्रणीये
हेमकूटस्त्येवमादिश्यतंस्तुहृदापिसाध्वनमकेशयताशनैःशनैर्गंतव्यमितिकृत्वावैशंपायनंस्कंधावारस्तरेथ्यपकम्बूयमपितथारूढखगम
नहेलाहर्षहेषारवकंपितकैलासेनखुरताडवखंडितभुवाकांतकंतलतावनवाहिनातरुणतुरंगप्रायेणाश्वसैन्येनतमेवलेखहारकंपर्याण
लग्नमलिनवकादंबरीवियोगशून्येनापिहृदयेनोज्जयिनीमार्गंपृष्टवान्तदुक्तेक्रमेणचातिप्रवृद्धप्रकांडपादपप्रायामालिनीलतामंडपैर्मंडपित
तरुखंडयागजयतिपातितपादपपरिहारवक्रीकृतमार्गयाजनजनिततरणपर्णकाष्ठकोटिकूरप्रकटितवीरुउपघातस्थानयामहापादप
मूलाकीर्णकांताररुग्णयात्रार्पितपथिकखंडितदलोज्झितामलकीफलनिकरयाविकासितमंजरीरजोविधूरितकटैसप्तच्छदतरुवृंदपरम्परकाप्परिव्रज १४६
विश्लेरिष्टिकाविततशुष्कपल्लवविश्रामितपथिकविश्रामैःविश्रांतकार्पटिकप्रस्फोटितधूलिधूसरकिशलयलांछितोपकंठैःपत्रशर्करासुरली

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

हृतानिशिखिशिखरपाकिल्लित्रिवलीच्छायजलैर्व्रततितिग्रंथिग्रथितपाण्डिरटत्कणसुलाचिकाकुमेयैर्जरत्कांतारकूपैरसुरनिसलिलतयाश्रनसिलषितोद्देश
यामक्षविडद्यंदिसिडवाखतराशिज्जोच्छ्रसरितत तस्य कुञ्जकलताजालकैर्जटिलीकृतसैकतासिरध्वगोत्स्थातवान्तुकाकूपिकोपलस्यमानकलुष
स्वल्पसलिलाभिःशुष्कगिरिनदिकाभिर्विषमीकृतांतसलयाकुञ्जदःकलकोलेयकराटितानुमीयमानशुन्यगेहतयामकयाश्न्ययादिवसमरव्याग
त्यावपरिणतेरविबिंबे बिंबारुणाः प्रविसरेवासरेभिःशेषीकृतकदं[illegible]लीपलाशवजलैः शिखरशेषैकपल्लवविडंबितातपत्रैः पादपैरर्द्धच्छिनप
रोहणाखूलच्छागाफ्लयथिजटिलैसु हरितालकपिलपक्ववेणफवि[illegible]रचितदामनिर्गलयकृततरणपुडुवकैः विपाकपांडुभिः प्रियंगुप्रायैरटवी
दकैर्विरलीकृतवनप्रदेशः। जिरप्ररूढस्पृक्तचंदनतरोरूपरिबद्धसरसपिशित पिंडनिवैर्लग्नकैरसिनवशोणितारुणेन रक्तचंदनरसेन जिह्वालतता
लोहिताभिः रक्तपताकाभिःकेशकलापकांतिनाचकृलचामरावलंबेन प्रत्ययविशासितानाजीवानाभिवावयवैरुपरचितदंडमंडलंहारकघटितबुदबु
दपुटाईवंखंडखचितशिखरलोहशृंखलावलंबमानघर्घररवघोरघंटयाचघटितकेसरिसिराहविरचामरयाकांचनजिह्वलयालिखितनतछलमित

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
१५७

स्नतःपाथिकपुरुषोपहारमार्गमिवालोकयंतंमहांतंरक्ताक्षजंद्दरतएवददर्शतत्रदलितभुखभ्रकिंचिदग्रेतुनंगत्वाकेतकीसूचिखंडपांडुरेणवनद्विरददंतक
वाटेनपरिवृतांलोहतोरणेनचरक्तचामरावलिपरिकरांकालायसदर्पणमंडलमालांशबरशिखमालामिवकपालांकुशलीघणांविश्राणेनसनाथीकृ
तद्द्वारदेशांअसिभुखप्रतिष्ठितेननिहितरक्तचंदनहस्ततयारुधिरारुणयमकरतलास्फालितेनेवशोणितलोललोलशिवालिह्यमानलोहितलोचनेन
लोहमहिषेणाध्यासितांजनशिलावेदिकांक्वचिद्रक्तोत्पलैःशबरनिपातितानांवनमहिषाणामिवलोचनैःक्वचिदग्निकुम्लैःकेशरिणामिवकरजैः
क्वचित्किंशुककुसुमकुड्मलैःशार्दूलानामिवसरुधिरैर्नखरैःकृतधूपधूमप्रकरामध्यांकुरितामिववकुटिलविषाणकोटिभिःपल्लवितामिवसरस
जिह्वाच्छेदशतैःकुसुमामिवरक्तनयनसहस्रैःफलितामिवमुंडमंडलैःउपहाररहिंसांदर्शयंतीशाखांतरालनिरंतरनिलीनरक्तकुर्कुटकुलैःसूर्खेयादकालद
र्शितकुसुमपल्लवकैरिवरक्ताशोकविटपैर्विभूषितांगणांबलिरुधिरपानतृष्णयावेतालैरिवतालैर्दीयमानफलकुंडोपहारांशंकाद्वारकंपितैरिवकदलिका राम
वनैर्लयोद्भृतकितैरिवधौतलतामंडपैःत्रासोद्भूतकेशैरिवखर्जूरवनैःसमंतात्तगहनीकृतांवनकरिकुलकुंभविदलितमुक्ताफलामिवरुधिरारुणानिवलि १४७

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सिद्धस्तु [illegible] र्कवः [illegible] मस्तु काननिवि [illegible] किरधि [illegible] वका परिग्रहदुर्ललितैः क्रोडीकृतैः केसरिकिशोरकैरभ्रूयोद्देशां प्रभूतरुधिरदर्शनोद्भूतमूर्छा
पतितैरेव प्रतिबिंबि [illegible] ताश्वाताधोवासवितानतरीकृतैः कृतजलप्रवाहैः पिच्छिलीकृताजिरां अवलंबमानदीपधूमरक्तांशुकेन ग्रथितशिखिगलव
लयावलिना पिष्टपिंडपांडुरितघनघंटामालमालारिणा [illegible] महिषमुखमध्यास्थितस्थूललोहकटकं दंतखंडार्गलं गलत्पीतनाललोहितदर्पणस्फुरित
बुद्बुदमालं कपाटपट्टहृदयं दधानेन गर्भगृहद्वारदेशेन दीर्घमानामंतः पिंडिकापट्टपातिभिः सर्वपशुजीवितैर्वशरणमुपागतैरलक्तकपदैरविरहि
तचरणमूलां पतितकृष्णचामरप्रतिबिंबानां च शिरःकंदलम्बकेशजालकानामिव प्रत्युपदिश प्रभृतीनां जीवविशसनशस्त्राणां प्रभाभिर्दुर्दर्शबह
लांधकारतया पातालनिवासिनीमिवोपलक्ष्यमाणां रक्तचंदनरचितस्फुरस्तबकितैश्च बिल्वपत्रदामभिः बालकस्तुंडप्रालंबैरिव कृतमंडनां शोणि
तताम्रकदंबकृतार्चनैश्च शूपहारपरहपडरहितनरसोल्लसितरोमांचैरिव चांगैः क्रूरतास्तब्धहंतीं चारुचामीकरपट्टप्रावृतेन चललाटेन शवरघ्नंदरीर
चितसिंदूरतिलकविडंबनाद्दाडिमीकुसुमकर्णपूररचनामेकलोहितायमानकपोलविलासिनीनारुधिररतांबूलारुणिताधरपुटेन भ्रूकुटिकुटिलवक्त्रेणारक्ता
नयनद्योतसुखेन कौसुंभपाटलितदुकूलकलितजघनदेहलतया महाकालाभिसारिकावेषविभ्रमं बिभ्रतीं महिषपिंडितनीलगण्यसुम्भमारुणीकृतातिसुप्रबलं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं॰ तालि[...]र्शिहदीपिकालनतालिरंगलीतिरिवमहिषासुरशोणितलवालोहितैीलिःघंघापीठकंस्यनचलितत्रिशूलदंडकृतापराधंवनमहिषमिव
१४८ तर्जयंतीप्रचलत्कूर्चविरस्त्रागैरपिछत्रवृतैरिवस्फुरदचरगैःश्राद्धलिरपिजयपरैरिवरूपमाजिनप्राश्तांगैःकुरंगैरपिप्रतिशब्दैरिवहालिततलोहि
तमूर्द्धरत्नरश्मिभिःकृत्स्नमपैरपिशिरोरत्नमणिदीपकैरिवाराध्यमानांसर्वतःकठोरवायसगणेनचरटताक्षतिपरेणेवक्षूयमानांस्थूलस्थूलैःशिरा
जालकैर्गोधालगोलिकारु[...]कलासअलैरिवदग्धस्थापाशंकयासमारब्धदिगंबाद्विनेनअलक्ष्मीसमुत्पादनलक्षणस्थानैरिवविस्फोटव्रणबिंदुभिः
कल्माषितसकलशरीरेणकर्ण[...]तंसमसंस्थापितयाचचूडयारुद्राक्षमालिकांदधानेनअंबिकाशपामललाटवर्द्धमानार्नकरानिक्षदत्तसिद्धांजनस्फु पा॰ ६पतन
टितैकलोचनतयात्रिकालनितं[...]लावथं[...]विदवस्थानद[...]नेष्टकाप्रहारतयाशुष्कैकजोपशांतमर्दनव्यसनेनउपर्युपरिश्रविश्रांतकडकवाक्षयोग
वर्द्धिततिमिरेणश्रमखेदसंश्रही[...]वगहदंष्टेणइंगुदीकोशकृतोषधांजनसंग्रहेणछिद्रीस्त्रतशिरासंकोचितवामकरांगुलिनाकौशेयकोशावरणर
क्षितब्रणितवस्त्रां[...]केनअसम[...]कृतरसायनानीताकालवार्द्धकेणजरांगतेनापिदक्षिणापथाधिराज्यवरप्रार्थनाकदर्थितदुर्गेणशिक्षितश्रवणा। १४८
दिष्टतिलक[...]विलव[...]श्रोनहारितपत्ररमंगारम[...]श्रीमलिनशंखकवाहिनापट्टिकालिखितदुर्गास्तोत्रेणाभ्रमरक्षालक्ष्ककारूरतालपत्रअहकतंत्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मत्रउम्निकासं[illegible]माहेणाजीर्ण[illegible]मि[illegible]पाशुपतोपदेशलिखित[illegible]हाकालमतेनाविर्भूतनिधिवादव्याधिनासंजातधातुवादवायुनालग्नासुरविवरप्रवेशेनप्रवृत्तयक्षक
न्यकाकामित्वमनोरथव्यामोहेनवर्द्धितांतर्द्धानमंत्रसाधनसंग्रहेणश्रीपर्वताश्चर्यवार्त्तासहस्राभिज्ञेनअसकृदभिमंत्रितसिद्धार्थकप्रहतिप्रधावितैःपिशाचगृहीतकैः
करतलताडनचिपिटीकृतश्रवणपुटेनाथ[illegible]शैवाभिमानेनदुर्ग्रहीतालाबुवीणावादनोद्वेजितपथिकपरिहृतेनदिवसमेवमशककणितानुकारिकिमपिकं
पितोन्नमांगांगायतास्वदेशभाषानिबद्ध[illegible]गारथीलक्रिस्तोत्रनर्तकेनगृहीततुरगडम्बचर्यतयान्यदेशागतोपिताघुजरत्प्रव्रजितासुवजाकृतवः[illegible]मंत्रतंत्रीवशीक
रणचूर्णेन।अतिरोषणतयाकदाचिदुर्घ्याहप्रियकापातोत्पादितक्रोधेनचंडिकामपिमुखभंगविकारैःश्चीशापहसताकदाचिन्निवार्यमाणावासिताश्वगास्थ
वक्रवाऊसृष्टपातलग्नपृष्ठेनकदाचिल्लंतस्परोधवालकपलायनामर्षपश्चात्प्रधावितस्खलितपोतुखनिपातोपलस्फुटितशिरःकपालभूमशावेणकदाचिज्जन
परंकृतेनदानातापरधार्मिकोदूरमत्सरोद्धात्मनानिःसंख्यारतयायत्किंचनकारिणाखंजतयामंदंमंदंसंचारिणाबधिरतयासंज्ञाव्यवहारिणारांधतयादि
वाविहारिणालंबोदरतयाप्रभूताहारिणाअनेकशःफलपातप्रकुपितवानरखरोल्लेखक्षतितनासापुटेनवडूशःकुसुमावचयचलितभ्रमरसंदंशशोणीकृ

नर२ ह१

कादं॰ तशरीरेणसहअशेषाःशयनीकृतासंस्कृतश्मश्रुदेवकुलकालमपदिष्टेनशतशःश्रीफलतरुशिखरस्खलितपतितोत्तमांगेन।असकृदुद्धृत्तमातृगृहदेववासि
१४९ अजस्रनखजर्जरितकपोलेनसर्वदावसंतक्रीडिताजनेनोत्क्षिप्तखंडखट्वारोपितरक्तदासीविवाहग्रामविडंबनेनअनेकायतनप्रतिष्ठाविनिष्फलोद्यमेनदै
श्वित्यमपिविविधव्याधिपरिगतंमकुडस्थमिवोद्वहताशुष्कतामपिवकुध्यसनानुगतांप्रसूतानेकापत्यामिवदर्शयताक्रोधमप्यनेकदंडघातनिर्म्मितवज्रगात्र
गंडकंफलितमिवप्रकाशयताक्रोशमपिसर्वावयवज्वलितदीपिकादाहव्रणांकितं।वितंवजुस्तुखमिवप्रकारयतापरित्वमपिनिष्कारणा कुच्छजनपदद्व
पराकृष्टिशतंसप्रवाहमिवदधानेनशु वनलताविनिर्म्मितरक्तकुसुममकरंदकेनदेवकुलतारचितपुष्पपातनांकुशिकेनकृपणमपिप्रसुप्तककालकंवलखं
डखोलेनजरद्द्रविडधार्मिकेणाधिष्ठितां।चंडिकामपश्यत।तस्यामेवचवासमरचयत्।अथावतीर्यतुरगात्प्रविश्यभक्तिप्रवणेनचेतसाप्रणाममकृतप्रद
क्षिणश्चएनः।प्रणम्यप्रशांतादरोदर्शनेकुतूहलेनपरिभ्रमन्नश्रैरारटंतंआक्रोशंतंद्रविडधार्मिकमेकदेशेददर्श।दृष्ट्वाकादंबरीविरहोत्कंठोद्वेगदूयमानोपिर
समुपविसृज्यहा [illegible] तेनसार्द्धंसस्मितंक्षकलहाउपहसंतःस्वसैनिकाउपसांत्वनेष्वकथमपिप्रियालापशतानुनयनैःप्रशमंप्रवेशनीयक्रमेणाजन्मभूमिंजा। १४९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तद्विधांचवय[illegible]मपत्रपमाणानिर्विलक्षंचवयःप्रमाणांश्चङ्कुरयराश्चकारणंस्वयमेवपक्षपातएवआश्वासावर्णयत्आत्मानमतीतश्चशौर्यरूपविततवर्णनवाचाले
नतेनश्रुततरामदप्यतेराजपुत्रोविरहातुरहृदयस्यविनोदनमिवागात्उपजातपरिचयश्चास्यैतांहलमदापयत्।अक्ष्मुपगतेचत्ताचतिसमस
म्नावावासितेषुयथासंपन्नपादपालेषुराजहंसशाखावसक्तपर्याणेषुक्षितितलसुप्तनपांसुलसदावधूननान्तमितोत्साहेषुरहीतकतिपय
शष्पकवलेषुपीतोदकेषुस्नानार्द्रपृष्ठतयाविगतश्रमेषुतुरंगेषुनिखातकुंतयष्टिषुसंयतेषुवाजिषुप्रसृतिसेनिकजनेकृतवडवापावकप्रतापीतत सु१४
मसिदिवसावसानेदिवसइवविराजमानेसेनानिवासेचन्द्रापीडःपरिजनेनैकदेशेसंयतस्येन्द्रायुधस्यपुरःपरिकल्पितंप्रतीहारनिवेदितंशयनी
यमगात्।निषण्णस्यचास्यतत्क्षणमेवपस्पर्शइवचासिकाहृदयमरतिरुदगाच्चविसर्जयांचकारराजलोकंअतिवल्लभा नपिनालापपार्श्वस्था
न्निमीलितलोचनोमुहूर्तमनसानगामकिंचिद्विषयमनन्यचेताःसस्मारहेमकूटमप्यनिष्कारणबांधवतामचिंतयन्महाश्वेतापादानाज
चितफलमभिललाषपुनःपुनःकादंबरीदर्शनमपगताभिमानपेशलायनितरामस्पृहयत्मदलेखापरिचयायतमालिकाङ्गमावकाङ्कके

राजा तथैव सर्वान्तःपुरपरिवृतः कन्यास्तिनंदिता गमन ॥ ५

का॰ दं॰ ष्टरकाममनं श्रुत्वैतत्तहिमगृहकमपश्यच्च तमायतं च नरुकंनिशश्वासबंधबाधिकां प्रीतिं शेषहारोपश्चात् स्थितस्य जरद्द्रविडधार्मिक

१५० स्येच्छा निसृष्टैर्भिनविवरैः पूरयित्वा मनोरथमतिमात्रेषु तिरमणीये ऽवंतिदेशे प्रतिवसति स्म लौरेवाहोतिरुज्जयिनीमाजगाम ॥ आकस्मिकागमन

श्रवणसंभ्रांतानां पौराणामर्थकमलानीव नमस्कारांजलिसहस्राणि प्रतीच्छन् नतार्कित एवाविवेश नगरीम हमहमिकया च प्रधाविताच्छुतिर

समहर्षविह्वलात्परिजनाद्द्वारि देव चंद्रापीडो वर्त्तत इत्युपलब्ध पितास्य निर्गत्य नंदं मंदगामनो मंदर इव क्षीरोदजलमुत्तरीयांशुकममल

माकलिनमाकर्षन्निव जलविंदुवर्षि ष्टक्रुमुक्ताफलासार इव कल्पपादपः प्रत्यासन्नवर्त्तिभिर्जरापांडुमौलिभिः श्वेतचंदनविलेपनैरुपहतक्षौमधारि

भिः हारिभिः केशरसिरूरसीषि भिः किरीटिभिः शेखरिभिर्वक्रकैलासमिव क्षीरोदमिव क्षितिं दर्शयद्भिः प्रतिपन्नाभिषेकैश्छत्रकेतुभिः मरैरनुगम्य

मानो राजसहस्रैश्चरणाभ्यामेव प्रत्युज्जगाम ॥ आदृष्ट्वा च पितरं दूरादेवावतीर्य वाजिनः स्फुरन्मणिमालिना मौलिना महीमगच्छत् अथ वेष्य प्रसारितभुजेन १५०

पेहोत्याज्ञ गाढमुपगूढः सुचिरं परिष्वज्य तत्कालसन्निहितानां च मानवनीयानां कृतनमस्कारोऽथ राज्ञा करेणावलम्ब्य विलासवतीसदनमनीयत ॥

मंगला[illegible]दिग्विजयसंबद्धालिरेवकथालि[illegible]का[illegible]कालंस्थित्वाशुकनासंद्रष्टुंजगाम।तत्राप्यनुनैवक्रमेणचिरंस्थित्वानिवेद्यचवैशंपायनं।
[illegible]स्कंधावारवर्तिनंकुशलिनंसमालोक्यचमनोरमामागत्यजननीलवनएवसर्वास्नानादिक्रियापरवशश्चनिवर्तयन्नपराह्णेचनिज
भवनमयासीत्कुमारः।तत्रचरणरणकेनखिद्यमानःकादंबरींविनानकेवलमात्मानंभवनमवंतिनगरमखिलमहीतलंशून्यममन्यत।गं
धर्वराजपुत्रीवार्ताश्रवणोत्सुक[illegible]वमहोत्सवमिववरप्राप्तिकालमिवाष्टतोत्पत्तिसमयमिवपत्रलेखागमनंप्रतिपालयन्नुवास।ततःकतिपय
दिवसापगमेमेघनादःपत्रलेख[illegible]मादायागच्छत्।कृतनमस्कारश्चदूरादेवस्मितेनप्रकाशितप्रीतिश्चंद्रापीडःप्रकृतिवल्लभामपिकादंबरीप्र
सादलब्धापरसौभाग्यामिववल्लभतरतामुपागतांपादपतितांपत्रलेखामत्यादरातिशयदर्शितादरमालिलिंग।मेघनादंचप्र
णतंपृष्ठेकरकिसलयेनपस्पर्श।पत्रलेखेकथयतत्रभवत्यामहाश्वेतायादेव्याश्चमदलेखायाःकादंबर्याश्चकुशलंकुशलीवाराज्ञ्याःसकलस
खीजनःइतिसाब्रवीद्देवयथाज्ञापयसित्वामर्चयतिदेवीशेखरीकृतेनांजलिनासमस्तोजनःसपरिजनादेवीकादंबरीत्वेव

कादं
१५२

मुक्तावलीपत्रलेखामादायविसर्जितसकलराजलोकोमंदिराभ्यंतरमध्यामध्यलागमच्यतरस्य।मरकतपताकारोमानस्यपत्रमंडपस्यतले ज१
चरणारविंदेनसमुत्सार्यसुखप्रसुप्तंहंसमिथुनमुपविश्यप्राह।त्वापत्रलेखेकथयकथमसिस्थिताकियंतिवादिनानिकीदृशोवादेवीप्रसा
दःकावागोष्ठ्यःसमभवन्।कीदृश्योवाकथाःसमजायंत।कोवानिशायेनास्माश्रस्मरति।कस्यवागरीयसीप्रीतिरित्येवंपृष्टाचव्यजिज्ञपदेव
दत्तावधानेनश्रूयतांयथास्थितास्मियावंतिवादिनानियादृशोवादेवीप्रसादोयथागोष्ठ्यःसमभवन्यादृश्यश्चकथाःसमजायंत।ततःखलु
गतेदेवेकेयूरकेणसहइतोनि[?]वृत्याहंतथैवकुसुमशय्याशयनीयसमीपमुपाविशमतिष्ठंचसुखेननवनवानंतुलवंतीदेवीप्रसादात्।किंवा
ऽनाशयेणममचक्षुषिचकार्ये उषिव ऽःकरेकरपल्लवौनामाक्षरेषुवाणीप्रीतौहृदयंदेव्याःसकलमेवतंदिवसममलवन्।अपराह्णेचमामेवा
वलंब्यनिष्क्रम्याहिमगृहकालंचरंतीयदृच्छया।निषिद्धपरिजनावलसर्वालोद्यानंगौमतनवबलधाचवलांकालिंदीजलतरंगमण्येवमरकत
सोपानम[?]प्रमदवनवेदिकामध्यारोहत्तस्यांचमणिस्तंभावष्टंभस्थितास्थित्वाचमुहूर्तमिवहृदयेनसहदीर्घकालमवधार्यकिमपिव्याहर्तु १५२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मिह्वंती निश्चलस्तुततारकेण निस्पंदपक्ष्मणा चक्षुषा सुखमिव सुचिरं विलोकयंती कृतसंकल्पा मदनाभिषवेष्विव मिह्वंती सन्नाविवशेदालसः श्रो
तसिस्रोतसेव व्यतरलीकृता समकंपताकं पितां गीचपतन लियेवा रव्यतविषादेन। अथ मया विदितालिज्ञाय यान सुखनिवेशिज निष्कंपनय
नदत्तावधानया ज्ञापयेति विज्ञापिते निजावयवैरपि वेपथुमद्भिर्निवार्यमाणेव रहस्यश्रवणलज्जयात्मप्रतिमामपि लिखितमणिकुट्टिमेन च
रणांगुष्ठेनापक्रमयंत्येथाम्टशं सवनकलहंसान् कुट्टिमोल्लेखसुरवर रवेरण चरणारविंदेन विसर्जयंती कर्णोत्पलमधुकरानपि
द्यद्वदनव्यजनकिसलयेनांशुकपल्लवेनोत्सारयंती तांबूलवीटिकादलशकलसुक्रोचमिव दंतखंडितं शिखंडिने ददती वनदेवताश्रवणाशंकि
तेव मुहुर्मुहुरितस्ततो विलोकयंती वक्तुकामापि न शक्नोतिस्म किंचिदपि लज्जाकलितगद्गदाक्षिरं अप्रयत्नेनापि वाष्पा निःशेषं क्षालता मदनान न३
लेनेव दग्धा। अजस्रप्रवहतानयनोदकेनेवोढा प्रविशद्भिर्दुःखैरिवाक्रांता पतद्भिः कुसुमचापशरैरिव शकलीकृता निर्यातद्भिः श्वसितैरिव निर्वा
सिता हृदयवर्तिभिश्चिंताशतैरिव विचित्रिता निश्वासपालिनिर्मक्षिकरकुलेरिव निपीता नष्टावर्तमानकेवलं दुःखसहस्रगणनायमेव मात्रमालि

काभिवकल्पयंतीगलद्भिरश्रुस्रष्टकपोलस्थलैः सुविस्तिरवो ऽश्रुखीनयनजलविंदुभिर्दुर्दिनमदर्शयन्नातद्दाच तस्याः सकाशादशिक्षते तरला
ज्ञापि लज्जां लीलां विनयोपि विनयातिशयं मुग्धतापि मुग्धतां वैदग्ध्यमपि वैदग्ध्यं भयमपि भीरुतां विभ्रमोपि विभ्रमतां विषादोपि विषादतां
विलासोपि विलासं तथा च सास्ता च देवि किमिदमिति विज्ञापिता मया प्रश्नज्वलोहितायमानोदरे लोचने दुःखप्रकर्षेणात्मनः सखीवंधनायेव मृ
णालकोमलया वाहुलतया वेदिकाकुसुमपालिकाग्रथितकुसुममालामवलंव्य समुन्नतैकभ्रूलता स्वकंठपाशमिवावलोकयंती वदीर्घ
मुष्णं च निःश्वसितवती तदुःखकारणमन्वेक्षमाणया च कथनाय पुनः पुनरनुवध्यमाना मया क्रीडयानखमुखलिखितकेतकीदलानिलि
खितेव वक्तव्यमर्थयंती विवक्षास्फुरिताधरा निःश्वासमकंकरा निवोपांसु संदिशंती क्षितितलनिहितनिश्चलनयना सुचिरमतिष्ठत् क्रमेण च
भूयो मन्युवेगनिर्भरायद्वृष्टिर्वलेः पुनरथाश्चर्यमपाणालोचनान्तातिमन्दनानलधूमसंपर्कसंतां वालतामिव ज्वालयंती वाष्पजलविंदुभिः वाष्पजल
विंदुव्याजेन च विलक्षस्मितस्फुरितैर्दशनांशुभिः सा सुमसविस्मृतानपूर्वीनाम्रिभेयवर्णानिवयथनीकथमपि व्याहारा सिसुखमामामानमकरोत्तरा अश्रु

१५२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वतयातामि...श्वनतातोनां दानमहाश्वेता न मदलेखा न जीवितं प्रत्रमेलवती दर्शनात्प्रभृति प्रियासि मे न जाने केनापि कारणेन अपहसित
न सकलसखीजनं त्वयि विश्वसिति मे हृदयं कमपरमुपालभे कस्य वान्यस्य कथयामि परिभवं केन वान्येन सह साधारणी करोमि दुःखं दुःखलारं
भिममसत्यं निवेद्य लवत्याख्याम्यहामि जीवितं जीविते नैव शपामि ते प्रियहृदयेनापि विदितवृत्तान्ते नाश्रुताजिरडूमिं किंतु तापरहृदयेन कथमि
वमादृशी रजनिकरकिरणावदातं कौलीनेनूकलंकयिष्यति। कुलं। कुलक्रमागतां च लज्जां परित्यक्ष्यति। अथ कन्यकोचितेवा चापले चेतः प्रव
र्तयिष्यति साहं न संकल्पिता पित्रा न दत्ता मात्रा नानुमोदिता गुरुभिर्न किंचित्संदिशामि न किंचित्प्रेषयामि नाकारं दर्शयामि कातरेवानाथेव बला
दवलिप्तेन गुरुगर्हणीयतां नीता कुमारेण चंद्रापीडेन कथय महतां किमयमाचारः किं परिचयस्येदं फलं यदेवमसिनवविशकिशलयतंतुसुकु
मारं मे मनः परिभूयते परलवनीयो हि कुमारिकाजनो नूनं प्रायेण प्रथमं मदनानलो लज्जां दहति। ततो हृदयमादौ विनयादिकं कुसुमेषुशराः खं
डयंति पश्चान्मर्माणि। तदामंत्रये लवती भवन्तरसमागमाय न हि मे वृत्तो। त्याज्यियन राज्ञाप्राणपरित्यागमायश्चित्ताचरणेन प्रक्षालयाम्यात्म

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं नःकलंकमिवाभिधायतस्मीमश्रत्वत्रहंडयतत्त्यमविदिततत्रत्नां ततयाह्रीतेवत्रीतेवविलक्षेवविसंज्ञेवसविषादं विज्ञपितवती देवि श्रोतुं
१५३ मिच्छाम्याज्ञापय किंकृतं देवेन चंद्रापीडेन को वापराधः समजनि केन वा स्खलितविनयेन खेदितमखेदनीयं देव्याः कुमुदकोमलं मनः श्रुत्वाश्चे
म३ थ तु तस्य जीवितायामथि पश्चात्मसुखस्यापि जीवितमित्येवमभिहिता च उ नरवदद्रावेदयामि ते विहिता श्र एणपक्षेपाति दिवसमागत्य
गत्वमे रहसि संदेशेषु निपुणधूर्तैः पंजरशुकसारिकाहरी करोति छमायाः अक्षणादंतपत्रोदरेषु वर्षमनोरथाहितमानसः संकेतस्थाना
नि लिखति स्वेदप्रक्षालिताक्षरान्पतितसंजोऽश्रुतिवद्धपंक्तिकथितावस्थो मनोहरानिश्रेतनो नरवप्रतिबिंबितमात्मानं वर्जन्य तेउ न४
पवनेप्येकाकिन्याग्रहणत्तपपलायमानायाः पल्लवलग्नाशुकदशाप्रतिहतगतगमनायाः शहीत्वैवसखीभिरर्पितायामिथ्याव्रगान्हः पराङ्मु म४
खत्वपरिष्वंगमाचरति शून्यस्थलेमेलिखन्नग्ररलताकुटिलतामिवारज्जुप्रकृतिः स्वस्वंमनः शिक्षयति हृदयोकालिकातरंगावातेरिव शीतले १५३
सुखमरुद्भिः श्रमजलसीकरं तारकिरणावलीकचाडकारकपोलो वीजयति स्वेदसलिलशिथिलितग्रहणगलितालकस्त्रद्येनापि करेणाय

स्रमो हि शायवर्तिनो मदलेखा
न त्रेषयति त्रि ना उरा गेलाच
... दार्ईलि कक

रले नेच्वरतो
त्रविनप र्

वांडरांबुकारामेवनरवकिरणान्उद्दामरडार्विदंम्हः कर्णपूरीकरोतिवकुललतान्खालवकुलसेककालकवलीकृतान्सुराहूमान्मकच
ग्रहमगणितनष्टेशोपायंपापयतिलवनाशोकताडनोद्यतांश्चपादप्रहारान्ङ्क्रिविडंबितःशिरसाप्रतीच्छतिमन्मथशूटमानसश्चकथय
केनप्रकारेणनिश्चेतनोनिषिध्यतेप्रत्याख्यानमपीर्ष्यासंतापयति।आक्रोशमपिपरिहासमाकलयति।असंलापणमपिमानंमन्यते॥
दोषसंकीर्तनमपिस्मरणोपायं मे च्छति।अवज्ञानमपिनियंत्रणोपायमवेदतेलोकापवादमपियशोगणयतीतितामेवंवादिनी॥
माकर्ण्यप्रहर्षरसनिर्भरमनस्कश्चंद्रापीडउद्दिश्यसुदूरमाकृष्टाखिलंचिरंमकरकेतुनायद्दिवसत्यमेवकादंबरीव्याजेनसाह्वानम
नोरवविचित्रहत्तिःप्रसन्नादेवस्पततःसहजैःसादरंसंवर्द्धितैःप्रत्यूहकृतमस्यरागोयशमासवलिताःकज्जलोयौवनेनरतिरसमागरतं
गैःपातितारनिष्ठीयौवनविलासैर्लिखितंनामशशिनिमेषोन्मेषप्रकाशिताजिजश्रीलीवण्येनऐंद्वीलिरिवदृष्टमश्रुतंकलागिमथा
चविरालंबःकालोमलयानिलेनसमादिताविसरःचंद्रोदयेनप्राप्तमतरूपंफलंमकमासकुसुमसमृद्धयाचापलाविर्जितोमदिरामदस्तोषो।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मं लवतीमेवस्वामिउपादेशयद्ध ८

गृहाणाभांडं दर्शितं सुखं मन्मथ गुनावतारेण ग्रहं त्वविहस्ताडुवंदे वियचेवस्तुत्रजनकोयं प्रसीदनाईसिकामापराधैर्देवं दूषयितुं एनानिखलु
ऊसुमचापस्यवापलानि शवस्पनदेवस्य त्येवस्तुकावृत्तीमांऽपुनः मऊतत्हलासालापतयोयंकामोपिवाकथयकाव्यस्पर्शपाणीति तामहं
व्याजिह्मपं देवि ऊतोस्य रूपं श्रुतत्तरेषऊताशनमथात्यप्रकाशयश्वालावली: संतापयितार्पकरयन्त्रधूमपटलमश्रुपातयतिश्रदर्शय
नूतस्मरजोनिकरंपांडुतामाविलीवयतिनिनवतद्भूतमेतावतिसिशुवनेसृयशरव्यतांयत्रयातंयातियास्यतिवाकोवास्यनश्रृणतेरहीनऊ
सुमकार्मुकोवायौवलिवंतमप्रिविशति । अपिदाने नाधिष्ठितानांकामिनीनांपश्यंतीनांप्रियमुखचंद्रमहश्रापि संकटमेवरतलेलिखं
तीनांदधिताकारानविश्वागंमिहीमंडलं गणयंतीनांवल्लभगुणानत्यीयसी संख्याभ्रश्यंतीनांप्रियतमकथावऊत्ताधिशि सरस्वती
ध्यायंतीनांप्राणसमसमागमसुखानिकृसीयाश्रकालोहृदयस्यापतत्यिेतदाकर्ण्यविकृणंविचिंत्यप्रवोत्यदीत्या पत्रलेखेयथा १५४
कथयसितथ्याजनोयंकारितः कुमारोपकृपात्यंवेशुणायानिपतानिरूपाणिममविकानितानिमयिवर्तंते । हृदयादव्यतिरिक्तामिदां

नी

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मेसांप्रतमेवंविधानांरत्नानांतानामनतिज्ञामि अज्जनेनवक्तव्यतांनीतायानितरांलज्जितायाजीवितान्मरणंश्रेयःपश्यतिहृदयंइत्येवंवादि
नीं श्रुत्य स्वामहमेवमवोचं अलमलमिदानीं देविकिमनेनाकारणमरणानुबंधेन अनाराधितप्रसन्नेनकुसुमशरेणभगवताते वरोरु वरोदत्तः
कावात्रगुरुजनेनवक्तव्यता यदाखलुकथ्यकांउद्दरिवपंचशरःसंकल्पयतिमातेवानुमोदतेपितेवददातिसखीवोत्कंठांउपजनयतिधात्रीवत
हणतायांरत्यकपचारंशिक्षयतिकिंविवकथयामितेयाःस्वयंएवंतत्रतत्र्यःपतीन्वृयदिचनेदमनर्थकमेवतर्हिधर्मशास्त्रोपदिष्टःस्वयंवरविधिःप्र
सीददेविकथयामितेपादपंकजप्रसादेनयामिगत्वानयामितंदेवमित्येवमुक्तेमयाशीनिडवार्ड्याद्दृष्ट्यापिबंतीवमांनिरुध्यमानैरपिमकरके
तुशरंजर्जरितांसिल्वेवलज्जांलंघंतीरैर्निपतद्भिरनुरागविभ्रमैराकुलीक्रियमाणाप्रियवचनश्रवणप्रीत्याखेदाश्लिष्टस्तुक्षिप्ररोमांचजालके
नदधतीवउत्तरीयांशुकंपेशलकुंडलमाणिक्यप्रभमकरकोटिलग्नंचशशिकिरणमयंमरणपाशमिवमकरकेतुनानिहितंकंठेहारसूत्रंमो
चयंतीवहर्षविह्वलांतःकरणाकथंकाजनमहजांलज्जामिवावलंब्यशनैरवदत्जानामितेगरीयसींप्रीतिंकेवलमकंठोरसिरिपस्तुकुमारपत्नीप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं कृतं कृतं प्रागल्भ्यमेतावन्नारीजनस्य विशेषतो बालस्यावलाजनः कथं का जनस्य साहसकारिणी पत्रलेखायाः स्वयं संदिशंति स्वयमुपसर्पंति वा सा
१५५ हं स्वयं संदिशंती परं जिह्वेमि किं वा संदिशाम्यतिप्रियोसीति पौनरुक्त्यं न वाहं प्रियेत्यलीकप्रश्नः त्वयि मे गाढोनुराग इति वेश्यालापस्त्वया
विना न जीवामीत्यनुभवविरोधः प्रतिवदति मामनंग इति आत्मदोषोपालंभः मनोभवेनाहं स्ववते दत्ता इत्युपसर्पणोपायो बलाद्धृतोसि मये
ति बंधकीधार्ष्ट्यं अवश्यमागंतव्यमिति सौभाग्यगर्वः स्वयमागच्छामीति स्त्रीबालचापलं मद्भक्तोयं परिजन इति स्वयं शक्तिनिवेदनालापलाघ
वं स्वत्याख्यानशंकया न संदिशामी [illegible] अद्य मतिबोधनं अनपेक्षितानुजीविदुःखदारुणाभिनादृष्टप्रणयिना ज्ञास्यसि मम मरणेनेति मितिस्य
संतापं दर्शयितुं प्रतिज्ञां च मन्ये महाश्वेतायाः त्वयि दुःखितायां नाहमात्मनः पाणिं ग्राहयामीति। तामहं च न रूष्यवदं देवि मा स्मैवं मनसि कृ
तु२ रोः कुमति स्वयं अतिदारुणो यं पापकारी मकरकेतुः । अहं स्वयमाने प्रियमाय् जनेन जनितहृदयानुरागः कदाचिज्जीवितमपहरतीति। सा त्वं १५५
वाला नदपि तावदेवं मे दैवेन वा विरहेण वा यौवनेन वानुरागेण वा मदनेन वा हृदयेन वान्येन वा केनापि दत्तः संकल्पमयः कुमारो जनसंनि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

बान एवं केनचित् चित्रयोयमविनाष्ठ मानः स्निह्यस्व सर्वदा ददर्शनिमेदर्शनिमपि चासावरतिं च [illegible] द्यः तस्याद्यमोवा
स्यद्विरहमरणवयहरोनायं नक्तंदिवं लक्ष्मा समाकुलो नष्ट थियाः पतिः नसरवतीमवे [illegible] विविषा [illegible] वायतत्त्वामप्नुत
अहं तत तरकृत्वा समम चिंतयं सत्यमेव गारीयः खल्वजीवितावलंबनमिदं विनोदय [illegible] मौद [illegible] कुलो
नानां विशेषतां कुमारीणां तथा यस्य तेन सार्द्धमकृतहूतिका पादपतनवैद्यानिष [illegible] तायकलनी [illegible] याने [illegible]
द्विसरणसोख्यानि अनुभूत कथ्यकालावानि स्मरतानि स्फुरंते स्मच श्च कतसखम [illegible] न्यालि [illegible] निव्रणप्ररनित्र [illegible] वन
खंदं ततकृत्सुखानि अनाकुलितकेशपाशाः कथयह महोत्सवाः श [illegible] ता निवंदना निश्रुत्वा दित [illegible] तवेलज्ञा [illegible]
रखंडनानि क्लिलासितानि नैवमंधकाररा शिरं ततस्यतिननाहाराम [illegible] दिमजलधारापातः [illegible] चिंतयत्याएव [illegible]
गाकशयरसज्ञावे नैव रक्तामगाद्विमसः ततः द्वाणांप्रकटितरागां [illegible] कादंबरीं प्रपया पलायमाना [illegible] विमलनपल्लव शायनमिव

कादं
१५६

संध्यारागमुत्सारयन्त्या भिन्नापरिवारकरखचंद्रमणिशिलातलमकल्पयत् प्रदोषःस्थ्रांतरे वागत्य च नियोगमशून्यं कुर्वीणाः दूरतो दीपि
काधारण्यो गंधतैलावसिक्तसुरभिगंधोद्गारिणीर्दीपिकाः निर्विरचितचक्रवालिकाः पर्यवारयन् । अथ निर्मललावण्यलक्षितानि दीपिका
प्रतिबिंबानि निहन्त्रितानि मदनसायकशल्यानीवांगलग्नानि समुद्वहन्ती नरपतिपंजरकलिकाचितांचंपककलनामिवांगलग्नां दधाना निर्गव
कामाकः प्रदेशोऽस्मिन्वशति परि जनमप्रच्छत् । अथ हेलासखलालसितगात्रयष्टिः पोद्धारदेशसंपिंडिताः प्रस्थशामशरबिवरनिर्गतास्वकल
हंसपंक्तयः कलहंसकलीलामधाररवैः प्रतिवाचमिव प्रयच्छंति नूपुरैः पतत्कर्णपूरपल्लवोल्लासैः सूत्राज्ञाश्रवणायाधावद्भिरिव श्रवणैः मौक्ति
ककुंडलांशुजालकानिष्कंधदेशविनिहितमाणिक्यमरणावचहंतपः समाहतकपोलस्थलैः कुंडलैः कृताद्विविदपमानवावोवाचालैः कर्णोत्प
लमधककरैः समाह्वापयन्निव तिन्नाहूरंतः कथ्यकाः समंतादावर्तिता । अर्चितांप्रतीक्षणा सुचसरस्वकमलावलोकिना ङ्गतासु क्रमेणादृष्टिं सानयंती १५६
तमालिकांतं तूलमयावतनतनुमादरमेदंदतीकेयूरकमिदमादिशत् स्थिरं वल्लुलतवतापत्रलेखावसेनासन्निवेशं प्रापणीयेत्यनंतरे तत्प्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सादा नंगालस्मा निवं वहंती अस्या श्च प्रेम प्रसारितया दृष्ट्वा उगम्यमाना हंसहृदकेश्वर केनागत्य मेघनादम पश्यं। अथ यति निवर्त्य कि यू
रकं क्रमेण देवपादांतिक मद्य प्राप्ता। अद्यापि वर्तांतथा ऊस्तमशरस्याल्य वेदनाविक्लवित वक्ष्यं अयतः स्थितामिव पश्यामि किं वऊना॥ ॥
उलमक्क॥ ॥

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

देहद्वयार्द्धघटनारचितशरीरमेकं ययोरनुपलक्षितसन्धिभेदम् वन्दे मृडं दुर्घटकच्यावति
शेषांस्त्रिकैवलबैर्गुहृ गिरिसुतापरमेश्वरौ तौ १ व्याधूतकेसरसटाविकरालवक्त्रं हस्तावि
स्फुरितशंखगदासिचक्रम् आविःकृतं सपदि येन नृसिंहरूपं नारायणं तमपि विश्वसृतं नमामि २
आर्वेविपन वेतिमहे महरेवं लोकः पुप्पिंकृतस्यपत एव ममात्मलाभः स्वप्नेऽवयेन चकथेयमन
न्यशाक्या वाणीप्रवर्तितस्तमेव तमानतोस्मि ३ याते दिवं पितरि तद्वचसैव सार्द्धं विच्छेदमापयु
विपक्षकृष्णपक्षबन्धः दुःखं स तौ नदसमाप्तिकृतं चितोक्य प्रारब्ध एव समयान कवित्वदर्पात्
गच्छेकुले पितुरसाच तपाक्षराणि वाग्गितानि चितबेव समेतु भावः एकाः क्वाम्रतरसा स्पद
चन्द्रपादलम्बकर्णविहिमगाङ्गमर्तैर्द्वाय ५ गंगा त्रविरूप भुवि तन्नपतामुपेत्य स्फीताः सम
दमितलाज्ञविपान्ति नद्यः आत्तिन्धुगामिनि पितुर्वचनप्रवाहे क्षिप्ताकथानु घटतायमवा
पिवाणी ६ कादम्बरीरसभरेण समस्त एव मत्तो न किञ्चिदपि चेतयते जनोयम् भीतोस्मि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

पञ्चाः सवर्ण्णविवर्जितेन तत्केश्वपा तमव चसाध्य तु सन्धानः वीतोनि गर्भितःक्रमा
नि।विकाधःभाग्नु वशेव।पान्याचेत कर्म्मवकःनात् कृतानि उत्कृष्ट भवनि वित तानिवकानि
कोषं तान्येव तस्य तनचेनतु संहतानि २

का॰उ॰ ॥॥श्रीगणेशायनमः॥॥अथेदानीमानीतस्यापिकुमारस्यनददाति।तरलतालांछितलवदर्शनंमनोत्सवविकारावेदनविलक्षैवलज्ज्य
१ मेवनंशर्म्मिष्ठति।अप्रतिपन्निसाध्वसजडाजडनैवनोपसर्प्पतिध्वयस्तुपसर्प्पणलघुलाघवमेवतत्प्रतिपन्निस्थैयनावलंवते।वलान्नदानयना
पराचनीतातीत्निरेवनसंमुखीलवति।अथकथंचित्गुरुजनननुपराराजकार्याअरोधेनवाशिरावलोकितवंक्षुजनोकंठयावासहसंवर्द्धिता
भनदर्शनिसुखेनवाशुनरागामनखेदपरिराजिहीर्षयावानिजगृहावस्थानरुच्यावाजन्मभूमिप्रेम्नेनवाअनिच्छयावाअस्यजनस्योपरिपादपं
ततेनापिनानेतुमेवप्रार्थितोमत्स्नेहानुकृततयानयापिप्रियसख्यामदलेखयातदास्तत्तरामेवनाकिंचिकिंचिदुनात्याधिकमुपजातंसैवाहंका
दंवरीयाकुमारेणंमकमदसुखरमधुकरकुलकलकोलाहलाकुलितकोककामिनीकरुणरूजितेननिताविरहिजनमनोदुःखेविकच राम
दलारविंदवृंदनिःपंदानंदितमंदमंदागंधवहसुगंधदशदिशिविकसितविविधकुसुमामोदसुकलितमानिनीमानग्रहोन्मोचनदक्षकुसु १
मायुधेकपूरिक्षोदपूरमिश्रचंदनपंकपिंडकेकलितकामिनीविनोदकृगेयसुखरपरिजनेषुनकृतदर्शनात्पत्यानव्रीडितकंउकिजनेषु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

रत्नेप्रदोषसमयेजरच्छरत्कांडविपांडुनिनिविडकुड्मलोद्भूतलडहृष्टवतिगांडस्थलानिश्रखंडमंडलेमंडयतिगगनचारतविस्फुरद्विश
दकरनिर्झरावर्जितज्योत्स्नाजलासारवर्षिणिचंद्रमसिहूरविक्षिप्तदलनिवहकुमुदकाननामोदवासितदिगंतायाःकुमुदिन्यास्तटेचंद्रक
रस्पर्शप्रस्रुतशशिमणिशिखरनिर्झरझांकारिणिक्रीडापर्वतकनितंबकेकुहरिचंदनरसकणिकाजालकच्छलेनतत्करतलस्पर्शसुखसं
तवंस्वेदजललवनिवहमिववहतितत्कालशिशिरसुक्ष्मशिलापट्टशयनेकुसुमामोदसुरभितदशदिशितुषारकणनिकरनीहारिणिपवि
वंहिदेहदाहमात्रकापहारिणिसर्वरमणीयानांसंदोहस्तेहिमगृहेकुसुमास्तरनिषण्णाश्रमनःश्रमवलंबिनावीक्षिताममापिपुनरुत्का
द्दर्शनस्पृहेतेणवैतेनलोचनेपथ्योरालोकनपथमस्तोपातः।तदेववेदंप्रतिपत्तिशून्यंहतहृदयंयेनांतःप्रविष्टोपिनपारितोधारयितुंतदेववे
तच्छरीरंखेनतत्समीपेचिरमुदासीनेनेवस्थितंसएवचायंपाणिर्येनालीकगुरुजनापेक्षणाद्वात्मापरिग्राहितअनपेक्षितपरपीडश्चंड्रा
पीडीपिसएवयोऽश्ववारद्वयमागात्यश्चातिगतता।मथेवोपन्नाणमार्गणानत्याचाकिंचिकरोत्युत्रापंचशरोपिसएवयस्त्वयावेदितोमेपश्यामि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कार्द वाहर्निशमासीनाऽवस्थिताभ्राम्यंतीशयानाऽजाग्रतीनिमीलितलोचनाचलंतीध्यायमानाचप्रमदवनेशयनेश्रीमंडपेष्टहक
२ मलिनीदोलाधिरूढातरुलतागृहेषुउद्यानेलीलादीर्घिकासुक्रीडापर्वतकेकुमलीपत्रतरुतलेषुवालगिरिनदिकासुचायथातमंत्र
जनविडंवनैकहेतुंविप्रलंभकंकुमारंजानामिनेतथाकथितमेवमयातदलमनयातदानयनकथयेत्यसिद्धानाऽगुरुमन्युभारखेदागत
क्लिन्नागात्रश्लेषैवनिमीलितार्द्धीयपक्ष्माग्रसंपिंडितनयनजलकणाविलीयमानेवोत्पीड्यमानेवोन्मथ्यमानेवचांतर्मन्युवेगेनतथैवचं
द्रिकावितानेनालिकमलदामांशुकालंबियांवाकुलितलीकायामहसलिलश्रोतसिप्रसूनायांरूपणालिकायामिवहिमसंहनिशयाम
मरुणांतामरसमिवाननमवाप्निवेशपत्रृष्णीसुकीर्णवितवद्धो।तथावस्थितांचनरहंविलोक्याव्यजितपर्यदेविप्रसीदनार्हसिहृदयदाहका
रिणंसंतापमंगीकर्तुंसंहरमन्युवेगंएषोऽहमादायवंशपीडमायातेवेति।अथतेनदेवनामग्रहणमंत्रेणामहवसाविषापहरणमंत्रेणेवविप्र राम
मूर्छितान्फ़ालित्युन्मील्यनयनेमस्महमामालोकाद्भवीचापत्रलेखेनखलुप्रियमितिब्रवीमि।त्वामेवपश्यंतीसंधारयाम्येवजीवितमहंतथापिप्रिय २

पुर्यंतेयत्कृत्तसाध्य १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ष्वनिसमवतर२

समीहितमित्यतिथ्यायांगस्पृष्टनिवसनालरथातांबूलप्रदानप्रदर्शितप्रसादातिशयंमांव्यसर्जयच्चत्वरत्यावेधचकिंचिदवनमित
मुखीशनैःशनैर्विनज्ञयात्रा। देवप्रत्ययग्रदेवीप्रशौतिशय्याहितप्रागल्भ्याउःखितानाचविज्ञापयामिदेवेनप्येतदवस्थांदेवीहरीकृव
ताकिमिदमापन्नंवत्सलाया:स्वप्रकृतेरनुरूपंकृतमिति। चंद्रापीडस्तुतथोपालंभगर्भंविज्ञप्तःपत्रलेखयातंचकादंबर्याःशोकोत्कित
रःससंरंभंसानुकंपंसगंभीरंचससंतापंचसपरित्रासंचसात्यर्थंनंचसातिमानंचसावलेहंचसकोपंचसप्रसादंचसनिर्वेदंचसानु
रागंचसान्निविशेषंचसावष्टंभंचससद्भावंचसोत्प्रासंचसोपालंभंचसात्मार्पणंचसानुक्रोशंचसस्पृहंचसावधीरणंच अपिचाम
क्करमपिदुःश्रवंसरसमपिशोषहेतुंकोमलमपिकठोरंनममप्यत्रपेशलमप्यहंकृतंललितमपिप्रौढमालापमाकर्णयाकर
र्णितस्वेदोत्स्वेदस्त्रवडविधिहडःखवाष्पोपहततायतनात्कृंसुखंस्वलावलीरप्रकृतिरपिनितरांपर्याकुलोलवद्रा। अथकादंबरीशशिरादि
दर्शनालापपदेरागमन्यागपस्पृहीतोहृदयमव्यक्तना। कंठेजीवितेनअधरेवेपथुनाश्रवसेश्वसितेननासाग्रेस्फुरितेनचदृष्ट्याष्प

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ३ एतत्कल्पयन्तीभिर्वालिकादंबर्याः कुरङ्गाक्षिविक्षेपपर्याकुलाकृतमुग्धश्वैतत्फवाचा पत्रलेखे किंकरोमि अनेन दुरात्मना। दुःशिक्षितेन ज्ञा
नाभिमानिना पण्डितंमन्येन दुर्विदग्धेन दुर्बुद्धिना अलीकधीरेण स्वयंकृतमिथ्याविकल्पशतसहस्रेरितेन। अश्रद्दधानेन भ्रष्टहृदये
नयद्यदेवानेकप्रकारशृंगाररचनाचार्येणानङ्गवतामनोभवेनांतगतिविकारावेदनायमामुद्दिश्यवालावस्थामतिनन्नदेवाहमेवं वि
हिंशकचंकानारूपानुरूपलीलासंतावनयाच तावतो मनोरथस्याप्यात्मनउपर्यसंतावनया सर्वमिह जन्मवैतदस्या इति विकल्पा
संशयदोलाधिरूढं मां ग्राहयता एवमीदृशस्य देव्या दुःखस्य तव चोपालंभस्य हेतुतां नीतोऽस्मि मन्येव ममापि मनोव्यामोहकारी कोपि
राग एवायमयं यथा प्रवृद्धदूरपिपेसु न संदेहः उत्पन्नेनेव पिस्फुटप्रेमदनचिह्नेषु मे कथं धीर्गतोऽस्मि तिष्ठंत्वेव तावदतिस्पष्टमनया
दर्शितास्व्याभिनतानि तानि विभ्रमितावलोकितहसितकथितविहृतलीलालज्जायितानि अन्यथापि संभवंति। चिरानुभूतात्मकंठसंसर्गस्तित राम
गं हारमिममृततुण्यस्य मे तत्क्षणमेव कंठे कारयंत्या देव्या किमिव नावेदितं। अपि चाहमिम रहकरनामन सथापि प्रत्यक्षपवातकिमत्र ३

ति॰

प्रणयकोपाक्रिमिया यथा व्याहृतं देव्या सर्वमेवायं विपर्ययान्मम दोषः तदकनाशाणैरपि विजृम्भमानस्मृथाकरोमि यथा नेदृशमेकांतनिष्ठुरं
हृदयं अद्य दक्षिणं जानाति मां देवी वदत्येव चंद्रापीडे आविर्भूतैव प्रविश्य पवेत्रहस्ता प्रतीहारी कृतप्रणामा प्राञ्जलिरता॥ युवराज एवं देवी विलासवती समा
दिशति॥ कृतज्ञत्वात्परिजनता श्रुतं मया यथा किल पृष्ठतः स्थिता पत्रलेखा नपरागतेति न च मे त्वय्यस्यां च कश्चिदपि स्नेहस्य विशेषो बाल्या
त्प्रभृति मया इयं संवर्द्धिता॥ अपि च त्वत्तोऽपि महती कापि वेला वर्त्तते दृष्टस्य तदनया सहित एवागच्छ मनोरथशतलब्धमतिदुर्लभं ते सुखकमला
लोकनमिति॥ चंद्रापीडस्तु तदाकर्ण्य चेतस्यकरोत्॥ अहो संदेहदोलाधिरूढं मे जीवितमेव मंस्थानिमेषमपि मामपश्यंती दुःखमास्ते यत्र ले
खासुखेन नैव माज्ञापितमागमनाय मे निःकारणवत्सलेन देवीप्रसादेन जन्मकुमाहितो बलवान् जननीस्नेहः॥ वांछाकुलं हृदयं अमो
घं ताम्न चरणशुश्रूषाफलं प्रेमव्याघहतकः॥ हारिणी उज्जनलालना दुःसहाप्ययकंठिता निश्चउवंधिनी वांधववीतिः॥ कृतहलियं वि
न च प्रार्थना सुखावलोकिनः कुलकमानता राजनः॥ जीवितफलं प्रियतमासुखावलोकनं अरक्षाः प्रजाः॥ गरीयाश्च गंधर्वराजसुतां उ

प्रवत्स्यो

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰ रागः॥ उत्सृष्टा जन्मभूमिः परियात्या देवी कादंबरी कालातिपातासहं मनो निकृष्टमंतरं हेमकूटविंध्याचलयोरित्येवं चिंतयन्नेव प्रतीहा
४ र्योपदिश्यमानवर्त्मा पत्रलेखाकरालंबी जननीसमीपमगात्॥ तत्रैव च जननमनेकप्रकारं जननीतालनसुखाचेतिं डविंभिपहरूदयोत्कंठं दिवसम त॰ मू॰
मनयत्॥ उपनतायां चात्मचिंतायामिवं वंचकारितदशदिशि शर्वर्यामनिवार्यविरहवेदनोन्मथ्यमानमानमानसोऽकलेभकलकहणसुखैर्वा हत्तेउ २३
चक्रवाकशालेषु अतेजितस्मरशरेभसहत्वमप्यमाणेषु चंद्रमसः कालकूटलिप्तसरालोकेषु ग्रामपूरवेषु विशृंखलमाणेऽत्र दिनोश्वासपरिमलग्रा
हिणि मंदमंदमावाउमारवे प्रदोषानिले च शयनवर्त्ती निमीलितलोचनोऽप्यप्राप्तनिद्राविनोदो हेमकूटगमनखेदान्निपत्य विश्रांतेनेव पादप
ल्लवद्वयाधयांजंद्वातुस्मरापिरोहणालग्नेनेव सुसंहतयोरूर्वोर्ल्लिखितेनेव विस्तारिणि नितंबफलके मग्नेनेव नाभिमुद्रायांसुव्यसितेनेव रोमराज्या
मारूढेनेव त्रिवलिसोपानहारिणि मध्यलागेकृतपदेनेवोन्नतिविस्तारशालिनि स्तनतटे उत्कामनेव वाहुलतावलंबेनेव हस्तयोः श्लिष्टेनेव राम
कंठे प्रविष्टेनेव कपोलयोः उत्कीर्णेनेवाधरदलेयच्छितेनेव नासिकाग्रवंसेसमुन्मीलितेनेव लोचनयोः छिन्नेनेव ललाटलेखायां ग्रथितेनेव चिकुरा ४

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सारांधकारेप्लवमानेनेवचसर्वतोदिक्प्राविसिनिलावण्यप्रस्रवेणेवमनसासमास्तम्यात्ततनीश्वतस्यकादंबरीअपस्यउत्पन्नात्मीयबुद्धिश्च
निर्दरिमोहाईचेताप्रतएववामरादारस्यपत्तांप्रतिशब्दातरक्षापरिकरइवयतोयतएवमंडलितकुसुमकार्मुकमकरध्वजमस्याग्रहरत्नलक्षासेइ
त्फपालतमानस्ववाक्षित्रशउन्नरलतारयाअनंदीघाईयादृष्ट्याकुसुमचापचरःसरशरप्रहारशब्दितांमज्जामिवलंसाधिवमवयवेसुवाहुल्वेदजला
लवकुत्ससर्जद्विदाघदीघीभिःश्वाससमाहृतावतक्षेतनालंसननद्धदितइवचसर्वांगाणांकृशामपिनस्तमोचरोमांचांसमद्यतेहृदयवेदनानवेतितद्वा
र्तीपष्टुमिवचनिष्ठक्तेनमनसाशून्यतामध्यापीश्वतस्यानिवार्त्तीकर्णनायेवचगृहीतमौनःसर्वदैवातिष्ठत्तानदाननालोकनोतरितमिवसर्वमे
वनाड्याकोत्स्वंध्वजविंवेपिचास्यदृष्टिर्नीरमततातदाल्लापपरिशृरितश्रोत्रेंद्रियइवचनकिंचिदपिअपरंकर्णेकृतवान्स्वीणाध्वनयोपस्यचहिरेवा
प्रामांतश्वताघितात्यपिनप्रवेशमलतंतासुहृद्धावोपिपरुषाइवाभवत्रांवांधवजननलिप्तान्यपिनासुखायांततावावगमप्रीत्येवयथाप्रर्वी
तयानदर्शनिमदात्तअनवरतमुक्ताकालेनमदनऊतश्रजान्नर्दत्यमानोपिगुरुजननत्रपयानमघस्रमुद्धृताङ्गीरविंदशयनमलजननसरसदिस

उवा१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं०
५

नै
लताजालेनगात्रेषुकरोमौक्तिकक्षोदतारकितानि जलखपद्मिनीपत्राणिपार्श्वेषुकारयत्यानकुसुमपल्लवस्रस्तररचनायामादिदेशनान
वरतधारानिपातोच्छलितशिशिरशीकरावबद्धदुर्दिनंदर्शपिधारागृहंनमकरंदसंतापशीजलान्यंतराणिहर्म्योद्यानलतासवनान्यप्यदे
वतनमलयजजलक्षालितपट्टबद्धमणिकुट्टिमेषुलुठद्भिद्रया। नतुहिनकरंकरनिकरसंक्रांतिद्रवत्पुत्तलनाकरकलितचंद्रकांतमणिदर्पणो
पपिसमाक्रामयदात्मसंतापं किंवहुनानातिच्छिन्नहरिचंदनरसचर्चामप्याचरणाद्दापयत्सएवमेवकेवलंराज्ञोदिवाचाकृतनिश्चत्तिरेवोलता
पिदहनात्मकेनदहतापिअद्भुयमेहेयनेनडःखात्तसवनायैवतस्मसादामदनदहनेनोत्तर्वहिसवक्रथ्यमानदेहःशोषमगात्। आर्द्रतांसुनः
प्रतिक्षणमायमानस्यहृद्धिंनात्याक्षीत् एवंवनिःप्रतिक्रियतयाऽऽसदत्तया। वातिविसरफलेनापायस्यमानोपिमनसिजेनाकारमेवलोकलोचनेभ्यो
रक्षन्नकुसुमशरसायकेभ्योजीवितंतनोरेवतानवमंगीचकारनलज्जायाः। शरीरच्छितावेवानादरंकृतवान्नकुलक्रमच्छितोप्रजाएवावरुध्यंतनम ५
न्मथोकलिकाःसुखमेवावधीरयामासनधैर्यएवंचास्यपरःकादंवरीरूपगुणावकृष्टंसाहितप्राणोनवलवतारागेणारुष्यमाणस्यपश्चात्तउपनितंबवट्ट
दवरेण।

महीयसा स्नेहेन नृत्यवार्यमाणस्य गंभीरप्रकृतेः सरित्पतेरिव चंद्रमसा दूरमुल्लास्यमानस्यापि मर्यादावशादात्मानं स्तंभयतः कथं कथमपि क
तिपयेष्वपि सहस्रसंख्यायमानेष्वतिक्रांतेषु वासरेषु एकदा रणरणकसकाशादेवांतरलब्धावस्थानो निर्गत्य नगर्याः स्वैरं गंगाशीतमरुत्किकल
रुतकलहंसचक्रवाकचक्रवालाक्रांतसरस्सु कुमारसैकतानि शिप्रातटाध्युषितसरःस्वनातिदूरमिव चरणात्पासेवव धामधाम्यं स्वच्छंदस्ता
यत्तमांतेनागच्छतः सा च दृष्टस्तया गत्यात्वरितखुरसंचाराश्च उपमानांश्च विरलीभवतश्च संघटमानांश्च विक्षिप्यतश्चोत्सहमानांश्च लंबमाना
श्च परापततश्च विछिन्नपंक्तिरथवश्चाश्च स्खलतोपि पततोपि अवसीदतोपि च यथाशक्तिसादिभिरुत्पीडितान्निःसहतया दूरागमनखेदमीन
त्वरया चागमनकार्यगौरवमावेदयतो दूरादेति बहूनिव तुरंगमान् ददर्श दृष्ट्वा चोत्पन्नकुतूहलस्तेषां परिज्ञानायायतमंततुरंगपाहि
णोत्राग्रात्मना पूरुदष्ट्रेन पपमोत्तीर्य सिप्रांतस्मिन्नेव सरावतः कार्तिकेयस्यायतने प्रतिवार्त्तां प्रतिपालयन्नतिष्ठत् । तत्र च स्थ उत्कहलान
स्मिन्नेव वाजिवृंदे निक्षिप्तदृष्टिः पार्श्वस्थितां हस्तेनाकृष्य पत्रलेखामवादीत् पत्रलेखे पश्यपयणमघर एवाकिरणानि वारणोल्लासितपार्श्वं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

खद्वारलोलं वशिष्यमाणमश्वमपि ह्रमथ्याह्व त्रिकयाऽवर्तिताश्ववदनोऽश्ववारो ज्ञायते केयूरकोऽयमिति यावद्वृत्तयासहैवं निरूपयत्येव तावद्व
स्माप्रहितपुरुषाऽपलब्धावस्थानं दृष्टिपथ एवावतीर्य तुरंगमादायतं तं दूराद्द्रुततागमनधूलीधूसरश्यामरूक्षशरीरं परिवर्त्तितमिवेतरप्र
कारेणोज्झितांगरागसंस्कारमलिनेन वपुषा विषादशून्येन च मुखेनांतर्दुःखसंतापपिशुनया च दृष्ट्या दूरत एवाप्रच्छमपि कथयंतं कादंबरीसम
वस्थामनक्षरमावेदयंतं केयूरकमद्राक्षीत्। दृष्ट्वा च दर्शितप्रीतिरेत्येहीत्याह्वयन्ससंभ्रमप्रधावितोपसृतमतिदूरप्रसारिताभ्यां दोर्भ्यां परिष्वजत्
अपसृत्य पुनः कृतनमस्कारे च तस्मिन्नेवानामयप्रश्नवचसा संवर्ज्यमदीनेव तत्सहायात्पुरःस्थितं पुनः पुनः सस्पृहमालोकयन्केयूरकमवादीत्
केयूरक त्वद्दर्शनेनैव तद्देव्याः सपरिवारायाः कादंबर्याश्रुत्पेतदावेदितमागमनकारणमपि विश्रांतः सुखितः कथयिष्यसीत्युक्त्वा सेंद्रांता
गतारोहढौकितां करिणीमारुह्य कृतोऽस्य जनस्य सुखितेत्यभिदधान एव केयूरकं पृष्ठतः पत्रलेखां चारोप्य प्रवृत्तवनमपासात्ता तत्र च नि ६
षिद्धाशेषराजलोकप्रवेशः प्रविश्य वल्लभोद्यानं सपरिवारेण केयूरकेण सहोन्नाम्यताचेतसाऽश्चेतितमेव दिवसकरणीयं निवर्त्तयामास नि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वयंचपत्रलेखाद्वितीयःसदूरोत्सारितपरिजनःकेयूरकमाहूयाब्रवीत्।केयूरककथयदेव्याःकादंबर्याःसमदलेखायामहाश्वेतायाश्चसंदे
शमित्यभिहितवतिचंद्रापीडेऽसौसप्रश्रयमुपविश्यकेयूरकोविज्ञापयत्।देवनास्मिमयिसंदेशलवोपिदेव्याःकादंबर्याःसमदलेखायामहा
श्वेतायावायदैवपत्रलेखामादायागतेनप्रतिनिवृत्तमयाऽयंदेवस्यागमनवृत्तांतोनिवेदितःसदेवोर्द्धंविलोक्यदीर्घमुष्णंचनिश्वस्यसनिर्वेद
मेवमित्येतावदेवोक्त्वोत्थायमहाश्वेतामुनन्यपसक्षमेवाश्रमपदमाजगाम।देव्यपिकादंबरीमगितिहृदयेक्षीघनेनेवाभिहतातर्किंतापतितन
ष्टुक्काशनिनेवशृंगितातडितातःपीडाकृणानिमीलितेनचक्रुषाशूर्द्धितेवंखचितेववंचितेवपरिश्वतेवसोद्भक्षेचवांतःकरणेनानावेदितमहाश्वे
तागमनवृत्तांताचिरमिवस्थित्वाउन्मील्यनयनेविलक्षेचनाक्षितेचविस्मयस्तब्धदृष्टिःमहाश्वेतायाःकथयेतिसासूयामिवसमादिश्यमदलेखायाउ
नर्वलितमुखीसविलक्षस्मितंमदलेखेभिःकोनविदपरेणेतत्कृतंकरिष्यतेवायन्नुकुमारेणचंद्रापीडेनेति एवमभिदधतीमुत्थायनिवारिताशे
षपरिजनप्रवेशाशयनीयेनिपत्योत्तरीयवाससोत्तमांगमवगुंठ्यनिर्विशेषहृदयवेदनामदलेखमप्यनालपंतीसकलमेवतंदिवसमहात्।अपरे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का.उ. घन्त्रघान्तरेवोपसृतंमामेवंदृष्ट्वातत्रशरीरेऽभिद्रियमाणोदेवत्वद्बहमीदृशीमवस्थामनुभवामीत्यपालसमानेवनमेलवद्भिःपार्श्वपरिवर्तिभिरेव
७ कार्यमितिनिर्वर्त्स्यन्तीवकिंमेपुरश्चिदुछसीत्यातर्जयन्तीवचवाप्यएरवेगोत्कंपपर्याकुलयादृष्ट्याचिरमालोकितवती।तयादृष्ट्वाद्भ्रुडःखितयादे
वादिष्टमेवगमनायात्मानंमन्यमानोहमनिवेद्यैवदेव्यैदेवपादमूलमागतोस्मि।तत्त्वदेकशरणजनजीवितपरिज्ञाणाकुलमतेःकेएरकस्यवि
ज्ञापनाकर्णनावधानदानेनप्रसादंकर्तुमर्हसिदेवस्मयतांयदेवतेप्रथमागमनेनामोदिनामलयानिलेनेवचलितंसमस्तमेवतत्काच्यकाललता
वनंतदेवसकलाभुवेन्नमनोभिरामंलवंतमालोक्यवसंतमिवरक्ताशोकतरुलतामिवारूढवान्नामकरकेतनमामिदानींतुमहांतमायासमनुभव
न्तिस्वदर्थेकादंबरी।तस्याहिदिनकरोदयाद्दारभ्यदिवसकरकांतोपलानलस्येवनिःशद्धस्यापवनेरितस्यावमस्यात्समनःप्रज्वलतोमरकेधुजउ राम
तभुजः।नपरिजनकरकामनकलितकोमलपल्लवालास्यलीलयाप्रसरतंगः।नानुन्नालतालवृंतवातजलकणिकासारसेकेननिर्वृत्तिःनसर ७
सहरिचंदनपंकद्रवाद्भुरणेनछंदः।नविदलितमुक्ताफलवानुकापरलोहूलनेनक्षकपरमोनोकीलियंत्रमयकलहंसपंक्तिमुक्तांबुधारेणधारागृहे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

एवश्शमः। यथायथाचालितजलयंत्रविगलितानिरंतिशिशिरसीकरनिकरकोरकितासिरंभधारानिराहन्यते। तथावैधक्तानलमहोदरस्व
परिस्फुरतिमदनपावकः। सुतरांचशिशिरःकुंदकलिकाकलापमंजरीमिवविकासपतिस्वेदजललवजालकसंततिमुपचारः। चित्रंचेदं
मकरकेतुहुतभुजादह्यमानमप्यग्निशौचमंशुकमिवनितरांनिर्मलीभवतिलावण्यंमध्येचरूढस्तावमपिजीर्णमिवचक्रफलतामुपगतंक ५२
ठिनीभवत्यकुंठितंहृदयमवलानांनत्वयदादृशेनापिसंतापेननविलीयते। वलवतीखलुवज्रतजनसंगमाशायन्तथाविषमपिलवेदनाविद
जितप्राणमतिकष्टंप्राणाएतेकिंकरोमिकथयकथंकथ्यते। कथावार्तयाकथ्यतेकीदृशेनोपायेनप्रदर्श्यतेकेनप्रकारेणावेद्यते। कयावक्त्या
प्रकाश्यतेकृतमपावेदनयोपशमीयतेवलवदुत्कंठाव्यग्रेषुविगतचेतनयातथास्फुटंश्वसितिदिवसंदृश्यमानोपिपयत्नपश्यसितादृशामवस्थांप्र
चंडकिरणसहस्रातपसहानिकमलानिशयनीकृतानिम्लानिमुपनयंत्यादिवसकरमूर्त्तिरपिनिर्जितातयानिजोष्मणा। निःकरुणेनवाकार
रणवामेनकामेनमृष्यरूनातापाशेषाःकरोतितत्याहि। सासोढमदनवेदनेत्थमतिकठिनेनमनसिनिवसमितिमृदुनिकुसुमशयनेकथमपि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
८
सखीजनेनापात्यते। कुसुमशयनगता च संतापमूर्छितचरणतलान्तलग्नकमलपाटलितैः शय्याकुसुमैः कुसुमशरेणाशरशतानुपा
नीतैः सशीर्णिते रिव हृदया न्यातितैर्त्यस्तुपडेनयानि सखीनां सर्वांगीणमनंगशरनिवारणाय कवचमिव लवदतुस्मरणजं रोमांचमुद्द
हन्ती। सेमां चिनिकुचयुगले श्वासमुगलितमस्तकं निदधाना त्वपाणिग्रहणात्मनया कंटकशयनव्रतलीलामिव दक्षिणं करकमलमनुतावय
ति वामं च वामकपोलतरजडांगुलिमूलमलन्नोलपद्मरागवलयं शुरद्धमानं खलितमदनकुतवहक्षपमाणमिव हस्तकिशलयं विधुनो
ति। नलिनीदलव्यजनेन पवनविक्षिप्यमाणकर्णकुवलयदलं वदनमजस्रं स्रवदस्रुजलयपलायमानलीललोचनं विलोक्षितिजूणां च वद्धाम
तां बुजंतीन केवलं मंगलवैयं पतनतयेन दोलायमानं हृदयमपि मदर्कुर्डनः पाणिपल्लवेन रुणद्धि शिशिरवारिस्रोदन्नरीणा लीलाकमलम
लिकयेव चक्षुषि निहितया सखीजनहस्तपरंपरयापितका भाति तथा चरणयुगलेन रसनाकलापं नितंबबिम्बारेण मध्यं संगमाशया हृदयं हृद राम
येन तवंतं डरसाविशिना पलाशषावरणं कंठेन जीवितं करकमलेन कपोलपालीं त्वदलापेनाश्रुपातं ललाटफलकेन चंदनलेखिकां। अंसेन ८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वेणीमेकनाधारयंती।त्वदिदृक्षयाविघटमानंहृदयमतिवाह्यंती।गोत्रस्खलितेनेवजीवितेनलज्जिते।प्रियसख्येवहृदयामनसिमुहुर्मुहुः।
स्पृश्यते।परिजनेनेवरणरणकेनमदनपरवशाकुसुमशयनादुत्थाप्यते।परिचारिकयेवारत्याप्रश्नांगीसंचार्यते।मुहुःपवनप्रेंखोलितमुकं
ठाप्युज्जनपल्लवलतंगस्तयकंपितमिवलतामंडपमधिवसति।मुहुरुत्कोशकलिकंविशांवलयसंस्कृणारचितांजलिपुटमिवस्थलनलिनीवनम
धिशेते।मुहुरुद्यवनलयाशिवनिरंतरकिसलयाछादितलतापाशमुद्यानमाश्रयते।मुहुर्निपतदविरतंरोदनागाश्रनयनप्रतिबिंबप्रभ्नरान्न
रणात्रासनिमग्नकमलमिवोपवनसरोजलमवगाहते।तस्माउच्चायतमालवीथीमुपैति।तस्यांशाखावनोईमुंजलतानिमीलितलोचनार्वप
कदलमालिकयेवोद्वद्धदेहाशंकामुत्पादयंती मुहूर्तंविश्रम्यसंगीतकगृहमाविशति।ततोमकरकेतुरजरवलयललितलास्यलीलयाव्यथमानाम
सूरीवमुक्तवारिधाराधारागृहमधिपतति।ततोनवजलधरधारासीकरपुलकितकायाकदंबकलिकेवकंपमानामुद्धांतकमलिनीतीरमुपसर्पति
तस्माद्व्युत्थंचनकलहंसरवमसहमानाप्रस्थिता।तत्कालावतारितनूपुरयुगलांनिष्पंदामुल्लापुष्पामिवह्यामतामतिनंदतिवलयरचनाझापितमृणालकुं

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं
ए

पितैरखिलवनवापीचक्रवाकमिथुनैः कूजितेन खेतो शाल्यातर्पितविलासस्फुटितकुसुमसंचयामर्षितैरिव षट्पदमदवनमक्षिकैर्विरुतेनो।
क्षेऽयते निर्तरोक्षंगगीतनिर्जितस्वरो पितैरखिलवनासहकारकोकिलकुलैः कलकनेना कुलीक्रियते मदनपांडुगंडपरिश्रूत्तताम्रपत्रकांति
तिविद्धवोद्यानकेतकीस्वविलिरूढ़तवेदनालब्धतिएवंप्रापेष्व मदनश्चेष्टितापासैः परिणाममुपैति दिवसः। चंद्रोदयेवास्याग्निमिरमयी।
वापैतिछाति। कमलमयमिवद्रूयते हृदयं। कुमुदमयमिव विकुंचलते मकरकेतनं। चंद्रकांतमयमिवप्रस्रवति नयनयुगलं। उदधिमयानीव व
र्द्धते श्वसितानि। चक्रवाकमयाः इव विघटंते मनोरथाः। शीतद्युतिरानुरेव मणिकुट्टिमोदरसंक्रांतस्य तुषारकिरणमंडलस्योपरि वेपथुकु
लितरलं लांगुलिनिकरं करयुगलं प्रसारयंती शशिसंतापमनहूरं कथयति। तीक्ष्णरेश्रुदशनो श्रुव्याजेन मन्मथशरजर्जरितहृदयप्रवि
मिर ष्टान् किरणानिवोज्झरति वेपथुर्ख्य जनीकरकदलीदलकंपोपदेशमिव शिक्षा निविडजनं तकाछुकंठागतजीवितनिर्गममार्गमिवोपदिशति। ५
गोचस्खलितविलसस्मितेउस्पृहृदयनिपतितमदनशरकुसुमधूलिमिव वमति। वाष्पमोहे ष्णस्फुलाक्षसंतानवेणिकावाहिनी शुविलीयस्व

शशिमणिद्युतिलोकविस्फुरिता।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नेकशतिविंवसुखेनशतधेवविदलति।कुसुमशयनेषुपरिमललालसागतालिमालाकुलिताघूर्मायतस्वकमलपत्रशेषुकिंजल्करजःपुंजपिंज
रिताह्लादितेवक्षेदस्वतीकारेषुविदेशेकर्पूरक्षोदधूलिधवलितांतस्मीसवतीवाञ्छानियते।किंउगचकृपाकिंविलासेनकिंसुन्मादेनसंगीतकस्वंगबनि
तेषुकेकाशंकयाधारागृहमरकतमणिमयमयूरमुखानिछगयति।दिवनेषुविश्लेषतीनाम्नणालश्वैश्चित्रनिलिखितानिवृकवाकमिथुनानिसं
घट्टयति।चिंतारत्नंरत्नेषुमणिप्रदीपनिवर्तसोत्पलेस्नाडयति।उत्कंठालेखेषुसंकल्पसमागमातिज्ञानानिलेखति।दूतासंदेशेषुपुष्पापराधोपाल
तालमंदिश्मग्नि।अपिचतस्याश्चंदनपरिमलइवदक्षिणानिलेनसहसमागच्छतिमोहःश्वजात्वक्षशापइवनिशयासहायजतिप्रजागरजातः।प्रतिकूला
नीववल्लभीकपोतकूजितैःसहाविलवंतिदुःखानिमक्षकारखोपवनउत्सुमामोदेनसहोपसर्पतिमरणाभिलाषः।तथाचजलकणिकेवकमलि
नीपलासष्ठिता।कंपतेप्रतिछायेवस्फाटिकोपलसलिलमणिदर्पणकुट्टिमतलेषुदृश्यतेकमलिनीवशिशिरकरकरस्पर्शेननिम्लायति।हंसीव
सलिलमृणालिकाहारव्यतिकरेणजीवतिशरदिवकुमुदकुवलयकमलसंपर्कमनोहरगंधवहामकुसुमवाणाविजृंभतेचंद्रमूर्तिरिवकमलंप

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰
९०

करस्खलितपादपल्लवासंवरंतीनिशांनपश्यति।कुमुदिनीवरजनिकरकिरणकृतप्रजागरादिवसमलीकनिद्रयानिर्वाहयति।असुररिपुजा
लशयनलीलेवमंदोच्छ्वसितशेषानिनिमीलितलोचनाकिमपिचिंतयति।मलयनिम्नगेवसरसहरिचंदनकिसलयलांछितेषुशिलातलेषुनिपत
ति।कंदलिकेवनवासारसिक्तपल्लववर्तिनीवनानिलेनापास्यते।भुजगीवासह्यसंतापालिंगितचंदनशाखाशिखिकुलकोलाहलेनत्रास्यति।ह
रिणीवकेसरिकाननंपरिहरति।कुसुमघटितशिलीमुखमनोहरान्मदनचापादिवप्रमदवनात्रस्यति।जानकीवपीतरक्तेभ्योरजनिचरेभ्यइवचंप
काशोकेभ्योबिभेति।उमेवस्वप्नसमागमेनापिकृतार्थंमेनिशाग्रीष्मलक्ष्मीरिवाछादितमनिद्रामश्यामाभवतिसर्वथातस्याःकंदर्पवेदनाप्रांगाणिदि
वसैर्जीवितसंचारणावस्थानिवलयरचनयागृहकमलिनीमृणालानिउपदेशैःसखीजनपंचवनानिशय्यापरिकल्पनेनोपवनकुसुमानिअनव
रतमोक्षेणमदनाश्रुवारिविनिःशेषंक्षीणानि।किंबहुनासंभवतितस्याद्यनामामसर्वःसखीजनःत्वत्संबद्धानिसर्वरहस्यानित्वत्समागमोपायान्वेषिणः
सर्वेममवाप्यावद्धानोपलंतनतपराःसर्वप्रश्नाःत्वद्वृत्तान्तसुखरःपरिजनस्त्वदालापनिर्मिताःसर्वविनोदास्त्वदाकारमयश्चित्रकलासासत्वडपालंलग ९०

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

सीमागधीमंगलगीतयत्वद्दर्शनपुनरुन्माःस्थुपा।त्वत्परिहासप्रायामदनज्वरदाहविह्वलापाः।त्वन्नामग्रहणौकोपायगम्यप्रबोधामोहमहावेगाः
इत्यावेदयंतंचकेयूरकंसवन्तुसंप्रतिनशक्नोम्यतःपरंश्रोतुमिच्छामीलनादत्तसंज्ञेवकादंबरीव्यथाश्रवणवेदनासंतापाउत्कंपयेवचंद्रापीडमाक्रा
मंतामूर्छाव्यवारयत्।नतुनरवस्थावेदनपरिसमाप्तिः।तयामूर्छानिमीलितचक्षुस्तामेवानुध्यायन्निःश्वससंभ्रमप्रवृत्तिपरिजनशरीरेणकेयूरकोणसंजा
विंतालवृंतयापत्रलेखयाचलाव्यर्थसज्ञयाचनियत्यासंज्ञांलंभितश्चंद्रापीडोबृहत्तपीडापराधेनलीनमिवलज्जितमिवविलक्षमिवचनिश्चत
स्थितंकेयूरकमंतर्बाष्पोपरुध्यमानकंठःकथमपिस्खलिताक्षरंप्रत्यवादीत्केयूरककेणप्रकारेणैवमेकांतनिष्ठुरहृदयमात्मन्येवतत्पनाउरा
पमेवमांसंतापयंत्येवाकादंबर्याहूरीकृतघनमदागमनसंतापनयानकमागमनापादिष्टोनसंदिष्टंचकिंचिमहाश्वेतयावासमुपाहृतातुवंबया
त्वसुखेनोपालब्धोस्मितयाअनयापत्रलेखयासर्वमाख्यानंतदस्मिजाततयामदनुरागावलंबादारतपासमानशीलतयादाक्षिण्यत्वादेकांतपेशलम
याचबालावस्थात्मानमात्मनानकलयतिदेवीकादंबरीचंद्रमूर्तिरालोकेनापिनिश्चेतनस्यचंद्रकांतारव्यस्यपाषाणखंडस्याईतावोयगमनमे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ उ॰

११

वायत्तेन च नृपस्य करा कर्षणं नितरां पत्रपातिनोपि समधुकरस्याभिरामनमेवाधीनं मकरंदलातेव कालिकालि अपिराजं सतत वध्यति दिवस
संतापक्कांतेन च तत्सुखतानुषदाकरेणाकरणीयासयन्तिच न स्वप्नोप्यात्मा तिरा मारजन्मेव निरंतरमंतः सरसतायांसत्यामपि मधुमासलक्ष्मी
परिग्रहाद्विना पल्लवा उ रागदर्शने कृते किं करोतु पादपः । तत्र देव्याः कादंबर्या एवाज्ञा । पराधीनीयमपाभरस्य संहितैमात्रपतोकृषुरः स्थायिनी ।
दासजने निःकरुणयात्मानमव्यापारयंत्यात्मसुखवधति वंधिनी दुःखदानैकनिपुणा परहृदयपीडानपेक्षिणी लज्जापेक्षिता न जीवितसंदेहदा
यिनी देव्याः समक्षं प्रसादाजनस्य अपि च देव्या अतिकोपमेवं विक्षोभ्या मोहः । यदनित्यपि चलादसौ नव्यापारिता । कीदृशी चरणतलप्रति
वद्धस्य दासजनस्योपरि लज्जा कीदृशं वा गौरवं को वा उपरोधः । अविश्वसूचितता वा केयमीदृशी धृष्टैवमात्मनः । शिरीषकुसुमकोमलस्येयमति
दारुणा पीडा योगीकृता न कृतार्थितो मे मनोरथः । अथवा क्रमागतमंतर्धनं वामलोचनानां विशेषतो ऽपरित्यक्ता निःशेषबालतावानां अति
नवप्रबोधस्तु स्वमनासि शयानां कथं कान्तां लज्जानपारितानाम अस्मिन्नजने स्वयं देव्या परित्यक्तं मदलेखा उद्भितीयं हृदयमस्पाप्याकिमेवमहार्यसं ११

पमघनैमुतिरष्कारद्रिततहृदयानपर

हारेणअनियात्यचौरेणअचिरस्थपरिहार्यस्यशेषविहिंकार्यचंडालेननलक्ष्मीकृतापर्यवसानप्राणिसहणानिर्वीर्यमश्मशानाग्निनामवदोषाश्रये
णाशरीरव्याधिनाहृपापहारिणाआकांडव्याधेनमर्मच्छेदिनालोकभवउद्देरेणसद्यःप्राणापहारक्षमेणाकालस्फुरत्फनानिर्दर्पितस्थानप्रचंबिना
परप्रकारकृतांतेनाहृदयवासिनापरप्रत्ययेनस्वयोनिनामभ्रमेनडरात्मनायास्यमानंदेवीशरीरस्तुपोक्षितं।किमितितत्रस्थस्यैवमेकार्णिना
वेदितंअकृतनाक्रवापिदिवसकमगम्येषनिकिंकरोमिमलयानिताहतलताकुसुमपातस्पर्सहृदेवीशरीरंव्रसारकविनरुदयेरपिडवि
पद्माःस्मरेमवोनज्ञायतेनिमेषेणैवकिंलवतीतिप्रायेणदेव्याअथवउलवनायएवायमर्थोयथाचास्मद्दुःखैकदानव्यसनिनोऽयंदग्धघटनापंडि
तस्ययत्किंचनकारिणोनिःकरुणाकुपितस्यहतविधेःसर्वतोविसंस्थुलंसमारंतंपश्यामिजनाभिवायमेतावतास्थास्यतीत्यचयथाकृतनिःप्रयो
जनाःस्वसुखमिथुनाचेउसरणेनामाउपश्रभिगमनंतत्रचतत्पित्तस्पर्शस्वेदर्शनंकृततत्तीरेविश्रांतस्यामात्रपगीतस्वनेराकर्णनंकृतजि
ज्ञासागतस्यमहाश्वेतावलोकनंकृततरलिकयासहतवातिगमनेनमरुमनप्रस्तावःकृतमहाश्वेतयामहहेमकूटगमनंकृतत्रदेवीवदनदर्श

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कांउरागोत्पन्निरहिमिवजनेकबाष्पपरिप्लुतमनोरथस्यमेपिङ्गलंघनीयागमनाज्ञा।नत्वहमारोप्यपातिताःखलुवयमनेनाकार्यकारिणा
१२ स्मकर्मबलनियोगदक्षेणादग्धवेदसा।।तयापिदेवीसंतावर्धितंप्रयतामहरत्पलिदधत्स्येववंशापीडेनितरांमयमनेनैवकादंबरीहृतां
तेनसंतापितः।तावक्तिमपरमहमेनमात्मतेजसासंतापयामीत्युत्पन्नदयस्वलगवाद्रुतिग्मदीधितिरुत्तप्तकनकद्रवस्फुलिंगपिंग
क्रांतिःदिक्कुञ्जकीर्णपूर्जटिजटाजूटामंडलानुकारिकिंजल्कहारकरसहस्रंअस्ताद्रुमारेणैवचरवेवीसरोपिपयथोद्धिततरुशिखरावलं
विनोरक्तातपच्छेदानाकर्षन्निपससाररक्तमेणचसंजातकरुणाउवंधघेवसंधयाप्फुपरिजलांडूपरटवप्रसार्यमाणेस्वरागपटलेनि
शागमेनायवमस्यशून्यताविक्लवस्यमाभूदर्शनमित्यापेनेवसर्वतोनीलवयामिवधाम्यमाणायांतिमिरलेखायां।कमलेघ्वपि
ज्ञासहत्वाह्रोषकारिणःसंतापस्यतल्पकल्पनातीतेष्विवसंऊवल्लडऊशुदेष्वपिश्वचिष्वतावंतयाङ्गाङ्गेक्षुशयनसंपादनायेवाहमा १२
हमिकंपोद्दलत्सुचक्रवाकेष्वपिसहचरीविरहवरीविरहविकारेषुकादंबरीसमीपगमनोपदेशदानायेवकलकरुणाशब्देषुञ्जु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

श्रीहरत्खचंद्रमस्यपितवतिविक्करेस्समस्तभुवनैकांतपत्रैसुधारजतकलशेपूर्वदिग्वधूचंदनतिलकेगगनतललक्ष्मीलावण्य
महाहृदेसकललोकाह्लादकारिणिसुधादिग्धैःकरैरिवस्पृष्टसमुच्छ्वासहेतुनाज्योत्स्नाजलेनेववर्षेक्रमदयगिरिशिखरमारूढेप्रोढेप्र
दोषसमयेचंद्रापीडस्तस्मिन्नेववल्लतोध्यानेचंद्रजनपरस्पर्शदर्शिनिविशदजलवोद्भेदहारिणिचंद्रमणिशिलातलेविसृज्यांगानि
चरणसंवाहनोपसृतंकेयूरकमपादीत्ताकेयूरककिमाकलयसियावदद्ययंपरायमस्तावत्रप्राणाश्चसंधारयिष्यतिवादेवीपारयि
ष्यतिवातांविनोदयितुंमदलेखागमिष्यतिवाउन्मत्तसमाश्वासनायमहाश्वेतामत्परिचयोद्वेजितायाःप्रतिपत्स्यतेवाशरीरस्थि
तयेरस्यथनाईद्दृशामिवाउन्मत्तस्मेरदृष्टकोपांतमालोलतारकमुद्भ्रमहरिणशावकायताक्षंमुखमितिसमुत्थोद्वेवधैर्यमवलंब्य स्रा पयप्र
गमनायययत्नःक्रियतांतितिष्ठतुतावदासन्नपरिवर्तीसखीजनःपरिजनोवा।तस्याहिद्विदानोकनैद्वैवात्मेद्वयानिमेषपिडमापिनदृश्या।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

१३ तिसमागमाशयैवाद्यष्वं हृदयं श्वसितमेव सुखे वहिर्निर्गतो रोमांच एव क्षणमपि न शरीरं मुंचति दिवानिशं वाष्प एव लोचनयथस्थायी स्व
जागर एव रात्रावपि दत्तदृष्टिःस्मरति रेव नैकाकिन्यांस्मत्पवंस्थानं जीवितमेव कंठस्थानान्नापसरत्येवं च वदंतमेवादिदेश विश्रांतये के
यूरकमात्मनापि गमनचिंताप्रविशंशायदि तावदकथयित्वा निपत्य चरणयोरतःश्रेयःकृतो वा फलावाप्तिःकीदृशी वा हृदयनिर्वृ
त्तिः।अथवा तिष्ठतु तावदियमुत्तरकालगामिनी चिंता प्रक्रम्यागम्यत एव कथं महाश्वेतेन दृष्टस्वरःस्वाप्नोपवोत्तरेण महाश्वेतं वंधात्र।अवंध्यवांछि
तफलप्रदानकल्पद्रुमादहिताविक्रांतिद्वारार्गलादंडादशेषभुवनतलवनोत्तनमूर्न्तांशाश्चभुजाद्वारोप्यमथ्येव राज्यभारःसमारोपितं ते द
नाख्याय पदमपि निर्गतिमपि श्रवशएमपरिमितकरितुरगरथगमनसंक्षोभितधरातलैरालोलकदलिकाकाननाकुलीकृततारवडुल
स्थितिःऊर्द्ध्वध्रियमाणधवलातपत्रमंडलछायांतरितवासरव्यतिकरैरतिवहलरेणुमाविच्छेदापूरितभुवनकुहरैःस्वरःप्रस्थितजवनवा १३

जितिरवसंतानलमवेगादंदह्यमानसाध्वनेःश्रांतैरपिकुसुमितैरपिअकृततानिविलंवैरापयोधेरष्टाश्योपिदिग्भ्योराजसिरत्नक्षावितव्यंति
ष्ठंतुमावत्सेवापराएवराजानःसुखपरिवृत्ताःप्रजाअपितातस्नेहात्परित्यक्तपुत्रदाराःष्टष्ठतोलगंतीतिमेचेतसिअपिच।तातस्यापिकोपरो
ऽस्तियस्मिन्मदीयंस्नेहमारोप्यमथ्यूपकांतेयातु।किमनेनानागतेनवार्तयविनायकोपितोवष्टंलंकृत्वाद्धास्यतिकस्यवापरस्यसुखमालोकयं
तीसुखायमानहृदयाक्षत्यानयनायकृतार्तप्रलापाताततमेवांऊलीकरोत्यंवा।तातेनेदंष्टष्ठतोलग्नेअष्टादशद्वीपमालिनीमेदिन्यवलयातवती
तित्तदामयाक्वगतंक्वस्थितंक्वविश्रांतंक्वस्वादितंक्वसुप्तंक्वापरस्तंक्वात्मागोपायितःसमासादितेनचात्रमयाकथंवदनंदर्शितंष्टष्ठेनवाकिमुदंत्त
रंदत्तंअथ्यापितुकथंचिद्दैवनियोगात।निःसृतोस्मितयाप्यनायसाकिंकृतंनीयंताततमेवंमहीयस्यायासेनातप्रसादात्वदृष्टुंउत्सवमेवं।निजापक्रमणा
शोकार्णवेपातयताकिंकृतंभगवत्याएवतापिवसुवज्रदिवसप्रवासोपनतःस्कंधावारोपिमेघापिनपरापततितेनापरसंविधावादर्पणंदे पा
वनिहतप्राणजीवितव्यंअथविधेयतातस्यांवायाश्चतास्यांविसर्जितःसंविधानेनगाढामितत्रापिकिंकथयामिमत्स्नेहदुःखितागंधर्वराजपुत्री

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ला२

का०ई कादंबरीमासुद्दिश्यमकरकेतुनाआयास्यमानादुःखंतिष्ठतीतिकिंवादलवत्सुमेनस्यामनुरागोनतयाविनाहंप्राणान्नसंधारयामीतिकिंतु
स्याममचहृदयोरपिजीवितनिबंधनहेतुभूतयामहाश्वेतयाद्यपरोपिकश्चित्‌व्यपदेशोनशक्यतएवतुनगमनायकर्तुंसंप्रत्येवसमधिकाद्दिवसत्र
यात्त्वसाध्यवस्तुधोपत्यागतोस्मि।अद्यापिसाधनमेवनपरापतति।अकथयित्वागमनकारणंकथमात्मानंमोचयामिकथंवाशुंचतुनातोवा
दातत्सुरूतसाध्योस्मिन्नर्थेनर्थपतितःकिंकरोमिएकाकीवेशंपायनोप्यसंनिहितःपार्श्वेमेकंपृच्छामिकेनसहमंत्रयामिकोमेसमुपदिशतु पा४
कोवापरोनिश्चयाध्यानंकरोतुमेकस्यापरस्यविवेकिनीप्रज्ञाकस्यवान्यस्यश्रुतंकोवापरोवेत्तिवक्तुंकस्यावापरस्यमय्यासाधारणःस्नेहःकेनवाप
रेणसहसमानदुःखोभवामिकोवापरोमयिदुःखितेदुःखीसुखितेसुखीकौवाकोवापरोरहस्यावेदनस्थानंकस्यापरस्योपरिकर्तव्यभारमवधि
प्यविश्चिंतात्मातिष्ठामिकस्यवापरस्यमत्कार्थेपर्याकुलता।कोवापरोमयाउत्कोदितानमंदांचपरिबोधमानेतुंसमर्थःइत्येवंचिंतयतएवास्यसाहृदप ५५
दुःखदार्घायपिदृश्यमगामंत्राशानरेवचकिंवदंतीसुश्राव्ययाकिलदशपुरंयावत्परागतःस्कंधावारइतितांतत्कृत्वासमुच्छ्वसितचेताश्चकारचेतस्यहोव

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

योऽस्मिन्नहोविषेलेगावतोउघ्या।योऽस्मिन्यह्यामेउघ्या १

का०५४३

नानंतरमेवपरागतोद्वितीयंहृदयंवैशंपायनइतिप्रहर्षपरवशश्च।प्रविशंतमालोक्यदूरतएव।कृतनमस्कारंकेयूरकमवादीत्।केयूरककर
तलवर्तिनी।कार्यसिद्धिमध्यमावधारयप्रश्नो।वैशंपायनइति।सकृतदागमनकार्यपरिलंबकृतया।चिंतयांतःशून्यएवतदेकमापतितंमहता
क्रे२ हृदयनिर्दग्धनिर्दैवस्यजातेत्यलिदधतेवोपसृत्योपविश्यपार्श्वेवैशंपायनागमनालापमेवाशुवध्यमहकृत्तामिवसंज्ञोरितसमस्नपरिजनंचंद्रापीडंव्य
ज्ञपपदेवसर्वतोपिस्फुरंतीतडिदिववलाहकोन्नाहंउपारूढश्यामिकामेघलेखेवसलिलागमनसूचिशितिपांडुछविः।प्रावीववदैयंपरिमलयाहि क्रा४
णीमलयानिलागतिरिववसंतमासावतारं।प्रस्फुटितमकोरकुजामधुमासलक्ष्मीरिवपल्लवोद्भेदं।उल्लसितरागपल्लवोऋतुरिवकुसुमनिर्गमं
विकसितकाशकुसुममंजरीवशरदारंभंप्रवक्ष्येवेयमावेदयतिनिःसंशयंदेवस्यागमनंप्रवश्यंचदेवीआस्यालवितव्यंकेनकदाचा।वलोकितोज्यो
त्स्नारहितश्चंद्रमाः।कमलाकरोवाभृणालिकयाविनाउद्यानालोगोवालताशून्यः।अपिवानराजतएवसहकारकुसुममंजरीपरिग्रहमंतरेणसर्व
जनश्चतगोपिकुसुममासः।असंतावितदानलेखालक्ष्मीकंवावदनंपृथ्वीपतेः।किंतुयावद्वैशंपायनःपरायततियावच्चतेनसहगमनसंविधा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ननिरूपयंतिदेवस्तावदवश्यंकालक्षेपेणभवितव्यंयादृशीवाकालरूमादेव्याःशरीरावस्थातादृशीनिवेदितेनैवमयासर्वाविप्रत्याशयायाप
१८८ तेदेव्याःक्षणमपिदर्शने।यथावनिःप्रत्याशमेवहृदयंकेनाश्वासनेनवर्त्ततांमहाश्वेतापलंतादेतस्तत्पपत्स्यतेवेतसियथाद्भिकार्यमङ्गीवितेऽः।
खान्यपिमहंतांधारयाम्येतत्दिनिश्चितोविज्ञापयामिचेतसात्वय्यतोगतएवदेवःशरीरेणाप्यनुपदमुच्चलितएवकिमपरंमयावस्थितेनापिसाध
नीयंतत्देवागमनोत्सवावेदनापगमनाउत्तयाप्रसादंक्रियमाणमिच्छतिप्रेयणेप्रसादउल्लेलितंहृदयमिवानामेवेतिविज्ञप्तेकेयूरको।
तःपरितोषविकसितपाविकचनीलोत्पलखंडमालिकयेवदृष्ट्यादर्शितप्रसादस्थंसपीडःप्रत्यवाचकिंत्वत्तोकस्यापरस्येदृशोस्मदुःखासहि
ष्णुरनपेक्षितस्वशरीरशक्तिउत्साहःकस्यापरस्येदृशीदेशकालज्ञताकोपरोस्माद्धेवंनिर्व्याजभक्तिःतत्साकचिंतितंमाम्यतांदेव्याःप्राणसंधा
रणायआगमनप्रत्ययार्थंचममपत्रलेखापश्यत्तश्चैवसहयातुदेवीपादस्पर्शंश्यमपिप्रसादस्मिरिखदेव्याःस्मामप्यालोककिपत्पपि राम
तिरवश्यमुत्पद्यतइतिमेचेतासिआपिचास्याश्चापिदेव्यामस्यैवमेहोसक्तिश्चेत्यभिधायपृष्ठतःसमुपविष्टांएवंनेतिपत्रलेखामप्राक्षीत्समातु। १८८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

किंचिदवनतमुखी निजाज्ञाहराणि यह्वउ देवस्तिष्ठति यज्ञपप्रयत्नस्थितगमननिवृत्त्यर्थं च तस्यां मेघनादाह्वानाय प्रतीहारमादिदेश। आदे-
शानंतरमागतं च दूरत एव प्रणतमाज्ञापयती च स्वयमेवास्य समीपग्रहमादिदेश मेघनाद यस्यां भूमौ पत्रलेखानयनाय मया त्वं स्थापितः तां
भूमिं यावत्पत्रलेखामादाय केयूरकेण सहागतो गच्छ। अहमपि वैशंपायनसंविधानाय निःक्रांते मेघनादे देवः किमपरं विलंबेनेत्यभिधाय
मेघनादनिर्गमनानंतरमेव गमनप्रणामायोपस्थितं केयूरकं सप्रेममाहूय समवाष्पया दृष्ट्या उचिरमेव नरालोक्य परिष्वज्य च पुनःपुनः सपुल-
कायां दोर्भ्यां आत्मकर्णादपनीयानेकवर्णरुचिरं संदेशमिव कर्णाभरणमस्य कर्णे कृत्वा कंठागतवाष्पगद्गदिकारुध्यमाणाक्षरमवादी-
त्केयूरक त्वया मे देशो नानीत एव तत् किं तव हस्ते तदनुरूपं प्रतिसंदेशमिदमपूर्वं विज्ञापयितव्या देवी। तत्रापि किमलीकलज्ञानतारोहह
नेन त्वामायास्याम्यपि यावत्त्वेव पत्रलेखा देवीपादमूलं स्वयं विज्ञापयिष्यतीत्यभिदधद्देवात्। कितोपनतात्मविरहभीरु अमंगलाशंकया पा-
तप्रयत्नमपि बाष्पवेगमपारयंती संधारयंती संचारयति कृतावद्धलक्ष्यस्य दृष्टिसंचारांबरणपाता लिखरवी पत्रलेखां नयनाति उखो

कादं
९६

भवताबद्धांजलिरताषतपत्रलेखेसांजलिवंधेनशिरसाप्रणम्यमदीयेनविज्ञाप्यादेवीकादंबरीयेनसर्वखलानांक्षरिलेखुयेनतया
प्रथमदर्शनेपिवल्लभलब्ध्वात्रप्रतावस्पदर्शितिप्रसादातिशयांदेवीप्रणामेनाप्यसंतावयागह्वतापज्ञजडतयाज्ञानेमोघेनधीरतांतरलत्वेन
स्निग्धतारोद्व्यणगौरवंलघुत्वयाप्रियंवदत्तापारुष्येणाह्रहृदयतानेष्ठुर्येणच्छैर्यंचपलतमाधैर्यसीसैतयादयालुतानिस्त्रिंशत्वेनोत्रार्जव
ममनार्जवेनैनिद्धिमैविनयेनेतिनसत्पदादितालीकुकाकुसंपादनेनहृढताक्लितावज्ञानेनपेशलताकौटिल्येनलज्जाधाष्ट्र्येनऔदार्यं
हृष्टतयादाक्षिण्यममहोत्तावतयाप्रश्नयोत्तिमाणेनरूतज्ञताघृतघृतयाशीलंपौरोताग्येनसर्वगुणाएवदोषैःपरिवर्त्तिताः।सकामिवाप
रंगुणलवममवनेव्यपुनःपरिग्रहापविज्ञायत्राकेनवांगीकरोतुदेवी।किंनदर्शितालीकात्मार्पणेनप्रतारितंदेव्याहृदयमितिकिंप्रकृतिपेश
लंहृदयमपहृत्यनापक्रांतोस्मीतिकिंभियंप्राणसंदेहकारिणीनिःकरुणेनशरीरावस्थानोपेक्षितेतिकिमहमस्याःसंदिष्टवामितिदेव्यागुणाएवा
लंवनांरयमेवतेष्वगावसरसांइरस्थामपिमांमदनवृत्तउपजादत्यमानंरक्षत्येवमरलतासुउपजराद्यपत्येवप्रेरलताख्यानयनेवक्षिरपहाति

राम
९६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तो॥ढौकयन्त्येव दक्षिणतात्रम्भफपघत एव वल्कलतावन – पतितं न निर्भर्त्सयन्त्येव च शठहृदयता उद्धाप्य संतापयन्त्येव महात्मतावता
ऽऽलपन्त्येव स्निग्धवादिता ददत्येव हृदयवकाशमन्यदारतापश्चात्तथापि गत्वा निर्लज्जहृदयक्षुण्णवदनदर्शनं दानमात्रहसंमगीकरोम्यऽपि
समस्कृतयो देव्याः प्रसादाद् एव कारणमेते हि विशदत्वादुदारतावान्त संगत्तत्वाद् बहुगुणपरिचिता अपि समारोपितजाता प्रत्याशा न किं चिन्न कारयन्ति
स्मेरयन्ति सेव्यता देव्याः स्मरणपरिखिद्यार्थे सक्तत्वा हृदयं ति शिरूयन्ति सेवाकाउयस्त्रिदिशं त्याराधनोपायाः रच्चाङकारानुत्तवं स्मसकृद्दत्तापयन्ति प
रितोषायैव स्तुतिस्ततस्तिस्वयमेवोपदर्शयन्ति सुखोविलोकितं अकालोपसर्पणकोपे वनयन्ति परितोषाद्वसरे अनुशक्ति गुणानुवादेन लज्जा
पयन्तं हठादास्यमोपसर्पयन्ति नान्यत्र बहुमानमपि ददत्पवस्त्रा उअपि चैते ऽग्राहकत्वाद्देव्या परित्याज्या देवदूता वहंत्वः विप्रणत्वा देव्यालंघनी
याः प्रभूतत्वाद्देव वा परिहार्याः न देवि रहं विनाप्यागमनाज्ञया सुदूरमपक्रान्तो ऽपि बलाद्देव्याकृष्य देवीपादमूलमानीत इति यथैवानपेक्षितगम
नाज्ञया निर्यन्त्रणत्वादागतोऽहमिति विज्ञापितं सैव वाणी विज्ञापयति यथा न मे निःफलमागमनं भवति जगद्याच्यन्तया देव्यात्मसंधारणा॥

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तमनेनैव यत्नः कार्य इति संदिश्य पुनराह। यत्र लेखे त्वया प्रियंत्यागभीरुनिनमद्विरहपीडामावनीयानशरीरसंस्कारेमादरः करणीयो नाहार
वेलातिक्रमणीयान येन केन विद्वातेन यथायातं त्वं नयन्तत्रैवानिरूप्यावाछ्लानव्यसुपितव्यं त्वानयस्य कस्यचिदपरिज्ञायमानस्यांतरं दात
व्यं सर्वदा शरीरैश्वमादिना लक्षितप्रांकिंकरोमि त्वत्तोपि मे वल्लभतरा देवीप्राणाश्च येनैवमेकाकिनी तेषां संधारणाय विसर्जितासि। अपि वा म
जीवितमपि त्वय्येव हस्ते वर्तते तदात्मा यत्नेन रक्षणीयः इत्युक्त्वा सस्नेहं परिष्वज्य केयूरकं च उवाच नष्टदवधानदत्तमायसंविषापमहाश्वेतांस्त्र
मं यावत्त्वं च न स्वयैव सह तया न यामंत्रयनायागंतव्यमिति आदिश्य प्रसर्जयित्र निर्गतायां केयूरकेण सह पत्रलेखायां किंचिद्वीघ्रमेतया संतिने
त्यंतरावागच्छतां परिलंबउत्पनेन वेति किं छिन्नादिवसेन परापतिष्यंती त्वं न येवर्चितयामृत्युहृदयः हृणमिवच्छिन्नाकं वा चरवार्त्तोस्फूरा
करणाय वार्ताहरं विसर्ज्य वरूढिवसांतरितदर्शनिस्पवैशंपायनस्य प्रत्यक्रमनायात्मानं मोवधिं डोपिडः पादमूलमनामात्रत्रसोत्तयता।
ससंभ्रमापस्तपतीहारमंडलविनीएविद्धोलोकनमार्गे हि राद्देवापसव्यभाउकरतलावलंविमलमणिऊर्हिमोदरसंक्रांत्यवृत्तिमोहि ८७

वि२

१ णायमानायतकुंतलकलापः प्रणाममकरोत् अथ तं तारापीडस्सुधातिदूरत एव कृतप्रणामं चंद्रापीडमालोक्य निर्भरस्नेहगर्भेण सलिलसरमभरेण नवज
लधरध्वनिना स्वरेण सधीरमेह्येहीत्याहूय ससंभ्रमप्रसारितमपि संतावित शुकनाशेनामसुपसृत्य पार्श्वेस्मात उपविशंतमाहूय ग्रहवत्यादपीठे समुपवेश्यात्यादि
समाप्तालोकनस्नेहेन चक्षुषा सुचिरमालोक्यास्योपारूढयौवनतरातिरामतराण्यंगप्रत्यंगानि पाणिना स्पृष्ट्वा दर्शयित्वा शुकनासमवादीत् शुकनासमपश्येय
मायुष्मतश्चंद्रापीडस्योत्तमांगश्रिणि महानीलप्रलेव कनकशिखरिणो गंडपार्श्वोद्भासिनी मदलेखेव गंधद्विपस्योपाहितकांतिपरभागा लक्ष्मच्छायेव चंद्रमसो विका
शशोनापेक्षिणी मधुकरावलीव कमलाकरस्य प्रपालेख्योन्मीलनकालांजनवर्तिका तारुण्यपत्र रजलधरोत्थामपश्यामि कारुण्यालंकारदर्पप्रदीपकज्जलशिखा
स्फुरत्तनापानलं च स्मरागिर्मकरध्वजोपवनतमालवल्लीमनोलवविकारपुंवैषारंभबालतिमिरोदतिरूढा हमंगलसुखश्रीसंज्ञाश्मश्रुरागलेखा समंतात्समु
द्भिन्ना विवाहमंगलयोग्यां दशामुपारूढोयं तद्देव्या विलासवत्या सह सहसंमंत्र्यालिंजनस्यापातुरूपानिरूप्यतां का चिज्जगति राजकन्यका दृष्टं हिंडलदर्शनीयं स्व
स्यवदनांबुजतिलकमुखदर्शनेनानंदयाम आत्मानमित्युक्तवति तारापीडे शुकनासः प्रत्युवाच साधु चिंतितं देवेन अनेन हृदये समारोपिता एव सर्वविद्याः सं

कादं.उ. सावित्रीएवसर्वकलाःस्वीकृताएवसर्वप्रजाःगृहीताएवसर्वदिशःशून्यीकराःस्थापितैवनिश्चलाऊर्ध्वंविनीपदेराजलक्ष्मीः॥ऊढैवचतुरुदधिमेखलाका
१५० लापश्रवणाश्रू॥किमपरमवशिष्यतेयन्नपरिणीयतेयस्यतिष्ठतिदन्तिशुकनासेनअवनम्रवदनश्चन्द्रापीडश्चकारस्वैतस्मिन्नहोसंवादोयेनमेकादंबरी॥
समागमोपायचिंतासमकालमेवदृशीतातस्यजडिहित्पत्रायडच्यते॥अंधकारप्रविष्टस्यालोकोवनगहनप्रविष्टस्यदेशिकदर्शनंमहार्णवपतितस्ययान
पात्रंस्वागमेम्रियमाणस्यचिंतितैवोपपन्नितदृष्टिरितितथैतदेतदापतितमपिसर्वथावैशंपायनदर्शनमात्रकांतरितावर्ततेमेकादंबरीप्राप्तिरित्येव
चिंतयत्येवचंद्रापीडेक्षितिपतिरुत्तस्थौउत्थायचतमेवविनयावनम्रमलोकमानोविलासवतीभवनमगात्।गत्वाचससंभ्रमकृताम्भ्युत्थानांसस्मितंदयावलो
केनविलोलाभिवसमुपवेश्यविलासवतीसर्वंस्थितएवावादीत्देविपश्य।त्वमपिदृष्टुंवत्सावलोकनसुखस्यकृतेनोत्ताम्यसीत्यपालम्भमानेनदेवीवत्सस्य लक्ष्मी
यौवनतरांरंतरपातरेखाकीअयोज्ञारूढपडविलसितेषुवावापिनिवर्तनाज्ञापिविजृंभमाणाशमकरागशोतीविवाहमंगलसंपदंनायाद्विशानिषिद्धमपरंकिमादि
शामीतिसहस्यया।तदादिशाउत्तेवीकथ्यमानेकिमपरंमयापहरसिवदनमच्यतेश्रीघ्याहृष्टेवानकर्तव्यंनाज्ञापयसिवरमानासिसंहताजानासिचंद्रापीडस्यपर्य १५०

रुधिरेणाद्य देव मेतत्कार्यं विनादरो वधारणा चेत्येवं विधैर्निमिषायैरालापैः सुखायमानं तेनाचिरमिव दृष्ट्वा शरीरस्थिति संपादनाय निरगमन्न्रुवंश
पीडोपि शुकनाशसुखेनैव वैशंपायनप्रत्यक्रमानायोत्मानं मोक्षयिजानन्नी सवन एव निर्वर्तितशरीरस्थितिर्वैशंपायनप्रत्यक्रमनसं विधान विनोदेनैव
तं दिवसमनयत्। अवतीर्णायां चयामिन्यां सुरदर्शनोत्सुकोनेन शयनं गतोपि जाग्रदेव समधिकमिव समधिकमिव यामद्वयं स्थित्वा परिवर्त्यद्भिरिव
चकोरान्यानीतिमानव मंदरतलस्थायहरद्भिरिव हरितानां ततुगहनानामवस्मादपि इडमिरापेव प्रविशद्भिर्निर्वासयद्भिरिव चंदुरेतलच्छायादरीकुहरकु
जोदरेष्वपि निलीनं तिमिरमक्रांत्येव प्रविश्योत्पादयद्भिर्विवरप्रवेशव्याजेन चरसातलमिव प्रवेष्टुमारब्धैरत्यथा पुनर्दवलम्बिरिव धवलतां सेवतां। उद्धूल
यद्भिरिव कर्पूररेणुनादिग्वधूखानि लिंपद्भिरिव सांद्रचंदनद्रवेणाप्लावयद्भिरिव मेदिनीमपनयद्भिरिव घांसंक्रिपद्भिरिव तारकायखनद्भिरिव मंड
लानि विस्तारयद्भिरिव सरित्पुलिनानि स्थपुटयद्भिः कमलवनानि उन्मीलयद्भिरुद्दामितदलविकासानेकोत्कर्वद्भिरिव कुमुदाकरान् पिबद्भिरिव शि
खरिशिखरेषु। आवाहितैरिव प्रासादमूर्द्धसु पिंडीभवद्भिरिव रथ्यासु खेलद्भिरिव जलतरंगेषु प्रसारितैरिव सैकतस्थलेषु हंससादृशैः सहैकीभवद्भिरि

कादं वसंविसत्तैरिव चंद्राश्रयधप्रसृतकामिनीकपोललावण्येनक्षालितैरिव चंद्रकांतच्युतजलधारासहस्रैः॥ तथा च गतस्नेहेष्वप्यविरहितप्रवेशैर्दत्तव
१९ ललीत्योपिलब्धपरभागैः पद्मिनीपत्रखंडेष्वप्यखंडितंधवलितंमसिरारामेष्वपिदिवसबुद्धिमुत्पादयद्भिः रविसर्वतोज्योत्स्नाप्रप्रवाहानुकादंबरीसमा
मत्वरादानायसंवीक्ष्यमोहमिवंकुर्वद्भिः चंद्रपादैर्द्विगुणीकृतगमनोत्साहोगमनसंज्ञाशंखवादनायादिदेश॥ अथ गगनतलविस्तारोहन्निवोडुंमसे
विजृंभमाणस्वदिकुंजेषु आवर्तमानस्वाभ्रंलिहनगरीप्राकारमंडलांतरेषु समारोहन्निवोत्तुंगगोपुराट्टालकशिखराणि चलन्निव हर्म्याजिरांतेषु वि
कसन्निव चतुष्कचत्वरेषु प्रसरन्निव राजमार्गेषु परिभ्रमन्निव लवनसंकटेषु प्रविशन्निवोद्यानगह्वरेषु संमूर्छन्निव प्रासादकुक्षिषु ततस्तरुणप्रतिबोधि
तानां च गृहसरोजिनीसारसानामभ्रमत्यमानस्वनारतरदीर्घेणारसितेन विच्छिन्नविच्छिद्यमान इव चक्रकः २ वलावगाढेन सवनकलहंसानां कलरवे
णाविर्यमाण इव चशोज्ञप्रवेशिनागमनवेलाश्रमाणाम संभ्रांतस्य तरंगनाजनस्य चंचलवलयनूपुररसनाकलापक्वणितकलकलेन तारदीर्घतरः शंख
ध्वनिरुदतिष्ठत्॥ अनंतरं च दोष्यमानेष्वोविमैष्वारुह्यमाणेष्वारूढेष्वारोप्यमाणपर्याणेषु पर्याणितेषु विलसमानेष्वाहिंड्यमानेष्वागच्छद्भिरश्वागातैघु १९

गुंज्यमानैश्च पुंजितैश्च पंक्तिस्थितैश्च वाद्यमानैश्च तिष्ठद्भिश्च पतितैश्चभिश्च निपतद्भिश्च आपर्याप्तराजद्वारं गणैरश्च भूतत्वल्वरैर्निष्क्रमितसकलरथ्यांतरतया
अंतर्बहिश्च संकुलायमाननगरीविस्तारैः कुरंगामसहस्रैः तरुणं कुञ्जवनमयमिवांतरिक्षं खुररवमयीव मेदिनी ह्रेषारवमयानीव श्रोत्रविवराणि फेनपिंड
मवकमयमिव भुवराजलवन हारिगाणमायानरवंमय्याइव दशदिशो अलंकाररत्नप्रभामयाइवालवद्धशांकारश्मयः अधिराजवनहारंगणमायानर
वनमय्यरवमय्यस्तराइव रहीतसमायोगो रुणगतमिवशत्रुमारुह्य प्रस्थाप्य लितेनालोकहेतोर्ध्वितायवंडमंडलेनेहं सधा आमंगलातपत्रेणावेक्षमाननि
गमोयथादर्शनिभितक्रूरगात्रैरेव अप्राप्यमानोराजपुत्रसहस्रैः पश्च प्रभुरजननतयाश्च संवा येनाधिराजवर्त्मनावरूथात्तरगावलस्यांकुश्चलश्च संवा
दःकथंकथमपि निर्जगाम नगर्याः निर्गत्य च दूरएव निभरित्वाज्योत्स्ना एवस्याव तयात उर्वितावद्यानीयाम्नुपरिकलरूजितात्रुमीयमानोद्यम्यहंससाद्री
यात्यतनव्यतिकरांडलिनायमाना भिवसर्वितोजडतररतरंगानिलस्पर्शमानोपलव्यसलिलसंनिमुतीयसिंधामतिप्रभूतत्वादसंकटश्चावंवर्द्धयते वगम
नोत्साहमतिविस्ताणेनापिउराविस्मारितेनेरचंडपादैर्दशउरगामिनामार्गेणप्रावर्तत गंतुं अघोत्यमानैरिवरथ्यवाहिनासकलदिवसपुरवप्रश्रुतेनज्योत्स्ना।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ दं॰ २०

जलस्रोतस्यावैशंपायनालोकनत्वरितस्य चंडापीडमानसस्येव वतुल्यं वहतो जंघानिलेनेवाश्रमस्याकृष्यमाणैरिव वलोंज्ञितिस्पन्दत्येवाप
ररात्रवेलया योजनत्रितयमिवालंघयत्वाश्वथावश्रमापहरणायेव प्रवृत्तेनेवाउमाज्ञाररकारिणा निर्भरज्योत्स्नाजलावगाहनार्द्रीकृतस्पर्शेन यश्यासी
कराकर्विणारपल्लवितविधिघनपवनवानिलवीजितेनेविनिद्रकुमुदिनीपरिमलनलम्नपरिमलेनपरिमलाहितजडिमीरजनीविरामपिशुनेमा
तरिश्वनिक्रमेणवाप्रसदिश्वरवदनउविनितदाकल्पकेनेवउविग्रहशर्वरीतिरहर्दिंतयेवासन्नदिनकृत्करोदयविप्रादेनेवापृदोपाउन्नानित्तउ
खेःऊउदराशिलिरस्प्यायमानस्यधाम्नःपरिक्रुयेणेववसवीस्नरस्मरयायंपाथोदधिमाखरजःसंघातेनेवचपीडताक्रान्तवतितं हर्षिवप्रत्य
ग्रगमनलक्ष्मीवियोगसंतापोत्तितयवलोत्तरीयांशुकरवशशाकलन्येगलतिवंद्रिकालोकेअपरजलनिधिपातिनाज्योत्स्नापयःप्रवाहेणेवसह
साफेनवुद्बुदेदावलीघिवनशंतीभूतारकापंक्तिषुगलदवश्याप्यसलिलाद्वालनादिवशनैःशनैर्दलितमुक्ताभौरंज्योत्स्नाउत्तावअत्तरजंनीघ्रासा। २०
शुउनविलासववोर्मनसहडश्यामकांतिभ्रराद्धिसलिलाररिवोन्मरुत्वतरुलनाविश्लेषुमसउत्सल्सनिर्श्वदिश्वधूकाराष्रररस्काशोकपत्ववेवरसस्नाम

ल्वर ८१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

पे२ छालो३ मि२

रसो दिवसमुखकारिजलसिंदूररेणौ तरणिरथरक्तध्वजांशुके संध्यारागे संध्यातपपरिगते ष्वालज्ञस्वानले ष्विवयेवं संघातैर्जनितारावमु
खरज्ञमाणेष्विनिवासपादेभ्रमशोभनि जालसौ श्रीरप्रसारणा विशदज्जं वाधि लिहिवाह्लष्टि दीर्घपदसंवारिसृंगकाद्वैकैरूच्यमावरशंषाषुतरु
वखंडितोखातपल्लवलोचक्लायमानाखुग्रामसीमाताररणपश्लीकैरमानजनयदविनिर्गमेष्वपश्यमानेष्विवयामेशुपथार्कैकिरणालोकोकमं
चोत्नमानस्वरूर्वदिग्भागे समुत्सार्यमाणाविवयाशाखाप्रियसर्पविवारणेप्रविश्वायमाणाविवयामसीमाशुं उन्नानीते शिवसलिलाशयेषिव
छिद्यमानोध्विवशिशिरिनिर्गद्दयमाणायामिवमेदिन्यां अदृश्यतामिवायांतीषुककुप्सु दिनःशुतिरोधानकारिणीं नीलनिरस्कारिणीमिवकरैरुत्सार्य
तिमिरराशिमात्मविरहविक्लवां कमलिनीमिवालोकयितुमुदयगिरिशिखरमारूढे भगवति समस्तलोकचक्षुषि सवितरि विहायश्चलसहस्रसंस्पृगंधतां
कुमुदपुंजसमुपेती शुसकलजगद्दीपिका श्वसकराविदीधितिप्रसरत्सामायांवेलायांसह सैवायतनतो दृगमूनिमाचस्वराविप्रयाणकायानमें
नःक्षोभतानेनरसातलेनेव वोढ्यमाणमसोढसंघाततारख्या मेदिन्येवोत्क्षिप्यमाणं पर्याममात्राणामसिदिग्शिखिरसंक्षिप्यमाणं श्रयरिमाणरजोनिरो

ता३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

म२ म२

धाराशंकितेन गीर्वाणवर्त्मनेवावकीर्यमाणमर्ककिरणालोकेनेव सहविकीर्यमाणमायासितायततरलदृष्टिभिरप्यदृष्टपर्यंतमनुजीविभिरद्भुत
सहस्रपरिकल्पितावष्टंभचारिणं द्वितीयमिव मेदिनीसंनिवेशमजलवाहिनीप्रवेशगंभीरं खाणिीयमपरमपारमष्टमिव महासमुद्रं नेकाऽज:संन
तेष्टरत्नयाचापरिस्फुरद्विनाग्न्यसदृश्छिन्नांतमपि दृष्टस्तोवलितधवलिकहलिकोल्लासितानेककरिघटासहस्रसंकुलमविरलबलाकावलीविभ्राजि
तंभेदसंपातं मूर्त्तिमंतमिव मेघसमयारंभमावासस्थमिव हरणसंभ्रमालिपिवाविता संख्यकरितुरगनरपरस्परोर्मिसंबाधतया मंदरास्फालनचलित
कल्लोलजालाकुलस्य महाजलनिधेर्वेलीलयानिविशमानं स्कंधावारमशाम्यन्नाद्दृष्ट्वा चाकरोच्चेतसा होतत्कंतवनितमयचिंतितागमन एव प्रविश्य वै
शंपायनं पश्यामीत्येवं च चिंतयित्वा हृचचामरादिभिः परिजनैः सहनिवारिताशेषराजलोको जवविशेषग्राहिभिस्त्रिचतुरैस्तुरंगमैरनुगम्यमानो
स्वहीनमात्रत्यो नरायेणारयविशेषग्राहिणोऽभावेन नानाव्यापारव्यग्रसकललोकमचेतित एव स्कंधावारमासाद्य प्रविशंश्च यत्रावासकं वहन्नेव क
स्मिन्प्रदेशे वैशंपायनावासस्तिष्ठतीति पृष्टतत्संनिहितातिशयश्रीर्गिरिशिखरत्वाद्प्रत्यभिज्ञापयया रक्षकर्मव्यग्रातिरेवोद्वाय्यम्स्य वदनालितर्जकिं एष हा भिज्ञातो २१

म१

६१

त्वैशंपायन इत्यावेद्यमाने आः। पापाः किमेवमसंबद्धं प्रलपथ इति भूयश्चरैवताः अवधीरयन्नंतर्लिन्नहृदयत्वान्न पारा:ष्टद्धन्नेवमेवोत्पन्नइवहृदि
ए शावको ह्यथ परिविभ्रंश विलोल इव करिकलत्त कोपेदुरिव हाङकर्णइव चतर्णकोनकिंचित्पश्यन्नकिंचिद्वदन्नकिंचिदालयपन्नकिंचिन्नि
प पन्न किंचिदाकर्णयन्न कचितिष्ठ इत किंचिदाह्वयन्न क्वागतोस्मि किमर्थमागतोस्मि कोवालितोस्मि क्वगच्छामि किंपश्यामि किमास्थं मया कि
वाकरोमीति सर्वमेवा चेतयमानो घव इव बधिर इव मूक इव जड इवाविष्ट इव करमध्य देशं यावत्ताहृशेनैव चचवेगेनावहद्। अथैवास्य पत्यासिञ्चान्नह
न्तै येवाउ प्रधावितराजउत्रलोकदर्शनाच्चंद्रापीड इति समन्तात्ससंभ्रमप्रधावितानामेवैतितोन्नरायृत्त्वलत्तरणानाम् उद्धापश्रूयद्दष्टीनां हृदा दे
वलं ज्ञया प्रणमताक्रियया च सममेव मनेव नमतां राज सहस्राणां स्वाप्यव लोकय्यवैशंपायन इत्यपृष्ठंश्यनिचसर्वे सममेवं परिवार्यास्मिन्नउतले
वत्तरत्तताव देव स्ततोयाथावस्थितं निवेदयाम इति व्यज्ञापयश्चंद्रापीड स्य तेन तेषा स्फुटाख्यानाच्चपि कोत्तरे णवचसांतः शल्यगर्भस्फुटितमिवहृ
दयमासीत्। केवलं तत्कालप्रणयिनी सू[?]साधारणमकरोत्। उरगादवतारितं च ऊथोयाविष्टं पितुःसमवयोभिरनतिक्रमणीयैर्मूर्द्धाभिषिक्तपा

४२

काद
२२

थिवैर्ध्वनात्मानंवेत्ति तदा राजउपलब्धसंज्ञोपिचवैशंपायनस्यादर्शनात् आत्मनश्चदर्शनात् किमेतत्काहंवर्त्ते किंवामयैतत्कृतमितिभ्रमादूढ
इवमुत्थायाखिलैरिंद्रियैः सर्वमेवाउत्प्रेक्षमाणः केवलंस्कंधावारागमनेनैवासावादृश्यदसंतावयत्न्य ¯ वयहपीडानिहतेनचेतसाकिमारराभिकिंहृदय
प्रवयत्यत्त्रसीमासेकिमात्मानमाहत्यभगहगारप्राणैर्वियोजयामिकिमेवकांचिद्दिशंग्रहीत्वाव्रजामीतिकर्त्तव्यमेवनाध्यवागच्छत्रवश्रांत्तडंव
३४ त्रिवदत्यमानश्चेस्फुटत्रिवसरद्भवांउडःखेनचकारंतेसिअहोरम्योपारमणीयःसंहत्तोजावलोकः।वसंत्यपिश्रूयीभूतापृथिवीसचन्द्रुघोप्पं
द्याःकउलोजानाश्रुनिष्पन्नमपिहतंजन्मसुरक्षितसुचितंजीवितफलंकंपश्यामिकमालयामिचाम्भेविश्रंतंकथयामिकेनसहसुखमासेकिम
थापिमेजीवितेनकादंवर्यापिकिंवैशंपायनस्यकृतेकथाछामिकिंपृछामिकमत्स्यर्थयेकोमेदद्यदाउपुनस्तादर्शमित्ररत्नंकथंमयानातस्यश्लुक राम
नाशस्यथात्मावैशंपायनेनविनादर्शितःकिमतिधायवतन्यशोकविक्लवलासमनोरमावासंस्थापधितव्याकिंभूमिंकांचिदमिद्वांसाधयितउपद्या २२
तरिष्छितः।उतनरयाति।काश्चिदसंघटितंस्वत्सं घटनापयश्चात्यरिलविनःअदोषिद्विधाकाश्चिद्ग्रहीतानांयहाउंमदेमयोत्संकलितइत्येतानिवा

स्या२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ध्यानिर्वातरात्मना चिरमक्षोभ्य एव विकल्प्य हृदयास्फोटनादिलक्ष्म भिवापराक्षिन भिवमहापातकिना भिवश्रात्मानं मन्थमानो वदनमदर्शय
न्शनैः कृच्छ्रादिव पुनं स्तथाप्राक्षीत् मध्यागते किं कश्चिद्देवं विशोत्रराः संग्राम उत्पन्नः व्याधिर्वा कश्चिद्दारुणः कीरीश्र साध्यरूपः समुपजातो येनैतदन्तं कि
तमेवमहावज्रपतनमुपनतमिति तेनैवं पृष्ठाः सर्वे सममेव करद्वयापिहितश्रुतयो व्यज्ञपयन् । देव शान्तं पापं देवशरीरमिव सार्धवर्षशतं ध्रियतां वै
शंपायनस्त्येतदाकर्णे प्राज्ञीवित्तस्तावानंदवाष्पनिर्भरः संताव्य तान्सर्वानेव कण्ठग्रहेणावादीत् राज्ञी वत्तो वैशंपायनस्यान्य वहूनामथ वञ्चानमसं
तावयतामयैवं पृष्टालवंतः । नजीवितमीप्येतानिता वकर्णेहृताथ कराणि श्रवकेना किंचत्त्वमस्य येनासौ नागतः क्व वा स्थितः केन वा प्रसङ्गेन स्थितः ।
कथं वा तमेकाकिनमुत्सृज्यापयातालवंतः । किमर्थं वा सवङ्गिर्वलादयनानीतो सावित्येतद्वगं उत्तमात्मपाति । मे हृदयमिति तेनैवं पृष्टाः प्रज्ञा पयत्र देव
श्रूयतां यथावृत्तं पृष्टः तः स्कंधावारमनु प्रालपन्ति । शनैः वैशंपायनेन सह सर्ववाह्निरागन्तव्यमित्यादिश्यागतवनिर्देवेन स्मिन्न्रु दिवसे सुरद्वीनत्वात् ।
वासेधनादिकस्योपकरणजातस्य नदत्तमेव प्रयाणं स्कंधावारेण । अथास्मिन्नहनि आहतायां प्रयाणभेर्यां सजीक्रियमाणे साधने प्रातरेवाम्मान्व

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰द॰ वैशंपायनोप्यवादीत्। अनिरूप्यैतद्दृष्टोदाख्यं सरः कारणेनोज्झ्यते तदस्मिन्स्नात्वा प्रणम्य चास्यैव तीरस्थाद्रिसिद्धायतनेस्मिन्भगवंतंत्र्यंब
२३ प्रभुंमहेश्वरंव्रजामोदिव्यजनसेविताकेनकदापुनःस्वप्नेपिभूमिरियमालोकितेत्यभिधायचरणाभ्यामेवाच्छोदसरस्तीरमयासीत्तत्रचोत्तीर्य
तथैवसर्वतोदंतुरितसंचरन्मरकताभिनीलशिखरारोहणप्र[illegible]णयोचितैस्तरंगानिलाहतिविलोलैर्लतानांकिशलयैरविरलकुसुममकरंद
लोलषट्पदजितानांचमधुलिहांमंजुलशिंजितैर्वेणुरवादाढ्यंतमिवमरकतमणिरूपामयापतयान्तर्लीयंतमिवसममभ्यदृशादिस्थलागाश्चद
न्नदिवसकरकिरणप्रवेशनयादिवाप्यंतर्निशांबिभ्रतीमिवविश्रान्तांविस्फारिविनैरपिमेघैरुन्माशंकयास्तुरूर्ध्वदृष्टमुक्तमधुरकेकारवैर्वन
शिखंडिभिर्निरुद्धकंधरैरवलोक्यमानंपदमिवजलदकालस्यप्रतिपक्षमिवसंतापानांनिजावासमिवकुंडिनोनिर्गमनमार्गमिवस्वरतिमासस्याश्र
यमिवमकरध्वजस्यानंगविनोदनस्थानमिवरतेःस्पर्शमिवसर्वमणीयानांअनवरतवलितसुरभितशीतलाच्छोदसरस्तरंगमारुतासेवितानायंत २३
रशिलातलमध्यनमंतरलतामंडपकमद्राक्षीत्दृष्ट्वाचतममितचिरान्तरितदर्शनंभ्रातरमिवजनयमिवसुहृदमिवानन्ददृष्टिविस्मितनिमेषेणचक्षुषाकिल

कथयन्त्यामस्यां लिखितस्येव लिखितस्योत्कीर्णस्येव स्तम्भमयस्येव चक्षुचिरस्थ इव एवावस्थित्वा पारयन्निवांगानि धारयन्तुमाक्रम्यमाण इव मूर्छयाप्युत्सृज्यमानेव
सर्वैक्लिव्यैत्यक्तसर्वांगः सन्नुपविश्य भूमौ किमेतदित्यन्तरात्मना स्मरन्निव अत्र तु ध्यायन्निव निर्विकारवदनो गलितलोचनधारासंततानतया तूष्णीमेवोष्व
र्वक्षस्थैतन्थावस्थितं च तमवलोक्यास्माकस्तु दयाद्रिवेतसा येन केन विदयन्निर्यंत एवरसिकहृदयः। परिणामधीरमतयोपि किं पुनः कुतूहला
स्पदे प्रथमे वयसि वर्तमाना श्वनिज्वातमस्य नाम तिमनोहरां भूमिमालोक्य तावद्यतो विकृतिरीदृशी जाता तेनिर्निविरात्रतमेवमवदामो वयं हृष्यादर्श
नीया नाम वधिरे पतज्जन्निष्ठ संप्रति निवर्त्यामः स्नानविधिं श्रुतिमहती वेला जाता मकुलीनतं साधनं प्रायाणामि स्वस्थः सकलस्कंधावा रः खां प्रतिप
मयनान्ने किमर्थापि विलंबेनेति। स त्वेव मुक्तोपि तस्मात्रिरष्कृतास्मदालापस्तु वा जड इव मूक इव शिक्षित इव न किंचिदपि प्रत्युत्तरमदात्तमेव
केवलमनिमेषपलपक्ष्मणानिश्चलेन चक्षुषा तारकेण संततांश्रुनेतसा लिखितेनेव चक्रुपालतामंडपमालोकितवान् पुनश्चास्मानिरागमनाय तु वध्यमा
नाक्षम्भ्य चितदृष्टिरेवास्मान्त्रपरिच्छेदनिष्ठुरमेह। मयावन यातव्यमस्मात्प्रदेशात्। ततः कुमारं तु लब्धवंतः स्कंधावारमादाय नष्टकलवतां चंद्रापीडभुजवलप

का॰द॰ २४

रिरर्हितं गतेन स्मिन्न महात्मना वैशंपायनेन गृहीताऽस्यां भूमौ हृष्णमण्णवक्षानं कर्तुं इत्य केन उन्मुच्यतामयं संमोहो होऽट्ठो ममनाय सुवंतं वतम

कस्मान्ममकिंचिदप्यदेवादेववैराग्यकारणमुत्पन्नमित्याशंकमानेनानुनीयमानयनायथन:श्रुतिवोध्यतादृशासंवद्धानुष्ठानेनेत्रज्ञातप

डानिष्टुर मध्य लिहितवंतो व्रयमेवं न श्रुक्रमस्माकं श्वानुतल्वतः पुनर्देवदेवस्य तारापीडस्यानंतरादापश्चिकनात्साल्लेहुजन्मनो देवा

विलासवत्यांकेलालितस्य देवेन चंद्रापीडेन सहैकत्र संवृद्धस्य तथाविधाग्रहकेस हताप्रयत्नेनैवं शिक्षितस्य भक्तिमिदं यज्ये छेभा

नरिखहृदिवत्सले तन्नं रिजगन्नाथे गुणवतिचसर्वमर्प्यपिल्वागतेंत्पारित्यागेनात्रावक्षानं कस्मापरस्येहृशोभक्त्यायुक्तपरिछेदःतिष्ट

त्रुतावदस्माकंतवोपरिस्नेहो तन्निर्जीक्ष्मिंक्र श्च्यारण्येलवंतमेकाकिनमुत्सृज्यगतास्संतोदेवेनचंद्रेणैवंदृशीजल्पकृतिनाचंद्रापी

डेनैवकिंवक्तव्यावयंकिमन्योऽदेवःचंद्रापीडोऽन्योतवत्त्वात्तदुन्मुच्यंतामयंसंमोहोऽगृहोपगमनायबुद्धिराधीयतांइत्याभिहितोस्माभि २४

श्री

िरोधारिवविलक्षहासेन वदनेन अस्मानवादीत् किमहमेनावदपि न वेद्मि यः कमनायमां सर्वतः परिबोधयंत्यपि चंद्रापीडेनैव विना क्षणमप्यहमत्र
मत्र न पारयामि स्थातुमसैव मे गरीयसी परिबोधना। तथापि किं करोम्यनेनैव कारणेन सर्वज्ञिमालितं मे पश्चात्तं तत्रहि स्मरादिव किमपि न मनोन्यतनश्च व
र्तते पश्यंतीव किमपि न दृष्टिरस्यतो वः लज्जितास्मि सरूमित क्षणापि हृदयं किमपि जानाति विमलितात्मा विवाच्य अपदमप्रदातुं न वरणातु त्सहते नेकोलितेव
वास्मिन् स्थानेन च तदात्मवाल्वहमस्मीं सौ जातबलात्स्ववंतोमां निनी सदनश्च जापि चलितस्यास्य देशादात्मनो जीवितसंधारणमेदनं संतावद्यामि॥
अयं तु उन्निष्ठितोपद्रेनदंत हृदये किमर्थं विज्ञायमानं विपरिवर्तन्ते मेयेनैव विष्टतोस्मि तेनैवादशप्यंक्षार्यते प्राणास्ति चेतस्मितदन्नं निर्वचेन गाढं
तुं तदत्तो तु सर्वं तु यावज्जीवमात्मप्रेक्षं जापीडदर्शनसुखं अन्य उपपस्य यत्नेन प्राप्तमस्माति: पुन: र्थप्तोसा धान्यालज्जेहमेवं तत्कुर्वं तथापि शापामि
वयस्य चंद्रापीडस्यैव जीवितेन यदि किंचिदपि जानामि केनकारणेन न शक्नोम्यतोरं तु भित्यापि तत्तव नामपि प्रत्यक्षरूपेणवायं रत्नांत सद्भूजंदल वंत रुक्ष
ात्रुमी मा श्रमातुहस्ती दिवोत्राघाते ष्ठतेषु रसाशेषितनुतलेषु लता गहनेषु सरस्तलेषु तस्मिंस्थाशिवायतनेकिमपि न दृष्टमिवाद्रिष्य उनचारदृष्टिविधा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्रि२

का॰ उ॰ २५ मस्थात्वाचकतिचिद्दिनानि।खिन्नोनराभासनिर्वेदमूर्ध्वंनिःश्वस्यान्यतम।स्मिन्लतागहनेषुनत्रप्रविश्यनस्थोवयमपिकृतवीरुत्तांनिधानान्नात्परित्रोषन
प्रत्याशयास्थितायावगतवतिसमधिकस्त्वयाप्रद्वेषेशरीरस्थितिकरणयास्मासिरस्यार्थितःप्रत्यक्षवांवयस्यस्यचंद्रापीडस्यखल्वमीस्वजीवितादपिवल्लभतराः
प्राणाःतद्यदिवनादपिपरित्यज्यमांयांतितथाप्येषांसंधारणेमयाप्रपन्नःकार्यःकिंपुनरागल्वतामेवचंद्रापीडदर्शनेनैवाहमप्यनेनत्यक्तनालःतदस्यार्थने
वात्रनिःफलेत्यभिधायोत्थायस्नात्वाकंदमूलफलैर्वनवासोचितांशरीरस्थितिमकरोत्निर्वर्तितस्थितौतस्मिन्वयमपिकृतवंतः।अनवरकमेणविस्मृ
तेनराःराज्ञोदिवाचकिमेतदितितद्वृत्तांतमेवाऽसावयंतोदिवसत्रयंस्थित्वानिःप्रत्याशाःस्वदागमनायप्रकृतरोवलसंविधानंतत्परिकरंस्थापयित्वाआगता
वयंबाग्रतोनप्रेषितःसंवादकस्वद्देतंतावदंतागच्छतोदेवस्यासौनपरायततस्येवाअपरमपिशिरास्थविष्ठमात्रस्यैवदेवस्यमाऽनगमनक्लेशोभूदितिताचंद्रा
पीडस्यप्रवृत्तिंप्रेष्यतत्स्नेहेनाघवैशंपायनवृत्तांतमाकर्ण्यशुगापडहेगविस्मयास्यांआक्रांतस्योदपादिवेतसिकिंचनरेंद्रस्यसर्वपरित्यागकारिणोवनवा राम
सैकशरणस्यवैराग्यस्यकारणंतवेना।अस्मीपुत्रनयस्यांश्वेदकिंचित्स्खलितंतातप्रसादाक्षमामिवत्तम।पिचरणानतनउवितश्चडामणायोर्चयंत्येवराजानो २५

त्पि२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ममेवतस्यापीक्षाधिकेषुसर्वोपतोगेष्वनकिंचित्परिहीयते।ममेवतस्याप्याज्ञानविहन्यतएवाहमिवसोपिप्रसादात्करोतिमत्तइवतस्मादपिवि
लेत्येवापराधिजनोमयीवतस्मिन्नपिदं:तमथालोकमामिवोत्पद्यतेस्वहालोकस्यग्रथगच्छंमातेनांवयाचार्यश्रकनाशेनमनोरमायावातनयश्रेहो
धितेनसौहार्देनसंतावितोविनयाधिक्येहुतातश्रकनाशेनवाकिंचित्पीडाकरमतिहितंताडितोवातवापिनैवासावेवंमत्स्नेहःनः।पिशुनप्रताबोधु
उजनात्तत्त्वोवागुणोधात्रानविडखोवातरलधित्नोय।किंचिनकारायःकश्चिद्विदरुद्रप्रकृतिरार्थेपुत्रानागविंतोडःशिक्षितोडविनितोवाउत्रेका
ताउनोलिततोजनप्रवृत्तिसर्वशिकारोकारिणोपरिजनस्योपरिखेदमेवंकुर्यात्तअतुवंधाद्वारवेद्वाप्रशमस्यापीदशस्यनैवकालः।अयाप्यसौविद्विज
अनोवैतेगाहर्ष्यएवननिविशतेदेवपितृमनुष्याणामात्रएपमेवनोपागतोगत्वावान्नपएनयेवदुःक्वगतः।नतेनसुवपोवसंतत्पावेशःप्रतिष्ठतीति
नानंतरक्रियेणःक्रतुशिरिष्टंनसत्रकूपप्रयासाद्धनडागारामादिलिःकीर्तनेरत्नंकृतामेदिनीनकल्पस्थापिदिशोयाप्रियशोविषकीर्णंशिरवोंउवत्पीशु।
संछापिताःनप्रियबंधुनाउपकृतं।नपणयिनोनिर्विशेषविलवतोनीताःनप्रावनःपरिवर्द्धिताः।नानुजीविनःसंविलक्ताःनदृष्टश्रुतासागताःकृता

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद० निस्पृहेण जन्मनेन जीवलोकसुखान्यनुभूतानि तेन पुरुषार्थसाधनानां च धर्मार्थकामानां नामैकोपि हि श्रमः किमेतत्तेन कृतमिति आविष्टचेता इवाश्चिंतय
२६ न्नुविरमिव तस्मिन्नेव तरुतले स्थित्वा प्रहृदयोपि यथाक्रियमाणप्रसादसन्मानसंतावनासंतावितं विसर्जितसकलमेव राजलोकं स्वचाय तद्रूपसरूतमुत्तं
स्थित उत्तुंगतोरणाद्बद्धवंदनमालं उभयपार्श्वस्थापितोत्पल्लवमुखस्वर्णहेमकलशं द्वारास्पृष्टतिसिक्तसंमृष्टभूमितागं अंतर्वहिश्च विप्रकीर्णकुसुमरतिकु
सुमप्रकृतं इतस्ततः संचरता कर्मांतिकलोकेन गृहीतविविधशृंगारमणिचामरतालवृंतरत्नपादुकाद्युपकरणमाविर्भवनितानितिष्ठाकार्णवितानेन
वीथिनामदामोदाधिवासितदिगन्तं ननुन्नहर्षिना गंधमादनेना सनाथीकृतैकपार्श्वमपरपार्श्वोपकल्पितेऽस्पृष्टावस्थानशुभवाह्यकरेणुकाकांतवा
त्यांगणमशेषद्वारावहितवकुवेत्रिलोकमस्वावरगंती रतयानेकसत्वशरणतया च महाजलनिधेरनुकुर्वाणं। [illegible]
[illegible]र्वाणं। तथा हि। सवेलावनमिव यामस्थितानेककरिघटापरिकरेण अंतःप्रविष्टमहाशैलमिव अहार
कजनमंडलावस्थानैः सलक्ष्मीकमिव वरांगनाभिः सरत्नमिव महाकुरुपैः सहंसमालमिव स्मितयता कांतिःसफेनपटलमिव धवलकुसुमप्रकरैः हरमिवानंतभोगि २६

गिपरिकरंछायामलिनवेषातिरुद्धिमदीऽसुखीतिरत्नेतोद्वारागणांलिपीभिकलोकेनकर्मीतिकेश्च प्रणम्यमानश्चह्रीमेवालोकारकेण
वमदामोदेनावोढितेनिसृष्टश्रुत्यहंहृगंधमादनेशनैर्घर्वीमलवनमध्यासीत्तत्रापनीतसमायोगोविश्रुश्चांगानिशयनीयेतत्रतालवृंता
निलेनवीज्यमानोऽसंवाहिकाभिश्चशनैः२अपनीयमानागाम्रनखेदःसकलरजनीप्रजागरखिन्नोथैंप्राप्तनिद्रासुखोदुःखासिकयानपुनरपि
डःखांतरायहेतुंचिंतामेवप्राविशत्प्रयदितावदग्रतिस्तुकंशाततेनांवयामहतिशोकार्णवेनिक्षिप्यतौनमनयशोकविक्लववंतातेस्तुकनाशमवाप्
मनोरमामनाश्वास्याऽस्मादेवप्रदेशाऽद्धामिनदामयापिवैशंपायनस्यानुरूतंनवतिनिवृत्त्यपुनर्गमिनेवाडुक्लिपद्मशंकतेमेहृदयोतत्किं
करोम्यथवास्थानएवाम्बुक्लिशंकामेप्रियसुहृदात्मानंमोच प रित्याऽपनाय्यपरेणागमनंसं प्रदायन्ताकादंबरीसमीपगमनोयायपचिंताप
र्याकुलमतेरूपकृतमिवतदक्षनावैशंपायनप्रत्यानयनायनतातोनांवापिनार्यस्तुकनाशोपिनिवारयितुंप्रांतेमांशक्नोतिगतश्चवैशंपायन
सहितश्चनेवपार्श्वेनिप रम्बाऽभिष्याभिरितिनिश्चित्यततकालरूतंवैशंपायनवियोगडःखमपिपरिणामसुखमौषधमिवबहुमन्यमानोऽरु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰ २७ तैर्मिथःस्निग्धाविश्रांतसुखितैरंगैरापूरितेवतृतीयाइवयामशंखेशरीरस्थितिकरणायोत्थितिघुत्वाउत्तापचयथैवमेकादंवरीतथैववैशंपायनरा
तिघ्रवैयोवद्दंलेनैवसंस्पृष्टसहृदयमश्रुध्यानयत्नाज्ञनस्वसंवर्त्तिताशेषराजलोकःशरीरस्थितिमकरोत्कृताहारश्चांतर्ज्वलितोमदनानलस्य
वैशंपायनविरहशोकाग्नेश्चवहिरपिसंतापदानायसाहायकमिवकर्त्तुमुपरिस्थितस्यातिकष्टमशाचपिदिक्कुशगपत्नसारितकरःकरोमप्युनै
वसंतापमुत्पादकलपोवगगनतलमध्यमारूढसवितरिअत्नयक्ष्माजाड्जतडवमिवोत्तमसुझरिरानिरश्मिजालेर्निवर्तिविशतीवशरीरमात
यकाणिकाविंद्धमानजाणिसंघातास्तलप्रवेशात्तंकुलायमानासुपादपछायासुवहिरालोकयिन्तसुद्ययप्पारयंतीषुदृष्टिसुक्षानत्विसदिक्षु
रवेषुडःस्वशीर्षभूमिषुनिःसंचारेषुपथिषुसंकेपर्णकुटीरोदरनिर्वीजितेषुअश्वैनेत्रनाडिंघमस्वामातुरेषुनीडावस्थायिषुपत्ररथेषुपल्वलांत
र्जलन्नवेशिषुमहिषवृंदेषुअरविंददलसकलकिंजल्कविद्रुमितिमिश्वावलोडितोच्छ्रितविशकांडच्छेददंतुरंनिपानसरःपंकमाहरत्सुकरियूथे २७
रक्तनामरसकांतिषुललनाकपोलोपांतेषुदलितसुकाहोराउकारिणीषुविराजमानासुषस्मज्वलकाणिकावलीषुस्मर्यमाणापांडुज्योत्स्नायांरात्र्यां
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

माणेषुसुखारामसरणेषुआबध्यमानेपयोदकालस्यागमेव्यवसीयमाणेदिवसपरिणामेप्रदोषदर्शनाकांक्षिषुहृदयेषुगन्धायगन्धावापसरस्तीरक

ल्पितंअनवरतत्रुटितजलासारसेकनिर्वापितोष्मकरकिरणसंतापंएकसंततावलीकधारावर्षवेगवाहिन्यानिर्झरिण्येवजलस्यपयापरिक्षिप्तमंअंतरा

लंबितजलजंबूप्रवालाहितांधकारंउत्कुलकुसुमपल्लवलताखिलस्तंभसंचयंअनंतहरिचंदनवर्चोर्ईमरकतैश्यामपद्मिनीयपत्रास्तीर्णमसृणभूमिंआ

मोदमानरसस्फुरितारविंदराशिरत्नप्रकरंआक्रीणसरसंविसकांडमकांडेकल्पितघाटकालमिवेतस्ततोवहंतीभिःशैवलप्रवालमंजरीभिर्जल

देवताभिरिवसद्यःस्नानार्द्राभिःकरहस्ताभिःउपरिगृहीतछत्रसितकमलजलार्द्रकांतिरत्नारचनाचंदनांगरागहारिणीभिर्हारवलयमात्राभरणाभिरव

नंसिंवालशैवलप्रवालानिर्गणाललतानालधृतकर्पूरपरवासहरिचंदनचंद्रकांतमणिदर्पणाद्युपकरणपाणिभिरवबद्धाभिर्वारांगनाभिरुपेतंप

रिसवक्षानमिवनिदाघसमयस्यनिदानमिवशीतकालस्यनिवेशमिववारिवाहानांअवासमिववर्षावरीणांप्रत्याघातमिवजलधिजलमंडपम

यासीत्तातंश्चजनिरम्यतमाकृतितमकरध्वजोक्तनिकासहस्रविविधमंजलासारसिशिरसयासंक्षुभितसुहृद्वियोगोवीनलंमहासशुद्धमिवतंदिवसमेका

तिरस्कारमिवविकताला ह. दधमिवल
रल; सतोदरमिववकृिवार्दे: स्वस्तपमित
जउमरे २

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

६

कोकयंकेषु प्रपितेषु वैँघानपात्रेणालंघयत्रलोहितायमानानतपेसायाक्रोनिर्गत्य वहलगोमयोपलेपहरिते मंदं मंदमारुताहतोन्नरलायमानचवल
कुशमयकरंशोतिनिवासत्वेव नोगणेष्वरुणाभिवाद्यानेसमासन्नपार्थिवैः सहवैशंपायनालापेनैव स्थिवाद्वितीयेचयामेवलितव्यं सज्जीकृतनाषने।
भित्यादिशयवलाध्युकष्टहोदयएकविंसजिनाशेषराजलोकोवासभवनमध्यवस्त्र। अथातिविरां तरितोज्ज। पिनीदर्शनोत्सुकोविनापियाणना
ह्यासकलएकुकटकलोकःसज्जीकृतपप्रावर्तनगंतुंआत्मनाप्यलक्षनिद्राविनोदोवतरत्येवततःपेयामेतुरगकरिणीप्रायवाहनेनातिवऊनाराजलो
केनसहविरलकटकमंमर्दनवर्त्मनावहन्ना। अथाध्वनेवसदृशीणांयाम्यमिव्यांस्नानानादिवोन्मजत्सुसर्वसावेशून्मीलंतीविवटद्दिष्ठसुनीरवाच
थाप्रस्तूयमानेजीवलोकेचितजपमानेषुनिम्नोन्नतेषुविरलायमानेष्विववनगहनेषुसंकुचत्सुवृत्तहलताप्रल्मेषुगगनतलमारोहंत्याःपदरवववह
लनाह्नारमलोहितेदिवसश्रियःअवश्यायपतेकान्नवपल्लवरस्ववोन्मिषमानेपूर्वाशालतायाःकमलिनीरागरक्षार्थिनी। दिवसकरबिंबेविम्वच्छेप्रतान्तस्मये २७
कथ्यकलोकेनेवसहपरापनितराजज्ञापिनी। अथदूरतएवप्रश्वानिदर्शनाःस्थिरस्वसंजायमानेषुजितेषुवाक्षमंडलेप्रापविष्टेभुवनितेश्रद्दत्तकात्विपयस्यस्य।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

चपदैस्व निवृत्यमानैर्ब्रोन्मुखैस्थाप्योसुखैस्थोद्वाष्पदृष्टिस्थितिश्वविप्रमंदीनवदनैस्सुहाकष्टशब्दसुखरैस्सुदुःखाभिव्याहृतमभ्यकुलितिश्वस्तनिश्चिरपिसुसुरु
लिरपिवीनरागैरपियोगिभिरपि निःसंगैरपि निःस्पृहैरपि उज्झितैरपि स्नेहपरवशैः पितृभिरिव सुहृद्भिरिव स्निग्धैर्वंधुभिरिव नगरीनिर्गतैरार्तैः पार्श्वस्था
मानं वक्ष्यमाणं व्याकर्ण्यमानं च विचार्यमाणं चाश्रुतास्यमानं चाश्रु वर्ण्यमानं च वैशंपायनवृत्तांतमेव समंतात्स शुश्राव। श्रुत्वा चैवं चकार चेतसि चात्य
स्पतावज्जनस्य ईदृशी समवस्था किं पुनर्यैरसावंकेन लालितः संवर्द्धितो वा वालत्वात् वाल्पानुभूतासदतिकष्टं मे वैशंपायनेन विना तातस्य
शुकनासस्य अंबायाश्च मनोरमाया दर्शनमित्येवं चिंतयन्नामाग्रीहितोद्वाष्पदृष्टिरदृष्टसर्ववृत्तांतं एव विवेशो जयनंपावतीर्य च राजकुलद्वारि विशाने
वार्यशुकनाशं तेव नं सह देव्या विलासवत्यागतो राजेति श्रुत्वा वस्त्रं वा च निर्गत्य तत्रैवदजगामागच्छतस्समीपवर्तीहा वत्स वैशंपायनाद्यापि मंदंका
लं लनोचितो वालएवासि कथं त्वमेकाकी व्यालशतसहस्राकीर्णे निर्मानुषे तस्मिन्नरण्येऽपेक्षितः केन तेन च सर्वस्मिन्नत्याघातकारिणा शरीररा
क्षार्थं कृता किंमु वैषम्यप्रतिवंधिनी शरीरस्थितिः संपादिता केन निशासु खदायि शयनमुपकल्पितं का स्वप्ये डुङक्तिनेत्रापितेस्तुं जस्तानिवाडुःखं क्षितःम

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मोक्तागः॥ त्वद्रूपसमानसुखदुःखावहैरपि नपुत्रकन्यकयोपायन्नाआगतमात्रस्यैव ते पितरमस्पर्शयि दृष्टमुखमवलोकयिष्यामीति मन्मया विचिंतितं न
केवलं तन्मे मंदभाग्याया न संपन्नमपरं तवापि वर्णनदर्शनं दुर्लभं तत्वत्सपत्र तेवत्साउमस्मि सुचितं नयतंत्रैव मामपि पितरं विज्ञात्वा मपश्यंती न जा
नामि। हे पुत्र त्वया हंशीशवे दिनं दुःखं स्थापिता ज्ञात सबैव मेकपदे एवेदृशी निष्ठुरता जाता। आज्ञान्मनः प्रवृत्तिन दृष्टमेव यस्मा ऊपितमानं नंतस्य ते।
कुतोयमेवंविधो मय्यकस्मादेव कोपो यदेवं परित्यज्यापि स्थितोसि गतोसि शिरसा प्रसादयामि त्वां कोपपरोसि मे देशांतरं परित्यज्य यास्मि क्रोनामास्मा
सु स्नेहः। ... मंतरितदर्शनस्य वत्सस्य चंद्रापीडस्योपरि कथं न वेदृशी निःस्नेहता जाता नानन्तद्धकं ते समापतितं सर्वएव दुःखजनो दुःखं स्थापितो न
जानाम्येवं कृत्वा किं त्वया प्राप्तमभिमित्येतानि चान्यानि चांतर्गतनगतो प्रत्यग्रतनयविरहशोकविक्लवा बहुविधं देव्या विलासवत्या संतप्यमानाम
पि मनोरमां विप्रलपंतीमश्रौषीत्तारापीडो ... कथं कथमपि सहजस २५
त्वावष्टंभेनैव संस्तंभितात्मा प्रविश्य पितुरपि लज्जमानो वदनं प्रदर्शयितुं मधोमुख एव निष्पंदं सर्वांगेण मंदराडिणेवस्तु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कनाशेन सह महशयनावसानस्थितमिव महार्णवं प्रणम्य पितरं स्वरणवोपाविशत्। उपविष्टं च तं क्षणमिव दृष्ट्वा तारा तंवाष्पतरगरुदेन ध्वनिनाश्रयणि(
वर्षइव जलधरोत्सवान् वत्स चंद्रापीड जानामि ते दृष्टजीवितादपि समत्यधिकां भ्रातुः परिस्निग्धिं पीडां च सुस्नेकहेतोर्वत्सलं तैराज्ञनी देवासं ताप्यामास तत्पथ
तेतथैव हि न किंचित्। न क्रियते न ज्ञायते मनःस्नेहस्य वयसः शीलस्य कृतस्य गुरुजनानुशासनस्य विनयाधानस्य च मर्दस्यैवाचिंत्तमिमं भ्रातुः सुहृदश्च
ते च तां न माकर्ण्य लिद्धो घमाशंकते मे हृदयमित्येवंनादिनो नरपतेर्वचनमाक्षिप्य युगपद्धो कामं च कारिता न ततः प्राहृष्टरं सस्वतडितल्लताङः प्रेक्षोवि(
स्फूर्जितैनैव स्फुरता स्वरेण शुकनासोऽब्रवीत् देव यदि चंद्रमसः प्रभा दहनेवातिशीतलं स्रंशुमालिनि वा तमः तमश्चिवस्थां वादिवसो महोदधिर्वा शोषः
शेषेस्थिते रक्षारणं वा अपराधी उद्यमो वा साधोरप्रियवचननिर्गमो वा सुजनस्य रवा इस संताप्यते ततो युवराजो पिदोषः। तत्किमेवमनिरूपतस्थानात्म(
ज्ञस्य सदृश कृते ऽर्जितस्य राजपथ्यकारिणो मातृपितृघातिनो मित्रद्रुहः कृतघ्नस्य कर्मचंडालस्य महापातकिनः कृते कृतयुगावतारयोग्यमात्मनो पिशुण
वंतमत्यर्थं स्वारितं चंद्रापीडमेवं संतापयति देवो न युक्तः परमपरं कृतघ्नमं किंचिदपि पीडाकारणं यद्धरणेष्ववर्तमानो दोषेषु सं[illegible]तामते स्तरजनेनापि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मा॰उ किंतुनगुणैः अनेनयोगुणैरेवाराक्षनीये अनेनकस्यापरस्यात्मागुणएवात्मज्ञापनीयः॥ अपिचजन्मना॥ प्रभृतिदेवस्यदेव्याविलासवत्याश्चांकलान्न
३० प्रायोनस्पृहानस्यमनुतरेवदुर्ग्रहप्रकृतेश्चवंज्ञापीडोपिकिंकरोतुस्वयमेवोत्पद्यंतएवंविधाः शरीरसंभवामहारोगमयः सर्वदोषाश्रयामहाव्याध
यः॥ अन्तर्विषामहाव्यालाः विनाशहेतवोमहोत्पाताभुजंगाश्चतयोमहावातिकाः वक्रचारिणोमहाग्रहाः तमोमयाः प्रदोषामलिनात्मकाः कलपां
सवोनिःस्नेहाःखलाः निर्लज्जाःकृपणिकाः निःसंज्ञाःपशवोपिदाकाछादरहिता निर्गुणाजालिनो॥ तीर्थजलाशयाः निर्गौरवाःस्वरप्रकृतयो॥ शिवस्
तयोमहाविनायकाधिष्ठिताये सकलंकाःरूपिणि इवभ्रंहेनैवपाउष्यंतजंतेमलिनप्रवसामाः कश्चिकपोलान्श्वदानेनैवमलिनत्तरतामापद्यंतेअ
निरन्तपोमणिप्रदीपाइवप्रसादेनैवज्वलंत्यंतेमाभुजाइवदाक्षिण्यपरिग्रहेणैवेनरेवामाः संजायंतेगुणश्चकाः स्तायकाइवसपक्षाश्रयेणाफलेनैव
दूरंविक्षिप्यंतेसरागाः पल्लवाइवदिवसात्यपैवापरबध्नंतेभवतिपरसमच्छा दर्पणाइवास्तिश्वश्वोनपतीपंश्चंतिअच्छस्वरूपाःसलिलाशयाइवगाढाव राम
गाहनेनैवकालुष्यमुपयांतिपेवक्षिप्रेचक्षुपिहृदाःअनुबिप्रतकाःसाकमप्रसाधवः सलिलाशयाइवगाढावगाहनेनैवकालुष्यमुपयांतिपेवक्षिप्रे ३०
श्री २

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

[illegible] गुणवत्स्वपि दुष्प्रकृतयस्ते तर्पयिष्यकृतात्मानो निरागमस्त्वकृज्ञा निरीहा स्वादित्यवो मित्रेष्वपि द्रोहिणो विश्वघ्ना
मपि घातकाः नीतेष्वपि प्रहारिणः प्रीतेष्वपि द्वेषिणः प्रणतेष्वपि स्तब्धाः गदयापरेष्वपि निर्दयाः श्रीष्वपि क्रूराः दीनेष्वपि दारुणा ये तेषां विपरीतानां गुरव एव लघवो
नीचा एवोच्चैः साम्या एव गम्याः कुदृष्टिरेव सद्दर्शनं अकार्यमेव च सत्कार्यं अन्याय एव न्यायो अस्थितिरेवास्थितिः अनाचार एवाचारो अयुक्तमेव च युक्तं अविधेयमेव विधा
अविनय एव विनयो दौःशील्यमेव शीलम धर्म एव धर्मः । असत्यमेव सत्यं येषां च दुःखानां षज्ञापरासिसंधानाय न ज्ञानाय कृतमालजालाय नोपशमाय परा
क्रमः प्राणिनामुपघाताय नोपकाराय उत्साहो धनार्जनाय न यशसे स्वैर्यं विलासनाय संगाय न विरसंगताय धनपरित्यागः कामाय न धर्मार्थमपि किं वा जनानां सर्वमेव ये
षां द्रोहाय न गुणाय यं नदृशावपीदृश एव कोऽप्युपाय एव वा तु त्यक्तो यस्यैवं कुवृत्तो मित्रमहं च द्रापीडस्य कथं तं द्रोहमाचरामीति एतन्नोत्पन्नं चेतस्यैवं कृते चलितचन्द्र
नाशंकिता वश्यं देवस्तारापीडः पीडितां तरात्मा मामपि कोपं करिष्यतीत्येवं नाशंकितं मनसा मातुरहमेको जीवितनिबंधनं कथं मया विना वर्तिष्यते न द्यैतस्य च द्रश
सस्य हृदयेन पतितं पिंडप्रदो वंशसंतानायमहमुत्पादितः पित्रा कथमतज्ज्ञातः न सर्वपरित्यागं करोम्येतदपि यथाजातस्य न कुडौ संजातं न देवमसत्यथ पचन्द्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दर्शनं पश्यति । न विज्ञमालोर्

३२

ननष्टात्मनः । दुःखरसदा तेन दुर्दर्शनदृष्टं नाम ज्ञदृष्टिना दृष्टमपि न दृष्टं येन तस्या ज्ञानतिमिरांधस्य किं क्रियतामपरमसौ तिर्यग्भिः हताप्रयत्नेन शुकरववपा
२२ ठित । दुष्टशूद्रदेवेनाथवा विनोददानात्तिरश्वामपि सफलएव शिक्षणयासौ लवनीतिं पिपोषितः । पोषितरि स्नेहभावबंतिते पि हृतं ज्ञानं तानेपि परिश्रयम
नुवर्तते । तेषामपि सहजस्नेहो मातापित्रोरुपरि दृश्यत एव न तु नरस्य नष्टोत्पयलोकस्य दुर्जीतस्य सर्वमिवाधम्नाश्रानमपि वेद दृष्टशरवरितेनाधम्नाद्वेक
स्यां चित्तिर्यग्ज्ञो नोपठितव्यं येन तावद्रात्मना ज्ञातेन केवलं दुःखं न स्यापितः सर्वएववयम परमेकं दुःखेद्धापयता न हि श्वहितं । नापि परहितं किंतु नैतत्तदा स्या४
त्मदात्कृतमिति । मतिरेवमेनमववोधपदवीमवतरति । सर्वथा दुःखायैवास्माकं चास्य पापकर्मणो ग्रहोपहृष्टस्य जन्मेत्यकस्मात् हेमंतकालोत्पलिनीमिवोद्दा
म्यादुग्विमुग्धदहत्तु क्वं पिताञ्च रश्च वहिरलब्ध निर्गमिणस्फुरन्निवात्तमथ्यि पुरेण तदवष्टंभस्तं नारापीडः प्रत्तवाचा तद्वस्तु प्रदीपेननाम्नेः प्रकाशनं वासराले
केन साध्वतः ससुप्रासनं मवश्यापलेशैरुल्कादनमस्तत्रा शोरं भविंडनिराहरणं पयोवेर्व्यजनानिलैरं सिवर्द्धनं प्रसंजनस्थाप्य दर्शावधिवैः परिवोधनमायस्यतथापि ३१
प्राज्ञस्यापि प्रतिविवेकिनो पिधीरस्यापि श्रवशं दुःखानिपातेन विशुद्धमपि वर्षसलिलेनेव मानसं कलुषीक्रियते सर्वस्यकलुषीकृते च मानसे किमिदमिति सर्वमेवने

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कुप्यतिनबुद्धिबुध्यतेनविवेकोविविनक्तियेनब्रवीमिअयदस्मत्तोलोकंचन्नमायर्थएवस्तुतरांवेद्मि।किमपिनकश्चिदसौऽस्यतिजीवलोकेयस्यनिर्विकारंयौवन
मतिक्रांतंयौवनावतारेहिशैशवेनैवसहगलतिगुरुजनस्नेहःदर्पसैवसहारोहत्यभिनवाप्रीतिःवर्द्धसैवसहविस्तीर्यतेवांछावलेनैवसहोपचीयतेमदःदोहृदये
नैवसहस्थूलतामापद्यतेबुद्धिः।मध्येनैवसहकार्श्यमुपयातिक्षांतंकुसुमगालेनैवसहोपचीयतेहृदयंअविनयेसहस्मिंक्रूलिरेवोपजृंभतेमलिनताहेतुमोः।
हः।आकारेणैवसहाविर्भवंतिविकारातथा।धवलमपिसरागमेवसर्वथादीर्घीसवदपिनदीर्घंपश्यतिचक्षुः।अतएवहृतोपिनप्रविशतिश्रुत्युपदेशः।श्रोत्रे
श्रीरागिणपिनविद्यांतरंविंदतिहृदयेस्थैर्यमपिचिरप्रकृतौरलतायांपतितयाज्येष्ठव्यसनेष्वासंगः।विकाराणांचकारणंप्रायःस्मरमतामाचसर्वमेवजलप्रायं
ऊर्मीणामवर्षासिस्वंद्यैवजायतेअपिविवेकोपद्यअविवेको।असन्मार्गपिवर्त्तयेअसन्मार्गपिवर्त्तयेअसन्मार्गपिवर्त्तनंचमोहांधंचेतो।आमयदवधूपमेवस्खलतिस्व।
लितेवचेतसितन्त्र्यापनत्वेवलज्जा।उपयादरणशून्येचहृदयेप्रविश्यपरंकुवनिकेनविनिवारितोदुर्निवारःसर्वोविनयहेतुःकुसुमधन्वाविलसतिचकुसु
ममार्गणोवन्नकार्येनच्छिद्रसहस्राणिनलवंतियैःसत्वमेवाधस्ताद्व्रजति।अयोगतेचसत्वेकमाश्रित्यनागलनिशालंकिमफलंचनाविनयस्यकिंकरोत्वनाथा।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

उ रस्यैव कृपय मश्वेतांशीथक्कस मा धानमावध्वात्वव ष्टंतः केनावष्टब्धं चंचलं निश्चलीकृतं मनो विप्रतिपद्यमानानि केन नियंत्रितानीन्द्रियाणि गजेन्द्रियाणि केन
३२ निवारितानि उच्छृंखलितानि केन वा लोकश्रुतेन तमोलिप्तदेहे तु रुत्सारितो दोषाः निषेगो दृष्टेरुपहंता किंवा दृश्यतामसमिव ऊर्ध्वदर्शित्वि वऊर्ध्वदर्शित्वं चनावाति:
कालस्यैवासंतवाकृतोत्तव उपध्यानेव यस्मियेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां निश्चित्वत्वनाचरितं मलिनपमपि च परिणामो विप्रलब्धवतां केषांचिदेव द्विकेशौः सहृद्यवलि
मानमापद्यंते वशित्वानिर्मोह विषयमविषमहाहो मदविकारगंधमातंगो दुर्विलसितैकराज्ये रति निद्राविलासवासवेश्मनि नवरागपल्लवोत्कम लीलातरा
वशोघ उच्छ्वसित चक्रवर्तिनि तारुण्यावतारे सर्वस्यैव विषमतरविषयमार्गापतितस्य स्खलितमापततीति किमेवमार्ये लालनीयस्य पालनीयस्य शिशु
जनोपयोगी वेशो गरीयान् गृहीतो यस्तदुचितमपत्यस्नेहस्याक्रोशागतमेव स्वकां प्रायमानानामपि हियं कुरुतां तु स्वेसोनिःक्रामति स्नुसमस्तसंवाशिशु
जनदवशं फलति कोपावेशो निग्रहो हि दैवतानां लालानां यथैवाशिषो गुरुजनवितीर्णा वरतामापद्यंते तथैवाक्रोशाः शापतां तद्वैशंपायनस्तु दृष्टिपकोपा
वेशादेवमतिपरुषमभिदधत्यायेमहतीमेव तनःपीडामनुभूत्य त्वाघयं रोपितेषुतउ स्वयावज्जीवं पतते स्नेहः किं तु तनर्जनं तव बेसुध्यपत्ये छितत अस्मायत्ता मम यमम मी ३२

वेगौवैशंपायनस्योपरिविप्रकंतुतेनानकिंचिदपिआचरितंसर्वपरित्यागंकृत्वास्थितस्पेतदपिकारणमविज्ञायकिमिवदोषपक्षेनिक्षिपामः।क
दाचिद्गुणोत्वत्येवश्रयमविनयनिःपक्षोदोषः।आनीयतांवैद्सौपृच्छामहेकिमर्थमयमेवंविधस्नस्पवयसोपुचितःसंवेगउत्पन्नःततोयथाश्रुतंकरिष्या
मइत्यकथयतिनारापीडेन्नःशुकनाशो।स्यधात्त्वत्पदारतयावत्सलत्वाद्वएवमादिशतिदेवो।न्यदतःपरितंवदपिकिमिवास्यविप्रकंतवेष्टउव। २२
राजपुत्रस्त्वत्पदकृणमप्यप्राप्य।वष्टानमात्मेछयाचेष्टितमित्यकथयतिशुकनाशेकशापेवात्नस्योताडितोयादोषसंभावनयापिपुरुषाप्यदृष्टिरूपविष्टए
वोपस्तत्पचंद्रापीडःशनैःशुकनाशमवादीत्।आर्ययद्यपितिपुक्तातोवेद्यिनमदीयेनदोषेणवैशंपायनःस्थितइतियोपितातेनसंभावितमेवकेनैवा
परेणनसंभावनीयोस्मिकस्यचापरस्यसंभावनानोत्पन्नामिथ्यापिततथायथागृहीतंलोकेनविशेषतोपुत्रणासिद्धिरज्ञायशसेयशसेवादोषगुणाश्र
याफलंतंतापरत्रफलदायीऊन्नोपसज्जपरमार्थोमद्स्मादोषसंभावनायाःप्रायश्चित्तमायीदापयतुमेवैशंपायनानयनगमनाभ्यनुज्ञांताततेना।अ
न्यथामेदेवीदोषंशुद्धिर्ब्रूतिकिंकारणमनागतेपुवैशंपायनेतातस्यानयनासंभावनायानापगंतव्यं।अगतेचमपिवैशंपायनेननागंतव्यंयदस्मादे
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

च्चैनामनः मेवं प्रार्थयेत्तदा नास्यास्तल्लंघनीयं वचनैरेति रिव निपातिसहस्रैरान्नीत एवस्यान्नदार्यः कारयितुमेगमनात्यनुज्ञया प्रसादं न च तु रंगमैगद्वि
तो मे दृष्टायां भूमौ स्वल्पोपि गमनपरिक्लेशो वैशंपायनमादायागतमेव मामवधारयत्वार्यापि च वात्यरवेदादसत्योत्तः श्वेद एव हिमेत्तद्धियोगजन्मानु
पदमेव स्कंधावारमादायगछतुनाविना तेनागतो हमन्यथा जन्मनः प्रभृति करामयागतं स्थितं कथिं क्रीडितं हसितं पीतमशितं सुप्तं प्रबुद्धं गहसितं
वा विना वैशंपायनेप स्वकृत्वा तस्मादेव प्रदेशान्नगतो स्मितन्मा ते नैव तु त्वल्पो भूवमिति तदधुति अक्रिगमनदोषाद्दूतुमामापरितत्य लिहितव तिचज्ञाप
डे वंतं भयीडोपरागानुरक्ततामरसानुकारिणि सुखे सपक्षपातां घघदावलीमिव दृष्टिं निवेश्यैवं गमनाय विज्ञापयति देव इति शनैः शुकनाशो राज्ञा
नमप्राप्ती न्वातथाएष शुकनाशेन किंचितव्यात्वा तरापीडः प्रत्यबादात् आर्यमयाज्ञातमेवेव द्विस्रे ड अंप्रपमिडे न स्यें दोर्ज्योत्स्नामिव फेकवल
नीव तस्य व धं जह्मामीति यावदमपरोत्तार्दिनाशापदो जलदकाल इव प्रत्यस्कारी वैशंपायन वृत्तान्तो विलोमप्रकृतिना धाव्यान्तरापातिनो यथावा
उपयुक्ता सिहितमेवैतन्नतमद्य शक्नोत्यानेतुं न च तेन विनायमंजसागंतुं शक्नोति तदवश्यमेव तावद्भिप्सरित व्योम्नसनार्णवोऽमुनायातेन वैशंपायन ३३

त्वा

त्वान्तयनायत्वावशंपदेव्यपि विलासवतीविसर्जयत्येवएनमिति निश्चयोमेनद्यात्र किंतु निदूरंवत्सेनगंतव्यंनऊपाकैः सहादरादार्यो दिवसंल
ग्नंवागमनार्यस्य निर्व्यापितुसविनयावनम्रमंशदेशोशिरसि वाक्ष्णोश्चपाणिनास्पृशन्नादिदेशावत्सगद्धत्रमेवप्रविश्यान्तस्तंतरंमनोरमासहि
तायामातुरावेदयात्मगमनं दृष्ट्वा नमित्यादिश्यवंशापीडमात्मनाश्चकनाशमादायस्वलवनमयासीत्चंद्रापीडश्च तातस्तस्तदृष्टवर्णीकादंवरीवच
एवड्ढजमिवगमनास्पृडस्तांतर्हृदये नोद्वहन्नुद्गुहणांतरात्माप्यपहर्षदृष्टिः प्रविश्यकृतनमस्कारोमातुःसमीपेमंचे उपविश्यतात्मदर्शनादुद्विग्नाम्बि
नवैशंपायनविरहशोकविक्लवांमनोरमांवादीतः अंबवत्समाश्वसिहि वैशंपायनानयनायतातेनमेगमनमादिष्टं तत्कतिपयैर्दिवसैस्तमानयामीतिवैशंपाय
नानन दर्शनोत्सवंमाकलयत्वमितिसात्वेवमभिहितापुत्रकवाचा तात किमात्मनो गमनं वदसामांसमाश्वासयसि कःखलुमेत्वयि तस्मिंश्चावि
शेषः नदेकस्मात्मेकंनपश्यामि कठिनहृदयात्वयिउनर्मनियद यितस्या दर्शने जीवितमपि तिष्ठं हेतुभूतं तद्दर्शनं तदपिदूरीलवनितिनन्नगंजंव्यंव
त्सकेनापिहिश्चवयोरावांपुत्रवत्योद्वेश्रपिनागतोनामासोनिष्कुरात्मेत्यकृत्वायांमनोरमायां॥ विलासवतीसधीरमुवाचप्रियसखितववच
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

चंद्रा

का॰उ॰ ३४ मम चैतन्मे तथ्यं यो क्वाऽयं वैशंपायनेन विना कं पश्यन्नुपदाम्भां किमेनं निवारय। निवारिते नाथ नेन नैव श्रुतानच्यां मध्ये च पित्रा प्यय मेतद्देवाकल
य्यागमनायाग्रु मोदितः तथाऽत्र वरमावास्यां कतिपयान्नाद्दिवसानन्नयोर्द्वयोरस्यदर्शनक्लृप्ता पीडा तु भूता ऽपुनरस्य वैशंपायनागमनावलोकना दुःखदानं दि
नेश्वंदनमाक्षितं दुःस्थित्वगाढामो [illegible] चंद्रापीडस्यैवेत्यसि [illegible] दधत्येवमनोरमां हस्ते शही त्वां पीडेनाऽनुगम्यमाना निजावासं गमन्न चंद्रा
पीडोऽपि मातुः समापेगमनालोकेनैव करुणामिवच्छिद्वाऽग्रहमगात्। तत्रचोपनीतसमायायोगोमनायोत्रा। मत्ता हृदये लागणाकामा रूप्रहस्याज्ञापितवान्
यथा विनापरिसंदेनगमनं मे सवतितथा लवङ्गिरार्यशुकनाशाय शंकृते नातायचदिनमावेदनीयमित्येव मादिष्टाक्षते वज्ञपयत्र। देवयथासर्वएवग्र
हाः स्थितास्तथाऽस्मन्मते न देवस्यागमनमेववर्त्तमानेन शस्यते अपरमपि कर्माऽत्ररोधा द्वाडेक्षैवकालस्तत्रापिनकार्यैःस्थितिर्विज्ञप्तिमो हृद्विकैः पुनस्मानद्गु
वीता ते नैव मादिष्टामो तिब्रुवीम्यत्र्यदात्य [illegible] यिकेऽत्रकार्येष्वकार्यपराणां प्रति [illegible] कृत्तोत्यादिशु च दिव सनिरूपणेव कीदृशी तत्रथा कथयथयथास्त्वेव मेगम
नं सवतीति यद्येवं देवः प्रमाणमित्यत्रिधाय निर्गतेष्वतेषु शरीरस्थितिंकरणायोदतिष्ठत निवर्त्तितशरीर [illegible] स्थितेष्वतेषु नः प्रविश्यमो हृद्विकाः शनैश्चविदयन्त्र ३४

कृतोस्मान्निर्देवादेशः सिद्धश्चतनयविरहविक्लवतयायस्तुकनाशस्यात्दतिकांतेघस्मनोहनिरराज्ञावितःप्रस्नातन्वंदेवेनेत्यावेदितेतैःसाकंकृत्तमितिउदि
तचेताम्रानतिनंयद्दृष्टिविषयवर्त्तिनामेवकादंबरीवैशंपायनंचनन्यमानोप्रविष्टच्छायामेवपत्रलेखयापरापतामात्रयतोघाविनेनाकृष्णारयत्रचेतसादुःस
मुखमारस्हतानिंजख्वरयानुगामिनक्रंरंगमानगणेघानविगणितंतुममनरवेदाउत्मादिनोराज्ञउत्रंश्चनिरूपपन्ननन्यकुर्मीतंदिवसमेकांचघामिनीकथं
कथमप्यस्वान्द्रयानुरक्तकमलिनीसमागमाभ्रमिसंतापादिवसमंदिवसेनाम्रमुपगनवतितेजसांपत्यौतेजःपतिपतनावितानलमिवसंध्यारागपराश
यमसहविशतिपश्चिमेगगनतागेसंध्यानलस्फुलिंगनिकरस्व रतितारागणेदिवसविरामारूढश्रीरामेनेवतमसानिम्नल्पमानेखभिवासालिंखुर्व्यसुखरेषु
वियाद्वियोगदुःखादिवकतानंतप्रलापेष्ववयःसमूहेषुजनितप्रकाशंतन्मेवसमालोकयदोषामभाविमलोकंगर्तमिवतमःप्रविष्टेभुवनजीवलोकेनिजालोद्दिका का०२
शितएवदिंङ्मुखवदनेजन्मांतरागतस्येवउदयवर्त्तिनिनक्षत्रसमागमसुखमनुभवतितमवतिभूयोभूयःस्वकांतेसरात्रिःकलंकस्वनजृजनाथेविस्पष्टछायांनिशी
थिन्यांप्रज्ञानपगालप्रशमायोपगतंचंद्रापीडंपीडयांतर्विलीयमानेचवाष्पोत्पीडमपरस्थानंपाडुमत्यायतात्यामपिनेत्राभ्यांकृतप्रयत्नाथमंगलाशंकयाविघ

का॰ उ लासंवृत्तीमच्छ्रगाद्रूदिकोपतप्यमानाक्रुरमवादीत्। तात उच्यते त्वं कलाभिज्ञस्य गंधर्वरूपस्य अस्य मगामनेनाकृता दीर्थन्ति इव मे हृदयं उत्पाद्यं। इव ममीणि
३५ उन्मथ्यत इव मे मनः विघटंत इव संधिबंधनानि उत्कृथ्यत इव शरीरं उत्क्लेदय इव चेतो निर्यांतीव प्राणाः न किंचित्स्मादग्निजीवाः सर्वमेव शून्यं पश्यामि न पारया
जार म्यात्मानमेव धारयितुं अतो पि च बलादागच्छति मे बाष्पोत्पीडो दुःसहः समाहितापि मंगलसंपादनाय वलति मतिः न जानाम्येव किमुत्पश्यामी ति किं निमित्तं चेयमी
दृशी मे हृदयपीडेत्येतदपि न वेद्मि किं तत्कल्यो दिवसे स्वः कथमथ...तो मेव त्वोत्सृष्टि त्येव अनगच्छति ति किं वैशंपायन वियोग उद्विग्नस्य मनसो मे काकिन एव सगुप्ते
त्वमुत्तम नु वैशंपायन वत्त्वं तादात्मन एव दुःखितत्तये ति न चैवं विधया पीडया वैशंपायनाय गच्छतस्ते गमनं विनिवारयितुं परं मपत्निबाणी हृदयं पुनर्नेच्छत्येव द्र
दीयं गमनं तदीदृशीं मे पीडां विज्ञापय यथा पुरा च्छितं न तया कचिदासंगमावध्य दीर्घकालं नाप्य तां ज्ञातव्यमस्य चार्थस्य कृते सांजलिबंधेन शिरसा स्पर्शयेवात्
मित्यादिशंती ष्वमातरं दूरप्रसारितावनतम्राणिः वं...पीडो प्यभिज्ञानपथं प्रावृत्तदारि यज्ञस्य संगात्र च्छितो कनापुनरयमेव कालद्वेपो यावन्न दूदेशं परायत्तमिन
त्वुनइच्छिरागमनकृतानलाव नीयमनागपि हृदये पीडा व्यथा इति विज्ञाप्य चंद्रापीडेन संनिरुध्य बाष्पवेगा कथं कथमपि संस्तुत्या ... मानं निर्दलितगमनमंगलाग ३५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नताश्रुवेगेनसिंचंतीशिरस्याघ्रायगाढंगाढंसुचिरमालिंग्यगाढ्ढिरिवप्राणैःकष्टान्मुमोचतांमन्यमानःसुतःपितुःप्रणंतयेवामलवत्रमगमत्तत्रदेवगमनायन
मस्करोतिसुवयजस्त्यावेदितैद्वाररक्षिणाप्रविश्यक्षोणीतलनिवेशितशिराशयनवाहिनंनामदूरस्थितएवपितुःपादौप्रणतथाप्रणतमालोक्यकिंचिन्नाउन्नमितश्रव
कायःशयनगतएवाहूतोपतंपिनाचक्षुषापिवन्निवप्रेम्णानितपरिष्वज्यगाढमसौटर्वसन्नोत्कृतांधिरलवाष्परजंपर्याकुलक्षोलंकोसावेगविक्रिमाकृरमवादीत्
।वत्सपित्राहंदोषेणसंतापितस्त्वेषामनागपिमनसिवत्सेनदुःखासिकानकार्याविनयाचानात्वश्यतिसम्पकारतक्षिष्येस्यव्यालिः।परीक्ष्यचतुर्थेरेवाधिगम्योरा
नतोरस्त्र्यारोपितोनतनपसेहादेवराज्यहिनामैनतस्थितोव्याल...पोवाविदुःसरंवतुःसमुद्रपर्यंतभुवनव्याप्येवातिमहन्।महातोषनप्रसाध्यतथेवातिदुःसाध्य ध्यं६
पर्यवसानकार्यंतंत्रजालेनैवातिगहनंतुङ्गवंशप्रतिष्ठितनयेवातिदुरारोहंअहितसहस्रोद्धरणेनैवातिदुर्धरं।अपिचसमस्तमिततथेवविषमंअनेकतीर्थकल्पनये
वदुःखनारंकंटकशोधनेनैवदुर्ग्रहंअखिलप्रजापालनव्यापारेणैवदुःपालंसर्वाशाप्राप्येवचदुःश्रापंनामहासत्वेनाच्छिद्रप्रकृतोनादानरिनास्थूललक्षेनाशुचौवि ता
क्रांतेनामसदोसाहेनाप्रियवादिनिनासत्यसंधेनाप... ज्ञेनाविवेकिनि... नाकृतज्ञेनाव्युत्पन्नव्यवहृतोननसंविलासगशीलेनावश्यात्मनिनानिर्जितेंद्रियेवापरमे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का० उ दक्षिणोसि । खलु स्वमार्गेगुणैरारूढप्रवलावतिवंशमस्य चंचलप्रकृतेः कर्तुं समर्थास्ते गुरवो ह्युपदेगतस्खलितलीनं अत्रैव समारोपयंत्येतदालोचितपरा
३६ वराज्यदनेनैव वोढव्यमिदं वत्सेन नास्मि मपि दोषस्तथापि च संप्रति कालिमूलरमवक्षिप्याक्रमपि दोषमाचरसित्वयैव सकललोकानुरंजनयोति नच्छांगतः खेद
कालोस्माकमसत्वलितेन चिरं पदेस्थितं नपीडिताः प्रजालोतेन नोद्वेजितास्तु रवोभानेन नमुखिताः संतोमदेन नोपहसिताः प्राणिनः कोपेन नाहासितत्रा
हर्षेण न हताः परलोकाः कामेन । राजधर्मो त्रुद्धोन स्वच्छवि... समं सेविताः नव्यसनानि संचरितान्यप्युद्वर्तितानि नेन्द्रियाणि वत्तुं तनाभितं नमतः
गकृतं न शरीरं वाह्याह्नानं न स्मरणानुपयुक्तानि च सुरलोकादुर्लभानि सर्वविषयोपभोगसुखानि यौवनेच्छमापन्नीतमकार्यपरिहाराद्भुक्ताः पीडाघानाबा
प्यर्जितः परोपि लोकः इति चेतसि मेव जन्मना च कृतार्थ एवास्मि तदयमेवमे मनोरथो दारस्य हास्पंतिष्ठितेत्वयि सकलमेव मे राज्यभारमारोपज्जनानिर्वाहलघु
ना हृदयेन पूर्वराजर्षिगतं पंथानमनुयास्याम्यस्य च मे ताकितमेवायमद्यतः प्रतिरोधकोविशं पायनचरितान्तः स्थितो मर्त्ये न संपन्नच्यमेवानेन अन्यथाकवेशं
पायनः क्वचैवं विधमस्य प्रथमं तावनीयं समावेष्टितं नकृतेनापि शोकार्तव्यं वत्सेन यथा न चिरेण मेवं मनोरथो न हृदय एव विपरिवर्तते इत्यभिधाय च किंचि ३६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

डुत्तानितेषुखेषुश्रुत्वेनैवसमर्पिंडितहृदयाम्भि। तांतरलमर्पयित्वा यमस्तूयरि) चंद्रापीडस्कन्धमागात्तथापितु:संतावनयासुहृत्सुन्नामितोध्यवनमश्रुन्निरुपिष्ट
त्यघनःप्र[illegible]णामोन्नमितात्मानिर्ययौनिर्गत्यचशुकनाशलवनमनयाचितापरीत।सुन्तुकामिविंडियै:शून्याशरीरंशुकनाशमविरताश्रुपातोपहतसुखेंच
मनोरमां घ[illegible]णाम्पताहशात्यामेवतात्यांसंताव्याशिरवासमारोपयपश्चात्मिवचश्वड:खतारमतुगतोनिवर्तितायताना।निवर्तितानननोसुहृ:शराद्वारनिर्ग
तेगत्वाप्रतोढौकितिरूतापसर्पणामरूतहेपारवमतुकर्णकोशमन्तेवंकांचनमनाविःरूतगमनोत्साहंदीनदी[illegible]मिंडाष्टवमालोकपुननिवारणाशं
कयावैशंपायनान्वेषकनत्वरयाकादंवरीसमागमोत्सुकर्चाकृतपरिलंबोमनागप्यारूढस्येणैवनिर्गत्य[illegible]न्तिपवशिप्रात्तदेपष्ठानमंगला
वष्ठानायोपकल्पितंकायमानमप्रविश्यवहिरेवगतोसुवराजोगतोसुवराजइतिजनितकलकलेनातर्कितततकालागमनसंभ्रांतेनपरिजनेनराजसुवले
केनचेतस्मानोधावतातुरागम्यमानोगासूतितत्रितयमिवमत्वासुलतसुपसयवसयपसिप्रदेशेनिवासमकल्पयत्तत्राउत्रान्यताहस्येनप्रलातायामेवयामि
न्यांसत्यायपुनरवहत्वावृहस्पतस्मादेववासरादारभ्यैवमवेतितणवपरापत्यरूतापकानेषुपयाष्टतोतुगम्पवलाहृतकंडग्रहंहापरंपरा[illegible]ध्यतदिवे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का०ट० शं॰ यंथन स्थिवेलद्धा मम पनयाम्येवं ननु मा गा म सुखमनुभूय निःकारणप्रसन्नमनसमतर्कितोपनतमदवलोकनेनोपजातहर्षविश्रं पुरस्ताद्

३१ नामिद्वयेषु न महाश्वेतां पश्याम्येव महाश्वेता [illegible] ना श्रमपदसमीपे पुनः स्थापिताशेषतुरगसैन्यस्वयास्सहहेमकूटं गच्छाम्येवं ननु ममत्वत्यतिज्ञानं निर्दृष्टा

सुक्ष्मसखीजनोपार्जयमाण एपर्णपात्रांकासौ केन कथितं किय दूरे वर्तते शतिमत्सखी सुखी तत्कुलोत्पन्नया नायोपशांत्या त्वच्यावयमपतरमिनि

हितं पद्मिनीपत्रमयपत्रीयोत्तरीयांशुकांचलं च चावरणता [illegible] पनयन्तीम [illegible] लरणनामुपरचिताभिष्टणालाच्यपा [illegible] तोत्योधिकां सूक्ष्मशरीरशो [illegible] ला

मेव सर्वीलरणास्थानेष्वपारयन्तीं नायोपशमार्पितहारमाचालरणामत्फल्वणहरिचंदनांचवीन्नरितलावण्यशो [illegible] ता [illegible] निकरपरामर्शी प्रयत्नेन दर्श

नीयतरतां नयन्तीमं गलग्नानि शायनीयदत्तकमलकुवलयकुमुदकिंजल्कदलशकलानि उलको कमनै [illegible] कपोलसंक्रांतीचमणि दर्पणेवि

लोक्यायथ्यापथ्यास्थितां करेण कवरीमंशदेशे मंनिवेशातीग आनंदजन्मना नेत्रपुटावर्जितेन वाष्पसलिलैनेव मकरध्वजानलसंतापायजलांजलिमि

वप्रयच्छतीं चित्रश्रवणालरणां गृहपरिवारमि [illegible] कणीवर्ण [illegible] पामपहृतशरीरशोभासमुद्ध्यं शशिनमिव विरहोपशांतये [illegible] कमलच्छदहंती उद्ध ३१

२८

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

छशोषेणासौ न मलयजरसेनैवांगलग्नेन तस्मान[illegible]न [illegible]सुजो निद्दन्तिमावेन प्रीतामभ्फन्तानस[illegible]मीणौव ऊरुमशय्यायां[illegible]ऽवर्तितो क्वादि
वरीमालोकयन्दर्शणीयावलोकनसफलं पुष्प[illegible]कृता[illegible]यान्यवंमदलेखांसात्रुजलिप्रणामेण[illegible]ठ्यदेण संताव्य चरणपतितां पत्रलेखां उद्धा
प्यके स्मरकं च स्तनः परिष्वज्य निर्भरमेवं महाश्वेतोपपादितो हाहमंगलस्वरिकमखी छंदः सि[illegible]निवर्त्तितवैवाहि[illegible]स्नान मंगल विशेषं स्वस्व धी
लिखितापाः करस्य हस्तं देव्या निवर्त्तयाम्येव मतिवहल कुंकुमकुसुम स्पाङुलेपनामोदोद्दीपितहृदयः अनं[illegible]नि[illegible]स लवनेशयनवार्त्तेणो मत्तमा
पेमसुपविश्य कृत्य मिव कृतनमीलापायां निर्गतायां [illegible] लेखायां [illegible]वन प्रसुखी मनिद्रां तो मिव दलादो [illegible] शयनीयं शयनाया दंका
मं कात्र हृदयं देवी कादंबरी मारोपयाम्येवमुत्कण्ठितो वियं थि ढदत्तरा[illegible]प्वितपाणिद्वया[illegible]प्रपाणि मिलितेलोचने उद्घं वनव चिंत[illegible]मा विराडवाप्ये
वं सुरैरंपिस्तुंडर्लिनं तद्धरामृतमात्मेर्निपायस्तु जीवितमात्मानं करोम्येव मनिकोमलतयान्नर्विलीय विशत्यास्वगात्रानि गणौ सुस्वंमतदेवा
म[illegible]रहन[illegible]नलदग्ध शेषं निर्वापयामि शरीरमेवं परवत्यापि स्वेच्छया स्तन्यैव निःश्वयत्नया प्यप्ति सुअं जानये वा मम्पर्यंतिणापि कृतो पम[illegible]गायेव सा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

[illegible]
गापितस्य[illegible]प्याचित्रद्दर्शितितावयेवदेव्याकादंबर्यामहतीकिमपिसमुज्जिनस्मुललमपियोग्येकग्राम्यंस्पर्शा[illegible]विषयमपिहृदयग्राहि[illegible]ोहनम।
३७ पिप्र[illegible]ादकरमिंद्रियाणांउद्दीपनमपिमदनज्वरस्यजोनिर्वृतिकरमुपाहितमस्मद्योगखेदमप्याह्लादकमुपजनितविषमोल्लासमन्मथस्वरमपिप्र
शीकारमुत्कलकडानमन्मथमनुभूयमानंमयाद्वयापादितानन्तवस्तुहर्षरसप्रवा[illegible]भूतमप्यडु[illegible]उत्क्रमतिस्पृष्टमप्यनिर्दिष्टमप्यस्वरूपमचिंत्यमसमासंग
मनुलस्पर्शमितुपमरसमनाख्येयप्रीतिकरंपरमध्या[illegible]तहृस्राधिगतंनिर्वाणमिवापर[illegible]कामंस्मरतारकं[illegible]रमनुभूयनिमेषमप्यहन्ता
विरहमयैवसहतेष्वनेष्वरमे[illegible]देशेष्वरममाणाःस्वल्पमपिरमणीयरत्नांययेयौवनमुपनयामे[illegible]श्रतांदेवीमेवात्यर्थविशांपा
घनस्यापिमदनेरवयासहृद्ध[illegible]नीकारयामीत्येताचय[illegible]निचाचिंतयन्नेवतिन[illegible]शान्तमश्रम[illegible]नाग[illegible]रात्रौचावहन्ता।एवंचवहतो।
ममस्यक्षीयस्त्रपाञ्चनोअर्द्धपथएवकालसर्पीव[illegible]नःपरन[illegible]कंपोग्रीष्म[illegible]निशागासोम[illegible]सन्निभमा[illegible]स्वतोतुरम्तनदाचितेःसमोऽमोवञ्जानलस्कु
रितानांमदागमोमकरध्वजगंधसिंधुरस्यमरणांचतम[illegible]देशोवरहातुराणांश्रमोप्य[illegible]कालपाशवागुरांतक्कंठितकामिह।रिणानांश्रमेवनोस्। ३७

गलोद्दंडो दिग्वारणानां अछेद्य हिंडीरस्तंबखलवा[illegible]नां अउ[illegible] [illegible]मांडवंक्षो अ[illegible]नां[illegible]कांतार लेखाप्रो[illegible]घतानां का[illegible]पंजरोपरोधे जीवलो
कौउ ऊर्जस्विलि गवलमलिनघनघ[illegible]टालो गली[illegible]ज्ज्ञितघ्रानविषमत[illegible]तडिद्गुणाका[illegible]मंडा[illegible] [illegible]शक्[illegible]ष्टिकोनवरतधारासराशरवर्ष
प्रहारी उरोमागस्तिपत्रं[illegible]चित्रबद्द्ध इवांधकारितरवो निस्त्रिंश शतसहस्रसंपा[illegible]उः[illegible]श्रेणी[illegible]विघ्नविवा[illegible] [illegible]बंधकारीवभूव जलकालः ततश्च प्र
अमनस्य चेतोहारिनिश्चक्षी वेगे [illegible]कारतामनीयंत दिशः[illegible]तोजलधरैरयाः सम्[illegible]तेन चेतसा का[illegible]गम्य[illegible] [illegible]दुरस्मात्परिमलिनो ऽस्य निः
श्वसितम[illegible]तः प्रावर्तत प्रवा[illegible]कादंबवाताः एवं[illegible]लितनीलोत[illegible]दल[illegible]तिः नयनयुगलमस्य[illegible]अतः समजीत[illegible]युचारुंदो । आदावाघ्रायमाण[illegible]
[illegible]कलिका सहस्र परिधीकुलं मनो ऽस्या[illegible]वतो अवसाने श्रोता[illegible]नीनाउपातः अपि च उ[illegible]रैन[illegible]रैरेव सहावर्द्धत मन्मथो माधवः । वर्षांजलतुलितैः कमलो
[illegible]रेव संमुमज्ज कादंबरी समागमप्रत्याशा धारारयासहैः कंदलैरेव सहालिंगितहृदयं अंसलो द्वाना हतैर्धीरा कदंबकुसुमैरेव सहाकंपितो कं[illegible] [illegible]
नवरत[illegible]लपतन जर्जरित पद्म[illegible]शिलीध्रैरेव सहता वतां घतामवत नयनयुगलं अत्कूलसलिलरवच्यमानस्थलैः म[illegible]तैरेव सहापतत्प्राणः परिमल

मयेग॥ मत्ते उकलैरेवसहाउंसंलाररणकाः॥तथाग्रकलिघनिरैवालेघूंतमनोरथाः॥तीह्लणातरकोटिलिःकेतनकी [illegible] विनिरेवाउद्यन्नमम[illegible]णि॥उद्धि
वेःशिखिरेखादत्यन्नगात्राणि॥अंधकारिस्तुदिशामेघतममैवावर्द्धतमोहांधकारः॥निरस्तुतवांनेनताडिदानातपेनैवाच्यतसंतापाःतरेणोद[illegible]संसारवा[illegible]
रेकसंतानोवकंपितधरापादपदवैर्नलिसितवंचनैर्घनजललववावांतिरसस[illegible]वालितचंउलितंतरालेवातकैहृदामममदावहारिभिरवनिभ्रन्लउद्दैरैरनव
[illegible]लीकाररवजडे[illegible]वारांडतिराशासुजलदानिलैउल्लकु[illegible]दपालको[illegible]ाकोलाह[illegible]लैःकल[illegible]कलापिनि[illegible]मशिखरोपलस्खलनकलकल
मुखरैगिरिसुनिर्भरैरुल्लोलकल्लोलस्फालितविषमविषीपत्तीकारिभिःसरित्प्रवाहैःसर्वतस्त्रवितमेनमूर्च्छ[illegible]नकंदरेषुचंडेनशिखरेषुक
लेनांबुधुवाउणापवृत्तिनटेषुमृडनाशाद्वलेषुपडनापल्वलेषुमांडेणश[illegible]खिष्ठ[illegible]णाट[illegible]पालपेषुउल[illegible]वनेषुयथाभारपतनमाकर्ण्य
मानेनसर्वप्रकार[illegible]मक्षरेणहृदयप्रवेशिनाधा[illegible]रवेणाकलितोनादेत्या[illegible]रोवेनयामे[illegible]रणपेन[illegible]तनन[illegible]पवनेनवर्मनिनावासेनदह्य
न्नतिष्ठन्न[illegible]वैशंपायनस्मरणेननकादंबरीसमागमध्यानेन[illegible]पृदापनक्वाचिदपिनिद्रा[illegible]गाढ[illegible]॥अन्यस्मिन्गते[illegible]दिवसेतिकष्टतयावज्ञानत्ता॥ ३९

त्यैव जलदसमयेऽध्वनस्यामदनऊनस्तुजोलश्मह [illegible] तकिउत [illegible] तारसुतावेपिश्रुत्वा तमेव [illegible] ऊर्जा प्राविशि [illegible] मलच्चराननेऽजेनलेरथ्यदशोषानउद्धोति
तदशदिशाशतऊदालोकेनापिमूर्छाधकारेहि [illegible] तत्रा [illegible] जीवलोकिजनि [illegible] दानिलरथ्य [illegible] प [illegible] गमथ [illegible] वितउतामनीयततपारलितश्चाव
लेःशक्रगोपकैरपिपांडुतांप्रत्यपद्यत।ऊत्तमचवलःऊढ्जैरपिरागपरवश [illegible] जितत।तथा [illegible] सकलजगद [illegible] तता।पजीवितमंदेहदोलामारोपित।
जलदकालेनउत्कलगाभिस्तुविधिविलसितेषुसरित्सूरेषुच्चोल्लवोल्लवमान [illegible] नवरतवर्षीजलतनितेषु [illegible] कपटलेषुचनिमज्जतरजलतरङ्ग
सितवर्त्मनिविलोचनेस्खलद्दिकाशिनीषुकादंबरीप्राप्तासिक्ताशुभारोक [illegible] वरजोरच्छित्तुवामीलन [illegible] विष्णु [illegible] सितेतेषुगामनविघ्नेषुसर्वेडर्व्वी
व्यवगाढकौंठितानिसहस्रसःश्रोतांसिचोल्लंघय [illegible] नोपाहितचोद्दनाकादंबरीसमागमोत्सु [illegible] नपथःप्रवरयेनवाध्यमानोजीवितप्रत्याशामनिवृ [illegible]
रंगमांस्तुपरित्यजनप्रतार्यमानस्वतडि [illegible] ज्जिरवच्छत्यमानस्वड्गलचरैर्नि [illegible] मानस्वावस्फूर्जितैःसकलीक्रियमानस्वशतशोनिष्ठिशवलिनिःश्रिहीरा
मारैहि [illegible] द्वाच्चपिजलदकालेनैवत्रागुगमविप्रभ्रतास्वामासुकादंबरीसमागमाशापिजलदकालेनैवसुतरांमाउभ्यतास्पनातंयथातादृ [illegible] पियप्र

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नेगा‍ऽ[illegible]समभक्ष्याणि निःप्रांशः हालेकेलामपकृतं परिलंबो मारतधारा हति विकूणिताकेणचक्षुऊस्मुऊबलितानमितानने नष्योतदा[illegible]क्षिपं[illegible]

शरायेणपक्वसंतानकर्दममग्नोन्मग्नखुरेणाहृश्यनिम्नोन्नतस्खलतितिनाविस[illegible]ताणपर्याणसमायोगेणाउपर्ईपरिवाहिनीपृष्ठेनसंतानानवा

पृष्ठेनअपचीयमानतलजवोत्साहेनवाजिसैन्येनाविशीर्यन्तिःउणमानानोजा[illegible]वसंधारणायय[illegible]नश्रान्निवर्तिताशनमात्रकोऽयगर्हितराजलोकवचनमा

[illegible]तिपन्नशरीरसंस्कारोदिवशमवहृदेवकेवलंवहंश्वात्रिसागावशिष्टध्वनि[illegible]वर्तमानंमेघनादमश्न[illegible]हृष्य[illegible]कृतनमस्कारंतमश्वशाला[illegible]तिष्ठ

वनावस्तुरस्नातत्पउलेखागमनदृत्तांतपश्नौवैशंपायनदृत्तौनमेवतावत्स्वा[illegible]मिअपिदृष्टश्चयाऽकोदमरामि[illegible]पृष्टश्चावस्थानकरणंदृष्टेनवाकथि

तंकिंचिन्नपश्चात्तापीवास्मत्परित्यागेणस्मरतिवास्माकंएष्टोसिवाकिंधि[illegible]दायउपलब्धोवा[illegible]तिप्रायेमा[illegible]सदि[illegible]दृष्टंकिंचित्पारिखोधिनोवात्वया

गमनायावेदितंवास्यमदीयमागमनंनाप्यधीस्यतिवा[illegible]स्मा[illegible]सदेशाद्गास्यति[illegible]दशपिंग[illegible]नयमा[illegible]ज्ञाउनमर्यामसहाकिंऊर्वदि

समाप्तेकोवाविनोदोऽस्यतिष्ठतीतिसत्वेनमाप्रष्टोव्याजि[illegible]नउवेशंपायनमा[illegible]नपदमेवउ[illegible]मेसगत[illegible]हमित्पादिशंपायन[illegible]द्वितोऽ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

हस्त्रयाक्रोदसरस:प्रतीपंवैशंपायनोगतस्त्येषंतुरावतैः [illegible] रयतिव देवेजल [illegible] स्यारंतमालो [illegible] कद्रा विरे [illegible] दिवशेषु देवेनेतरापी
डेनदेव्या विलासवत्यार्यशुकनाशोपि [illegible] प्रयत्नो पि [illegible] तत्प्रणवागातुदेवशं [illegible] पीडस्वयंचि [illegible] किन [illegible] मोपरागतप्रायाश्चवयं
तन्निवर्त्तयामादेवप्रदेशादित्य लिखाय पत्रलेखया केयूरकेण चित्ररथैः प्र [illegible] प्राप एव [illegible] दंयावद्दल [illegible] स्मीत्येव मावेद्यविरराम विर
तवचनं च तं च नरपृच्छत् किमाकलयस्य [illegible] याव त्यरापतितापः लेखाने निसर्गविजिज्ञपत: देव [illegible] स्पदन्न गंतरायोनलंदिष्यतिवि
नंश्चकारीमद्य विनासंदेहेनपरापततीत्येवमवगच्छामि मेहृदयमित्यक्कवति मेघनादे घनम [illegible] दनालोगम [illegible] एवि मध्यपातिनां [illegible]
[illegible] कादंबरीउत्सेकात्स्वविलासवीलवनः परिवर्त्तितं स्वास्यजलधरं कालमु उपैति तोम [illegible] नानलशिखालिः अवस्फूर्जितं प्रेतपातिपटहस्वनेनभ्रा
सारयाराः स्मरेषु निरामंदागर्जितं मकरध्वजधनुर्ह्ययंजितायोगेनकलापिकेव [illegible] कालघ्नतालापैः केतकीमोदो विषपरिमलेनखद्योताः [illegible] नयानल
नस्फुलिंगराशिभिः अनिलयानिकानपाशैः बलाकाश्रेणयः प्रेतपताकाभिः आपगाः सर्वक्षयमहाशरस्तवेदु [illegible] गानिकालरात्र्याकुट [illegible] तरव: [illegible]

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तातेहृ[illegible]मेः।अपिचशरीरेपिसत्वकारतयावलंह्योमतयाकांतिर्वैवर्ण्येनमतिर्मोहेन[illegible]कांतिर्विषादेनहसितंश्वेत[illegible]नयनमश्रुणाआलापं[illegible]मौनेन

संगमय्यमहतातेनाकरणधियापाटवेनसर्वमिवचारत्यादिवशैःचोल्लिख्यमानामिवा[illegible]रतरयवाहिनाश्रुवारप्रवाहेणावनेद्यमानमिवसंततं[illegible]निश्वास

पुंजनेनउत्तक्ष्यमाणमिवमदनदहनःस्वोकलिकासहस्रे[illegible]श्रेरत्न[illegible]पातितिमि[illegible]रतश्वेतोज्जर्जरी[illegible]क्रियमाणमिवमकरध्वजशरासारैर्वद्धितैवचमहद्वायमा

नमिवच्छन्नावशेषसंकल्पलिखितेननिर्विशेषच्छिन्नमाकादंवरीशरसेणसहकांदलयंकथं[illegible]जीवितंधा[illegible]यन्[illegible]राक्लिन्नतीरतरुतलं[illegible]

प्राविनोपांतहरितशाद्वलं[illegible]सेवितलतावनंअनवरतशोवोजलप्रवेशकलुषितपर्यंतंअवगाह्यमानोद्दंडउ[illegible]नंश्रामसकमलखंडउत्सव

मानास्यानकिंजल्कदलशकलप्रउज्जृंभितकल्हारऊवलयंउड्डीनालिवल[illegible]डीन[illegible]समालं[illegible]वद्धाजम[illegible]शेषा[illegible]कउणमवशिष्टदलतलनिली

यमानोववकितचक्रवाकउगलंउत्कंपितकादंवकदंवकं[illegible]यमानोपकूलनंद[illegible]कवनकिउ[illegible]लोपि[illegible]क[illegible]मितोपांतपादपउपहतंसंच्छा

यदिवदहशस्वमपिसर्वमिवादृष्टिउत्खं[illegible]उत्पादितत[illegible]दयाक्षा[illegible]जनि[illegible]नसर्वीनिंतदेवाहा[illegible]पाहतद्दियणा[illegible]मोदा[illegible]आगम[illegible]वोपसर्पतोत्सवी

प्र[illegible]
नादिरा
५१

कदाचिदसौवैलक्ष्यादस्मानालोक्यापसर्पयत्येव[illegible]धपार्श्वेषुविहितालवंडस्थितारतिश्चात्मा न[illegible]दितुरागाभणएव[illegible]विनो[illegible]स्व
चित्वल्लतागहनानि तत्रउश्लानिशिलातलानि लतामंडपांश्चसमंताद्दृश्यमा[illegible]नामंश्चपथदानहेतुःविकिंचि[illegible]स्पानचिरंसमजातीन्दावकारचे
तसिनियततमसौपत्रलेखामकाशान्मदागा[illegible]मनउपलस्यप्रथमतः[illegible]वाक्यातोयेनात्रक्षाननविः[illegible]कंपपिनोपलब्धातेनिरुद्देशंगतश्च
क्वाप्यस्मात्तिरेवमविहितोपिनदृष्टश्चकृष्टतममापतितंवैशंपायनमहंवास्मात्प्रदेशात्पदमपिगंतुंपा[illegible]वं[illegible]स्माहेतेमेमन्मथशरविक्षिप्ता
श्चकादंवरीदर्शनमात्रकाववलंवनादरुणमपिविलंवमतरीकर्तुमक्षमः तामतयाश्रमीप्राणाः सर्वथाविवि[illegible]नदृष्टादेवीकादंवरीतापिवै
शंपायनइत्येवसुत्पन्ननिश्चयोप्यपरिच्छेद्यध्वलतावलत्वालतयाशयाः कदाचिदस्माद्वृत्तांतस्याज्ञानीमहाश्वेतापिलवत्येवतत्रांतः[illegible]नतपस्यामिनतता
यथाप्रक्रांतंप्रतिपत्स्यतेइत्यारोप्यहृदयेतदाश्रमस्पनातिदूरेनिवेशितउरं[illegible]पंथसमापोगमपनीयसर्पनिर्मोकपरिलघुनाघमोक्षितद्दोस्त्रा
शिरामेपरिक्षायदासमेतिनपास्थितपर्याणमेवरंद्राश्वमारुह्यमहाश्वेताश्रममुपजगामातत्रप्रवेशएवावतारमतिमहाश्वेतावलोकन[illegible]तिहृष्टा

...उ ...वादाहृष्टेनेंद्रायुधेनराजपुत्रैश्चानुगम्यमानोविवेश।प्रविश्यचगुहाद्वारएवशिलातलेसमुपविष्टामधोमुखीमसत्यमन्युवेगोत्कंपितस
५४२ र्वावयवामनवरतनयनजलवर्षिणींसुहृद्वर्गवर्तिना। तरलिकानताभिवोद्बाष्प...नदृष्ट्वाकथंकथमपितरलिकयाविधृतशरीरांमहाश्वेतामप
श्यत्।दृष्ट्वाचतांतादृशीम स्वेदपादैंहृदयेमानामदेव्याःकादंबर्याएव किमप्यनिष्टमुत्पन्नंतदेवेनेयमीदृशीसमवस्थाहर्षहेतावपिमदागमने
भूयतेमहाश्वेतयाइत्याशंकाछिन्नहृदयश्चोड्डीनैरिवप्राणैःपदेपदेस्खलन्निवपतन्निवउत्थायाभिवोपसृत्यो...निशाम्...तस्यैवशिलातलस्यैकदेशे
प्रोद्बाष्पविषण्णवदनःकिमेतदितितरलिकामपृच्छत्।सातुतद्वच्छया...महाश्वेतायामुखमवलोकितवती।...र्योपसंहृतमन्युवेगापिगद्गदि
कावरुध्यमानकंठामहाश्वेतैवप्रत्यवादीत्।महाभागकिमितिनावेदय...वक्ष्यामि यथादुःखानिमन्दभाग्यानैकप...नहृस्ययाःपुनरपिदुःखश्रवणार्हे।
ण्यात्मीयदुःखंश्रावितःसैवाहंमंदभाग्यामहाभाग...विनयसनिभानिनिष्कारणानिष्ठुराणिकठोराणिदुःखश्रवणानिमपिश्रावयामि।श्रूयतांतामन्यहं
केयूरकात्भवगमनमाकर्ण्यविदीर्णमानसा...मयाचित्र...मनोरथःप्रतिज्ञोन्मर्दिरायाःप्रार्थनाकृतार्थितमानात्मनःसमाहितंसंपादितंस्यहात् ५४२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्यागात्सा चंद्रापीडस्य प्रियमनुष्ठितं न वापि हृदयसम[illegible]नाम निर्वर्तिता प्रियसखी कादंबरी वीक्षिता इत्यकृत्य[illegible]नेकप्रकारैराप्याय्यमाना दुःखमा[illegible]रवश
स्नेहपाशानपि छित्वा तु नः कष्टतरतपश्चरणायावैनमापातितायावद्यैव महा[illegible]ग्रस्यत्वल्पवयसं समाकृतिमंतमुन्मुक्तमिवांतःकरणेन शून्य शरीर
तरलमुखमुत्सुका तावद्बद्धलक्षणशून्ययादृष्ट्या पश्यन्निव किमपीतस्ततोऽदिशो[illegible]तं ब्राह्मणयुवानमपश्यं मम[illegible]भाऽत्यप्रत्यानत्यदृष्टिरदृष्टपूर्वोपि प्र
त्यभिजानन्निवास्मि संकल्पितोऽपि परि[illegible]चिताइवामन्तावितोऽकपारूढप्रौढप्रणयइवाभिगम्योऽपि परिरव्याइव प्रेमार्द्रस्थे[illegible]पि किमपि स्मरन्निव दुःखिताकारोऽपि
संख्यायमानइवतद्धामपि छित्तं प्रार्थयमानइवाप्रष्टोऽप्यावेदयन्निवात्मीयम[illegible]छामतिनिद्रेत्रिरात्रुशोचन्निव कृष्ण[illegible]न्निव[illegible]स्याद्विवालितन्निवकरुणस्वा
कांक्षन्निवमुग्धमरन्निव विस्मृतनिमेषेणनिश्चलपक्ष्मपक्ष्मणाकरद्वासप्त[illegible]ईणा कर्णांतर्वितानावकासितेनेवामुकुलितताकरकेणेन्द्वद्रूषामनस्वावि
च्छेद इव निपुणकरवच्च पिबन्निवाकर्षन्निवअंतर्विशन्निव[illegible]विरमालोकयन् ब्रवीतावत्[illegible]सर्वएवहि जगति जन्मनोवयसि आकृते च्छायामसदृशमाचरन्नव वनी
यतामेति तत्त्वद्वचनरेकांतवामप्रकृतेर्विधेरिव विसदृशानुष्ठानेको यं प्रयत्नः। यदियमकिष्टमालतीकुसुमसुकुमारी मालेव कंठप्रणयेकयं पातनं स्व

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

चितेन गुणेनाकृष्टेन तमतपश्चरणपरिक्लेशेन स्नानिष्ठपनीयते। किं न रूपदयसो॰ नरूपेणाशुमनोहारिणा जनेन रसायनाधिगमफलेन संयोघ्यते॥ ज्ञातस्य
४३ हिरूपगुणविहीनस्याजन्मोपनतानि जीवलोकसुखान्यनुभवनशीलतेपरस्तु रुविधानतपश्चरणपरिक्लेशः। किंचतनः शक्तिमतो जनस्य तु दुःखयमाप्य
यमस्यापि स्नेहलावण्यरसायनोर्ध्वपालिन्याइव उद्दिनपातस्मरः परिक्लेशो यदिवत्वादृशी जीवलोकसुखेभ्यः पराङ्मुखी तपसा क्लेशयत्यात्मानं
तदा वृथा वहति सुतरधिषंकुसुमकार्मुको निष्कारणमुदेति चंद्रमा व्यर्थो वसंतमासस्यागमो निःफलानि उद्कुवलयकल्हारकमलाकराविक
सितानि निःश्रयोजनो उद्यानसमारंभडंबरो निरर्थकाच्छपवनानि किंवा घोत्स्नया किंवा लीलासरित्पुलिनैर्मल्ययानिलेन वेति अहं तु देवस्य पुंडरीकस्येव
वृत्तान्तादपेतकौतुकासर्वथा तथा वदंतमपि कपिंजलं कुतो वासमायातः किमर्थं वा मर्त्ये मेमतिर्वासीत्यपृष्टैवाक्यंतारनंगं गत्वा च देवताईनकुसुमान्य
चित्वंतीन्तरालिकामाहूय त्वं तरलिके कोयंसुवाङ्गारणाकृतिः कोप्यस्य विवेकपतो वदनश्चाप्यादृशएवाति प्रायो मयोपलक्षित स्त्रन्निवापत्तीमय
यथा पुनरत्रागच्छति तथा निवारिता प्रणामिष्यति तदा ॰ मस्यैवासङ्कं तर्विधातो निमलनिवार्यमाणोपि दुर्निवारट्टत्तेर्मदनहतकस्य दोषैर्निवित ४३

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

व्यतीतायाश्च तस्यां ह्रीदेवतावक्षं श्वतीतेषु केषुचिद्दिवसेषु ए[…]दा वियोगादापांरौ मित्र्यामुक्तिरत्निव तरेणोद्दीपितस्मरानलं श्वोत्मा एरभिंडलेखेषु
लद्यनिशायांतरनिकायांअप्राप्तनिज्ञासुखसंतापान्निर्गत्यास्मिन्नेव शिलानले वि[…]क्रांगी कल्हारसुगंधिना मंदमंदेनाक्षोदानलेनावीज्यमानवर्णासु।
धाक्रूर्व्वकैरिवकरैर्व्वलितदशामासुखे चंद्रमसि निहितदृष्टिरपिना[…]मापन्नमे सिरस्तनवार्षि सिरखिलजगदाह्लादकरे सुंद्रमास्तमपिहृदयवल्लभमे
वर्षेदित्यावंशंसाप्रसंगेन देवस्य सुगृहीतनाम्नः पुंडरीकस्य स्मरंती कथमनागमे मंदपुण्यायाः स्ना[…] दशस्यापि दिव्याकृते महानुरूपस्य तस्य नमसो।
तोऽर्थस्य तापितमलीक[…]मुपजातं जातानुकंपेन वा यथा कथं चिज्जीवन्तु जीवितप्रियातपस्विनी त्येवमेव समाश्वसितास्मि। येन पुनर्दर्शनमेवा
नेन मेन दत्तं किं करोतु देवः सुगृहीतनामा पुंडरीकोऽयः परासुरेवाह्रुण्यना[…]ः कपिं[…]लस्तु जीवन्नतः कथमियता कालेन गतेनानेनापि निःकरुणेन
वान्नीपि मे न संपादितेत्येतान्यस्मात्याल लज्जालानिजजीवितगृहीता चिंतयंती जाग्रत्येवातिष्ठं। अथ निभृतपदसंचरणमावरणाडकंटकितमनवरत।
पतितमदनशरशल्यनिकरनिचितमिव शरीरमुद्वहंतं उद्धिकाशकेनकीर्णः पटच्चवलं प्रथमतरमेवतस्मन्मात्लतमिव मदनज्वलनभुजाभुजायेण।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कुंडलीकृतमृणालं अपर्युषितशासनवलयमिवावश्यमरणाय मकलजगदप्रतिहतशासनेन कुसुमधन्वना विसर्जितं उद्धृतसाध्वसो कंपतरलि
तयाकेतकीगर्भपत्रसूच्या कापरं गमयतेहतोसि मयेति मन्मथप्रथमसहायमाधवं अमसः करशाखयेव कर्णेनलमग्राकर्ष्यमानञ्चद्वेगात्पावर्जितेननय
नशलिलस्रोतसात्मने जलमिव प्रयच्छंतं आत्मेच्छयेव मकरध्वजगृहणाय निर्वर्तितध्यानमिव घ्येदांतस्तानञ्चक्षमेवतेपरहृदयमविज्ञाय उपगतमिति
पदेपदे निवार्यमाणमिव गुरुणोत्तमांगेन हृदयरत पवलत्तदालिंगनालीकाशयं प्रशारितभुजभुगलं उत्कालिकासहस्रविषमं रागसागरमिव प्रतरं
तं अनवरतप्रवृत्तैराकृष्यमाणमिव बरस्मादीर्घदीर्घनिश्वम उत्निरुध्यमानमिव दिङ्मुखप्राविनाशोत्मारेणारणारणकश्रव्य उद्बुद्धकाननं प्रोत्सु
कं सत्वेन प्रतिपन्नरूपणात याअवधीरितं धैर्येण संगृहीतं न रलतया विसर्जितं लज्जया अधिगतं चापलेन नष्ट्रीकृतं परतीत्या अंगीकृतं दूरत्या विप्रलब्धं
प्रज्ञाप्रक्रादिवेकेन संकल्पजन्मन एवकेवलस्य वशीकृतं अभिवष्टमिव मत्तमिव सन्नमिव उन्मादादापन्नं तं दृष्ट्वापि दिवसनिर्विशेषे गावज्ञातपेन विला
प्यमानं तमेव पुत्रवानम्यवाहं दृष्ट्वा वनं तादृशं निस्पृहा प्यासीनपरंतयमपगतवेतानिचेतस्य करवं अहो कष्टतरमापतितं यथयमेव उन्मादादगत्यपा ४४

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

णिनापिस्पृशतिमांतदामयेदमसुणपहृतकंशरीरमुत्सृष्टव्यंतद्विराद्देवस्यपुंडरीकस्यपुनर्दर्शनप्रत्याशयाऽःखोन्नरमप्यंगीकृतंमयेतिमे
वजानंप्राणसंधारणमिति।सत्वेवंचिन्तयंतीमेवमामुपसृत्याब्रवीत्।चं ऽसुमा हृतसुथुतोमामयंऊष्मशरस्महायचंद्रमाःतद्धरणमानतोस्मिर
ह्मामप्रशरणमनाथमात्रेन्प्रकानीरह्ममात्मनात्वदायत्रंजीवितंशरणागतपरित्राणंहितपश्चिनामपियस्मीपवातद्यदिनमामात्मप्रदानेनाय
संतावयनितदाहनोहमात्पाकुस्तुमशरशिशिरकिरणात्यामितप्रहृतदाकर्णप्रफुडितफलमांगानिर्गतिह्नालेवरोप्रानलेननिर्दहंतीवतसुस्मि
प्रपाप्रस्फुलिंगयाहस्यातदातर्जनाप्रेवापादतलाऽकंपितशरीरयष्टिरविष्टेवात्मानमप्यचेतयमानाक्रोधाचेगरुद्धाक्रूरमवदंत्र:पाप।
कथमेवंगदतोमासुत्तमांगेतेननिपतितंवज्रंअवशीर्णावात्रसहस्रधाराजेह्वानिकृत्तांगतावानवाणीनष्टानिवानाह्न्त्राणिमध्येनसंत्पूर्वन्।
स्मिन्शरीरेशकललोकश्रुताश्रुतशाद्धिभूतानियंवमहाभूतानियेनेवंवदन्नाधिनानहमीकृतोसिनदाश्रुनापहृतोसिनपयसाप्लावितोसि।
नप्राप्यारसातलंप्रविशितोसिनापितक्षणमाकाशेनात्मनिनिर्विशेषोनानोसिव्यवाच्छिते।स्मिन्लोकेत्रयेऽन्तस्मस्तपनएवंविधोदृतिर्यत्ना।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

काद ३ तिरिव कामचारी न किंचिदपि वेत्सि। येनैव खलु हतविधिना सहदर्शितनवदंतरागः स्वपक्षपातमात्रप्रवृत्तिरनुरूपितस्थानास्थानवादी
४५ शुक इव वक्रमेवं शिक्षितस्तेनैव किमिति तस्यामेव जातो नाक्षिप्तोऽसि। येनैकांतहासहेतुं वदनकोपमपि नोत्पादितवानसि तदुत्तमोऽहं सा
क्षितागमिमं करोमि येनात्मवचनानुरूपां जातिमापद्यो नास्मद्विधाः कामायस[illegible]त्युक्त्वा चंद्रमसि मुखोन्मुखी कृतांजलिः पुनरवदम्। भगवन्पर
मेश्वर सकलभुवनचूडामणे लोकपाल यदि मया देवस्य पुंडरीकस्य दर्शनात्प्रभृति मनसाप्यपरः पुमान्न चिंतितस्तदनेन सत्यवचनेनायमप्र
लीककामी मदुक्ताभिरतयामेव जातो पतत्विति समम मद्वचनानंतरं न वेद्मि किमसत्यहत्तेर्मदनज्वरस्य वेगात् उत स्वधोविपाकस्यात्मनोऽदुः।
कृतस्य गौरवात् अहो श्विन्महूचस एव सामर्थ्यादिक्षिप्त इव छिन्नमूल इव तरुरिवाचेतनः क्षितावपतत्। अतिकांतजीविते च तस्मिन्हताशंदा तत्परिज
नतं क्रंदतवनीय यथासौ महाभागस्य वयस्य इति। इत्युक्त्वा त्रपावनम्रमुखी महाश्वेता साश्रु मौनेन तूष्णीमेवाश्रूणि वितितवती। चंद्रापीडस्य तु तदाकर्णितक राम
र्णितायतलोचनद्वयामीलननतमहत्देवस्यचिववचनसौ[illegible]स्व[illegible]स्पनवति कृतप्रयत्नायामपि नवत्या मम कपितासाक्षिचंद्रमनिनमयाप्रांतदेव्याः कार ४५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वयोश्चरणपरिचर्यासुखंतज्जन्मांतरेपिमेभगवतीसंपादयिष्यतीत्यादितिगदतएवकादंवरीसमागमाप्राप्तिदुःखेनैवतेदोस्तु[illegible]ंउऊ
लमिवशिलीमुखाघातात्तावसरसंहृदयमस्फुटत्।अथमहाश्वेतायाःशरीरमुत्सृज्यससंभ्रमप्रतिपन्नचंद्रापीडशरीरायाःसर्देवाक्षि
किंलज्जयापश्यतावदस्यथैवकथमप्राप्तेदेवश्चंद्रापीडोयंममैवास्यश्रीवानप्रह्लादनंधारयतिविचालितोपिनकिंचिदपिचेतयतेनांतःप्र
विष्टतारकेलोचनेसमुन्मीलयति।नायंयथास्थितानांगात्राणामीष्टेनमनागप्फह्लूमितिहादेवचंद्रापीडपंज्ञाकृतेकादंवरीप्रियकेदं।
त्वंपातयाविनागम्यतइतिउत्क्रांतविचासितरलिकायांतिर्यगाश्रमचंद्रापीडसुखनिहितानिश्चलस्तब्धदृष्टिनिश्चेष्टायामेवमहाश्वेतायां।
आःपापेडप्पत्नापसिकिमिदंत्वयाप्रकृतमपाकृताखिलजंचापीडस्यदेवस्यतारापीडस्यकुलमुत्सारितंअनाथीकृताःप्रजाःमहास्माभितिस्नाः
पंथानोगुणानांअर्गलिताःकउत्तोनिर्लोकस्यइदानीकस्यवदनउर्द्धकृतांलक्ष्मीःकोऽवलंवनंतवउम्रमेःकंसेवतांसेव[illegible]काःत्वयाविना
संप्रतिव्यसनमेवसेवाष्टज्ञाष्टत्वंसमानशीलत्वं।अस्मिताश्रांतपरिजनाभाषालप्रहृतोश्यादः:हृदंगतातिप्रियालपतानिसमामाप्तापरित्य

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नद

गच्छथा॥ कथं कथावशेषीभूतोसि भूतपूर्वाः कस्तु पजीवतु सांप्रतं प्रजाः किं सप्रति समाश्वासनं साधूनां अकनाथ्वरेत्वयि विपन्ने कः समुद्ध
हतु देवेन तारापीडेन नोढाक्षरं धीरस्यापि ते कथं कातरस्येव। शुचाति मंहृदयं दयालोरपि केयम। घेदृशी निर्दयता जाता प्रसुत देव प्रसाद
कुरु प्रत्याज्ञापय। अवेहि तल्कुजनास्यार्थणां प्रतिपद्य शाणाद्दिनं त्वया विना क्षणमपि प्राणिति सुवत्सलो देवः तारापीडो देवी विलासवती
मायस्तिकनाशोनमनोरमा न राजानो नापि प्रजाः परित्यज्य सर्वानेवैको क्वाव स्थितो सि कुतस्मवेद्य मे कपदपवेदृशी निष्ठुरता जाता। कुसाय
कुंजनस्योपरि न क्रियदेवमनवेक्ष्यप्रयासीत्फुक्रवत्यवनितलमुत्कान्तम्याश्रुति परिजने तदा कर्णाणो कर्णेहाहा किमेतदित्याक्रांतमन
सिसमापतति राजपुत्रलोके समुत्क्रान्ते त्यक्त नयनदाशिक्षि चंद्रापीडवदननिवेशित दृशि दीनतर हेषारवकुन्ताकंदे श्रुचेव पर्यायेणक्विम
खुरखत्रक्षका निहत ह्माननेषु ऊर्ध्वीकृतान्मोचनाय वाह्योस्तिन खरस्खलीन कृनकश्छंखलाघोराघोरंगतां सुखहृतां देवं वहुभे पत्रलेखानि
वेदित चंद्रापीडागमनाचंद्रोदयोल्लासिनी वेलेव महोदधेः समरकेध्वजाव्याजीकृत्य महाश्वेतादर्पणंमातापिजोऽजनः प्रतिपन्न शृंगारवेषा ४६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तरुणारज्जूपरेणसुखरमेखलादाम्नारम्योज्ज्वलवाससाकल्पितानंगवल्लीविभ्रमेणगृहीतसुरतिमान्यानुलेपनपटवासाक्षपकरणेन
नातिविकटेनात्मपरिजनेनानुगम्यमानापुरःकेयूरकेणोपदिश्यमानमार्गापत्रलेखाहस्तावलंबिनीमदलेखयासहहृतालापामदलेखे
पत्रलेखाकथयपत्यत्र्यत्रअहंपुनरस्यैकांतनिष्ठुरहृदयस्यशठमतेस्त्रिविस्त्रिंशस्यागमनमेवनश्रद्दधेकिंनस्मरसितन्तस्यमदवस्थामश्रद्दधा
नस्यहिमगृहकेमद्विमर्शायजल्पिदगम्यतुदेवंकृज्ञताविनंपत्रसस्मितमालोकितयालवयैवास्मैसुतरामेववशंमयकारिष्यत्फलरंदर्तंतदसौमर
णेपिमेनश्रद्दधात्येवेमामवस्थामथयदायदिमदर्थेदुःखमेवमियमनुभवतीत्येतदस्यचेतस्यलविष्यत्तदातथागमनमेवनाकरिष्यत्तत।
दागमनोप्यसौयत्किमपिवक्तव्यस्यैवमयापुनर्दृष्टोपिनालपितव्योनचरणपतितस्याप्यनुनयोग्राह्योनाहंप्रियसख्याःप्रसादनीयेत्यपि
दृष्ट्वानैवंचेतितागमनखेदाकादंबरीचंद्रापीडदर्शनायोन्नाम्यतीतिचेवाजगाम।आगत्यचोद्धृतामृतमिवरत्नाकरंइंदुरहितमिवनिशाप्रदो।
षंप्रसुप्तमिवतारागणमिवगगणांगवर्जितकुसुमशोभमिवोपवनंउत्खातकर्णिकमिवकमलंउत्खंडितांकुरमिवमृणालंअवलंबमानरल।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का०उ मसिमिव हारं उन्मुक्तजीवितं चंद्रापीडमद्राक्षीत्। दृष्ट्वा च तं सहसा हा किमिदमित्यधीरा सखी धरातलमुपयांती कथं कथमपि मुक्ताकंद
४७ यामदलेखया धार्यत्तिपतंती मदलेखा उन्मत्तस्य थ्य कादंबरी करतलमवेननाक्षितिमुपागता चिराल्लब्धसंज्ञापि तथैव मूढेव निश्चललग्नदृष्टिरावि
ष्टेव सुप्तेव नि:प्रयत्ना नि:श्वसितुमपि विस्मृता विस्मितेव अंतर्मंथ्यमाना रतिस्पंदेव चंद्रापीडवदनसंदानिता दीर्घाश्यामाश्रुणा ननायग्रहोप
वध रक्तेंदुबिंबेपोर्णमाशानिशानिशितपरशुपातोत्कंपिनीनेव वेपिता चित्रकिशयालिखितेव स्तब्धा वनिर्वृद्धेन चेतसा तस्थौ तया स्थितां उ
तामुन्मुक्तार्तनादां सपादपतनं मदलेखाब्रवीत्। प्रियसखि प्रसीदोत्सृज एनं मन्युं संतारंच नाररंती। वाष्पमोक्षेणाश्रुच्यमाने अस्मिं म्रियत
मिति तारोत्पाडितं कंडागमिव मृदुसरससंसहस्रधा स्फुटतीति ते हृदयमिति श्रापेक्ष्य स्वदेवीमदिरां देवं चित्ररथं लक्ष विना कुलहृदयमपि नाश्वित्य
क्षवतीं मदलेखां कादंबरी विहस्य प्रत्यवादीत्। अयि उन्मत्तके कुतोस्य मे वज्रसारकठिनस्य हतहृदयस्य स्फुटनं आलोक्यैव यन्न सहस्रधा स्फु राम
टितं। अपि चायावज्जीवितं तस्याः सर्वमिदं माता पिता बंधुरात्मा सख्यः परिजनेपि। मया पुनर्म्रियमानया जीवितं स्नातं कथं कथमपि समासा ४७

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दित्तमिदंप्रियतमशरीरंयज्जीवद्भीवद्धासंतोगेनाद्यतामरणेनवाह्छिविष्मापिसर्वदुःखानामेवोपशांतयेतत्किमितिदेवेनागच्छतामृस्यर्थंप्रा
णोंद्भोत्सृजतास्तुहूरमारोपितंगुरुतोवनीतमात्मनमश्रुपातमात्रकेनलघूकृत्यपातयाभिकथंचद्धागमिमनोस्तुखस्यउदितेनामंगलंका
रोमिकथंवापादप्लुलिरितिपादावत्रुग्नतुद्यतास्मत्स्थानेपिरोदिमिकिंमेदुःखमेवंविधमकनानुमेसर्वदुःखान्येवहरीभूतानिकिमद्यापि
नुद्यतेयदर्थंकुलक्रमोनगणितोऽरवौनापेक्षिता:धर्मोनाद्रुतोद्धोजननापवादान्नलीमलज्जापरित्यक्ताभद्रनोपचारै:।सखीजन:खेदितोऽ:
खितामेप्रियसखीमहाश्वेतातातस्पा:कृतेप्रतिज्ञातमयथाज्ञातंममेत्येतदपिचेतसिनकृतंनामन्येवोकिंतप्राणेश्वराणेश्वरेप्राणारक्षतिपा
लयंतीत्वयैवविभ्रक्ताहमस्मिंस्तुसमयेमरणमेवजीवितंमेसर्वदुःकारंतज्ज्ञालनुजीवितंनचनमरणंतद्यदिममोपरिस्नेहंकरोषिवामासि
यद्गृहीतंतन्मदीयमप्यात्मनिस्नेहमारोप्यतथाकर्तव्यंयथानतानोऽश्वत्थामश्लोकादात्मानंपरित्यजत:प्रथाचमयावांछितंमनोरथंत्वमपिस्मर
यतोयेनपरलोकगत्तायाश्रपिमेजलांजलिदायीउत्रकोलविष्यतियथाचमेसखीजन:परिजनोवानस्मरतिस्मृयंवातवनमालोकयनदिकौ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

गोरक्षणीतितथाकरिष्यसियथाकस्यमेसवनांगणसहकारपोतकस्यत्वयामचित्तयैवमाधवीलतयासहोद्वाहमंगलंस्वयमेवनिवर्त्तनीयंमच्चरणतल
लालितस्यबालाशोकविटपस्यकर्णपूरार्थमपिनवपल्लवःखंडनीयोमत्करवर्द्धितायामालत्याःकुसुमानिदेवार्च्चनायैवोच्चेयानिवासभवनेमेशिरोभा
गनिहितकामदेवपटःपाटनीयःस्वयंरोपिताश्चूतपंक्तिकोमिकयथाफलंगृह्णातितथावर्द्धनीयाःपंजरबंधदुःखाद्दाराकीकालिंदीसारिकाशुकश्चपरि
हासोद्वावपिमोक्तव्यौमदंकशायिनीनकुलि कात्वांकएवशायथितव्याअत्रकोबालहरिणकस्तरलकःक्वचित्तपोवनेसमर्प्पणीयःपाणितलसंव
र्द्धितंजीवकमिथुनंअमाथंयथाक्रीडापर्व्वतकेनविपद्यतेतथाकार्यंपादसहचारीहंसकोयथानहन्यतेकेनचित्तथाविधेयंअपरिचितशहवसतिस्वपाशि
नीवलाहूर्तवनमातुषिकावनएवोत्सृष्टव्याक्रीडापर्व्वतकःकस्मैचिदुपशांतायतपस्विनेप्रतिपादयितव्यःशरीरोपकरणानिमेसर्व्वाण्येवब्राह्मणसा
त्कर्त्तव्यानिवीणाधुनरात्मनएवांकशयनाग्निनाकर्त्तव्याअपरमपियत्तेरोचतेतदपिक्रीकर्त्तव्यंअहंपुनरिमममृतकिरणराश्यानचंदनचर्च्चानिरनवरतधा
राश्रहासारसेकैरनेकसंतानकहिनकणनिकरतारकिततारहाराप्पर्णैर्मनिदर्प्पणप्रणायनेनमलयजलाईपाश्रिनापद्माभरणेनसरसबिशकिशलयस्त्र ४७

स्वैरैरकण्ठोल्लृणालनीलतन्तुकल्पनयोद्धिकाशकमलकुसुदकुवलयशयने द्विगुणशोषसकलेखानामालिलिंनिचितावितावस्रोदेवस्य कंठलग्नावि
बीधयात्मानमित्यलिदवानैवकृतविधाराजवंशांमदलेखांमवाद्धिधोपसृत्य चमलाश्वेतांकंठे गृहीत्वा निर्द्विकारवदनैवपुनरवादीत्॥ प्रियसखिता
वाप्निकीदृशपपिङत्याशाय मातुरागपरवशाउनःसमागमाजकांक्षिणीकृणमरणात्पापिकानिःदुःखानि अनुभवंतीजीवितमलज्ञाकरममउशो।
च्यमनुपहसनीयमवाचंधारयासिममउनःसर्वतोहताशायाःसापिनाभिनंदामैत्रयेप्रियसखीपुनर्जन्मांतरसमागमायेत्यतिधायोत्संग्रमानउल।
कुकेशरेजाभिनाअसमसाध्वसानिलाहितोकंपोत्तरंग्यमाणानंदवाष्पवेगोर्मितरला। मंगलच्छेदमकरंदविंडनिस्यंदिना। स्वकुत्साध्यमाननयननउ
मुदाकुमुदिनीवचंद्रापीडचंद्रस्पर्शमनविकसितहृदयकलेसमागमसुखमिवानुभवंतीसरत्नसमुपरिपर्यस्थिचिकुरहस्तोद्धांतकुसुमनिवहेन
मूर्द्वीर्द्वपित्वाचंद्रापीडचरणौअवत्कदेरामृतइवाद्वीत्याहमाल्यामुत्क्षिप्यांकेनरतवती॥ अथतत्करस्पर्शेणसमुच्छ्वसत इवचंद्रापीडदेहात्झटितिउ
हिनमयभिवसकलमेवतंप्रदेशंकुर्वद्व्यक्तरूपंकिमपिचंद्रधवलंज्योतिरिवोजगाम॥ अनंतरंचांतरिक्षेकृतांतोदामृतशरीरिणीवागश्रूयत॥ वत्सेम

हारवेते पुनरपि त्वं मयैव सह मा श्वसिता वर्तसे पुंडरीकशरीरं च लोके मत्तेजसाप्याय्यमानमविनाशि भूयस्त्वत्समागमाय तिष्ठत्येव इदमपरं मत्तो ।
जो भयं स्वत एवाविनाशि विशेषतोऽमुना कादंबरीकरस्पर्शेणाप्याय्यमानं चंद्रापीडशरीरं शापदोषाद्विमुक्तमपथात्मनाहृतशरीरं च कांते योगिन
इव शरीरमवैदलवत्योः संप्रत्यावर्थमाशापदं यादासौ नैतदभिनासंस्कृतमिमुदकवाद्धेमव्यासुतञ्छव्यं वा प्रयत्नतः परिपालनीयमासमागमप्राप्तेरिति
तां श्रुत्वा किमेतदिति विस्मयाक्षिप्तहृदयाः सर्वा एव गगणतलनिवेशितनिर्निमेषदृष्टयो लिखिता इव पत्रलेखावर्ज्यमातिष्ठत् । पत्रलेखा तु तेन तस
द्योतिषसप्तधारश्मीतेनाल्हादहेतुनास्पर्शेणलब्धसंज्ञोव्यायाविक्षेतवेगाद्धाविला परिवर्द्धकहस्तादाक्षिप्य इंद्रायुधमश्वमधिवाना तु यथात्तथा त्वं तुनरेव
मेकाकिनि विनावाहनाद्दूरं च स्थिते देवेभ्यामपि तिष्ठन्नशोत्तसेत्स्यादिदं वाना तेनैवेंद्रायुधेन सह आत्मानः क्षोदसरस्याक्षिपत्ता अथ तयोन्निमज्जत्समयानंत
रमेव तस्मात्सरः सलिलात्तैवलोकरमिव शिरसि लग्नमंगलजलविंडुसंदोहं अथ यथान्तथा लंविदाघशिखं स्वरवोपरि परस्पराशक्तं संस्कारमलिनतया दोपसं   राम
चितविरोहृदिं च जराकलापसहदजलाज्देहा शक्तेनविशतं तमयनेव अस्मह्स्तेणसंञासमानो स्नानारविंदिनीपलाशपछा पांडुनाजीर्णमिंदारवल्क   ४९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ल्लेखावद्धपरिकरः करेणानन्तावरोधिनीः जटाः समुत्सार्य च अश्रुजलप्लवेनाक्रोदसमः शानिलमिवांतः प्रविष्टमाता मायताक्ष्याः शुद्धमंलोचनाससुद्दिश्या
कृतिम्लापसकुमारः सहसैवोदतिष्ठत् । उत्थाय च इत एवोद्दाममवाष्पजलनिरोधपर्याकुलया प्यावद्वलक्ष्ययादृष्ट्याविलोकयंती महाश्वेतासुपसृत्य शोकगद्गद
मवादीत् गंधर्वराजपुत्रि जन्मांतरगतः प्रत्यभिज्ञायते न्वयं जनो वेति । सा त्वेवं पृष्टा शोकानंदमध्यवर्तिनी ससंभ्रममुत्थाय कृतपादवंदना प्रत्यवादीत् भगवन् कपिं
जलएवं विधाहमपुण्यवती यात्वया प्यात्मानः कीरणाद्देवसंतापिता । अथवा पुंडरीकेवेदशामप्यनात्मज्ञतायां संतापनामाहमेकांत एव व्यामोहहता सर्वगंगा ते देवे पुं
डरीके जीवामि तत्कथय केनासावुद्धृत्यानीतः किमर्थं वानीतः किंवास्य वृत्तं कदा वा निर्वृत्तं किंवा तवोपजातं येनैतावता कालेन वार्त्तामपि न दत्तवानसि कुतो वा त्वमे
कांकी देवेन विनैवागतोऽसि सत्वेवं पृष्टो महाश्वेतया विस्मयोन्मुखेन कादंबरीपरिजनेन चंद्रापीडानुगामिना च राजपुत्रलोकेनोपकर्ण्यपरिपीतिनाविस्समानः प्रत्य
वादीत् श्रूयतां गंधर्वराजपुत्रि तथा कृतानां प्रलापामपि त्वामहमेकाकिनी मुत्सृष्टधैर्यं शोकेन हा दावद्धपरिकरः कमेप्रियसुहृदमपहृत्य गगने सोत्पपात तस्यैवायतं पृष्ठ मनु
दभ्रं तेनापि वेनोप्लवं मसुमेघपतिवस्त्रमदत्वैव गाढीपावनी निविस्मयोत्फुल्लनयनैरालोक्यमानो वैमानिकैः स्वखंडितसुरवालिरवस्तच्यमानगगनमार्गो दिव्यांगणाभि

८१

५५२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰ उ॰
५०
५२
श्रीरा१४

रतिसमाश्विकास्तिरालोलतारके कृपाणिलिरितस्ततः प्रणम्यमानस्सुरैः कातिरं ददस्सरः कुमुदाकरं ताराणामतिक्रम्य चंद्रातिरामसकललोकं चंद्रलोकमगमम
तत्र च महोदयाख्यायां सभायां मिंदुकांतिमये महति पर्यंके तस्य पुंडरीकशरीरं स्थापयित्वा मामवादीत् कपिंजल जानीहि मां चंद्रमसं अहं हृदयगतो जगद
नुग्रहाय व्यापारमनुतिष्ठन्ननेन ते प्रियवयस्येन कामापराधाज्जीवितमुत्सृजता निरपराधः संशप्तः दुरात्मन्निंदुहतक यथाहं त्वया वक्रकरैः संतापोत्पन्नातुरा
गो सांप्रतं हृदयवल्लभासमागमसुखः प्राणैर्वियोजितस्तथा त्वमपि कर्मभूमि[illegible]भारते वर्षे जन्मनि जन्मन्येवोत्पन्नानुरागो ऽप्राप्तसमागमसुख एव जीवित
मां हृदयवेदनामनुभूय जीवितमुत्स्रक्ष्यसीति अहं तु अनेनास्य शापकृतनुजातवेगेत्कद्दीपित इव निरागाः किमनेनात्मदोषादेवं ध्वंसेन निर्विवेकबुद्धिना शप्तो
स्मीत्युपपन्नकोपस्त्वमपि मत्तुल्यसुखदुःख एव भविष्यसीति प्रतिशापमस्मै प्रायच्छं अपगतामर्षश्च विवेकमागतश्च तथा विमृश्य महाश्वेताव्यतिकरमस्याधिग
तवानस्मि वत्सा तु महाश्वेता मन्मयूखसंभवादप्सरःकुलात्प्रसूता जन्मनि गौर्याः सुतत्वमाप्ता तया चायं तत्रैव वृतो ऽनेन च संप्रति स्वयमभिलषिता स्वशापदोषान्मया सह ५०
मर्त्यलोके वारद्वयमवश्यमुत्पत्तव्यम् अन्यथा जन्मनि जन्मनीत्येषा वाग्भवन्न चरितार्था भवति तथा यावदयं शापदोषोऽपैति तावदस्यात्मना विरहितस्य शरीरस्या

श्री १ गे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

माविनाशोऽभूदितिमयेदमुक्तेध्यानीतंवत्साचमयाश्वेतासमाश्वासितातदिदमत्रमत्रेउत्तसाप्याय्यमानेमामांपदकृत्याच्छितंअकृतात्वंगत्वाद्वनांतमि
मंश्वेतकेतवेनिवेदयमहाप्रसादोसौकदाचिदत्रप्रतिक्रियामपिकांचित्करोतीत्युक्त्वामांव्यसर्जयत्अहंतुविनावयस्येनशोकावेगाधोगीर्वाणवर्त्मणा
वावन्यतममतिक्रोधनंवैमानिकमलंघयंसतुमांदृष्ट्वैवरोषरूतभ्रुजाकूटिविकरालेनचक्षुषानिरीक्ष्याब्रवीत्।दुरात्मन्मिथ्यातपोबलगर्वित
यदेवमतिविस्तीर्णेगगनमार्गेल्वियाहुद्यामप्रचारिणात्तुरंगमेणोल्लंघितस्तस्मात्तुरंगमएवभूत्वामर्त्यलोकेवतर।अहंतुतच्छ्रुत्वाबाष्पपूर्णाक्षःकृतांजलिरवदं
भगवन्वयस्यशोकांधेनत्वंमयोल्लंघितोनावज्ञानात्तन्नक्षसीदोषंसंहरेमंशापमितिसमांपुनरसावादीत्।दृत्नएवएषशापःसंप्रतिमयानान्यथाभवितुम
र्हतिमदेतत्तेकरोमिकिंयत्तमपिकालंयस्यैववाहनंभविष्यसितस्यैवावसानेस्नात्वाविगतशापोभविष्यसीत्येवमुक्तःपुनर्मयासहमवदंभगवंश्चद्येवंततो
विज्ञापयामितेनापिमेप्रियवयस्येनसहअस्मात्सहशापदोषान्मर्त्यलोकएवोत्पन्नेनभवितव्यंतदेतावन्मपिभगवान्प्रसादंकरोतुमेस्थिनेनचक्षुषावलोक्यध्यात्वावग
मत्तेपिमतेनैवसहवियोगेनाकालेनोप्यायातिऽतिास त्वेवमुक्तोऽस्तंमिवध्यात्वापुनरीमवादीत्।अन्यापिप्रेरलततयानेममाडितंहृदयंतदालोकितंमयोज्ञयि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं ५१ श्चमपत्यस्यहेतोरपत्यस्यतारापीडनाम्नोराज्ञःसनिदर्शितांचंद्रमसंतनय।त्वमुपगत।तथैववयस्येनापितेपुंडरीकेणतन्मंत्रिणएवशुकनाशनाम्न
स्सूनुत्वमपितस्यपरमोपकारिणःशुश्रूषात्मनोराज्ञःपुत्रस्यवाहनतामुपयास्यतीत्यहंडतद्वचनानंतरमेवाद्यःक्षितेमहोदधौ।यपतंतस्मात्त्वमुरगाश्वयोऽसितिच्छुमंज्ञा
तुमेवमुरगामत्वेपितायपातायेनाध्यमपास्यैवार्थस्यकृतेकिन्नरमिथुनानुसारीभूमिमेतामानीतस्तदेषचंद्रमसोऽवतारश्चंद्रापीडोयोऽप्यसौप्राक्तनानुरागासं।
क्तःसरसिलवनांत्वयाशापाग्निनादग्धःसोऽमेवयस्यपुंडरीकस्यावतारइतितच्छ्रुत्वाहाहादेवपुंडरीकजन्मांतरेऽप्यविस्मृतमदनुरागमत्यंतिवद्धजीवितमद्वर
णामनुखावलोकितममनुष्यसकलजीवलोककथंलोकांतरगतस्यापितेऽहमेवराक्षसीविनाशायोपजाताऽग्ध्यप्रजापतेरिदमेवमन्निर्माणेदीर्घजीवित
प्रदानेषप्रयोजनंनिःप्रयोजनमेवघस्मनःपुनस्त्वैव्यापादनंश्रयंचहत्वाचपापकारिणीकस्मपालस्तेकिंब्रवीमिकस्मैकथयामिकिमाक्रंदामिकमुपयामिशरणंकोवा
करोतुमयिदयांयाचेहमात्मनैवाकनादेवप्रसीदकुरुदयांदेहिमेप्रतिवचनमित्येतानिअक्षराणिचजारयंतपिलजैमयेवतवाप्यतत्वमेवमंदमंदतामुपायां ५२
मयिवैराग्यंयेनैवमपिविलपंत्यांनप्रतिवचनंयोमेददासिहाहतास्मिनेनैवात्मनोजीवितस्यापरिस्थितनिर्देदिवेत्यपुनःकृत्यांतनादात्सोरस्ताडमवनावात्मान।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

८१ मपातयत्।कपिंजलस्तु तथाकृतार्तप्रलापां तां सानुकंपमवादीत् गंधर्वराजपुत्रिकास्तवात्रदोषो येनैवमनिंदनीयमप्यात्मानं निंदापदे योजयसि कोवा
केनासुखमावर्ज्यते।अनुलंघनीये दुःखस्यावसरःप्रदेवं शुचात्मानंव्यापादयसि यदसत्यंतरं त्वया निर्वृष्टं हृदीकृतं हृदयं यथावयस्यस्यास्यैव समागमप्रत्या
शया।यथाचशापदोषादिदमुपनतं तत्रवत्योर्द्वयोरपि दुःखं मया तथापि कथितं अपि च चंद्रमसो तारनीलवतीत्यां श्रुतैव नत्वस्युच्यतामथमात्मनो वयस्यस्य
चाश्रेयस्करः।शोकानुबंधं द्वयोरेव श्रेयसे यदेवसवत्यां गाकृतं तदेवानुवध्यतां व्रतपरिग्रहोचितं तपः।तपसो हि समस्तकृतस्य नाप्यसाध्यं नाम किंचित्॥
देव्याद्रिगौर्यापसःप्रसादादतिदुरासदं स्मरारेरपि यावदसादितं देहार्द्धपदं एवं त्वमप्यचिरात्तथैव स्वयमेव वयस्यस्यांके निजोत्तंसं प्राप्तवात्यदर्शवाञ्छितानिम
हाश्वेतांपर्यवस्थापयंत्यनुपशांतमन्युवेगायां च महाश्वेतायां विषण्णदीनमुखी कादंबरी कपिंजलमप्राक्षीत् भगवन्पत्रलेखया त्वया वास्मिन्सरसि जलप्रवेशः
कृतस्तत्किं तस्याश्चरितमित्यावेदनेन ससादं करोतु भगवानिति समुपत्य वादीत् भगवति सलिलपातानंतरं किंचिदपि वृत्तांतो मया ज्ञातः तदकनाच्चंद्रात्मक
स्य चंद्रापीडस्यात्मा कुंडरीकस्यात्मनो वैशंपायनस्य किंवास्याः पत्रलेखाया वृत्तमिति सर्वस्यैवास्य वृत्तांतस्यावगमाय गतोऽहं प्रत्युत्सुको कावयस्यतातस्य

को॰उ॰
५२

श्वेतकेतोः पादमूलमित्यभिदधानः नभोंगणमुत्पतत् । अथ गते तस्मिन्विस्मयांतरितशोकवृत्तांतां चंद्रापीडमालोक्यालोक्य गलितनयनपयसि
घथास्थानमपहृत्यासंत्यस्थितवति सपरिजने राजपुत्रलोके कादंबरी महाश्वेतामवादीत् । प्रियसखि तुल्यदुःखितां तेन यत्तां चिरात्स्नेहवृत्त्वं दृष्टवं चापि
तास्मिन्भगवताविधात्रा अद्य मे शिरः समुद्घाटितं अद्य वदनं ते दर्शयंती प्रियसखीभिः सलाघ्यमाना न लज्जेत वाष्पदुर्मध्ये दप्रियसखीमं जाता संप्रतिम
रणं जीवितं वा नदुःखायमेतको परः प्रष्टव्यो मया केनावा परेणोपदेष्टव्यं तदेवं गते यत्करणीयं तदुपदिश तु मे प्रियसखी नाहमात्म नाकिंचिदपि वेद्मि किं
कर्तव्यमेतत्यक्तवती कादंबरी महाश्वेता प्रत्यवादीत् । प्रियसखि किमत्र प्रष्टव्येनोपदेशेन वा यदेवेयमनतिक्रमणीया प्रियतमसमागमप्रत्याशा कारय
ति तदेव करणीयं उंडरीकवृत्तांतस्यदर्शकपिंजलदृष्टान्तः स्फुटीकृतः तदनुवाध्याभ्रकेणैव समाश्वासितया मया न पारितं मर्तुं किंचिदपि कर्तुं त्वमपि किं
करोषि यस्याः प्रत्ययस्थानमिदं चंद्रापीडशरीरमंकएवास्ते तदन्यथात्वे ऽस्य करणीयं चिंत्यं यावत्तु नरिदमविनाशि तिष्ठति तावदेवास्या उचितं स्थाकिं
मच्यकरणीयं सप्रत्युहाणां रिद्धिवतानां च दृश्यमानाः प्रतिमाश्रेयसे पूजासत्कारेण नमस्कारेणोपचर्यंति किं उनः अत्यकृदेवस्य चंद्रापीड नामांतरितस्य चंद्रमसो ५२

म१ म२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मूर्त्तिरनाराधितप्रसन्नात्फलमिव त्वां महाश्वेतायां तस्मीमेवोद्धायतरलिकायामदलेखयाच सहोद्धाप्यतामखेदाहं चंद्रापीडतनुं अन्यतरस्मिन्नशीतवा
तातपवर्षादिद्वंद्वदोषपरिहृते शिलातलेशनेरस्थेदयं तीच्छापयित्वाअपनीतशृंगारवेषयाहिणीमंगलमात्रकावस्थापितैककरभूषणास्नानशुचिर्भूत्वाप
रिधायधौतसूक्ष्मविमीडकूले प्रक्षाल्य पुनःपुनर्गाढलग्नमधुरकिशलये तां धूलरागमुपर्युपरि निर्मिलितातत्रावाष्पवेगोन्नरलोचना ध्यदेवकिमस्यचिंतित
मवलोकितं अभिलक्षितमनल्पस्नेहमवगणितमस्पृष्टं दिवालावलाद्विलोमप्रकृतिना। कार्यपंडितेन दाक्षिण्यवेषसाकार्यमानायाएव। सुरतिकुसुमस्य मातुलेपनानिसु
रभोपनीतमाल्यानीतानि तैरेव देवतो वितामपचितिं संपाद्य चंद्रापीडस्यैव मूर्त्तिमतीं विशोकवल्लीं रूपांतरमेव तारुण्यमैवोपगतागतजीविते व, श्च्य उरवी उख
वलोकिनी चंद्रापीडोत्पीडितहृदया परिरक्षंती वाष्पमोक्ष उद्दामरुदंते:शोकादपिमरणादपि च कष्टतमामवस्थामनुभवंती तथैवांकेसमारोपितचंद्रापीडचर
णद्वयाद्भूतगमणखिन्नेनापि वुभुक्षितेनापि अप्रतिपन्नस्नानपानभोजनेनकुमारात्मनाराजपुत्रलोकेन सपरिजनेन च सह निराहारा तं दिवसमशेषमत्य
यत्। प्रत्येव चाद्दिवसमशेषं तथैव तां गंभीरमेघघोषरोचितामामनवरतगर्जितध्वानकंपितहृदयवंधामावह्नकलकलापिकुलकेकाकोलाहलाकुलितचेतो

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं त्रिभुद्दामदर्दुरारटितावधारितश्रोत्रेंद्रियाड्दशशराडंतसंपातपीडितदृशमशनिनितिनिक्रीतजनापादितभुवनद्वारांद्वलतरखद्योतनिवहजर्जरितत
५३ तुंगहननजलतमःप्रसरतीघणतमातमश्विनामपिहरीकृत्यावलात्साहसुवंमीतिमपरित्यक्तचंद्रापीडचरणकमलाचेतितनशरीरखेदाःजायतीमसुप।
विष्टैवक्षणमिवकृपांकूपितवतीप्रातश्चतउन्मीलितंचित्रमिवचंद्रापीडशरीरमालोक्यालोक्यशनैःशनैःपाणिनास्पृशंतीपार्श्वस्थितामदलेखामवादी
त्।मदलेखेनवेप्रिकिंउचेव्वशाडतनिर्विकारतयैवेत्यदंतताहशीमेवेमांतनुमवलोकयामितच्चमपितावदादरतोनिरूपयेत्येवमुक्तोउमदलेखातांप्र
त्युवादीत्।प्रियसखिकिमत्रनिरूपणीयंअंतरात्मनोविरहाद्यापारमात्रकमस्योपरतमन्यत्ताहशमेवेदंशतपत्राकारमनागप्यं कांप्रियावदनंतथायम सु४
वेष्टितास्यताःस्निग्धःकुंतलकलापस्तथैवेयमिंडशकलानुकारिणःकांतिन्नलाटस्यताहशमेवेदमामुकुलितनीलोत्पलच्छतिहारिकर्णायतंलोचनयु
गलंतथैववचेमावहसतोपिविहसिताविवोद्भासितकपोलस्थलोछंकोपांतौताहशएवचायमम्लानकिशलयच्छविधरस्तथैवचेदंविडुमालोहितनखांशु
लिततलंपाणिपादंतदेववेदमविगलितसहजलावण्यसौकुमार्याणांसौष्ठवमंगानांतत्सत्यासौतारतीकपिंजलावेदितश्शापान्तवार्तानइनिसंभावयामी ५२

त्फलकावत्यां मदलेखायां आनंदनिर्भरा महाश्वेतायै दर्शयित्वा चंद्रापीडचरणतलं निबद्धजीविताय राजपुत्रलोकायापि दर्शितवती। सतु दिस्रपो।
रुरुवलोचनः सर्व एवावनितलनिवेशितशिराः प्रणम्य चंद्रापीडचरणौ रचितांजलिर्जीवद्दर्शनेनावष्टब्धो नोच्छ्वासकादंबरीव्याजपयद्। देविवत्सलावो दपेनावष्टौ २
यं यद्देवस्यास्यानपुण्यपदतः परित्यज्य दूरंगतास्यापि देवस्य तादृशमेवेदं प्रसन्नमिंदुमंडलकांतिहारि वीक्ष्यते वदनं तथैव चेदं चरणयुगलमविकारि।
प्राणमपते परेवतथैवच पुनः प्रशादात्तवमप्रत्यासालालसं हृदयं प्रत्ययमत्रपेक्ष्यकेन कदा दृष्टं श्रुतमनुभूतं वा पदमस्मात्। निःपुण्यवज्रिरित्यवहित
वतिराजलोके समस्तस्त्रीजनाः सपरिवाराश्चोत्थाय प्रथममेवोचितदेवार्चनकुसुमर्मश्रात्वा निवर्त्तितिचंद्रापीडशरीररक्षासंङ्ग्रारक्षितिकरणायादिदेशस।
कलमेव राजलोकं निर्वर्तितस्नानाशने च तस्मिन्नात्मनापि महाश्वेतयोपनीतानि तयैव सह सपरिवाराफलान्युपभुक्तवती। कुमारोहाराच पुनस्तथै
व चंद्रापीडचरणावंकेनोद्वहंती तामपि दिवसमनयत्। अन्येद्युश्चोपयातद्वितीयेह्नि प्रत्ययाच्चंद्रापीडशरीराविनाशं प्रति मदलेखामवादीत्। प्रियसखि
देवस्यशरीरमिदं उपचरंतीतिरवस्थमाशापकुयादस्मात्सिरक्षणात्व ज्ञातव्यं। तदिदमकृतस्त्वं तातान् स्पांवायाश्चगत्वा निवेदयनेन नाथया मां संदा।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का०उ०
५४

वयस्तः।दुःखेनवामदीयेनविधृतः।यथाचमामेवंविधांदुःखभागिणीमागत्यनपश्यतस्तथाकरिष्यामिनशक्नोम्यहंतातमेवं।वदद्द्वाशोकावेगंवार
यितुं।यथास्वोपरतमपिदेवमालोकयन्नुदितंसाकिमरमद्धनानिःसंशयितमनीषितेदेवप्रतिपन्नानियमारोदिमीत्यभिधायचसज्जयित्वागतागतयाच
तयाप्रियसख्याकिमिहतेतिर्वाञ्छितमेवंतवसंदिष्टंतातेनचित्ररथेनाम्बयाचमदिरयागाढमालिंग्यशिरस्युपघ्रायआवयोर्वचनादिमंकालमेतावंतंममस्येव
नैतदासीत्।अथपुत्र्यांयामातृसहितावत्साद्रष्टव्येतितद्यमेवावयोःपरमानंदोदयहेतुरयमेवस्वयंजामाताता।नत्राद्यपरंतुभगवतोलोकपालस्यपंचमोऽवता
रः।तत्कल्पान्तेःशापावशानेजामात्रासहदेवानन्दवाष्पनिर्नरिमाननारविंदेनेदृश्यावहइत्यावेदितेनिर्वृतेनान्तरात्मनादेवतदुपचरंतीतिसंज्ञापीदृशारिरमतिष्ठ
तं।अथापगतवतिजलदसमयेहंसनिरोधाद्धंवादिवोन्मुक्तजीवलोकेप्रशरंतीव्विवाशासुकलिशलरावनम्रकलमवनपिंजरासुग्रामसीमासुकासारासु
कुमुदबलाक्षरणपक्षलीन्नमेव्विमाक्षुपगतेषुपादपतलेषुकल्हारह्वारिषुपल्वलेषुकुसुमामोदशीतलासुयामवतीषुशेफालिकापरिमलाहितासुनिशावस्या ५४
नमानतरिषुधुलिंदुपन्नालिरामेष्वप्रदोषेषुमुद्दामकल्लेदीवररजोवासरसुरतिषुदासरेषुशालिलापशराराक्रमतरंगमानासुकुमारतीरसैकतरेखासु

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

दुःखेनारता मापन्नाश्च आपायाश्च पंकपरिहरणास्तु क्लेशयथाप्रहतं दोलायमानेषु मंदाश्यानकर्दमो ऽह्रियमाना । तिनवपदवी केषु जनरपि पार्थिवलो
केन प्रवर्त्तितेषु प्रांजलवर्त्मसु जंबालविगमात्तत्क्षितिक्षारगखुरमहासुसंजातानां सु भूमिषु एकदा चंद्रापीडचरणास्खलोपविष्टां कादंबरीस्तु पश्यन्मेघ
नादोन्मज्जन्मयूर दर्शि देवो युवराजश्चिरयतीत्युत्तामयता हृदयेन देवेन तारापीडेन देव्या विलासवत्या सार्धमनेकनाशेन तवाद्गीर्ताः शश्वता ।। नेवदे
व्या एव शोकशल्यघटनां परिहरन्त्या यथावृत्तं समर्षमाख्याया स्मात्तिरतिहिता त्वया तत्र हन्तेन देवेन चंद्रापीडेन न किंचित्याप्तिसंदेशं नापि देव्या कादंब
र्यां तदकृतविलंबा एवमत्वेनं वृत्तांतमखिललोकातिहृद्यया वानिजलहृदये देवदेवायतारापीडाया वेदयतं त्वया तिहिता स्थूते अस्माकमन्यकालेन्तरा शत्य
वृत्तान्तं यथा सर्वाभिः कथितं तथाति सुतरां तावक्रमागतश्चेहो तात्किरं तुवर्तिवा कार्यगौरवहतं जातं हृदलमेव देवावलोकनं वलाद्वाक्षत्यस्मात्प्रादित्व
तामपि वात्तीमात्रकोपलक्षणे तायामथाश्रितोपुद्यते ऽस्माकं लवमाःसतु अगम्यप्रातिगमनं अथ च नयनविषयगामीतदा वयमपि नेदृशा एवकेप्युदु
गएकंम्मीणोयेन पश्यन्तिदेवमस्मातिरयिचिरतनं देवचरणापस्त्विय्यां ऽपवित्र एवामा ऽस्माकमपि सर्वदादर्शणगोचरावस्थानेन प्रसादं कृतवानेवदे

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰ वः किमद्य जातं येन देवस्य पादारविंदतत्प्रसादेनासंचितश्च विसर्द्धी महेत एव वयं पादलग्नाश्चरणारेणव स्नाह्निज्ञायद्देवी देवस्य बहुवराजस्य पादश नु १
५५ णामेनास्माकं सफलयहुत्तवानागमन परिश्रममद्य थाऽ मिमेतावत्या गक्ष्यसंत वेसत्यश्तीक्षीकृतप्रवराङ्गशरीरा गताः संतः किं देवदेवेनता
गपाटेनवक्रव्याचयं किमस्मानिर्दृवो विज्ञापयं तिस्म इत्यावेदिते देवीषमाणामिति विज्ञप्तश्च नम्रः सं ष्ठितवति मेघनादेन तकालसत्वे ष्ठितानां
श्वासप्रश्वसुरकुलदैत्याव्या विलीयमानेवस्तुचांतः संचितं बाष्पमाकुलिततरलतारका स्वामापिवती लोचना त्या मुरुदिकया वष्टद्धमानकंठा क
थं कथमपि विरक्षरादंवरी प्रत्युवाचा ह्यानएव ते रर्गनि मंगीकृतं अनालोक्य देवं एवमेव याताः संतः किमन्यं तातएव। अपि च। अयमेवं विषेलोकाती
तो वृत्तांत एवाय ज्ञावलोकनेनापि न संप्रत्ययः सम्भुत्पद्यते किं पुनरनालोकनेन यच्च कैतवमात्रकोपदर्शितप्रेमफलावलंबन मंजीवितावृयमपिद्याव
त्यश्याम स्तावदनपेक्षितप्राणाह्नयः स्नेहसंभावनीयाः सत्यानपश्यंतीत्यघटमानकमिदं तदपरिलंबितं प्रवेश्यंतां पश्यंतु देवं सफलं त्वागमनप वं र
रिश्रमेणास्मादृलोचनेत्ततोयास्यंतीत्यो ज्ञानंतरं च मेघनादेन प्रवेशिता दूरत एव समंवाष्पपातेन पंचांगाभलिंगितमहीतला श्चंजपाडच्चरणारविंदवंदन ५५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

निहितोत्रस्मिन्निभृतदृष्टिपातान नत्यदृष्टिश्चिरमिवालोक्य कादंबरी स्वयमेवालपन्त्या । तदुःखाः परिक्षिप्य पतामयंकृता गतस्नेहसद्भावः ज्वलतः शोकावेगो
यंत्वल्पकालोकिता । वधिडुःखावशानमेवदुःखं तन्मरणलीरोर्लवहुनामशोकावेगायपयस्वनः सुखोदर्कं तस्तुरः स्थितयासुखपत्याशयाएवांतरितंना
पततिहृदयेन देवहृत्तांत एवंविधोयेनन केवलमत्र निरवकाशता शोकस्यप्रत्युत सुहृद्रतिनिरुद्धे विस्मयस्याप्यनवसरः किमत्रपरिवोधनेनाच्युत्राहृष्ट
पूर्वीमृत्युप्रसूतपत्नीकृतमवायं वृत्तांतो नवाङ्गिरपिदृष्टचर एवाविरुततत्ततोदैविकस्यवदनं संभावनापियादेवादृष्टिनानसंभवति सापिसंताविनेवतरुणपता ।
मक्षनादात्रीसुकमलेदैविकस्यपादस्थलं । न चायं प्रत्यक्षदृष्टोपिउपरतशरीराविनाशवृत्तांतः प्रकाशनीयोदृष्टोऽस्माभिरच्छोदसरसितिष्ठतोतदेवावेदनीयं
यदकारणस्वप्ररतिः खल्वस्वश्यंताभिनीसाणिनां कथंचित्सत्यथयत्स्यादयिजिशरीरविनाशः पुनः प्राणैर्विनाकृतानां दृश्यमानो । प्रश्रद्धेय एवसस्यावेदने
न स्वहृदस्थितमपि गुरुजनं मरणसंशये निःक्षिप्य वर्तमाने निःप्रयोजनमेवनाशि । प्रत्यागतजीवितेजीवितेश्वरे स्वयमेवामृतप्रभूतमस्तोर्थी गुरुजनेजनेवा
प्रकटीतविष्यत्युवमादिश्याक्षणेव्यजपयत् । देविकिंविज्ञापयामो द्वावामेवापरिज्ञानमेवावस्कनः संतवेदगमनेनास्मदीयेत्रंकथनेनवातदस्माकंवृहस्वाद

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰ यमपेतत्रासिश्चवराजवैशंपायनयोर्विनयाविनाडःखंतिष्ठतादेवेनतारापीडेनदेव्याविलासवत्यार्यशुकनाशेनसंतापप्रेषितानामप्रोषितजीवि
५६ तानामागमनदूरापेतमेवगत्वापिदर्पितंतेनयवार्ताश्रवणात्तालसस्पराज्ञोदेव्याआर्यशुकनाशस्यडःखक्रांताहृदयाएकदीर्घमुखानिनिर्विकारस्पंदनानाम
प्यस्थानमशक्यमेवेतिविज्ञापितास्तैःएवमेतदित्युक्त्वाकादंबरीमेघनादमवादीत्मेघनादवेगिसंक्रांतजनस्यपत्रदत्तवित्तमपितथापितुर्णांचेतःपी
डामपेक्षमाणयामयैवमभिहितंत्वतरदमपिडःखमापातेकीदृशंभवतिकिंउतनरेंद्रंमहावज्रपतनसदृशंतदपितवदंतिमहापरःकश्चित्तश्रेयवा
क्यःप्रत्यहंदृष्टसकलरत्नान्नसंपत्यपायत्वजडएवमादिष्टक्षमेघनादोव्याज्ञापयत्नादेविराजलोकेतुकाकथाप्रत्यवज्ञोपिसकलएवायंकंदमूलफला
सीनिश्चयंकृत्वास्थितःयथास्माकंमध्यादेकेनापिदेवपादांश्चविनानप्रतीपंगंतव्यंइत्याश्रपिनएवयेसंपन्नेहिपित्रोसविशेषंसेवंतेसद्भन्यमानास्ततरा
मवनमंतिश्रालप्यमानास्प्रलापाःसंजायंतेदृश्यमानानोस्निह्यंतेक्षिप्यमाणानापरागंशृण्वंतिउच्यमानानप्रतीपंलापंतेएषाःप्रियंहितंविज्ञापयंतिअ
नादिष्टाःऊर्ध्वंतिष्ठत्यानजल्पंतिपराक्रम्यनविकत्थंतेकथ्यमानाअपिलज्जामुद्वहंतिमहाहवेष्वग्रतोध्वजाश्चनीलक्ष्यन्तेदानकालेपलायमानाःएषंतोनिर ५६

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

लीयमानेनाप्यस्नेहंवऊमच्युतेजीवितात्ययोमरणामत्तिवांछन्निरुहादपिक्षामिपादस्थलेषुखवंतिरुमनियेपांसवस्तलाचरणपरिचर्यायांवाअसंतोषोहृद्याए
धूनेवमसनमौननावलोकनेवावालतानुग्रहणोकार्प्पण्यमपरित्यागेलज्जुर्यचविद्यमानेप्यात्मभिनस्वाधीनसकलेंद्रियश्चन्नयः पशयंन्नोपधाइवस्थणावं
तो।पिवधिराइववाभिनोपिमूकाइवजानंतोपिजडाइवअनुपहतकरचरणाअपिविकलाइवपंगवइवक्लीबाइवअकिंचित्कराः स्वात्मनास्वाभिचितादे
शैत्रितिविवर्त्तते। तस्मात्सर्वएवायमेवंस्थितोऽस्यजनः। देवस्यसकाशेनदेवीवर्त्ततेनदाज्ञापितंकृतमवधारयतुदेवीत्युक्त्वामेघनादस्त्वरितकनामानंकुमार
सेकमाहूयतैः संहतयासर्ज्जयितअथसुवदूरदिवसापगमेववार्त्तायाविनोतामपतीचंद्रापीडस्यैवागमनायोपयाचितंकर्त्तुमिववन्निनगरदेवतानांअवनिमाद्
एमायतनेनिर्गतांविलासवतीदेविदिदृक्षयावर्द्धमेषसमत्राक्षेप्रवृत्तिमातरः परागताश्चवराजवार्त्तंतिसहसैवससंभ्रमप्रधावितात्परिजनाउपसत्यानंदवा।
ष्पजलक्षलित्तयाजलार्द्रेंदीवरस्रजेवविक्षेपदीर्घयाद्दृष्ट्यासर्वेयंतावच्चिरंककुलोपगंगाणेवपरिश्रद्ववालपोताप्युत्त्पाकृतेवात्नीकेनइस्मसृतमिव
वाल्कुलाहृष्टंकस्यानुकंपास्मिन्नजनेजातंकेनवाहृष्टःकियद्दूरेवर्त्ततेकिंवातेनकथितंकुशलमेववत्समोत्तिष्ठश्चांत्येवाडाद्वीता।उत्तश्चतोयथादशर्णासंघ

कादं॰
५७

शः प्रधावितेन नरपतिप्रतिवद्धेनाप्रतिवद्धेन चोज्जयिनीनिवासिना जनेन नायातो युवराजः किं यद्दूरेतद्वाह्यिः परित्यक्तो दिवशेष्वेते खुवाक्षवर्त्ति
क्वा सवाझ्गतिवाहक्षः क्वयातिकष्टेसेनाजिवाहितोदाहनमात्रसाधनेन धारावरागमः ऊर्गएष्टगतस्य मध्ये च हतपत्रवापक्रांतः त्वरितकएतद्देन्नि किमने
नविदितेनाप्येनं कथयतः पप्रर्थ मयं क्लेशः कृतो युवराजेन सह दृष्टो वैशंपायनः प्रत्यानीतो वामिलितोऽस्य वा पत्रलेखा सहितो मेघनादः नदत्तः कश्चिदपि
संदेशो देव वर्द्धिनेन मे न मित्रमेदासाद्यैरस्य रत्नसिकतयैवमेविनाशं वलं गतस्य वालधर्मणो वत्सस्य विलेप्यवचांसि दृष्टानपिज्ञा वत्समावश्यवाजीयो यु
वराजेन प्रशादीकृतः प्रसिद्धमादिनां प्रथमस्य पृथ्वकवर्त्मिणो मातुलस्य मे कथयत वार्ताँ उत्सेदा हेमहानश्ववारेरतुभ्रतः क्लेशः रतिक्लुशलं महाश्वपतेर
श्वसेनस्य श्वशुरो सा वस्माकं विस्मयः कृतोऽस्मात्पित्राय विक्रमपिलवतां हस्त्येन किंचिदपि प्रहितं आहिनतरण्वासो युवराजं सवने दृष्टोत वाझिः मेघनादा
लंरत्नसेनः सुपरिजनस्य सेनापतेर्वडितरंतइसेनस्य सेवा व्यसनाश्रुर्मेकमल वर्णीत चागव लगतिवलाधिरूतस्य का वार्ता श्रवंतिसेनस्यारोषितसेना॥ ५७
सीन्नासीरार्थं युवराजः राजकुलेक प्रशादचित्तोवर्त्तमानेमाच्यतेवाकेन किंन्नवमे तावाज्झिश्विशेवराजचित्तनिकावहवः खल्वसि न वशोकाजाताः आतुतावत्स

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्वमिवाध्युधेन दृष्टः स कथय[illegible]तु सर्वमिति नत्रू[illegible]नो वीरसेनस्य वार्त्तां पितर्युपरते ऽथ्यममेवासौ प्रविष्टो यात्रामार्त्तस्य दुःखांतरित प्रत्यय प्रपतित मरणशो
कादश[illegible]शन क्रियैव परित्यक्तानविग्रमेव कथं साजीवतीति एतानि वाक्यानि च प्रतिपदं पृच्छमाना नंदत्त प्रतिवचसो नामसा प्रच्छित मत्यागतं दृष्टिनावि
ष्टानि चाप्यश्रमनिःस्पृहानपि पदानि दृष्ट्वा संभावितो ग्रामया सितया गत्यागह्वत तच्चातिमलिन तरपटच्चरावच्छादितानसंस्कारमलिनकायानने कचेवोद्वद्धा
ञ्जलिय तु प स्पृष्टा ज्ञाद्र द्वजनों निवास्य लोकशास्य आश्रयानि वश्रवासस्य पादद्यासान्निवेदौ मनिस्यस्य संदर्शी निवर्तई दुःखानां अस्त्रूरत दूरितक समतेताच्रता
चलेखहारकाच आलोक्य च तस्मिन्नेव मातरस्हांगते भ्रितातेषामाख्यया दिदेश। अनंतरं चातार्किता पतितं त दर्शणोत्पादित हिष्ठ एव दुःखवेगा। सुखिता
निवोत्तु काम्निवेद्यिये:दातुमयानिच भृत्यशरीरानि[illegible]डीं प्रणिवासपप्ति: उरस्त्रात्यतं तीव वाष्पांबसा प्लवस्त्वनितं चरणानि कृतिचि त्वागत्वापदानि सग
हृदयरखवैरसृत्तशणामानेवा पुरा त्वत्कृपाः कथयतासु मेवत्सस्य वार्तामात्रमिदं लद्धष्येव कथमपि करोति मे हृदयं ध्रियते वत्सो दृष्टो वा त्वयाद्रिरिति वंट
ष्टाकृते महस्यागतं वाष्पवेगमनितल निवेशितोत्तमांगा भ्रणामापदेशेनोत्सृष्ट रुच्छादिवामिसुखमुन्नमितवदनाव्यज्ञपयत् देवेह च्छो ऽस्मा तिरक्तोदस

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कौ॰उ॰ रस्मारेखुवराजौविशेषमेपत्न्निरित्तकोनिवेदयिष्यतिरित्यभिवदतएवताउद्बाष्पसखीप्रत्यफवार्वकिमपरमयंनपश्वानिवेदयिष्यति।इतःप्रभृत्यपउरु
५८ नप्रहर्षैत्सैवोपसर्प्यणेनप्रतिलेखमालिकाश्रुत्थैःशिरोलिराविसन्नदीनेराननेॐप्रयत्नमंरक्षिताक्रमोरूढउच्छ्रितालोचनात्यांमश्रुखेसमववार
पोनचहृष्टेयदावेदितव्यंतत्रसवद्भिरावेदितंहावत्सजगादेकार्वंडचंद्रापीडवृंद ननवंडशीतलप्रकृतेर्वद्यातिरामउणलोचनानंदकिंरतंते
नयेनायातोसितानचंद्रापीडपीडितावविामिनोकोपाडपालनमानानउक्नमतत्तवअंवनपरिलंवमनागपिकरोमीतियथामेपुरःप्रतिज्ञायाय्यत्र
काप्यवश्वाउंवत्समगहत्तएवतेमयास्यहतहृदयस्यसंकायेवज्ञातंडल्लसिनंवत्समुखावलोकनमितिवलाउत्तोस्मिमोकिंकरोमिकोत्रवादोषोदत्तस्यमंद
लागपायाममनेवैताव्येउएए नाविलासितानिलवंत्एउएपवंतोपिलोकेनउनमर्षामहशीपापकारिणायस्याह्ममेकएवमकाडएवाद्धिघक्रापिनी
तोसिवि॰ प्रलघामिदग्धवेधसा।वत्सहृहंगतस्यापितेउपतामिपारसोर्भिवत्तुष्ट एकैवासंस्थंवेत्यालपतन्नेवदनमालोकयितुंउकंक्तिंमेहृदयंजानजह्नि ५८
तेकनजानाम्येवकिमाजन्मनःप्रभृतिशेशवंतेस्मृत्वात्मनमउशोचामिउतमौवनासोमहारिणीवर्तमानस्तपशोभांपश्यंताउहोशिवदवहूंसमधीराउत्वेद्धा। स्त्रो ५५

गामिनं प्रसूतामित्येवं च विलपंतीमामवलोक्य हृदयस्थितो मे वंकुश्यास्वेतसि उत्तयथा विना प्रियया जीव्यत्येवं विलासवती तात त्वया विना जीवंत्या।
पितुरेव कथं मया वदर्शितं न वेद्मि किमति प्रियतपाते किमाकृते:प्रत्युपाऽत स्त्रीजनस्य समहुत्तवो मूढता वादेवेत्यग्रापिनश्च द्धवाति मे हृदयमनिष्टं तेये
ननमहश्चास्कृतिस्फुरीकर्हृचिवार्ताती जानेत्वरित्तकोदिता मेव नेह्नामिवरमणांकर्णेपिवाश्रवणीयमुपरतासमीति तातकिंप्रत्रवीषि तथापिकि
मसुनाश्रेहा।उत्सितेन लोके लज्जाकरणवेक्लव्येनेतिपघाष्ठितास्मितेवत्सवचनात्सुहां न रोदिमीत्येवमन्निदवानेवासन्ना सन्नसखीजनावलंबितश
रीरा मोहमुपागमत्।अथानेकसहस्रसंख्येन प्रधावता विलासवतीपरिजनेनावेदिते तस्मिन्वृत्तांते मंदरास्फालनोच्छलितइवमहांलोधिरुद्भ्रांतम
त्वेताः संसंभ्रमसुत्याय प्रशुकनाशद्वितीयो यामाववस्थितां प्रजविनीकरेणुकामारुह्य रथ्यादपि वत्रिवपुरो राजमार्गं किंकिमेतदितिसपस्रुकात्तनाद
कालकलेनसर्ववृतः प्रधावताजनपदौघेनाकर्ण्यमानो विहासमयविवृष्टद्दतः समगोउराट्टालकप्राकारसवनतोरणमुज्जयिनीं निर्जगाम नरपतिरुपेत्य
चांवतिमात्रष्टहमवतीयनिर्यांधिसमोहायवदनेनमलयजजलैश्चासिंचताकदलीदलेश्चवीजयता जलार्द्रेणपाणिपल्लवेसंवाहनंकृतवताकथंकथ

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वी॰उ
५९

मपिचेतनांप्रतिपद्यमानांपरिजनेनार्द्रोन्मीलितलोचनमुपगांउघः कालकमलिनीमिवविलासवतीमपश्यत्॥ दृष्ट्वाचसहसाअप्रवृत्तेननेत्रां
न्तसान्त्रस्त्रीविशेषापनयनायेवसिंचन्समुपविश्यपार्श्वेपार्श्वीकृतवर्षिणाकरेणललाटेचस्कन्धेकपोलयोउरसिवाक्षोभ्यस्पृशञ्शनैःशनैश्च
वाष्पगद्गदमवादीत्॥ देविपदिसत्यमेवाद्यादृश्यंकिमपिवचसस्यचेद्राधीडस्ततोनजीवाम्यतएवकिमर्थमयमात्मावत्सस्यकृतेसकललोकस्य॥
धारणोनात्रुतेनैववैक्लव्योपगमेनउद्धृतानायतोऽश्यंतिसुताख्यपात्रानिकर्माणिकिमरंक्रियतेनाधिकस्यताजनंश्रुखस्यचयंश्रुपातंहिहृद
यताडनमपिञ्चर्विडिनलिल्पतएवावात्मेवघ्नयादिधिमीमापरःकोप्यैवाश्रेयस्त्रस्मैरोचतेतन्करोतिनास्मैकस्यचिदप्यायत्तः॥ एवंपराधीनस्तेस
र्वस्मिन्नकिंवाश्मातिसर्वंवत्सस्यातिदुर्लभोजन्मोत्सवसंभावितो॥ कमतस्यसुखमवलोकितंगन्नानशयनस्पोइंकुचूचरणाव्रजनमांगकृतो॥ राम
ज्ञातुमसंचारिणोरेणुरूसरसरीरकस्पांगेनगात्रःस्पर्शसुखमनुभूतमव्यक्तमनोहारिणिप्रथमजल्पितानिश्रोत्रेकृतानिदृष्टमानस्यबालचारवो
दृष्टाःगृहीतविद्यस्यगुणवत्तयानंदितंहृदयं॥ उपारूढयौवनस्यामानुषीरुपशोभाशक्तिश्चप्रत्यक्षीकृता॥ अतिविषिक्तस्यचौवराज्येशिरःसमाघ्रा ५९

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तां दिग्विजययात्रागतस्य प्रणमतः परिष्वक्तान्यंगाणि। एतावदेव मनोरथशतवांछितस्य वत्सस्य न संपन्नं। यद्वधूसमेतस्य निजपदे प्रतिष्ठां कृत्वा
तपोवनेन गतं सर्वाभिवांछितप्राप्तिश्च महत्तरपुण्यराशेः फलं। अपरमपि किं वृत्तं वत्सस्येत्येतद्यापि न परिस्फुटं केनचिदत्र कथितं एतत्तु मया।
अथ कामंदकतनयपरिजनात्कथयतः कर्णेकृतं यथास्मत्सहितैर्लेखहारकैः महापरोक्षमेवैतस्य मेघनादसेवकस्त्वरितक आयातः सर्वेऽपि सर्वं च ज्ञातं
सोपि त्वया न पृष्ट एवेति त्वं तु तावदृष्टप्रायमस्तनो जीवितमरणयोरन्यतरमंगीकरिष्यामः इत्यभिवदत्येव राजनि परिजनांतरितं त्वरितकं माहू
य पत्रीहारस्त्वरितकमारान्महीतलनिवेशितोत्तमांगमालोकयन्तु देवस्ति दार्शितिवाशः। राजा तु तथान्तमालोकयंश्चंद्रापीडस्नेहाद्देहीत्याहूय हस्ते
नोत्तमांगे स्पृष्ट्वादिष्टवान् त्वरितक कथय किं वृत्तं वत्सस्य मे येनागमनाय मया मात्रा मात्येन च लिखितेनादिष्टोपि सन्नायातः आगमनकारणं वा न।
किंचिल्लिखितवान् इत्येवमादिष्टो राज्ञा गमनतः प्रवृत्ति यथावृत्तं कथयितुमारेभे राजा तु चंद्रापीडहृदयस्फुरन वृत्तांतं यावदाकर्ण्य स्फुरितशो
कार्णवाक्रांतिविक्लवः प्रस्मायकिरमात्रं स्खलदक्षरं त्वरितकमवादीत्। तदविरम संप्रतिकथितं त्वया तत्कथनीयं। मयापि श्रुतं यद्वृत्तं वैशंपायनस्य ग्रहदोषे

कादं॰ उ॰ दः। निर्भरं श्रवणकौतुकं कृतार्थीभूताक्षितिः आनंदितं हृदयं उत्पन्ना जातिः सुखं स्थितोऽस्मि हा वत्स त्वयैकाकिना स्फुरतो हृदयस्यानुभूता वेदना
६० निर्व्यूढा त्वया वैशंपायनस्योपरि प्रीतिः॥ वयं दुःखभागिनो निस्त्रिंशाः कृमर्मचंडालाः येषां तवापि हृदयस्फुटने निर्विकारमेवेदं देव वज्रसारतो
कठिनतरमावयोर्हृदयं यच्छ्रुत्वेदं त्वयं न स्फुरति महच्छ्रवानवापि मरणं दुःखसौख्यो अभीदत्तमनुगच्छति स्वयं प्राणाः तद्गुनिवद्यावदेवाति दू
नं श्रुत्वा चैवैकाकी वत्सस्थाव देवानुगमाय प्रयतामहे सशोकं शुकनाशं किमद्यापि तिष्ठसि अयं स कालः स्नेहस्य महाकालायतनसमीपे समारो
श परिवारकानुपदिश्य चितारचनाय रचयत स्फाटिकाष्ठानि काष्ठिकाः किमित्यपएवं संकल्पिताः कं वा किं नो गत्वा निःक्रामयत हुताशन
प्रवेशोपकरणानि निःकारणवदितेन किमकनाथ रोषः परिलंबा हि ना दापयाशेषं द्विजेभ्यः कोशं कस्य कृतेऽधुनापि पाल्यते पालनादिकं कर
णीयमेवाकनाशीणं हा णउण्यस्य मेयथा भूमिं भूमिपतयो यातदूद्यापश्च यथा च नाद्येवानाथता दुःखं जानन्निव प्रजाश्च यथा कस्मित्पथ्यकथा वश
मीभूतो मे वंशः कमपरं संविधायायाम्येवमानंदिना पिनं तारापीडमचेतिततात्मपीडया प्रतीपं विलासवत्यैव प्रतशरीरमात्रतिरस्करितकोव्याजपया ६०

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

तदेवस्फुरितोपि हर्ये ध्रियते शरीरेण एवमजः शापदोषाद्वैपायनस्य च यथा जन्म तथा तिरस्कृत शेषं स्पष्टार्थं विना नरदेव शीघ्र [illegible] डकेन [illegible]
कार्यकोश [illegible] शोकाविशात् तद्विज्ञानतन्निमेषेण बहुरूपा विशुद्धस्वरूप आव्यक्तेन कथ्यमानं यथार्हं दृश्यं [illegible] तेषामपारम्भे तं च निरवशेषं [illegible]
[illegible] श्रुत्वा च तमनेकचित्र्योत्पादितप्रत्ययं वाञ्छेदेवं च निरतिशयशोककारणं च ॥ विस्मयास्य रत्नं तद्दृश्यं वं च कौतुककरं [illegible] दराज [illegible]
यन्मयोदितं [illegible] मीमांसितं विवर्तितानन्तो विमर्शस्त्विमितत्तारको [illegible] शोषावलेशकनाशसुखेन्यपानपतापदहरस्व [illegible] रिक्ता [illegible]
कृत्यान्तःकरणः खेदखंडः खापनोदायैव यतं ते यतः सुकनाश [illegible] वदन्ति यति सुवाचा ॥ देवचित्रेऽस्मिन्संसारे संचरतस्सर्वदुःखमात्मपदे
देवतिर्यग्योनिमानुषदेहत्रिभुवनात्मनः प्रधानस्यापि परमाण्वादेर्ब्रह्माण्डपर्यन्तस्योत्पत्तिस्थितिलयकारणस्येश्वरस्येच्छया वा धर्माधर्मसाधारणानाना
मिष्टानिष्टफलसंबंधकारिणां कर्मणां वा शुभाशुभानां विपाकात्स्वभावाद्वा स्वयमेवानेकप्रकारमुत्पाद्यमानस्य स्थितिं प्राप्तो विनश्यतो वा नियतत्वेन
स्थावरजंगमस्य न कदाचिदवस्था सा यामानसं तद्वतीति तां क्लिष्टतोयं देवस्याववक्तृ निर्विमर्शी यदि द्वैतं [illegible] विचारात् [illegible] कीर्त्यं रहिता च्यागमप्रमाणा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कांड ६ देवान्प्रपन्नानामिश्रविसंवादीनि दृश्यंते सुखावंधात्यास्तु नाद्वाविषप्रशमस्योत्थापने कीदृशी शक्तिरस्य स्कोतस्य चायमः समाकर्षणोर्भ्रमणेवा
६१ मंत्रणां वैदिकानामवैदिकानां वानेकप्रकारेषु कर्मसु सिद्धो नानाविषसंयोगद्रव्याणां वामरणमदमोह्योत्पादनापहरणावशीकरणाविद्वेषणा
ता३ दिप्रभृतिषु शक्तेः सत्त्वाद्दृश्ये षां च वर्जितराणामेवंविधानां प्रकाराणां तत्रतत्र सर्वस्मिन्नेवागमः प्रमाणमागमेषु च सर्वेष्वेव पुराणरामायणम
हाभारतादिषु संत्यनेकप्रकाराः शापवार्ताः तद्यथा महेंद्रपदवीर्निर्गीतोनहुषो राजर्षिरगस्त्यशापादजगरतां सौदासस्य च वशिष्ठसुतशापान्मानुषा
दवमेंसुरगुरुशापाच्च ययातेर्ज्वातुरणएव जरसा संतप्तस्त्रिशंकोश्च पितृशापाच्चांडालतावः श्रूयते च स्वर्गवासी महाभिषोर्णामराजा स्मिन्लोके सं
तत्रभूत्य न स्वत्वालभ्यपागता घाश्चगंगायाः शापदोषाद्दष्टानामपि वस्तूनामत्यंतनिषिद्धता वदन्त्य एवायमादिदेवो नारायणः स एव य नारायणः ३
दमग्ने राघवजनतामुपगतः श्रूयते च तत्र तत्र द्धीमानं वितत्य राजर्षेर्दशरथस्य तथैव मकरायां वा सुदेवस्य तन्मन्नुष्येषु देवतानामत्यंतनिर्वासं लावि मानीननः ३ ६१
नानत्वपूर्वमस्तुष्वेत्पोरग्रेः परिहापनेदेवो नवाधिलगवतः कमलनाभादतिरिच्यते चंद्रमाः किमसंतावनीयमपि तु गलीरंतसंघे देवेन देवतावदनेदि म१

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

शश्वंडमाण्वदष्ट्:।तथापिममापिस्वप्ने पुंडरीकस्यैवदर्शनमुपजातंतत उत्पत्तिप्रभृतितयोर्नाम्न्येवसंदेहोविनष्टयोः कथंशरीरस्यापिविनाशः कथं
वापुनर्जीवनलंभस्तस्यशप्ताखिललोकप्रत्याख्यातप्रभावमस्ततमेवकारणमावेदितंतत्त्वंममसिविद्यत इत्येषापिभ्रातृस्नेहेववानीसर्वमेतत्दिव्यमिवा
वगाढंउदेव:।अथचन्द्रादृशाकारकांतरेऽखिललोकाह्लादकारिणोऽप्यत्रसंततएवनस्पृशामिह्नितकल्याणैरविरलछायावशानेनिर्वर्तितगंधर्वसुतो
द्वाहमंगलस्यगलन्नयनपयसोवधूसहपादयोःपततःप्रवृत्तानुप्रगतस्यचंद्रापीडस्याभिमानतरित्तस्यलोकपालस्येववद्वंडमसौदर्शनेनजैकृतमेवं
पापंपरित्यक्त्वातिदिवः तत्तयोरयंशापोऽस्माकंपुनर्वैरएवतदस्मिन्नस्यनिमनागपिनदेवेनदेव्यावा शोकः।कार्योमंगलान्यनुष्ठीयंतामभिमत
देवताराधनेनधनानिसमर्जनेनदायजन्मोपार्जितंकुशलमभिवर्ध्यतां।अकुशलमपियमनियमरूढ्वव्रतोपवासादिनातपःपरिक्लेशेनक्षयमुप
नीयतांअपरमपियद्यदेवंमत्तेश्रेयस्करंश्रूयतेज्ञायतेवातत्तद्द्यास्यक्रियतांकार्यतांचकर्मनिःखलुवैदिकानामवैदिकानांवाकर्मणामसाध्यंकिंचि
दस्तियोत्पत्तिरपितयोःकुलद्वयोरीदृशेनैवप्रकारेणोपजायेतेफलवतिशुकनाशेसशोकएवराजाप्रत्यवादीत्तामसर्वमेवमेवैतद्यदार्येणाभिहि

ना२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादं तंकोन्योधुनान्येनकेनवापरेणवयंपरिबोधनीयाः।कस्यवान्यस्यास्माभिर्निवेदनंकरणीयं।किंतुवत्सस्यमेवैशंपायनदुःखात्स्फुटन्नंहृदयस्याग्रतो
६२ दृष्टिलग्नंसर्वमेवान्यदंतरयंतीतितदेवप्रश्यामीतितदेवस्त्रणेभितदेवोबेहे।तदेवमप्रत्यक्षितेवत्सस्यवदनेसंसमेत्रात्मनोनशक्रोभिकर्तुंप्रवच
ममायमीदृशःप्रकारस्तत्रदेव्याःपरिबोधनंदूरापेतमेवतन्मनागप्युदुपायमेवनास्मिविन्दामिवितसंधारणायेत्येवमवधार्यतत्पार्श्वस्थितंकनकवति।
तारापीडेचिरात्तनयपीडयानत्वरांपरित्याजितलज्जंविलासवतीकृतांजलिर्देवेंगादा।आर्यपुत्रयद्येवंतदापिकिमपरंविलंबेननिर्गतावय
दीयतांप्रयाणकमत्राम्पतिमेहृदयंवत्सस्यदर्शनाय।यदपिदुःखापनोदार्थस्फुटनमस्यासंसितमासीत्तदपिसंप्रतिदर्शनाकांक्षयानरोचते
एवजानामिवरंदीर्घकालमपिदुःखान्यनुभवंतीसकृदपिवत्सस्यदर्शनायजीवितानपुनरस्यदुःखोपशांतयेसंप्रत्येवमृतास्मीतितद्वस्यदु
राशानिर्बंधनस्यसर्वात्मयनिवारणोपायस्यवत्सानन्नावलोकितोत्तकस्यगमनमपिहृदयस्यनावहिनोदनतांव्रजन्तितिवदंतीमेवविलासव
तीमाससान्त्वयतमःशुकनाशस्यात्मसमंपरिणतवयाःषट्कर्माभिसमुपस्तत्प्रसिद्धिपूर्वकंयज्ञपपत्न्यादेविमर्दचैवापरिस्फुटनेनवातीकालनकालेनाप्तु ६२

लीक्रियमाणहृदयामनोरमास्वयमेवबाष्पावंत्यागताराज्ञेलज्जमानानोपगतास्थानमिदंतदेषामातृग्रहस्यपृच्छतक्षिपछनिपृच्छतीतिवदेवाकिमेभिःका
थितंजीवतिमेवत्सोवैशंपायनःस्वस्थशरीरोवाढौकितोवाधनर्ववराजस्यकावावर्त्ततेसावागमिष्यतिवाकियद्भिर्दिवसैरितिराजाखततडपरतिवाग्मी
यापिकष्टतममाकर्णयदीर्णइवस्फुटाशतधुणीभूतशोकोत्कूनाकंविलासवतीमवादीत।देविश्रुतंवत्सयोर्ध्वकिंचिरंपिप्रियसख्यास्तेयुत्तमस्मश्र
त्वाकदाचिज्जीवितेनैवविमुच्यते।तउत्तिष्ठस्वयमेवधैर्यमालंब्यसबहिर्नाताउकथनेनसंस्थापयामिप्रियसखींतयाप्याशुकनाशेनसहजानव्य
मेवेत्युक्त्वाधैर्यसपरिजनांविलासवतींव्यसर्जयत्।आत्मनापिशुकनाशेनसहगमनसंविधानमकरोत्।अथतथाप्रस्थितेराज्ञिनिराजानुरागाबंडा
पीडस्नेहेनचाशुप्रदर्शणजातकुतूहलाश्चप्रथमगतपितृभ्रातृमित्रस्वजनदर्शणोयचगृहरक्षकवर्जमुज्जयिन्याःसर्वएवलोकोगंतुमुदचलत।रा
डाउसौप्रगमणविघातहेतुस्सर्वाणवनिवर्त्यपिलक्ष्मपरिकरःपितृभ्निदपंथानमेकदेशेनैवपरापतितुमीहमानःश्लोकतयबाधुनः प्रभृत्यनाम
ताहृदयेनकियत्यध्ययथापिवर्तितेक निपपेदिविशैःपरापतन्ताभवरुद्वस्थजभुजङ्गास्त्रंरंगमारोपितंत्वरितकमाकृष्यास्यपृष्ठत्रिवधिविच्छिन्नकैःप्रा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का० उ यणाकैर्वहन्त्यातिवक्रतिरेव दिवसैरासमासादाच्छोदं आसाद्य च विकल्पशतदोलाधिरोहेण दुःस्थितेनांतरात्मना दूरस्थित एव प्रथमं समापतमानसु
६३ वारात्र्वालीव्वे घणायलवरितकेन सह प्रहितवाहः अथ तैः सहागच्छंत सुकितात्मसंस्कारमलिनकृशशरीरमवनितलविनिवेशितोत्तमांगमुद्वा।
घ्यरीनतरदृष्टिं ज्जीवितलज्जयारसातलमिव प्रवेष्टु माहमानमहमिकयापरस्पराचरणेनैवात्मदर्शणमतिरस्कृतमच्छु तमपिहतमिवमपरिहृद
मपिसुखितमिवजीवितमपिहृतमिव समसंभ्रमकृतागमनमपि घतीपमाकच्यमानाचरणामिवांगैरेव सहगलितोत्साहं वाष्पेणेव सह कुकात्मा
नं वैक्लव्येणैव सहोपसर्पतं मेघनादं वरःसरं कृलमेव चंद्रापीडचरणतलनिबद्धजीवितं राजपुत्रलोकमालोक्योच्छ्वसितनयनशोकोर्मिवे।
गाक्रांतोपफुल्लसितस्वंदृष्टोशतचंद्रापीडदेहाविनाशशत्पयोत्तरात्मनानिष्कुसावरणापायीणवर्त्तिनी विलासवती मवादीत्त।देवि दिष्ट्या वर्द्धसे।
म्रियते संत्यमेव शरीरेण वत्सोयेन सकल एवायं तचरणकमलानुजीवी राजपुत्रलोकस्त्यादृश्ला दागतस्तिसात्वतयाकार्पं किंचिदात्मपाणि
नेवोत्सारितावरणासि वयाचलानिश्वयीदृष्ट्या चिरमिव विलोकयन्तनयनिर्विशेषं राजपुत्रलोकस्यमध्ये त्वमेवैकोनहश्यसे इति तथा रटंतीमुत्तं ६२

समाश्वास्य राजेंद्र इत एव समं सर्वलोकेनावनितलनिवेशितोत्तमांगं मेघनादमितो दृष्ट्वैक पार्श्वे त्यादिश्य पार्श्वाद्दीनं। मेघनाद कथय कोऽत्र वृत्तांतो
वर्त्तते मे वत्सस्येति समुत्पन्नपयन्न देवचेतनाविरहाच्चेष्टामात्रकमेवापगतं शरीरे तु न ज्ञायते दिवशे दिवशेऽधिका कांतिः समुपजायते रा
त्रि राजंपुत्रास्तु तत्कृत्वा जीवितप्रतिलंभे समुपजातप्रत्याशः श्रुतं देव्या मेघनादस्य वचनं तं देहि विरास्तु नः कृतार्थया मोदर्शने नात्मानं पश्य
मो वत्सस्य वदनमित्यसिद्धान एवासि वर्द्धितगतिविशेषयाकरेणुका महाश्वेताश्रममविशत्। अथ सहसैव चंद्रापीडगुरुजनागमनमाकर्ण्य
पुरःप्रकीर्णतारश्रुकारुकारिनयनजलबिंदुसंदोहा हाहतास्मि मंदभाग्या दुःखेकलाभिनी न जानाम्येव विस्मृतमरणक्रियया वदहमनेना
नेकप्रतीकारमत्वलीदारदानैकपंडितेन दग्धवेधसा परं दत्वेत्येति दधानैव धावित्वा क्रिया महाश्वेता गुहाभ्यंतरमाविशत्। चित्ररथतनया
पि सत्वरोपसृतसखीकरद्वयावलंबितशरीरा तत्क्षणमेव महाश्वेताश्रममाविशत्। तदवस्थयोर्द्वयोः तयोः शुकनाशावलंबितशरीरो राजा विवे
शाश्रमपदं तदनु मनोरमावलंबिता पुनः प्रधावितोत्कंठया न नरदृष्टिः क्व वत्स इति पृच्छंती विलासवती प्रविश्य सह कुंजयेव कोतयां विरहितउ

परित्तमर्थयित्वं उरस्थमध्यामिव तं पुत्रवत्सला लोचनमालोकयाव नपरापतत्येव तारापीडस्तावद्विलासवती विचारयती मनोरमा माहिष्मत्यद्दूर
त एव प्रसारितवाहुलतता ध्ययारयो नुकडाउरितिनिर्यन जलध्या रामि: प्रस्त्रवेणसिंचंती महीतलमेहितात दुर्लभतकचिराद्दृष्टोसि देहि मे प्रतिवचनं
मालोकय सकृदपि मामडविनंतात नवैनदवस्थानं अत्यायां कोपगमणेन मे संपादयतनन घोचितं स्नेहमवकाणतिश्शर्वं वाल्येपित्वया मद्वचनम
घ किमेवं विप्रलपंत्याश्रपि न श्रृणोषि तात केन रोषितोस्य पाता यथाभिवसंपादयोन्निपत्य उत्तचंद्रापीड प्रणमत्ता वत्सप्रत्फरुमत्वत्स्नेहाद
वातिरह मागतस्य पितुः पादौ कस्मागता तेगुरुजनलक्ति: कृतेगुणा: कस्रेहः कसाध्यर्म्मज्ञता कृतत्यितं पढंकामावं कृशान्ति: क्षमापरिजनद
त्सलता कथमतायि मेसर्वमेकपदएवोत्सृष्टप एवमौदासीन्यं वलंच्यात्स्थितो सिश्रथवा यथाते सुखं तथा तिष्ठ वयमुदासीनहृदया स्वपीति रु
ता तत्प्रिजार्पमसुत्सृष्टपउनगाढगाढमालिंग्यांगाणि शिर:समाघ्राय कपोलौ डुंबित्वा चंद्रापीडस्य चरणाउत्समांगे कृत्वोत्सुककंमरोदीत्तात ६४
थारुदंती सृता उनरिति निजपाडैश्चंद्रापीडमपरिष्वज्यैव सर्वप्रजापीडापहरणाद्धमास्यां दोर्ल्पीमवलंब्य प्राक्रोतादेवियप्रप्लवयो: खकृत्सैर पतयता

तारापीड १

मुपगतस्तथापिदेवतामूर्त्तिरियमशोचनीयःतन्मुच्यतामयमिदानीमनुष्ठलोकोवितःशोचितव्यश्चन्द्रापीडोस्यनशोकेकृतेकिंचिदपितवजिकेवलंगल
एवस्फुटतिरटतोहृदयंनिरर्थकंप्रलपितमेवनिर्यातिवदनान्नजीवितंनिरासंगंनयननजलमेवपततिनशरीरमपिचवत्सस्यादर्शनमात्रमेवादयोः
पीडाकरंतच्चैवमालोक्यमानेमुखेदस्यदूरापेतमपरमस्यामवस्थायामावासांद्यात्पामपितावत्परमवष्टंतंकृत्वामनोरमासुकनाशश्चसंचारणायो
पयोर्लोकांतरितोभवतिदेशंपायनमिष्टतांवान्नवेदनावपियस्याःप्रलावालमनरजुलवनीयोवत्सस्यजीवितप्रतिलंभाभ्युदयमहोत्सवःसैवेयंगांधर्व
राजतनयावचूर्हेमकूटगमनोन्मुखीकोपिसंक्रांतिमूढामनामग्रहणाखस्रुताकंदातिःमखीतिवीत्यमाणार्नग्घापिसंज्ञालततेनदेनांतावड्याप्य
केयूरकौत्रितनमलंसंयततोपथेमुखंरोदिष्यसीतिविलासवतीछत्तकृत्वाससंभ्रमोत्सुकंचंद्रापीडचरणाकमलमेजीवितप्रतिलंलहेत्तवतस्यवधूरिति।
धावमानांकोपत्रज्यतदवखांतामुत्याच्यकेरुवामूर्छ्ञानिमीलितांहितचिमुणतरनयनशोतंवदनमालोक्यस्ववदनवरतनयनसलिलप्रार्द्रभिं
शुलशीतलेंस्वकपोलंकपोलयोर्ललाटंललाटेलोचनयोश्चनिवेशयंतीचंद्रापीडस्यशशीतलेनपाणिनाहृदयेस्पृशंतीसमाश्वसिहि।हेमातस्त्वया

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का. उ
६५

विनाथैव प्रभृति केन संचारितं वत्सस्य मे चंद्रापीडस्य शरीरं मानन्दमस्तमयी जाता येन वत्सस्य नवदिनमालोकितमित्यवादीत् कादंबरी त्वते
न चंद्रापीडनामग्रहणेन तेन च तन्निर्विशेषचन्द्रिना विलासवती शरीरस्पर्शेन मिलन्त्वसंज्ञा लज्जावनम्रमुखा प्रतिपन्निःशब्दा मदलेखया कादंबरी तातपि
र्वदशेव यथाक्रममकार्यत वंदनां उद्धरणां आश्रुभ्रा निदाघकालम विचवालवेति रूताशी घादानैरत्याप्यानीता श्रलिनिकरे विलासवत्याः प्रद्धृतः मउ
पवेशपावार्यत। तथा प्रत्यापन्नचेतनया यो उ विज्ञरथजननया यां चंद्रापीडमेवोज्जीवितं मन्यमानो राजा चिरमिवास्य गाढमंगमालिंगन्नुद्धं वश्चपप्रश्यं स्तु
छित्वा मदलेखामाहूयादिदेश दर्शनीं भ्रुखमात्रकमस्माकं विधेयं तन्नास्मि वा मादितं तस्याद्दर्शनेनैवोपचारेण एतावनो रिव सा उपचरितवती वध्वा
वत्सस्य शरीरं स एवोपचारो नास्मदपरो बालज्ञया वाम नागपि परिहापनीयो वयं निःप्रयोजनादृष्टार एव केवलं किमवाप्मा तिरश्चिद्वेगते वीयस्या
करस्पर्शेणाप्यायितमेतदविनाशिसेव वत्सा वत्सः पार्श्वं गस्यानिष्ठवित्यादिश्य निर्जगाम निर्गत्य चोपकल्पितं निजावासमगत्वैव तत्पार्श्व वासो चिते ऽप्य वर
तमम्मिन्नाश्रम एवाश्रमस्य शुचिशिलातलसनाथे तरुतलतामंडपे समुपविश्य निर्विशेषदुःखं सकलमेव राजवत्क्रमाद्भूयस्त्वज्ञम ६५

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

नमेवादीत्तन्नतत्र्वभिरवगांतव्यंयथाघशोकावेशादेतदहमंगीकरोमीति पूर्व्वंविचिंतितएवायमर्थोयथावत्सुसमेतस्यतंडापीडस्यवदनमालोक्य
संक्रामितूनिजतरेणमयाक्वापिगव्वाश्रमपदेपश्चिमंवयःक्रूपयितव्यमितिमिस्रवायंमेसगवताकृतोतेनउग्राहतेःकर्म्मलिर्बाधिरूपंएवंसत्तुपनमि
तःकिमपरंक्रियते॥नतिक्रमणीयानियतिरप्रापणीयंनातुभूतमात्मवेष्टाकृतंवत्सस्वसुखंप्रजापालनफलवलंउनर्तविदःउजेष्ववीकृतेवविहित
मप्येवाध्ययापिहिवेष्टमानेषुष्पमातुसर्व्वमेव्वेवावाछितंतदिक्षामिविरक्तांहितंमनोरथंपूरयितुं॥यथाभुजरापीतमातनवनयेप्यात्मतरमारा
ल्पलघुशरीरःपरलोकगमनंतावयपन्नियवलाद्रलेपादमाधायपदानदानियहतोप्याहिघृतएवकृतौतेतथदिपावेक्षाक्षापयित्वानिजपदं
जंरापर्परिभुक्तशेषेणनिःप्रयोजननिस्थितिनासर्व्वसुखवाह्येनमांसपिंडेनशरीरकेनपरलोकसुखाक्रूपार्ज्जनेलालतएवायंखेदस्यवक्तृनःकृतेवंतो
मयाप्रार्थिताइत्युक्तासन्निहितान्यपिपरित्यज्योचितानाकृपतोगतुरवानिअनुदितात्यंगीकृत्यवतपोवनदुःखितानितथाहिहम्पाशुद्धिर्दरूपले
श्रयंतःअरसुप्राप्रातिर्लतासुसंक्लतजनमेहंहरिणाकेशुनिवसनतुचिवीवरवल्कलेशुकंतलरचनासियोगोऽनुदासुआहारहाईकंदमूलफलेषुश
श्वारणव्यंमनमक्लुवेष्वेवजपाऽलनशक्तिंसमिक्लुशाउत्तमेज्ञानमप्रीलापंवर्म्मकथासुसमनरसमप्रपशमेययेद्धापरत्रकोशस्येहातपसिआशामो पंचकोश.स्य १

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ते सर्वप्रतीगुरूणां च वैराग्येन नयनप्रेहेन तउभ संक्रमयय्यथात पश्चिज्जवोचितां क्रियाः ऊर्ध्वशिंभवव्लो कोविता नहरहतुपंचारका दंवपीकथमपिसउ
त्तरज्यनज्ञमा महाश्वेतया च क्रियमाणा न निष्ठ न विच्छिन्न विच्छेदा मायं प्रातस्संज्ञातभ्रूतवंशापीउदर्शणिसुखो उःखान्यविगण्यत्रत्रपतिः सपरिवारः स
मं देव्या शुकनाशेन च तत्रैवातिष्ठत् एवं च कथयित्वा भगवाञ्जाबालिर्हारीतमविहायं स्मितं कृत्वा हारीतप्रमुखान्सर्वानेव तान् श्रावकान
वादीत् दृष्टमात्रुष्माभिरिदमंतःकरणापहारिणः कथारसाक्षेपस्य सामर्थ्यं कथयितुं द्रेतोस्मि तत्परित्यज्यैव कथारसाकृष्टचेतसा त्रिपरिहृत्यम
तिक्रांतास्मि न घः स कामोपहतचेताः स्वयंकृताद्देवाविनयाद्दिव्यलोकात् परिभ्रष्य मर्त्यलोके वैशंपायननामा शुकनाशसुतत्वमत्रः स एष उ
नः स्वयंकृतेनाविनयेन कोपितस्य पितुराक्रोशान्महाश्वेताकृताच्च सत्याधिष्ठानादस्मात् शुकजातौ पतितस्त्य एवं च वदत्येव भगवति जाबालौ मा
ल्येपि मे सुप्तमुत्थितस्येव पूर्वजन्मांतरोपात्ताः समस्ता एव विद्या जिह्वाग्रेऽभवन्सकलासु च कलासु उपदेशकौशलमुपजातं मनुजस्येव विस्पष्टवा जा॰ध
णी सिद्धा न ताराती संस्तुता विज्ञानं च सर्वविस्मृतिमुखविष यं स्मरणं किंतु नाम मनुष्यशरीरादृते सर्वमभ्यस्तरूपमेव संवृत्तं स एव वंशपाउस्योपरि
स्नेहः सैव कामपरता स एव महाश्वेतायामनुरागः सैव तद्वार्तासु प्रवृत्तिः केवलमसंजातपक्षतया मे न स्थिरं समयेऽपरञ्जिन्मोपात्तशरीरचे ६६

घ्रानासीत्तथाचाविर्भूतसकलाश्चजन्मवृत्तांतः समुत्सुकोंतरात्मा किंमातापित्रोः किंतातस्य तारापीडस्य किमंबाया विलासवत्याः किंवयस्य
स्य वैशंपायनस्य तत्रश्रयमसुहृदः कपिंजलस्य होछिन्नमहाश्वेतायाः रतिनाज्ञा शिवमेव कस्य कस्य कथं कथं स्मृतवानस्मीति तथा चोत्सुकांतरात्मा
महीतलच्युतशिराश्छिन्नमिव वृक्षच्छिन्ना लगावंतं जाबालिं निजाविनयश्रवणलज्जया विलीयमान इव विशन्निव वपाताले कथमपि शनैर्व्यज्ञपयं भगव
२३६ न्नत्वत्प्रसादाविर्भूतज्ञानोस्मि संवृत्तः स्मृता मया सर्व एव पूर्ववीववाः स्टतापी च मेयथैव ते षां स्मरणं नासीत् तथैव चन्द्रापीडापिश्रकृता ज्ञनस्मा
त्स्मरणान्मात्रसकात् स्फुरतीव मे हृदयं न च तथा च्योपथा चंद्रापीडः यस्य मदुपरति श्रवणमात्रका स्फुटितं हृदयं करोइ तलगवांस्तस्यापि जन्माख्यानप्रदानेन प्र
सादं यो नायं तिर्यग्योनिवासोपि मे तेन सह एकत्रं वसतोन पीडाकरः संजायत इति एवं च विज्ञापितो मया सा श्चर्यभिव मर्ममालोक्य तेभगवाञ्जाबा
लिः सस्नेहकोपगर्भं प्रत्यवादीत् दुरात्मन् पृथया एतावतीं दशामुपगतोसि कथं तामेव तरलहृदयतामद्यापि न जहासि यदापि पक्षा एव नोद्भिद्यंते तत्तत्
न तरसाक्रम्य नावकास नामांगप्राप्तासीति एवमुक्ते संवृत्ता ससमुत्पन्नकुतूहलो हारीतश्च पप्रच्छ तात महानयं विस्मयो मे कथयत कथमस्य मुनिजातौ

३२

त्वेयं तस्यास्तादृशी कामपरता जाता। यया जीवितमपि संधारयितुं न पारितं कथं विरक्त लोकसंभूतस्य तथाल्पमायुः संवृत्तं एवं च पृष्ठः श्रु
तो भगवान् ज्ञानवानि रमलानिःपापमलनिभवत्र बालपत्मेदशनदीधितिसलिलधारानिःश्रत्य वा दीत्। वत्स विस्पष्टमेवा कारणं श्रूयं हि कामरा
गमोहमयादल्पसारा स्त्री बीधीदेवकेवलाउत्पन्नः कर्नोवपद्यते यथा यादृशी वै जायते तादृश्योल्पवतीति लोकेपि च प्रायः कारणगुणवन्ति का
र्याणि दृश्यन्ते तथा चैतदाउच्छेदि श्रूयते यः किलाल्पसारा स्त्रीवीजा देवकेवलाज्जंतुउत्पद्यते स खल्वल्पवती सारक्षतस्यैव यदि तु पुरुषवीर्यस्य
ष्वासारं गर्भे वा विलयमापद्यते जातो वा न दीर्घकालं जीवतीति तदयमत्युत्पन्न एव देहशोधेनास्य तादृशी कामपरता जाता मदनेन मरणं च मदनवे
गसंज्वरास्सहिष्णो मदोपनतं श्रकना पितादृशा एवायमल्पायुः शापावसानोत्तरकालमस्याः रूपेणाउपायो गोलद्विष्यतीति श्वेवक्रवायुनरण्य
वनितलनिवेशितशिराः उ[illegible]न्यस्तगवंतं व्यजपयं तगवन्नहमउएवानस्यांतिर्यग्योनौ वर्तमानः स्वयं सर्वस्यैवाहं मोवागपि मे तगवतः प्रसादा।
संभ्रतये वानने संस्मृताभूतपूर्वं चरितानमत्तरात्मनि शरीरं जुनरावः संवर्द्धणायकर्मयोग्यं तगवतः प्रसादादस्यापिच जन्मनि यदितवेकेन प्रकारेणाहं

९४

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

यंतन्मेमहान्कर्म्मसाध्यमापूर्त्तंविघ्नतीत्येतेतदाज्ञापयतुभगवानित्येवंविज्ञापितःक्रमयादिक्षुविक्षिप्यचक्रुर्भगवानाज्ञापितवान्एतदपिप्रिय।
थातयाज्ञास्यस्येवतावदियं यारसाहेपादचेतितैवासमासिःप्रतानशायारजनी।प्रस्ताविरहादउच्छरजनतदर्प्पणातमिदमपरंचरत्रावलेविव
र्त्तेतेरजनिकरबिंबंप्रायप्रोरुमनविस्तारिणीजरन्नामरसपङ्काउणपांडुक्षवितुल्लसितसीमंतपतीतमःकेशसंजातमिवपर्वसपाःकञ्जलोरु
लायकरालोकनरश्मिरश्मीःसशेषतिमिरतयाम्बुरेकाकोडकुत्तुपंताघ्रसलालोकमास्थाःक्रमेणयथासूत्तमंतारकाःप्रवेशुमेघपंपाशरश्मिषि
श्वोपवोधाशंशीसुभंत्रवरतिकोलाहलःप्रोत्रहारीविहंगानांएतेचनिशीथिनीपरिमलेनशीतलाःस्खलितवनकुसुमपरिमलग्राहिणोवातुंप्रवृत्ता
प्रतानक्षिप्तम्भावायवःघत्यामभामिविहरणवेलेत्यालिदधानएवगोष्ठाङ्कोदितिछत्र।अथोत्थितेभगवतिजावालोवातरागापिनिःकोतुकापि
मोहमार्गीवत्सानापिसमस्तेनवसानपश्चिपरि पक्वयारसाहिस्मृतउद्दावितपतिपतिःश्रुत्वतीवोत्कंठितकायाविस्मयोत्फुल्लउत्साङ्गपदागः
नेतश्शोकातंदजन्मनेवसलिलताहाकष्टशब्दउवेधा नीपराधानेवभ्रांतितेवचिरमितदृक्षिवायथान्नंदग्राम।हरितक्षसंनिहितेपिशुनिकुमार

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कलापंक्तवनितत्नपथसंछरएणक्तिचलितैः फांचनोत्तरथ
नउत्तचावद्दहटतरपरिकिरंअर्द्धछत्तियज्ञोप ८

जनेमांनिअकरेणौदोह्निप्याात्मपराशिलायांनीत्वाशनैः सुशनायैकदेशेखापयित्वाप्रतातिककरणायतिर्यग्यौनिर्गत्तिचतस्मिंस्तेनसर्वकार्यारु
मेनतिर्यग्युतिपतनेनपिंडितांतरात्माविंतांप्राविशंश्रवताद्वनेकसुकृतशतसहस्राक्षिगम्यंमानुष्यमेवडल्लितंतत्रापिअपराजातिश्रकलविस्पष्टंआ
त्नएवंतत्नोपिविशिष्टतरमासन्नामतपदंजनित्वंतस्यापिविशेषांतरंकिमपिदिव्यलोकनिवासित्वंयथेतावतः स्थानात्त्वयोऽघोणोवात्मापतितस्तेनक
ष्टमकंनासर्वक्रियाहीनेनास्याक्षिर्यज्ञातेः मसुहृतःकथंपर्वजन्माहितमेहेः महसमागमसुखमनुभूतंअ नन्तलवृत्तस्तनिः प्रयोजनेनाउनाज
वितेनैवकिंमेपरिरक्षितेनपतनउपचतत्रापरत्रकापियानतनाशरीरेऽसुखंउनाउलवित्तव्यमेवाऽसुताउःखैकनाजनेनतत्परित्यजाम्येतत्सर्वतामसद्य
सनदानेकचिंताउःखितस्यविधेर्मनोरथस्त्वेवंवजीवितपरित्यागचिंतामीलितंसउत्वामयचिवचिकाशहानिनामसूक्ष्मासुखेनप्रविश्यहृतोम्य ९८
भावतश्रान्तवेशंपायनदिव्यनर्दमोपितउक्तेनभगवतःश्वेतकेतोःपादमूलात्कपिंजलस्वामेवान्विष्यनागतस्तिश्रहंतुनतक्रत्वायदेवतातपादमूलेवर्तत
मतिएवंवादिनंतनमहंतुनरवदंयथेवंततःश्रापयमांतत्रैवतगवउत्नाम्यपिहृदयंनहर्षाणीयेत्येवंतद्वेवायतोगगणागमनदेवादयथायिस्तजन्

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वीतसनाथ्याश्चिशेषेणस्कंनिःशेषमुरम्रप्याथावत्तरणाश्रमो धूसितशरीरंसमीरणापहृतमपि मत्कृत्यथो त्यतन खेदसंन्तत्तसुरद्जप्रवेशादिचादमाज्ञातस्व
दमाननेमद्वलोकनदुःखोकृतं वाष्पजल विसरमोक्षणात्याङ्गपदुतरजतं सुसहन्मपि मत्स्नेहेनाउक्तंविगतरागमपि मत्प्रियहितरतंनिःसंगमपि मम
ममोत्कंठितंनिस्पृहमपिमदर्थसंपादनपर्याकुलं निर्ममपि ममपि उपारूढस्नेहं निरहंकारमपि अहमेवायमिति मांमन्यमानंसमुत्सृजत्नाशमपि मदर्थे क्लिश्यं
तसमलोष्ठाश्मकांचनतासुखितमपि मदुःखदुःखितं कृतज्ञमकृतज्ञः स्नेहलप्रकृतिं स्वकृचेताः सुकृतिनमकरुणप्पद्रवत्स्युगतं वामबन्नाद्यःसावाईहृदयमेको
तनिष्ठुरोमित्रं विरोद्विचनकारमनाश्रायोमहात्मानंदुरात्माहंकपिंजलमपाहं दृष्टानवितरमलिननयनपयास्नाहयोपिकृतास्फमनप्रयत्नःप्रकृ
त्यतमद्य दंमरवे कपिंजल एवं जन्मद्वयांतरितदर्शणमपित्वांद्रष्टाहं किंसरत्तसमुद्धायहृतएवप्रसारित भुजद्वयोगाढालिंगनसुखमनुस्तविष्यामि किंक
रुणावृसंभाषनपरिग्रहंकारयिष्यामि किंसुखासीनस्यगात्रसंलाहनंकुर्वस्त्रिश्रमम पनेष्यामि इत्येवमात्मनमनुशोचंतमेवमांकपिंजलःकरद्वयेनोक्षि
प्यमद्विरहदुःखदुर्बलेवक्षसि निवेश्य चिरमिवांतःप्रवेशन्निवालिंगनसुखंकिलतयानुभूयभूयसामन्युवेगेनोत्तमांगेरुवामभ्रुरणावितरवदरोदीत्तोत। इतर[illegible]रोदीतर

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

गा॰ २ थारुदंतं च तं वाष्पाज्ञप्रतीकारः पुनरेवंतं सखे कपिंजल सकलक्लेशपरिश्रांतस्य मंदात्मनो ममेदं पुज्यते यत्त्वया प्रास्खं वं पुनर्बलिपवनस्पृष्टपत्रवा
२९९ मालितः संसारवंधात्मकैर्निर्वाणमार्गपरिपंथिभिर्दोषैस्तत्किमनेनाकृष्टजनमतेन वर्त्मनाससुपविश्य कथय यथावृत्तांतस्य वार्त्तामपि कुशलं ता
तस्य स्मरति वा मां न दुःखितो वा मदीयेन दुःखेन महद्वृत्तांतमाकर्ण्य किमुक्तवान् कुपितो वा न वेति सत्त्वेदमुक्तो मया हारीतः शिष्योपनीते पल्लवासने
समुपविश्य एकेमां कृत्वा हारीतोपनीतेनांबुना प्रक्षाल्य पुरव माख्यातवान् सखे कुशलं तातस्यापि च स्मृत्वा ततः प्रथमतरमेव तातेन दिव्यस्वरूपादृष्टे
दृष्ट्वा च प्रतिक्रियायै कर्मप्रारब्धं समारब्ध एव कर्मणि मुद्गरगलावाद्धि उत्क्षोगतोस्मि तातस्य पादमूलं गतं तेन माहूरतपश्चान्द्राघ्य दृष्टिं विषन्न दीनवदनं तया
ऽप्य सर्वंतिमालोक्याह्याज्ञापितवान् वत्स कपिंजल परित्यज्यतां त्वदोषशंका ममैवायं खलु सोऽठमतेः सर्व एव दोषः । येन जानतापि कृत्यान्निसमय एव वत्स
स्य कृते नेदमाशुःकामं कर्म्मनिर्वर्तितं प्रकृतनाम्निद्रप्राय मेवेदं न दुःखासिकालावनीया मत्पादमूले तावत्स्थीयतां स्त्येवमाज्ञापितस्तु तातेनैव गतसौर्व
र्जपयंता तपादिप्रसादोत्पन्नतीयवैवासात्तत्पन सचैव गमनाज्ञापय तमां ताततस्त्येवं विज्ञपितस्तु मयाप्तेनराज्ञापितवान् वत्स शुकजातावसोपनितस्ते रुचा। राम॰
१९९

पितमघवं नैव वेत्मि नाप्यसौ त्वां वेत्ति तत्तिष्ठतु तावदिति अथ च शान्तरे चाहमपि माता आज्ञापितवान् खलु कपिंजल महामुनेर्जाबालेराश्रमपदं
सुहृत्ते पुंमीड्ज्ञन्मांमन्नरस्मरणं चास्योपजातं तन्ऊढ्वं संप्रति तं दुःखुमदीय याघ्याशिषात्तुष्टत्य वक्तव्योसौ वत्स यावदिदं कर्म्म परिसमाप्यते तावत्त्वया
स्मिन्नेव जाबालेराश्रमपदे स्थातव्यं इत्यपि च त्वदुःखदुःखितां वा ते श्वारपितस्मिन्नेव कर्म्मणि परिचारिका वर्त्तितत्या पिशिरःस्पृ पञ्चायपजदेव
उनः पुनः समादिश्य मिन्ये व सुत्स्वा कठोरशिरीषकुसुमशिखा स्तूक्ष्मपक्ष्माग्रोन्नेदपक्ष्मलानि गात्राणि पुनः पुनः पाणिना परामृश्यांतेहृदयेना
हृयतं तथाश्लिष्यमानहृदयं चतमवदं सखे कपिंजल किं इयसे त्वयापि च मंदपुण्यस्य ममकृते उरगता मापन्नेन पराधीनवृत्तिना वहूनि राण्येव दुः
खान्यनुभूतानि कथं सोमपानोचितेनाननासेन सम्प्रत्यादितमफेनरक्तश्वासः खरस्खलीन कृतयो विसोढा कथमयमकठोरकिशलयं नैकसे
वासुकुमारः सदापयीणितस्य न शीर्णः एष वंशः कथमेषकुसुमोद्भयपतितबालवनलतास्पर्शमात्राद्वमेषुगात्रेषुकशाविघाता निपतिताः ॥ श्रा।प२
कथं वहुषसहस्रो द्वाहिनिदेहेस्मिन्न वहोत्पीडन कृताः पीडाः सम्रुपजाताः इत्यपि तिरश्चेसमपूर्वहन्तानां तालापैः तत्कालविस्मृततिर्यग्जातिदुःखः सुखम

को॰उ॰ तिष्ठं उपारोहति च मध्यमस्न्हः सवित्तहिहारीतः सहकपिंजलेन मां यथोचितमाहारमकारयत्कृताहारश्च कपिंजलः क्षणमिव स्थित्वा मा
७० मवादीत् अहं हि तातेन त्वां समाश्वास्य त्वयि तं जाबालिपादमूलादा कर्म्मपरिसमाप्ते न त्वया चालितव्यमित्येतद्वादेहं विसर्जितः अन्यदहम
पि तत्रैव कर्मणि व्यग्रतर एवं तद्रुजाभिसंप्रत्युहं उत्क्रष्टाविधमवदनः तं प्रत्यवदं सखे कपिंजल एवंगते किं ब्रवीमि किंचन तात स्यां वाया
वासं दिशामि सर्वमेव वेत्सीति सत्वेवमुक्तो मया पुनः पुनः सस्नेहमाबद्धानायमां संविधाय प्रहारीतं चानुरक्ततामदालिंगन खं खावि स्मयो
न्मुखेन मुनिकुमारकजनेनेक्ष्यमाणोऽन्तरिक्षमतिक्रम्य क्वाप्यदर्शनमगात् गते च तस्मिन् हारीतः समाश्वास्य मां शरीरस्थितिकर
णायोदतिष्ठत् उत्थाय चाश्रमं मुनिकुमारकं मत्पार्श्वे स्थापयित्वा निरगमत् निर्वर्तितस्नानादिक्रियाकलापश्चात्मनैव सहसायार
न्नसमयेषु पुनर्मामाहारमकारयत् एवं चावहितचेतसा हारीतेन संवर्द्धमानः कतिपयैरेव दिवसैः संजातपक्षोऽभवं उत्पन्नोत्पतनसा राम२ उ२
मर्थ्यश्च चेतस्यकरवं गमणाहमक्षसंहन्तोऽस्मि तन्न नाम चंद्रापीडोत्पत्तिपरिज्ञानं महाश्वेता पुनः सैवास्त्रेतकिं उत्पन्नज्ञानोपि तद्दर्शणे ७०

नविनात्मानंनिमेषमपिदुःखंस्थापयामिलवउतत्रैवगत्वातिष्ठामीतिनिश्चित्यैकदाप्रातर्विहारनिर्गतएवोत्तरांककुभंगृहीत्वाऽवहंअन्नकूदि
वसात्यक्षगमनतयास्तोकमेवगत्वाअवशीर्यंतइवमेऽंगानिश्रमेणाशुष्यबंधउरंपिपासयानाडिंधमेनाभायतकंठःश्वासेनतदवस्थश्चसिथिलाय
मानपक्षतिरत्रपताम्यत्रपतामीतिपरवानेवाहितगमनप्रयत्नोऽन्यतमस्यतमालविटपिनीतिमिरसंघातस्येवदृष्टिहारिणोहरितघननिविडपल्लवततरा
वनप्रस्यासन्नतरस्यसरस्तीरतरुनिकुंजस्योपर्यात्मानममुंचंचिरादिवोत्सृष्टाध्वश्रमक्लमोऽतीवशीतलतरुच्छायायांस्थितोद्नगहनसरोऽभ्यशिशिर
मरविंदकिंजल्करंजोवाससुरभितिचिरसकषायमापीयमानमेवोत्पादितास्तुनरुत्कर्षाननस्पृहामात्मनःपयोनिपीयपथ्याप्राप्तैःकठोरकमलकर्णिका
बीजैस्तीरतरुपर्णाकरफलैश्चक्षुद्बाधःप्रतीकारमपराह्नसमयेपुनःकियंतमप्यध्वानंयास्यामीतिमनसिकृत्वाध्वश्रमनिःसहायांगानिविश्रम
यितुमत्यन्तामामविछिन्नछायांशाखामाउत्प्यतरोस्तलितागएवातिष्ठंतथाछितस्वाप्यश्रमस्तूलतांनिद्राभगद्बां।चिरादिवचलब्धप्रबोधोवद्दमात्मा
नंवद्धमंतुन्मोचनीयैस्तंतुपाशैरपश्यं।अश्यतस्मपाशविरहितंकालपाशमिवातिकठिनतयाकालिन्नावपुषःकृतायसपरमाणुभिरिवकेवलैर्नि

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

वा॰ श स्थितिं प्रेतपतिमिवापरं प्रतिपक्षमिव पुण्यराशेराश्रममिव पापानो विनापि क्रोधकारणात् क्रुद्धलीघणोष्ठ कुटीरैर्दंतरेणानननेनारक्तकेकरतर
७१ कनीनिकेन वक्रभ्रुवा चसकलजननलयंकरस्य तावत्तःकृतांतस्यापि लयमिवोपजनयंतं आशयेकेशेषु वास्थि र्व्वआननेज्ञानेत्रोधकारितंव
णेविलसितेचकष्टं निवशनेकर्मणाक्षमसिनं बद्धमिव चसिव पद्धं अदृष्टश्रुतानभूतमप्याकरप्रत्ययादेवाउमीयमानक्रौर्यदोषं पुत्रमद्रा
क्षं आलोक्य च तं ताहशमात्मना उपरि निःश्वस्याशपत् वा एष्टव्यं नइकस्मिन्नवंकि मर्थंवात्वयस्वद्धो स्थिघ्याभिव त्वन्नयान्नकिमितिसुमप एवनव्यापादितो
स्मि किं मयानिराशासावंधदुःखमनुनाविततेनाथकेवलमेव कौतुकं ततः कृतं कौतुकं सुंच माभिदानीं सह दुःखत्वया खल्दुःखलज्जन दर्शणोकं
हते न दूरं गंतव्यम कालक्षेपक्षमं च वर्त्तते मे हृदयं लवानपि प्राणिधर्मेऽपि वर्त्तत एवेति सत्वेवसुक्तोमामंघपवादीत्य महात्मन् हं खलु क्रूरकमज्जा
त्या बोंडालोनयमया त्वमाभिमस्तुवेन कृत्यहलिन्या मावद्धो ममखल्द्वामी पक्कणाधिपतिरितो नातिदूरे मातंगप्रवत्यायां स्वमोक्ताविद्यानस्तस्य राम
दुहिताकोत्रकमयेप्रथमेवयसि वर्त्ततिं तस्याश्चं केनापि दुरात्मना कथितो यथाज्ञावालेराश्रम एवं गुणविशिष्टो महाश्चर्यकारी शुकस्तिष्ठतीति ७१

अ२

याचकं क्रोत्य त्रकोत्तकयातङ्गहणाय वहव एवापरिमितां मादिष्ट तदद्य उत्पेर्मयामादितोस्मि तदहं त्वां तत्पादन्संनेष्यामि वंवे मोहे वाक्ष
नामातेथनवती मि अहं उत्तक्रांत्वा शुष्काशनिनेव ताडितः शिरसि संविग्नांतरात्मा चेतस्य करवं अहो मे दारुणतरः कर्म्मणां विपाको येन मयाशु
राशुरशिरः शेषरात्स्यार्द्धनिवरणमरभिजायाः श्रियोजनितात्जगत्त्रयनमस्यस्य महामुनेः श्वेतकेतोः सुहृत्सुसंवर्द्धितेन दिव्यलोकाश्रमवासिनो
मिध देवास्येहजातिरपि बहुरतः परिहृतश्च देशमकुनापक्कणं ज्छत्वं चंडालैः महैकत्र स्थानं व्यंजनं गमंकाणाँकरोपनीतेः कवलैरात्मा पोषणीयः
श्वंडालवालकस्य जनस्य क्रीडनकेन भावितव्यं उदात्म प्पुंडरीकहतक धिग्जन्मलाभं ते यस्य कर्म्मणोयमीदृशः परिणामः किमर्थं प्रथमगर्भ
एव सहस्रधा न विशीर्णोसि मातः श्रीरशरणजनशरणचरणापंकजे रक्षमामस्मान्महानरकपातात् तु वनेजयज्ञाणा क्षमेवापच्यु जलतं तमेकं च
येवमसंवर्द्धितोऽस्मि वयस्य कपिंजल यदि परापत्यलब्धयास्मात्पापान्मोचितोस्मि तदा जन्मांतरेपि उन र्मीकृष्या मत्समागमश्च त्वाशामित्येतानि
चान्यानि च चेतसा विजल्प्य उनप्रणमस्पर्थ्यणादीनमवदं सदुखजातिस्मरो उनिरस्लिजात्यातनवापि मामस्मान्महतः पायमहतः संकटादुद्दतपश्च

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का॰उ॰ मीन्त्रन्त्येवादृष्टसुखहेतुः दृष्टेपितेकेनचिदचिदप्यरेणादृष्टस्यमन्त्रशक्तिकृतःप्रत्य वायोवानसम्भवेत्तच्चंद्रलवान्मामित्यतिद्वान्भुनः पा
७२ दयोरपतंसऽमांदिहस्याश्रवीत्तामरेमोहांधयास्यामीतिश्रुत्वाश्रुतलकर्म्मसाक्षिश्रुताः पंचलोकपालाश्चात्मशरीरेस्थिताः पश्यन्तिमोऽन्यस्यक
वि२ स्यदेकार्यमाचरितंतन्नातोऽभिमयाभ्याम्प्राज्ञयेन्येवमतिदृष्टा एवमामादायपङ्कणाति उत्त मामतर्ग्रहंऽतन्तरकेसासिंहितइवशङ्किताक।
तामापन्नः केयंपुनः कर्म्मणांमे फलमित्यन्तरातिर्य्यपद्रवाणपरित्यागंप्रतिकृतनिश्चयोऽनवनीयमानश्चतथातेनऽम्भोचनप्रत्याशयैवाग्रतो
दत्तदृष्टिराविष्टेरिववीतसविनाशेर्व्वाचैत्तैश्चवर्त्तमानायपरिभ्रमणनिरतैश्चश्रृगालपाटितजीर्णवाद्यरासंग्रथनव्यग्रैश्चोद्घटितरूपपाश्वं
अथनाग्रतैश्चहस्ताङ्कितसकोडकोदंडैश्चप्रशादश्चवंडपाणितिश्चसेवग्राहितिश्चमलकग्राहितैश्चनानादिग्ग्राहकविहंगावालनकुशले
श्चकोलेयकचक्रिसंचारणावऽरैश्चचांडालशिशुभिर्दशोदिशिदिशिश्च्रगयांक्रीडद्भिरीरनणवावेद्यमनं भिनत्तोविश्रगांभिश्चमोऽमनाऽपनीयमा
नसांऽवंशीवनांतरिनवेशंमसन्निवेशांसर्व्वतःकरंकाश्यतिवारंअस्थिशायरथ्याचरणकऽउत्तमांसमेदावसाकार्द्दमप्रायकुड्यराजिरमास्वेटका। ७२

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

प्रायजीर्णपिशितप्रायाशनं वसाप्रायस्नेहं कौशेयप्रायपरिधानं चर्मप्रायास्तरणं सारमेयप्रायपरिवारं गोहलाप्रायवाहनं स्त्रीमद्यप्राबउत्था

थं असृक्प्रायदेवताबलिपूजनं पशूपहारप्राय धर्मक्रियं आधारमिव सर्वनरकाणां कारणमिव सर्वाकुशलानां सन्निवेशमिव सर्वश्मशानानां

पत्तनमिव सर्वपापानां आयतनमिव सर्वव्यसनानां आस्मर्यमानमपि तयंकरं श्रूयमानमप्युद्वेगकरं दृश्यमानमपि पापजननं जन्मकर्मभिर्मलिन

तरजनं जनतोपस्पृष्टश्वपनरलोकहृदयं लोकहृदयेत्योपि निर्घृणतरस्सर्वसंव्यवहारस्समक्षं उषमविशेषाचारवालउत्रक्षविरं अव्यवस्थितगम्या

गम्यागम्य नोपतोगं अशुणएककर्मैकायनं पक्कणमपश्यं दृष्ट्वा च तं तादृशं नरकवासिनामप्युद्वेगकरं समुत्पन्नघृणोन्तरात्मन्यचिन्तयं अपि नाम

सा चाण्डालदारिका दूरत एव मामालोकयेत्पन्न कउणामोचयेत्स्व जातिस्मरदशमाचरिष्यति तिलविच्छिन्त्येवं विधानि उण्यानि निमेषमप्यत्र पदं न कुर्यां

इत्येवं कृतसंकल्पमेव मां नीत्वा स चाण्डालस्सदा उद्दिशनाका खेचायेद्दूरःस्थितःप्रणम्यैघसमपाश्चामरतितस्यै चाण्डालदारिकायै दर्शितवान् सा तु

प्रहृष्टमना शोलनं कृतमिति तमभिधाय तत्करात्करग्रगलेनादायमाना अत्र वत्स प्रोषितिमांसतं कपंगम्यतेव्यपनयामि निर्मलमिदं कामचारि

का॰उ॰ ७३ मित्यभिदधानैव धावमानचंडालकोपनीते अर्द्धशुष्काननलोमशडगंधिगोचर्मवर्ध्रिकावनद्धदारुमयपानभोजनपात्रे मनाग्द्वारितद्वारे

दारुपंजरे सममहाश्वेतावलोकनमनोरथेनाक्षिप्ताऽलिंनद्वारमवदत्। यथा च निर्वृत्तः संप्रति जिह्वेत्यभिधाय तूष्णीमस्थात्। अहं तु तथा पंजरे

संवृद्धश्चेतस्यकरवं अहो मे संकटे पतितोऽस्मि यदि तावदादेदितात्मा बद्धः शिरसा प्रणिपत्य विज्ञपये विज्ञापयाम्येनां नदा य एव मे गुणो दोषतां

संप्रपद्य बंधायोपजातः स एव संवर्द्धितो लंब निसाक्षजल्पतीत्येवाहमनया ग्राहितः काप्यामदीयया बंधनपीडया पीडैनाहमस्याः स्वनयोनयातानां

बंधक्ववंधिं मौनमालंब्य तिष्ठामि तदापि शाप्यति प्रकोपिता कदाचिदतोऽप्यधिकामवस्थां प्रापयति मां नृशंसतमा ज्ञाति रियमथवा वरमितो ऽप्यधि

वराई कष्टपननं तं न उनश्चंडालैः सह वागपि विमिश्रिता। अपि च रहीतमौनं निर्वेदात् कदाचिन्मुंचत्येवं वदं क्षुण्णनर्मोक्षश्च एवाहमनया अपि च यो

दिव्यलोकभ्रंशो यन्मर्त्यलोकोत्पत्तिस्तिर्यक्त्वे नोपतनं यच्चांडालहस्तागमणं यच्चेदमेवंविधं पंजरबंधदुःखं सर्वमेवायम नियतेन्द्रियत्वस्यैव दो

षस्य किं मे कापावाचापर्दंडियां एव नियमयामीति निश्चित्य मौनमकरवं आलप्यमानोऽप्यातर्ज्यमानोऽप्याहन्यमानोऽपि उद्यमानोऽपि च न किंचिद ७३

धीर तु१

एवदं केवलमुद्धैः चीत्कारमेवासुंव उपनीतेऽपि पानाशने तं दिवसमनशनेनैवात्यवाहयं अपरेद्युस्त्वातिक्रामत्यशनकाले मेऽस्यमानहृदये
वसा स्वपाणिनोपनीयमानानि विविधान्यपक्वानि पक्वानि च फलानि सुरतिशीतलं च पानीयं अप्रतिपन्नतदुपयोगं मामारोपितलोचना निलत्ति
यं तीवासौ चत्वारुत्पिपासाश्चितानां पशुपक्षिणां निर्विचारचित्तवृत्तीनां उपनते आहारेऽस्य उपयोगोन संसवत्येव तद्यदि त्वमेवं विधः कोपितो
ऽस्ति तोऽप्यविवेककारी एवं जातिस्मरो मदीयमाहारं परिहरसि तथापि तावदस्मात्तद्य विवेकरहिता यांति तिर्यग्जातौ पतितः सत्वं किमपरं विचारयसि।
स्वयममेवात्मानं विवेके स्थापितोऽकृतार्थ कर्मोपात्तजातिसदृशमाचरतस्ते नापूर्वं वदोषो येषामपि तद्यातत्वा नियमोऽस्ति तेषामप्यापत्काले आ।
एणानां संचारणां सोऽप्योपयोगो नापि पियाविहितं किं उन ह्यादशस्य न चेदृशं किंचिदप्याहारायोपनीतं यादृशेन चांडालाशनाशंकासूत्पद्यते फलानि
उततोऽपि स्वयं तत एव पानीयमपि चांडालतांडादपि भुवि निपतितं पवित्रमेवेत्येवं जनः कथयति तत्किमर्थमात्मानं रुवा पिपासया वाधाता यासि नतरु
यस्य ... निरुविजनोचिता निर्फलानि नापिवसि पानीयं अहं तु तेन तस्याश्चांडालजात्यनुचितेन वचसा विवेकेन च विस्मितातराम्मान तथेति प्रतिपद्य।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

का० ३ शाप[illegible]द्रोघतांपरित्यज्यजीवितंमयाऽस्तुत्यपापोपशमायाशनक्रियामंगीकृतवानस्मिमोनंचनन्नीत्याहंएवमतिकामतिश्चकालेकमेणा
७४ चतरुणतामापन्नेमय्येकदाप्रलातायांयामिन्यासुन्मीलितलोचनोऽहंअस्मिन्क्वनकपिंजरेस्थितमात्मानंमापिचांडालकन्यकायादृशीदेवे
ना[illegible]दृष्टेस्वकनमेवतत्पुरंअमरपुरसदृशमालोक्यापगतचांडालसंदर्शनेतिसंवेगोविस्मितांतरात्माकिमेतदिति।कुतूहलाकृष्टकामोया
वन्नपरित्यज्ञाम्येवमोनंतावदेषामामादायदेवपादमूलमायातातत्कथंकिमर्थमनयाचांडालनात्मनःस्वापिताकिमर्थंवाअहंदेवहोवह्वावा।
किमर्थमिहानीतस्तत्सर्वंकथयअहमपिदेवस्वानपगतकौतुकएवेति।राजातुतच्छ्रुत्वासमुपजातकुतूहलस्तदाह्वानायकरःस्थितांप्रतीहारीमादि
देश।चिरादेवतयोपदिश्यमानमार्गासाऽऽविश्यसाऽवरस्ताद्वुष्ठितेवराजानमतिसवंतीघावभाषामङ्गलोनवताघे।सुवनभूषणरोहिणीपते। राम
तारारमणाकादंबरीलोचनानंदचंद्रमस्वस्ययास्यउर्भतेरात्मनश्चएर्वजन्मवृत्तांतःश्रुतएवताश्यापिजन्मनियथायंनिषिद्धोऽपिपित्राकामरागां ७४
धःपितुराज्ञोल्लंघ्यवरूसमीपंचस्थितस्तथाप्यनेनस्वयमेवकथितंतदहमस्यउरात्मनोजननीश्रीऽस्यापिचस्थितमेनंदिव्येनचक्षुषाद्दृष्ट्वा।

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

पित्रासममादिष्टासि।सर्वएवाविनयप्रवृत्तोऽनुतापादिनानप्रवर्त्तन्तेतदयंतेतनयः।कदाचिदस्याअपितिर्यग्जातेरवस्थात्यंतितथावदिदंकर्मनिस त२
माप्यतेतावदनेनमर्त्यलोकएववक्षाधारपयथाचाउत्तापोऽस्यलवतियथाश्रुतिविधेयमितितदस्याविनयायेदंविनिर्मितंमयास्मबमिकन्यातकांस्पर्शित
नासंशापावशानेनसमयोवर्त्ततेशापावशानेनचस्तवयोःसममेवसुखेनलवितव्यमितित्वत्समीपमानीतोमयायमत्रापियथाशांज्ञातिस्वापिता
लोकसंपर्कपरिहारापत्तदत्त्ववतांसंप्रतिद्वावपिसममेवजन्मजराव्याधिमरणादिदुःखवर्जलेनपरित्यायथेच्छजनसमागमसुखमिति ३५४
सिद्धवानिवसाऽगितिरणारूपुणारवदधीरितांताहिकुत्कुलत्नोकलोचनोद्दाहिनाहितेर्वगगाँछिदपततश्चथरान्तेद्वदनमाकर्ण्यसस्मितज।
न्मातरस्मृसंखवैशंपायनाख्यपुंडरीकादिष्टाऽल्पकालमेवावयोःशापावशानंजातमित्यसिदधतएवाकर्णाकृष्टकार्मुकोमकरकेतुरयंततःपरम
मुकादंबरीकलाजीवितापहरणप्रतिरोधकरवनिचइतसर्वशोकः।पदंचकार।तस्याश्चनिर्वासितमिवचकादंबरीशरणमुपजगामाद्वःकरणंतन्मार्ग
णैरुत्तिलितास्वदेहमुपनिजज्ञिरज्ञःश्वासमरुतप्रपाणपवनाताहतमिवाकंपतनरलंशरीरंतद्वल्लानिकरकरालितवोकंटकिना
Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

को॰ ३ नत्र॰जायततत्ताद्दिशिखरजोभूषितमिवनयनयुगलमश्रुजलकणसम्पर्कमापउज्जावसथोवदनलावण्यमच्छामीलाततदृश्यमाणानाकर्णितोदे
२५ जितामिवसहृदयंवेदनाविघूर्णितत्रिसागंनयनयुगलमसवत्वाअन्तर्वलिप्यतोमदनदहनस्यरश्माहूतमिववेपमानंअचरविशालयंशोष
मगादन्तर्ज्ञापविरसमाननानि:पीडितंसरागंहृदयमिवतांबूलमपतत्रआर्ड्स्यदाउणोडवस्वदत्यमानस्यांगेस्योनिरगमत्स्वेदःमदनशरकी
लितानीवनादघंवंदूणोर्नांगानिपरवशाचजायंततयाकादंबरीउरछत्यऊरुमच्छवायास्यमानस्यतदवपवरूपशोताद्विनिर्जितानितापाप
हरणाद्दमाएपप्रस्याकिंविकाराण्पलवह्रातथाहिकमलकिशलयानिपाणिपादैःऊद्वनयश्रुजौह्म्मामणिदर्पणःकपोलेनमृणालानिबाहु
लतिकयाशशांकरश्मयोनखमयूखैःचनसारस्थलिःस्मितप्रतयाउक्तादामानिदशनाःकिरणैःरक्तकरविबिंबंस्मुखेनज्योत्स्नालावण्येनमणि
कुट्टिमवेदिकानि तंवेनएवंचविहितसर्वबाह्यप्रतिक्रियुसहृस्येप्यसुखायमाणासकलाच्यविनोदस्यतामेवातिथ्यायतसामेवोखेदरु
माणस्यतामेवालिलिखितसामेवपश्यंतमामालपतमामालिंगतसयासहतिष्ठतमापकोपयतसामनयतसस्याःपादयोःपततःनयासहके २५

लिंजवृत्तिसंचारमभाणस्य सुहृज्जनं संतापयतः शुकनासं वीतप्रतिक्रियस्य दिवाप्युन्मीलितलोचनस्य रात्रावप्यनुपजातनिद्रस्य ... स्या ।
कार्यापन्ततानंच्य जानतो गुरुजनप्यतमस्यतो धर्मक्रियामप्यकुर्वाणस्य सुखादप्यनर्थिनो ऽसुखादप्युद्विजमानस्य मरणादप्यविभ्यतो गुरुस्नेहाप्यैतल
जस्य आत्मनोपि विगलितस्नेहस्य किं बहुना कादंबरीसमागमेप्यनुद्यमस्य केवलमस्य भुजस्तुंग मूर्छोपगमहत्लेन जीवितसत्त ... र्यापमिवके
नो विहसतेनापि प्रतिपन्नविविधोपकरणेन गलितनयनेष्फलुकाननेन श्रुषितवचनावकाशेनापि वैशंपायनाकोशपरेण अनवरतमाचरणाद्धिकी
ए ... वदनकर्णेन चंदनतलनिवेशिताशीरबिंदिना दलेन वकरार्पितकर्पूरक्षोदरेणुपारंदंडेन वहृदयविनिहितहिमा ... ईहारदंडेन कपोलतलस्था
पितस्फटिकमणिदर्पणेन दललग्नघटितचंद्रमणिनांशदेशावस्थितमृणालनालेन कदलीदलव्यजनवारिनाश्रांतत्रिततालवृंतेन जलाडीनिलु
सेनेन्दुशुभ्रपल्लवतल्पकल्पनाकुलेन धाराग्रहवलयं प्रवर्तनाहिताग्निना चमणिकुट्टिमक्षालनायहस्तेन च सजलपंकजकिंजल्कोपचारस्वकरे
प्रातेन ... शिशिरग्रहासंतरप्रत्यवेक्षणव उद्यानदीर्घिकातटलतागृहनमंडप ... शोकसंतापहारिणा वमलयजजलार्द्रचंदंचषयावधानदानोद्यतेन वा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

त्यपीडि[illegible]तवोपंयमाणस्यापि कापोष्ठहतदेहस्य दाहहेतुर्भक्तिरित्येवारूरोह परां कोटिं कर्मानल: । राज्ञःपुंवतुल्यावस्थस्य पुंडरीकात्मनो वैशंपायनस्य
महाश्वेताकंठपातमात्रभिन्नेव वांतरे तस्मिंस्तु कुरुणायेव षट्पदनर्तयित्रसरसकिशलयलतालास्योपदेशदक्षं दक्षिणानिलं आलोलरक्तपल्लववलंवानुबद्ध
कपट्[illegible]कशा । खितःश्र[illegible]वांचितबकुलमंजरीतरेणानम[illegible]यन्त्रवालसहकारांकुरकोरकापरीकिंशुकवनानि निरंकुशयंकाभिजनमनांसि निश्चलय
[illegible]तंत्रपनाऊं[illegible]र्मलज्जांत्र पाकर्वत्रिकोपेतपनयतत्रयस्यस्थांउपस्थापयच्चहवतुवनालिंगानसरस्थितिंउल्लासयच्चकरवजरक्तांशुकानि सकलमे
[illegible]हाराजनमयमिवरागमयमिवमदनमयमिवउन्मादमयमिवप्रेममयमिवकेलिमयमिवउत्सवमयमिवोत्सुकमयमिवजनयन्नजीवलोकं ।
किशलयितसकलकांतारकाननोपवनतरुतरुकुसुमितद्रुमामोदवासितदशाशांतरोमकमदमकरकोकिलोल्लापडःखिताध्वगजनश्रुतिः
श्रवेणाँरतमकरंदशीकराशारजर्द्दिनोन्मादितसकलजीवलोकहृदयःमदाकुलभ्रमद्भ्रमरझंकारकातरितविरहातुरजनोच्चरितशल्यसंतवे । ७५
कोकिलासकारी तरलावर्ततिवरतिमासः । तेन च कुसुममधुव्रतः परमान्नेण मधुनापर्याकुलितहृदया कादंबरी संप्राप्तेलगदनः कामदेवस्य महेमह

[illegible]ध्यपत्न[illegible] कथं कथमप्यतिवाहितदिवसा धूपामायमानदशादिशि सायाह्ने आत्मनिवर्तितकामदेवद्रज्ञातस्पर्शस्वंडापीडमति स्तुरसिशीत
लैः आपाय्यित्वोलोलिराचरणामद्विलिप्यमानामदामोदिनाहरिचंदनेन सुरत्तिकुसुमस्र शिरुद्ग्रथितकलापंकूवापककर्णिविरीपित्तसाकिशलशोक
कुसुमस्तवक[illegible]कर्णशिरंकरशिरकुसुमशाये: प्रसाध्यात्तरणविशीर्णविस्मितनिमेषापि पिबंती वलावार्ह्यपाहशाखविरमालोकलोकगनिर्तरासुनउ
[illegible]र्विश्रामोत्कंपमाना समधुसेनविश्वसर्वांगीस्रकंटकिततनुरुद्धमदस्वरवदनामरा श्वेतावलोकननतयान्तु कुसुर्जार्दिरक्तविद्धिमोक्षकिततदृष्टि
[illegible]चिर[illegible]विवा[illegible]स्वेदन:स्तन: छिन्ना आविष्टेव परवती परित्यजिता कलाक्षजयासहावलाज्ञनसहजांतानि तेन गवताजगद्ध्योन्मादकारिणा मन्मथे
न अ[illegible]रयंती मंथासयितुं पकांते निःश्वासमहमानिपत्य मुकुलितलोचनपंकजं जीवंतमिव निर्तरं कंठे जयाह। चेजापीडस्य तु तेन मन्मथ से काक्षा
दिनाकादवशोकं तय हेलासया: सुदूरंगतमपि कंठस्थानं जीवितं सत्यपद्यत। दिवसेनैव मामालितं कुसुदमिव शरद्योत्स्नातिपातात्तउच्छ्वसितमाकंदना।
दुरुदं[illegible]नः परामृष्टं दाव रस्तु कुनलीलयोदमीलतकर्णितायतं च दु:अन्ते तोदुहविशमेणवाज्ञं सततवदनं एवं[illegible]श्रमः प्रत्युद्धवस्वपतासमन्ताद्दृष्टिगचेष्ट

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

[illegible]था कंठलग्नां कादंबरी विरहदुर्बलाभ्यां दोर्भ्यां गाढतरं कंठे ग्रहीत्वा बाताहतां बालकदलीमिव लयेनोत्कंपमानां गयि[illegible]सुकादंतरा
[illegible]लिता[illegible]रुरुस्येव सर्वे भूमीह मात्मानं मोक्तुं न शरीरमात्मना पारयंती श्रोत्रहृदयहारिणा चस्मृतप्रभवेण [illegible]रेणानंदयन्नवादीत् त्वत्तापरित्यज
तां[illegible]तप[illegible] विनोगस्मितवैवाद्य तेनाकंठग्रहेणात्वं खल्व स्मृतसंलवादस्मर सोकुलाकुलत्वन्नाकिं न स्मरसि तत्मेव वचनं इदं मन्ने जोमयं वदुःस्वत एव वि
[illegible]विराधत्ते[illegible]ना कादंबरीकरस्पर्शेणाप्यायितमिति तदेतावंत्येव दिनानि पाणिनाते स्पृशमानोनयत्र[illegible] जीवितोऽस्थितवापे[illegible]पात्
[illegible]तु समे[illegible]ता यवारं त्वदर्थमेवानुभूतं जन्मद्वयं मदनज्वरदाहवेदनापरमदुःखस्य व्यपगतः शापः परित्यक्ता सा मया त्वद्विरहदुःखदायिनी मातुषी
स्रुरा[illegible]ख्या[illegible]णाणि न वास्यां [illegible]जितत्वसीत्या प्रतिपन्ना प्रतिपालिता च तदयं लोकश्चंद्रलोकश्च ते द्वावप्यकृतनाचरणानलप्रतिबद्धो ऽ
पि च प्रियसख्या अपि ते महाश्वेतायाः प्रियतमो मयैव सह विगतशापः संजात इत्यभिदधत्येव चंद्रापीडशरीरवितव प्रविचचंद्रमसि चंद्रलोकाव
[illegible]ानलतमम[illegible]अपरिमलमेव केवलमभिकं वदं तोऽस्यतनां हृष्टशेषोव ब[illegible]पा[illegible]दयेन महाश्वेता[illegible]कंठ्योपरतस्तथैव कंठे नैका वलोर्व

जौ [illegible]२

वलीधारयंत्र[illegible]वाकल्पकान्तिःसहै रंगैः तथैव चापीडश्यामकपोलवाहिनाश्रुखेनांबुरतलादवतरन्नदृश्यत कपिंजलकारादलंबी पुंडरीकः॥ दृष्ट्वा तं

दूर एव चो[illegible]चंद्रापीडवक्त्रः स्वलाकादंबरीद्वयमेवधावित्वादत्तकंठग्रहामहाश्वेतां तेन पुंडरीकागमनमहोत्सवेन यावन्न वर्द्धयत्येव तावद्द्वितीय

पुंडरीकः परमोपकारिणो चंद्रापीडस्य पेशशांकापंठौकत॥ चंद्रापीडस्कृतं कंठे हारावडवान्नसखे पुंडरीक यद्यपि प्राग्जन्मसंबंधाज्जामाता सिन

[illegible]प्यनंतरज[illegible]तेषु हृत्स्थे दृसमभावे नैवमयास्य सहवर्त्तितव्यं भवत्येवं वदत्येव चंद्रापीडे चित्ररथहंसौ दिष्ट्या वर्द्धयितुं केयूरकोद्देमकूटमगतां॥ मदले

[illegible]पि[illegible]निन्नितिस्वफंजय जयव्यस्य तारापीडस्य विलासवत्याश्च पादयोः पतित्वा देवदेव्या सह दिष्ट्या वर्द्धसे अत्यक्तजीवितो पुत्र वर[illegible]तः समंदे

शापाय[illegible]नंतरानंतरस्रुषैः जगादारज्ञा उत्तकुदवा शरीरसंस्कारविरहो ऊतां विरलदीर्घश्वेतपलितलोमशश्मश्रुको द्वाभ्यां दोर्भ्यां परिषन्नुत्पतानंदनुह

[illegible]विलासवती कंठे [illegible]नंच्यजरासंगवलिपरिशिथिलश्लथेन बाहुनोऽपि मोत्तरीयांशुकोंचलः स्वयमेवापि निहितलयवि संकूलैः पादैरु

[illegible]तोत्फुल्लनयनो नरपतिसह अपरिचितोऽनौज्ञाकारस्वमलपमरूसेविवोलन॥ विनवर्तितो मदलेखामद[illegible]स्वोक्ता सौक्ता सावितिष्ट[illegible]नः पुन

त्पता

…मेत्युक्त्वा शुकनाशं कंठे समंताय स्नेवैवाभ्द्र्वरहस्ताच तथा पुंडरीककंठेलमं चं॰द्रापीडमानंदनिर्भरः शुकनाशमवादीत्वा दिष्ट्यानैक किंनाम मया

…कृतीयनोल्लवसुखमनुभूतमिति चंद्रापीडस्तु हर्षपरवशं पितरमालोक्य समं॰श्रमोस्तु कपुंडरीकः उरेव पृथ्वीतल निवेशितशिराश्चर

णयोर… अथ मत्वरोऽस्य सूत स्वं तथा प्रणत सुव्रमय तारापीडोः सखा … पिता हं तव शाप दोषा … जानन्त यापि जन

…का … लहव्व मपि चमया पिं नमस्यो यो … सोऽपि त्वयेव संक्रमित … थापि त्वमेव नमस्कार्य इत्यभिदधदेव समं राजलोक सहस्रैः

…पमस्य … पतत् । विलासवती तु तथापि त्रा प्रणते तस्मिन् परितोषेण श्वांगेष्विवामं मांती अंउनः शिरसि … न लज्जा … न शुकपोलयोः शुं

विन्त्यागाढं … चिरमालिलिंग । उन्मुक्त श्च मात्रापस्त्वयथ नः भनः कृत नमस्कारः शुकनाशं … तिर्वृद्धितं श्रुतेनात्मनोपस्तत्र

य्याक्रम … शुकनाशस्य मनोरमायुश्च पश्य वो वैशंपायन … पुंडरीकं विलक्षा वनम्र वदन म दर्शयित्वा … स मुपसृत्य … पिंतं शु

कनाशम वा … पि वैसंदिष्ट … मार्यस्य भगवता श्वेतकेतुना … पंच … पुंडरीक … सर्वदैतेन एव केवलं मया … आत्मजः … स्य … पितृव … वलम्

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

ये
॰यन एवायमित्यवगम्योपविष्टे सोनिवारणीयः परोयमिति कृत्वा नोपेक्षणीयः पञ्चापगतशापोद्यात्मसमीपं नानीतस्तत्रैवायमि॰
॰नस्तस्मिन्नाचंद्रकालीनासापिद्धापयित्वा कृतार्थः संप्रति ब्रह्मा दिव्यलोकाद्यपरिवादं तु सुयतं मेसत्वात्वं ज्योतिरिति शुकनाशस्त्वं
॰णीकृतपाणिनां श्रेयवलंवत्कपिंजलं प्रत्यवादीत्कपिंजल सकलजगदाशय ॰हेन सतात भगवता किमित्येवमादिष्टं मम भूयाश्चेत्स॰
॰वियेषु पूर्वजन्मसंस्मरणालापैः परस्परावलोकनसुखोत्फुल्ललोचनानां मध्ये पामेवतेषामचेतितमेव सा क्रूणदाशू नात्तरे वच
॰का तु गतो समं दीर्घोरात्यां चित्ररथहंसौ गंधर्वराजावपि तत्रैव वाजगमतुः। आगतयोश्च तयोर्हविर्जितः जोपगमनसादितहृदययोर्मा
॰दरस ॰नयनयोस्तारापीडशुकनाशासांमहाउ संबंधैकोचितसंवादं सहश्रयुगस्वमहोत्सवपमोरः प्रावर्त्तत। अथ वर्त्तमान एव
॰विवहहोस्ताराभ्यापीड महादीनां विद्यमानेष्वत्वनौ किमयमिराणाम् होत्सवः क्रियतेऽपि च यघण्कुमा मेव परस्परालिसु चिनिः वीविवा
॰पिलोकसंदोह हारात्युत्सवात् एवतक्रम्यतां नावदस्मदायमेवस्थानं ततः भिंवंडलोकंगमिष्यथ तारापीडकृतं वाचां श्रुत्वा राजद्वव

न्तेन शापं संप्राप्तस्त्वं तदेव वनमपि स वनं नहीह शंकापरत्र मया संप्राप्तस्त्वं प्राप्तं श्च यच्च संप्रति सर्वं शह सुखत्राचे च मया जार्भन शिले संक्रमिता नितहृदय शॅत्वध
लमेवा ...भ्यतां शह ...खातु लवूनायेति चित्ररथस्तथातिहितो राजर्षिणा यथा ते रोचते रत्फल्का चंद्रापीडमादाय हेमकूटमगमत् ...लाच चित्ररथः
कादंब... हमम यमेव स्वं राज्यं चंद्रापीडाय वर्तयत् । पुंडरीकस्यापि समं महाश्वेतया निजपदं हंसः तोनु हृदयं उचितवदच्छलं नमात्रके गौवरुताधीनाकिंचित्
वे... प्रचयदजन्मा सिवांछित हृदयवल्लसलालसवादितासर्वस्व जनमध्योपशमन निर्वृतापि त्रकादंबरीवाष्पोन्नरललोचना विवसमुखी वाम
पीडमूर्त्तिं चंद्रमसमग्राकूतेति । आर्यपुत्र सर्वे खलु वयं मृताः संतः प्रत्युज्जीविताः परस्परसंघटितास्तु सा पुनर्दिशकीपत्रलेखा ...कं मध्ये
...: किं तस्याः कुवेलायाश्चन्नमिति चंद्रापीडमूर्त्तिश्चंद्रमाः तत्कृतवार्दिनांतरात्मा तां प्रत्यवादीत् । प्रियेऽऽ सो... च मा सा ...मदुःख ...
मामुपरत्यकथं त्वमेकाकी मर्त्यलोके निवासदुःखमनुत्वसीत्यभिधाय निवार्यमाणापि प्रथमतरमेव मद्दशरणपरिचयीये मर्त्यलोके ...
रतश्चैजन्मांतरं गाढता मया मदुपरमससुस्तकशरीराऽनरपि मर्त्यलोकमवतरंती वलादानद्दीप्तल्लोके विलसज्जितातव ...

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

कादंबरीतु तत्कुमारो हि हिमपाश्रयो दारतया स्नेहलतया महाश्वेतावनतयापतितुत्रं तयापेशलतया विक्षिप्त हृदया परिलक्षिता नाकी चंद्रापि
श्रवाग्नरे जम्बूद्वया काक्षितं कालप्रलोभ्य समसं कादंवरी संतोषमि वोपपादयितुमपसरा स्वास्थ्यसरः श्रवणगयता केयोह्लसा मापर [illegible]
णायेवविनिपात्र स्वामनेया। चंद्रोदयानिरामंत्र समयमेवयुगदेलं वतरएवं वतरेणावली णीयां स्तन चयां चंद्रापीडश्चि रात्रिता चितं श्रनु [illegible] तनय [illegible]
घंतुहूमनी वीवधंहतकरनिवारणा तुवंधं श्रुत्वा तपत्यालिंगन सुखं श्रप्रार्थितसुरतपरिसमाप्तिरूपा सुलगं कादंवरं तुथमपुरा [illegible]
व समिवदशरीरा चंद्रावापरितुष्ट हृदयां त्यां स्वसुरात्यां विसर्जितः पितुःपादमूलमाजगाम। आगत्य च समकालमेवानुभूतत्क्लेशं राजलो [illegible]
तं मारोपितराज्यभारः पुंडरीके परित्यक्तसर्वकार्यपोः पित्रोःपादावनुचरन्कदाचिदत्यन्तोत्कण्ठनयानेगमजनादलोकितो जन्म [illegible] उज्जयि
न्यां कदाचित्कंधर्वराजगोरवेणानुयंरमणीय तमं महिमित्र हेमकूटे कदाचित्कृतपरिमनाधिवासस्थरतिशि शिर मनू प्रदेशहारि तिरोहि [illegible]
पलोके कदाचिद्दहविशोत्कुलमहश्च भवामोस्वादिनि पुंडरीकपीत्या लक्ष्मीनिवाससरसिकादंवरीतु च्याच सर्वत्रैवापरेद्घपरिमपज [illegible] स्या स
हज्ञमहया कांश्मेवापरिसामान्यत्र स्मरकानि चतानितानि न केवलं चंद्रमाः कादंवरीसह कादंवरी महाश्वेतया महामहाश्वेता पुंडरीके [illegible] रा

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

...ं यस्यारा[illegible]वियोगे सर्व एव सर्वकालं खोन्यनुभवं तः परां कोटिमानंदस्य [illegible] ॥६॥ ॥छ॥ श्री

...वेरचितायां कादंबरी कथायां [illegible] विरचित उत्तरोर्धं वरि समाप्तः ॥छ॥ ॥शुभमस्तु॥ संवत् १६

[illegible] तृतीया श्रीरस्तु

पत्रसंख्या २४७ 247

MS. written at the Vikram year 1691

[illegible]

13/5/59

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org